

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A RAIONULUI ORHEI 2026-2028

REZUMAT

[Atrageți cititorul cu un rezumat interesant. De obicei, este o scurtă prezentare a documentului. Când sunteți gata să adăugați conținutul, faceți clic aici și începeți să tastați.]

Consiliul Raional Orhei

[Titlu curs]

Nume, Prenume	Instituție	Contribuire la elaborarea capitolului
Elena Boguș	șef-interimar Direcția Economie și Politici Investiționale	Elaborarea și consolidarea Strategiei de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028
Serghei Caraman	Secretar Consiliul raional Orhei	Organigrama, Structura și efectivul de personal
Marin Mihailov	Șef Direcția Administrație publică, comunicare și protocol	Administrație publică, comunicare și protocol
Maria Popescu	Șef adjunct/șef secție Secția elaborarea și administrarea bugetului, DGF	Finanțe publice locale
Aliona Nartea	Șef – adjunct DGE	Educație
Ion Bolboceanu	Șef Direcție CSP Orhei	Sănătate Publică
Iulian Sîngereanu	Șef DSE mun. Orhei, colonel al s/intern	Situații Excepționale
Ș. Mihalaș	Șef Direcție IPM Orhei	Mediu
Viorel Timuș	Șef DOFM Orhei	Piața muncii a raionului Orhei
Alesea Chicuș	Specialist principal DEPI	Infrastructura fizică și tehnico - edilitară
Mircea Cebotari	Specialist superior DEPI	Introducere; Dezvoltare economică
Ion Grozavu	Specialist superior, Secția Agricultură și Relații Funciare	Agricultura
Elena Guțan	Specialist Secția Cultură	Potențialul turistic al raionului Orhei; Aspectul Cultural
Cristian Botnarenco	Șef Serviciul Tineret și Sport	Domeniul Tineret
Vitalie Patraș	Director Școala de sport raională Orhei	Sport

INTRODUCERE	6
CADRUL NORMATIV	6
CADRUL ORGANIZATORIC	7
CADRUL FUNCȚIONAL	7
METODOLOGIA DE ELABORARE	7
SITUAȚIA DE RELAȚIONARE	9
ANALIZA SWOT	10
CAPITOLUL I AUDITUL SOCIO-ECONOMIC.....	14
I.1 PREZENTAREA GENERALĂ A RAIONULUI ORHEI.....	14
SCURT ISTORIC.....	14
ORGANIZAREA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ	14
AȘEZARE GEOGRAFICĂ	14
CARACTERISTICĂ GENERALĂ A RAIONULUI	15
I.2. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ.....	16
CADRUL NORMATIV, ORGANIZATORIC ȘI FUNCȚIONAL.....	16
RESURSELE UMANE	16
CAPACITATEA DE RELAȚIONARE	19
PRINCIPALELE PROBLEME CU PRIVIRE LA CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ	20
ANALIZA SWOT CU PRIVIRE LA CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ	20
I.3. FINANȚELE PUBLICE LOCALE	21
VENITURILE BUGETULUI LOCAL.....	21
CHELTUIELILE BUGETULUI LOCAL.....	22
PRINCIPALELE PROBLEME CU PRIVIRE LA FINANȚELE PUBLICE LOCALE	23
ANALIZA SWOT CU PRIVIRE LA FINANȚELE PUBLICE LOCALE	23
I.4. CAPITALUL UMAN	24
POPULAȚIA	24
FORȚA DE MUNCĂ	35
PRINCIPALELE PROBLEME CU PRIVIRE LA CAPITALUL UMAN.....	45
ANALIZA SWOT CU PRIVIRE LA CAPITALUL UMAN	46
I.5. EDUCAȚIE.....	48
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL (CU FRECVENȚĂ)	48
RESURSA UMANĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL	51
SITUAȚIA ACTUALĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL	54
DIGITALIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL.....	68
EDUCAȚIE TIMPURIE	71
ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR	73
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC.....	73
DIRECȚII PROGNOZATE PENTRU PERIOADA 2026–2028	78
CONTEXTUL DE ELABORARE A STRATEGIEI DOMENIUL EDUCAȚIE	80
PRINCIPALELE PROBLEME ȘI CĂI POSIBILE DE SOLUȚIONARE	80
ANALIZA SWOT CU PRIVIRE LA DOMENIUL EDUCAȚIE	81
I.6. SĂNĂTATE PUBLICĂ	82

I.7. SITUAȚII EXCEPȚIONALE	85
I.8. MEDIU	86
I.9. INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO - EDILITARĂ	88
INFRASTRUCTURA DRUMURILOR	88
I.10. DEZVOLTARE ECONOMICĂ	92
<i>Context General - Republica Moldova (2021-2025)</i>	<i>94</i>
<i>Dezvoltarea Economică în Raionul Orhei</i>	<i>95</i>
<i>Tendențele ce au caracterizat perioada 2021-2025 și care se prognozează pentru 2026-2028</i>	<i>95</i>
<i>Veniturile și cheltuielile populației.....</i>	<i>98</i>
AGRICULTURA	102
<i>Producția agricolă.....</i>	<i>102</i>
<i>Plantațiile multianuale</i>	<i>103</i>
<i>Cultivarea legumelor.....</i>	<i>105</i>
<i>Utilizarea îngrășămintelor</i>	<i>105</i>
<i>Sectorul zootehnic</i>	<i>105</i>
<i>Lanțul valoric al producției agricole</i>	<i>107</i>
<i>Analiza SWOT a sectorului agroalimentar a raionului Orhei.</i>	<i>108</i>
POTENȚIALUL TURISTIC AL RAIONULUI ORHEI	111
<i>Turismul rural în raionul Orhei.....</i>	<i>111</i>
<i>Turismul vitivinicol</i>	<i>114</i>
<i>Patrimoniul cultural-natural</i>	<i>115</i>
<i>Patrimoniul antropic și arhitectural.....</i>	<i>117</i>
<i>Infrastructura turistică</i>	<i>124</i>
<i>Tendențele ce au caracterizat perioada 2021-2025 și care se prognozează pentru 2026-2028</i>	<i>125</i>
<i>Contextul de elaborare a strategiei pe domeniul turism în raionul Orhei.....</i>	<i>127</i>
<i>Metodologia de elaborare/ actualizare a strategiei pe domeniul turistic</i>	<i>129</i>
<i>Situația de relaționare pe domeniul turismului</i>	<i>129</i>
<i>Analiza SWOT turism</i>	<i>130</i>
ASPECTUL CULTURAL.....	133
<i>Patrimoniul etno-cultural</i>	<i>133</i>
<i>Biblioteci publice.....</i>	<i>136</i>
<i>Tendențele ce au caracterizat perioada 2021-2025 și care se prognozează pentru 2026-2028</i>	<i>137</i>
<i>Contextul de elaborare a strategiei pe domeniul cultural</i>	<i>140</i>
<i>Metodologia de elaborare / actualizare a strategiei pe domeniul cultural.....</i>	<i>141</i>
<i>Situația de relaționare pe domeniul cultural</i>	<i>142</i>
<i>Analiza SWOT domeniul Cultură</i>	<i>143</i>
DOMENIUL TINERET	145
<i>Situația Generală a Tinerilor din Raionul Orhei</i>	<i>146</i>
SPORT	150
CAPITOLUL II PLANUL DE OBIECTIVE STRATEGICE 2026-2028.....	151
2. PLANUL DE OBIECTIVE STRATEGICE 2026-2028 PE DOMENII DE ACTIVITATE	152
2.1 ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ	152

2..2. FINANȚE PUBLICE.....	155
2.. EDUCAȚIE	157
2.. SĂNĂTATE PUBLICĂ.....	167
SITUAȚII EXCEPȚIONALE.....	168
MEDIU.....	169
FORȚA DE MUNCĂ RAIONUL ORHEI.....	171
2.. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ.....	173
2. AGRICULTURA	174
2. TURISM	176
2. CULTURĂ.....	178
<i>.1. Dezvoltarea sectorului cultură în raionul Orhei.....</i>	<i>178</i>
<i>.2. Dezvoltarea Bibliotecilor.....</i>	<i>180</i>
TINERET	182
SPORT	186

INTRODUCERE

Republica Moldova este în continuă transformare, fiind afectată direct de evenimentele regionale și globale: creșterea prețurilor la produsele energetice și la produsele alimentare, criza de securitate din regiune pe fundalul agresiunii Federației Ruse în Ucraina, reformatarea lanțurilor valorice și chiar schimbările climatice care afectează producția agricolă.¹

În acest context, pe lângă intervențiile directe și ad-hoc, necesare pentru a face față crizelor curente, Consiliul raional Orhei a decis elaborarea viziuni de dezvoltare pe termen scurt pentru a crea baza pentru o dezvoltare durabilă a raionului Orhei, având ca început siguranța structurală și teritorială a acestuia.

Necesitatea unui document vizionar de planificare strategică este determinată de asigurarea unui cadru unic și coerent care urmează să ancoreze politicile publice. Mai mult decât atât, aceasta este accentuată de noile realități economice, demografice, sociale și de securitate în care intră Republica Moldova, la fel ca întreaga regiune sau chiar întreaga lume, în contextul crizelor care au revelat numeroase curențe sistemice de dezvoltare. Pandemia COVID-19, crizele energetice, creșterile accelerate de prețuri, secetele și inundațiile recurente, crizele economice și, mai nou, criza de securitate cauzată de invadarea militară a Ucrainei de către Federația Rusă – toate acestea evidențiază importanța unui document de planificare care să contribuie atât la o adaptare mai bună la noile realități, cât și să catalizeze procesul de dezvoltare prin valorificarea oportunităților și prevenirea activă a riscurilor.²

Strategia de Dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 este un document strategic pe termen scurt, care este o dezvoltare directă și logică a Strategiei de dezvoltare a raionului Orhei 2021-2025. Strategia constată situația și tendințele care au caracterizat perioada 2021-2025 și stabilește viziunea strategică ulterioară (2026-2028), care indică direcțiile și prioritățile de dezvoltare a raionului și a Consiliului raional Orhei, ca structură reprezentativă și teritorială.

Scopul major al documentului este sporirea calității vieții.

Obiectivele propuse în Strategie țin de necesitățile definitive de fiecare direcție, secție, serviciu ale Consiliului raional Orhei și actorii comunitari relevanți de pe teritoriul raionului Orhei.

Elaborarea Strategiei de Dezvoltare a Raionului Orhei pentru perioada 2026-2028 a prezentat un proces strategic fundamental, menit să orienteze eforturile autorităților publice locale și actorilor comunitari spre o dezvoltare durabilă, echilibrată și incluzivă. Acest demers este ancorat într-un cadru complex de reglementări, structuri și funcționalități, care asigură legitimitatea, coerența și implementabilitatea documentului strategic.

CADRUL NORMATIV

Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 este elaborată în conformitate cu următoarele acte normative relevante, atât la nivel național, cât și local:

Legislația Națională:

STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” este un document național de viziune strategică pe termen lung, care indică direcțiile de dezvoltare a țării și a societății și care adaptează prioritățile, obiectivele, indicatorii și țintele angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova.³

Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală: Definește competențele și responsabilitățile autorităților publice locale, inclusiv cele legate de planificarea strategică și dezvoltarea socioeconomică.

Legea nr. 386/2022 privind dezvoltarea regională și locală durabilă a Republicii Moldova: Stabilește principiile, obiectivele și instrumentele politicilor de dezvoltare regională și locală, asigurând coerența cu documentele de planificare la nivel național. Aceasta subliniază importanța parteneriatelor și a abordării integrate în procesele de dezvoltare.

Programul Național de Dezvoltare Regională/Locală 2022-2028: Asigură alinierea strategiei raionului cu obiectivele și prioritățile de dezvoltare la nivel național, inclusiv cu direcțiile de integrare europeană.

Legislația sectorială specifică: Include acte normative din domenii precum educația, sănătatea, infrastructura, mediul, agricultura, turismul etc., care influențează direct sau indirect dezvoltarea raionului Orhei.

¹ STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Introducere, pag. 1, alin. 1

² STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Introducere, pag. 2, alin. 2

³ STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Introducere, pag. 1, alin. 2

Actele Normative Locale:

Deciziile Consiliului Raional Orhei: Fundamentează inițierea procesului de elaborare a strategiei și a planului de acțiuni.

Strategiile și planurile anterioare de dezvoltare a raionului: Reprezintă un punct de plecare și o bază de învățare pentru noua strategie, evaluând succesele și eșecurile implementării precedente.

CADRUL ORGANIZATORIC

Procesul de elaborare și ulterior, de implementare a strategiei, implică o structură organizatorică clar definită, care asigură participarea, coordonarea și responsabilitatea actorilor relevanți:

Consiliul Raional Orhei: Reprezintă autoritatea decizională ierarhic superioară la nivel raional, responsabilă pentru aprobarea strategiei și monitorizarea implementării acesteia.

Președintele Raionului: Asigură coordonarea executivă a procesului și reprezintă raionul în relațiile cu partenerii.

Direcția Economie și Politici Investiționale: Joacă un rol central în coordonarea tehnică a elaborării strategiei, colectarea datelor, analiza, elaborarea propunerilor și monitorizarea progresului. Această Direcție acționează ca secretariat al procesului.

Grupul de Lucru pentru Elaborarea Strategiei: Este o structură ad-hoc, multidisciplinară, formată din reprezentanți ai Consiliului Raional, specialiști din diverse domenii (economie, social, mediu etc.). GLS asigură expertiza tematică, consultarea largă și validarea propunerilor.

Comunitățile Locale: Primăriile și consiliile locale din raion, precum și cetățenii, sunt beneficiarii direcți și participanți activi la procesul de dezvoltare, asigurând relevanța și specificitatea soluțiilor propuse.

CADRUL FUNCȚIONAL

Cadrul funcțional definește procesele și mecanismele prin care strategia este elaborată, implementată, monitorizată și evaluată:

Planificare strategică participativă: Procesul se bazează pe o abordare participativă, pentru a asigura implicarea părților interesate în definirea viziunii, obiectivelor și priorităților.

Analiza situației socio-economice: O analiză diagnostic detaliată efectuată pentru a identifica punctele forte, punctele slabe, oportunitățile și amenințările la adresa dezvoltării raionului, bazându-se pe date statistice, studii și expertize.

Alocarea și gestionarea resurselor: Strategia va include estimări ale costurilor de implementare și va identifica surse potențiale de finanțare.

Implementare și monitorizare: Un plan de acțiuni detaliat, cu responsabilități clare, termene și indicatori, va ghida implementarea. Monitorizarea va fi realizată pentru a urmări progresul, a identifica eventualele abateri și a permite ajustări rapide.

Evaluarea realizată pentru a măsura impactul strategiei, eficacitatea intervențiilor și relevanța obiectivelor, oferind lecții învățate pentru viitoarele cicluri de planificare.

Comunicare și Transparență: Informațiile despre procesul de elaborare și implementare a strategiei vor fi comunicate în mod transparent publicului larg, asigurând accesul la documente și promovând responsabilitatea.

Coordonare inter-instituțională: Mecanisme clare de colaborare între diferitele direcții, secții și servicii ale Consiliului Raional, primăriile din raion și autoritățile centrale sunt stabilite pentru a asigura o abordare integrată și coerentă a dezvoltării.

Acest cadru contextual este esențial pentru a asigura că Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 este nu doar un document de intenție, ci un instrument viabil și eficient pentru progresul comunității.

METODOLOGIA DE ELABORARE

Elaborarea și actualizarea Strategiei de Dezvoltare a Raionului Orhei este un proces ciclic și iterativ, care implică o abordare participativă, bazată pe dovezi și orientată spre rezultate.

Metodologia propusă asigură coerența, relevanța și eficacitatea documentului strategic.

Principii Metodologice:

Participare și Incluziune: Implicarea activă a tuturor părților interesate (actori comunitari) pe tot parcursul procesului.

Abordare Bazată pe Dovezi: Deciziile strategice se fundamentează pe analize riguroase ale datelor socio-economice, statistici, studii și expertize deținute.

Orientare spre Rezultate: Definirea clară a obiectivelor, indicatorilor de produs și a rezultatelor așteptate, pentru a permite monitorizarea și evaluarea eficientă.

Coerență și Complementaritate: Alinierea strategiei la politicile naționale, regionale și sectoriale.

Flexibilitate și Adaptabilitate: Capacitatea strategiei de a fi revizuită și adaptată la schimbările contextului intern și extern.

Transparență: Asigurarea accesului public la informații pe parcursul întregului proces de elaborare și implementare.

Etapele Elaborării Strategiei:

Etapă 1: Inițierea Procesului și Planificarea

- **Decizia de Inițiere:** Emiterea unei decizii a Consiliului Raional Orhei privind inițierea procesului de elaborare a noii strategii.
- **Constituirea Grupului de Lucru pentru Strategie (GLS):** Nominalizarea membrilor GLS, care va include reprezentanți ai Consiliului Raional, specialiști din cadrul aparatului președintelui raionului și actorii comunitari.
- **Elaborarea Planului de Lucru:** Stabilirea etapelor, responsabilităților, termenelor și resurselor necesare pentru elaborarea strategiei.
- **Comunicarea Inițială:** Informarea părților interesate despre demararea procesului.

Etapă 2: Analiza Situației Actuale (Diagnosticul Socio-Economic)

- **Colectarea Datelor:** Culegerea de date statistice relevante (demografie, economie, social, infrastructură, mediu, educație, sănătate etc.) de la instituțiile naționale și locale (Biroul Național de Statistică, Ministere, primării etc.).
- **Analiza Cantitativă și Calitativă:**
- **Analiza Comparativă:** Compararea indicatorilor raionului Orhei cu media națională, regională și cu alte unități administrativ-teritoriale similare.
- **Analiza Tendințelor:** Identificarea evoluțiilor și tendințelor socio-economice din ultimii ani (2021-2025) și proiecții pentru perioada 2026-2028.
- **Analiza SWOT:** Identificarea Punctelor Forte, Punctelor Slabe, Oportunităților și Amenințărilor specifice raionului Orhei, pe domenii cheie.
- **Identificarea Problemelor Cheie:** Pe baza analizei, se vor identifica și prioritiza problemele și provocările majore cu care se confruntă raionul.

Etapă 3: Formularea Viziunii, Obiectivelor și Priorităților Strategice

- **Definirea Viziunii:** Formularea unei declarații clare despre cum va arăta raionul Orhei în 2028, ca rezultat al implementării strategiei.
- **Stabilirea Obiectivelor Strategice:** Definirea obiectivelor generale și specifice, care să răspundă problemelor identificate și să contribuie la atingerea viziunii.
- **Elaborarea Planului de Acțiuni:** Pentru fiecare obiectiv specific, se vor detalia acțiunile concrete, indicatorii de rezultat/produs, costurile estimate, responsabilii de execuție și partenerii.
- **Consultarea Proiectului de Strategie:** Prezentarea proiectului de strategie și a planului de acțiuni către părțile interesate pentru feedback și validare.

Etapă 4: Aprobarea Strategiei

- **Finalizarea Documentului:** Integrarea feedback-ului primit și finalizarea proiectului de Strategie de Dezvoltare a Raionului Orhei.
- **Avizarea și Aprobarea:** Supunerea documentului spre avizare comisiilor de specialitate și spre aprobare Consiliului Raional Orhei printr-o decizie.
- **Publicarea Strategiei:** Asigurarea publicării documentului aprobat pe website-ul Consiliului Raional.

Etapele Actualizării Strategiei:

Actualizarea strategiei este un proces continuu, necesar pentru a asigura relevanța și adaptabilitatea acesteia la un mediu în schimbare.

- **Monitorizarea Continuă:** Colectarea regulată a datelor privind implementarea acțiunilor și atingerea indicatorilor de performanță.

- **Analiza Schimbărilor Contextuale:** Monitorizarea constantă a factorilor externi (politici naționale noi, schimbări economice, demografice, tehnologice, evenimente neprevăzute) care pot influența strategia.
- **Decizia de Actualizare:** Pe baza rezultatelor monitorizării, precum și a schimbărilor contextuale, Consiliul Raional Orhei poate decide necesitatea unei actualizări parțiale sau a unei revizuirii majore a strategiei.
- **Procesul de Actualizare:** Se vor relua etapele 2 și 3 (Analiza Situației Actuale și Formularea), dar într-o manieră mai concisă, concentrându-se pe elementele care necesită ajustare (ex: obiective, acțiuni, indicatori, alocare de resurse). Se va menține principiul participării.
- **Aprobarea Actualizărilor:** Modificările propuse vor fi supuse avizării și aprobării Consiliului Raional.

Monitorizarea și Evaluarea (M&E) Strategiei:

Un sistem robust de M&E este crucial pentru succesul strategiei.

- **Sistemul de M&E:** Dezvoltarea unui sistem clar de monitorizare și evaluare, cu responsabilități definite pentru colectarea, analiza și raportarea datelor.
- **Indicatori de Progres/Rezultat:** Utilizarea indicatorilor SMART pentru a măsura progresul la nivel de activitate, rezultat și impact.
- **Rapoarte Periodice:** Elaborarea de rapoarte de monitorizare anuale, care să fie prezentate Consiliului Raional și publicului.
- **Mecanisme de Feedback:** feedback-ul de la părțile interesate colectat și utilizat pentru ajustări.
- **Evaluarea Impactului** asupra calității vieții cetățenilor, dezvoltării economice și bunăstării generale a raionului.

Această metodologie asigură un cadru structurat și transparent pentru elaborarea și gestionarea Strategiei de Dezvoltare a Raionului Orhei 2026-2028, transformând-o într-un instrument dinamic și eficient de planificare a viitorului.

SITUAȚIA DE RELAȚIONARE

O strategie de dezvoltare eficientă depinde fundamental de calitatea și dinamismul relațiilor dintre actorii implicați. Consiliul Raional Orhei, în calitatea sa de autoritate publică locală de nivelul doi, se află într-o rețea complexă de relaționare, esențială pentru succesul implementării Strategiei de Dezvoltare 2026-2028.

I. Relații Intra-Instituționale (La Nivelul Consiliului Raional și al Aparatului Președintelui Raionului):

- **Relația Consiliul Raional - Președintele Raionului – Direcțiile/Secțiile/Serviciile Aparatului:** Există o structură ierarhică și funcțională clară. Deciziile strategice sunt adoptate de Consiliu, iar implementarea și coordonarea revin Președintelui și aparatului său. Eficiența depinde de:
 - Comunicare internă: Frecvența și claritatea ședințelor de lucru, a fluxurilor informaționale între direcții/secții/servicii (economie, finanțe, social, juridic etc.) pentru o abordare integrată.
 - Coordonare: Capacitatea direcțiilor/secțiilor/serviciilor de a lucra împreună la proiecte transversale și de a alinia planurile sectoriale la obiectivele strategice generale.
 - Repartizarea responsabilităților: Definirea clară a rolurilor și responsabilităților fiecărei subdiviziuni în implementarea strategiilor.
- **Relații cu Instituțiile Subordonate/în Gestiune:** Relațiile cu centrele de sănătate, instituțiile de învățământ, centrele culturale, bibliotecile etc., care sunt în subordinea Consiliului Raional. Acestea sunt relații de finanțare, monitorizare a performanței și de aliniere la politicile raionale.

II. Relații Inter-Instituționale (cu alte Autorități Publice):

- **Cu Primăriile și Consiliile Locale din Raion:** Aceasta este una dintre cele mai critice relații. Consiliul Raional are un rol de coordonare și suport pentru primăriile de nivelului întâi.
 - Dialog structurat: Organizarea periodică de ședințe cu primarii, pentru a discuta probleme comune, a armoniza planurile locale cu strategia raională și a identifica nevoi de suport.
 - Asistență Tehnică și Suport: Capacitatea Consiliului Raional de a oferi expertiză și asistență primăriilor în elaborarea și implementarea proiectelor locale, în atragerea de fonduri.
 - Parteneriate în Proiecte: Colaborarea în proiecte de anvergură care depășesc capacitatea unei singure localități (ex: gestionarea deșeurilor, apeduct, drumuri raionale).

- Cu Autoritățile Publice Centrale (Guvern, Ministere, Agenții): Relații esențiale pentru alinierea la politicile naționale, atragerea de fonduri de la bugetul de stat, obținerea de avize și suport tehnic.
 - Reprezentare și advocacy: Capacitatea Consiliului Raional de a reprezenta interesele raionului în fața autorităților centrale și de a pleda pentru investiții și politici favorabile.
 - Colaborare pe proiecte: Participarea în programe naționale de dezvoltare sau atragerea de investiții centralizate în raion.
- Cu Consiliile Raionale Vecine/Alte Consilii Raionale: Potențial pentru colaborări în proiecte inter-raionale (ex: dezvoltare turistică regională, gestionarea resurselor naturale comune) sau schimb de bune practici.

III. **Relații cu Mediul Privat** (Business):

- Dialog Public-Privat: dialog constructiv cu reprezentanții mediului de afaceri (inclusiv, Camera de Comerț și Industrie Orhei) pentru a promova un climat de afaceri favorabil.
- Stimularea Investițiilor: Promovarea oportunităților de investiții în raion către potențialii investitori locali și internaționali.

IV. **Relații cu Societatea Civilă** (ONG-uri, Asociații obștești):

- Consultare și Implicare: susținerea și încurajarea implicării ONG-urilor în procesele decizionale, în special în elaborarea și monitorizarea strategiei.
- Parteneriate în Proiecte Sociale/Comunitare: Colaborarea cu ONG-uri pentru implementarea de proiecte în domeniile social, educațional, cultural, de mediu.
- Promovarea Voluntariatului: Susținerea și încurajarea inițiativelor civice și a voluntariatului.

V. **Relații cu Partenerii de Dezvoltare Internaționali:**

- Organizații Internaționale: Colaborarea cu organizații precum PNUD, GIZ, UE (prin programe specifice), ambasade, pentru atragerea de asistență tehnică, expertiză și finanțare pentru proiecte de dezvoltare.
- Relații de Înfrățire/Cooperare Transfrontalieră: Dezvoltarea și menținerea relațiilor cu unități administrativ-teritoriale din alte țări, pentru schimb de experiență, proiecte comune și atragerea de finanțări europene/internaționale.

Concluzie:

Gestionarea eficientă a relațiilor pe domeniul de responsabilitate este un pilon fundamental al succesului Strategiei de Dezvoltare a Raionului Orhei. Acesta necesită o abordare proactivă, strategică, bazată pe dialog, încredere și obiective comune. Îmbunătățirea continuă a acestor relații va contribui semnificativ la capacitatea raionului de a mobiliza resurse, de a implementa proiecte complexe și de a asigura o dezvoltare durabilă și incluzivă.

ANALIZA SWOT

Punctele forte și punctele slabe se referă la capacitățile interne și limitările Consiliului Raional Orhei și ale aparatului său, relevante pentru îndeplinirea atribuțiilor și pentru implementarea strategiei de dezvoltare. Acestea fac parte din analiza internă a raionului (componenta "SW" din analiza SWOT). Identificarea corectă a acestor puncte forte și slabe este crucială, deoarece strategia de dezvoltare trebuie să valorifice punctele forte existente și să propună soluții concrete pentru a depăși sau atenua punctele slabe, transformându-le, pe cât posibil, în oportunități de îmbunătățire.

Oportunitățile și amenințările sunt factori externi Consiliului Raional Orhei, care pot influența pozitiv (oportunități) sau negativ (amenințări) capacitatea acestuia de a-și îndeplini responsabilitățile și de a implementa strategia de dezvoltare. Ele nu sunt sub controlul direct al raionului, dar trebuie anticipate și gestionate strategic.

Analiza atentă a acestor oportunități și amenințări permite Consiliului Raional Orhei să își poziționeze strategic acțiunile: să valorifice la maximum oportunitățile și să dezvolte mecanisme de prevenire sau atenuare a impactului amenințărilor asupra dezvoltării raionului.

Puncte Forte (Resurse și Capacități Interne Pozitive)	Puncte Slabe (Limitări și Deficiențe Interne)
1. Experiență în Guvernare Locală: Existența unei echipe administrative cu experiență în gestionarea	1. Capacitate Administrativă Insuficientă / Limitată:

afacerilor publice locale și în implementarea politicilor.

2. Stabilitate Administrativă (potențială): Continuitatea anumitor cadre cheie în administrația raională, care asigură memoria instituțională și expertiza acumulată.

3. Baza Legală Clară: Competențele și responsabilitățile Consiliului Raional sunt definite clar prin legislația națională (Legea administrației publice locale, Legea dezvoltării regionale și locale etc.).

4. Infrastructură Administrativă Existentă: Sediul, dotările minime, infrastructura IT de bază necesare pentru desfășurarea activității administrative.

5. Capacitate de Coordonare: Rolul legal de coordonare a dezvoltării la nivel raional și de interfață între nivelul central și cel local (primăriei).

6. Acces la Informații Statistice: Posibilitatea de a colecta și utiliza date socio-economice și demografice relevante de la primărie și de la Biroul Național de Statistică.

7. Deschidere spre Cooperare: Disponibilitatea declarată a conducerii Consiliului Raional de a colabora cu diverse părți interesate (primărie, mediul de afaceri, societatea civilă, parteneri internaționali).

8. Resurse Umane Calificate: Existența unor specialiști cu expertiză specifică în anumite secții (ex: finanțe, urbanism, juridic).

9. Gestionarea Bugetară: Experiența în elaborarea și gestionarea bugetului raional, asigurarea disciplinei financiare.

10. Existența cadrului legal pentru relaționare, deschidere la dialog din partea Consiliului Raional și o recunoaștere a importanței parteneriatelor. Unele relații (ex: cu primăriile, cu anumite ONG-uri) pot fi deja bine consolidate.

o Deficit de personal: Număr insuficient de personal, în special în secțiile cheie responsabile de dezvoltare strategică și atragerea investițiilor.

o Lipsă de Expertiză Specifică: Lipsa specialiștilor cu expertiză aprofundată în domenii noi sau complexe (ex: economie circulară, digitalizare, management de proiecte UE).

2. Resurse Financiare Proprii Limitate: Dependența semnificativă de transferurile de la bugetul de stat, limitând autonomia financiară și capacitatea de a iniția proiecte ambițioase.

3. Procese Interne Ineficiente/Biurocratice: Procese decizionale sau operaționale lente, birocrație excesivă, care pot întârzia implementarea acțiunilor.

4. Insuficiența Capacității de Management de Proiecte: Experiență limitată în elaborarea, scrierea și implementarea proiectelor complexe finanțate din fonduri externe (europene, internaționale).

5. Comunicare Internă Fragmentată: Insuficiența colaborării și a schimbului de informații între diferite secții ale Consiliului Raional.

6. Capacitate Redusă de Inovare: O anumită inerție sau reticență la adoptarea de noi abordări, tehnologii sau soluții inovatoare.

7. Coordonarea inter-sectorială: Dificultăți în asigurarea unei abordări integrate la nivel intern, între diferitele secții ale Consiliului Raional.

Oportunități (Factori Externi Favorabili)	Amenințări (Factori Externi Nefavorabili)
1. Statutul de țară candidată la UE al Republicii Moldova:	1. Instabilitate Regională și Geopolitică: Conflictul armat din Ucraina și incertitudinile geopolitice pot

o Acces la Fonduri de Pre-Aderare și Structurale: Creșterea accesului la noi linii de finanțare europene (ex: IPA III, Instrumentul de Vecinătate, Coeziune) pentru proiecte de infrastructură, dezvoltare rurală, mediu, educație etc.

o Asistență Tehnică și Expertiză: Suport sporit din partea UE și a statelor membre pentru consolidarea capacității administrative și implementarea reformelor.

o Aliniere la Standarde UE: Oportunitatea de a moderniza legislația și practicile locale în conformitate cu acquis-ul comunitar, îmbunătățind guvernanta și transparența.

2. Programe Naționale de Dezvoltare: Continuarea și extinderea programelor guvernamentale de sprijinire a dezvoltării locale și regionale.

3. Interes Crescut al Investitorilor Străini: Potențialul de a atrage investiții directe străine, stimulate de perspectiva integrării europene a Republicii Moldova, de proximitatea pieței UE și de disponibilitatea forței de muncă.

4. Dezvoltarea Sectorului Agricol și a Agroturismului: Potențialul de creștere în sectoarele agricol (valorificarea produselor locale, acces la piețe noi) și agroturistic, prin punerea în valoare a patrimoniului cultural și natural al raionului.

5. Dezvoltarea Tehnologiilor Digitale: Oportunitatea de a implementa soluții de e-guvernare, de a digitaliza serviciile publice și de a facilita accesul cetățenilor la informații și servicii on-line, eficientizând administrația.

6. Creșterea Conștientizării Ecologice: Oportunitatea de a obține finanțări pentru proiecte de mediu (gestionarea deșeurilor, apă și sanitație, energii regenerabile) pe fondul preocupărilor globale și naționale privind sustenabilitatea.

7. Diaspora Moldovenească: Potențialul de a atrage investiții, remitențe, transfer de know-how și idei inovatoare din partea diasporei, pentru dezvoltarea comunităților de origine.

afecta economia națională, fluxurile de investiții, comerțul și prețurile la energie/resurse.

2. Inflația și Creșterea Costurilor: Majorarea prețurilor la energie, materiale de construcție și servicii, care pot afecta bugetele locale și pot scumpi implementarea proiectelor de infrastructură.

3. Migrația Forței de Muncă: Continuarea exodului populației apte de muncă (în special tineri și specialiști) în străinătate, ducând la deficit de personal calificat în diverse sectoare și afectând dezvoltarea economică.

4. Schimbările Climatice: Fenomene meteo extreme (secete prelungite, inundații, grindină) care pot afecta agricultura, infrastructura și pot necesita investiții suplimentare în adaptare și reziliență.

5. Concurența Regională: Raionul Orhei se confruntă cu concurența altor raioane și a municipiilor (în special Chișinău) pentru atragerea investițiilor, forței de muncă calificate și a finanțărilor.

6. Bariere Administrative/Birocratice Naționale: Legislația națională complexă sau procedurile administrative greoaie la nivel central pot încetini implementarea proiectelor locale.

7. Incertitudinea Politică Internă: Fluctuațiile politice la nivel național pot influența prioritățile guvernamentale, alocarea fondurilor și continuitatea programelor de sprijin.

8. Crizele Economice Globale: Recesiuni economice la nivel global sau european care pot diminua cererea pentru produse și servicii locale, reduce investițiile și afecta veniturile populației.

9. Dependența Energetică: Vulnerabilitatea față de fluctuațiile prețurilor la resursele energetice importate.

10. Dezvoltarea Inegală a Comunităților: Diferențe semnificative de dezvoltare între localitățile din cadrul raionului, care pot genera tensiuni și pot complica alocarea echitabilă a resurselor.

SCURT ISTORIC

Primele mențiuni documentare ale Orheiului datează din ultima treime a secolului al XV-lea și se referă la pârcălabii cetății Orhei, situată la 18 km mai jos pe cursul Răutului de locația actuală a municipiului Orhei.⁴

În Evul Mediu - Unitățile teritorial-administrative ale Moldovei erau ținuturile (divizate în ocoale) și corespundeau județelor din Țara Românească.

1812 - 1917 - Județul (Uezd) Orhei a fost o unitate administrativ-teritorială din Gubernia Basarabia, constituită în 1818.

1918 - 1944 - Județul Orhei a fost o unitate administrativă de ordinul întâi din Regatul României, aflată în regiunea istorică Basarabia.

1945 – 1998 - Raionul Orhei, a fost format la data de 11.11.1940 cu centrul administrativ în mun. Orhei.

1998 - 2003 - Județul Orhei a fost unitate administrativ-teritorială a Republicii Moldova format urmare reformei administrative cu centul județean în mun. Orhei, care era format din actualele raioane Orhei, Rezina, Șoldănești și Telenești.

2003-prezent - În decembrie 2001, este adoptată o reformă administrativ-teritorială nouă, care a fost implementată după alegerile locale din anul 2003. În urma ultimei reforme, țara s-a întors la divizarea teritoriale în raioane⁵.

ORGANIZAREA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ

Raionul Orhei este un raion din partea centrală a Republicii Moldova. Centrul administrativ al raionului este orașul Orhei. Raionul este o unitatea administrativ-teritorială alcătuită din sate (comune) și orașe, unite prin teritoriu, relații economice și social-culturale. Raionul Orhei are în componența sa 75 localități, constituite în 38 primării (1 primărie de municipiu, 22 primării de comune și primării de 15 sate, 37 sate reședințe).

Organizarea administrativă a teritoriului raionului Orhei, la 1 noiembrie 2025

Municipii	Orașe	Localități din componența orașelor (municipiilor)	Sate reședințe⁶	Localități din componența comunelor⁷	Total localități
1	-	-	37	37	75

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”, I.1. Organizarea administrativă a teritoriului R. Moldova, la 01.01.2025, pag. 11

AȘEZARE GEOGRAFICĂ

Orheiul este un raion din partea centrală a Republicii Moldova situat în zona Codrilor. Centrul administrativ al raionului este mun. Orhei, situat la 48 km spre nord de Chișinău, pe malul râului Răut. Raionul este situat la latitudinea 47.3695 longitudinea 28.8240 și altitudinea de 69 metri față de nivelul mării.

Raionul se învecinează cu raioanele Rezina, Telenești, Călărași, Strășeni, Criuleni și Dubăsari. Prin teritoriul raionului curg apele râurilor Nistru, Răut – afluent al Nistrului, Cogîlnic, Cula, Vatici – afluenți ai Răutului.

Conform Legii nr. 438-XVI/2006 din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, Orheiul face parte din Regiunea de dezvoltare Centru (RDC), care este unitatea teritorială funcțională ce reprezintă cadrul de planificare, evaluare și implementare a politicii de dezvoltare regională.

⁴ Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2021-2025, Capitolul I Auditul socio-economic 1.1 prezentarea generală a raionului Orhei

⁵ <http://or.md/index.php/istoric/>

⁶ Satul în care își are sediul consiliul sătesc (comunal)

⁷ Cu excepția satelor-reședință

CARACTERISTICĂ GENERALĂ A RAIONULUI

Populația raionului Numărul populației cu reședință obișnuită Orhei este de 73,6 mii persoane, dintre care bărbați 34,6 mii persoane, femei – 39,0 mii persoane⁸. Populația urbană total este de 17,014 mii persoane, iar populația rurală fiind de 56,6 mii persoane. Densitatea populației este de circa 61,2 locuitori la 1 km pătrat.

Suprafața teritoriului raionului este de 122 831 ha, dintre care terenuri arabile constituie 58 223 ha, pădurile se întind pe o suprafață de 24 677 ha, imășurile cuprind un teritoriu total de 13 570 ha, iar terenurile ocupate cu apă constituie 3 412 ha.

Relieful Raionul Orhei cuprinde o zonă cu relief pitoresc, tradiții istorice, culturale bogate și un mare potențial turistic. Relieful terenurilor raionului, după răspândirea geomorfologică, este împărțit în următoarele unități orografice mari:

1. Podișul Moldovei Centrale (Codru), partea de nord-est.
2. Câmpia ondulată a Moldovei de Nord.
3. Dealurile Pre Nistrului și terasele lui.

Condițiile geomorfologice ale raionului influențează pozitiv dezvoltarea agriculturii, caracteristic întregului teritoriu al Republicii Moldova.

Zăcămintele naturale Raionul dispune de zăcăminte de nisip, piatră și argilă. Inclusiv, raionul dispune de terenuri ocupate cu cariere deschise cu pietriș, bolovăniș, terenuri cu exces permanent de umiditate, sărăturate, erodate, cu alunecări de teren și ravene.

Clima raionului Orhei se caracterizează printr-o climă temperată continentală. Minimum absolut de temperatură constituie -39⁰ -40⁰C, maximum absolut variază între +33⁰ +36⁰C. Primele înghețuri apar în octombrie, ultimele la sfârșitul lunii aprilie. Acoperirea solului cu zăpadă se petrece în anii geroși și atinge o înălțime de 15-25 cm. În perioada anului predomină curenții de aer nord-vest și nordici. Cantitatea anuală de precipitații atmosferice variază anual în limitele a 450-550 mm. Coeficientul hidrotehnic variază între 1,2-1,1.

Activitatea economică Cea mai mare parte a entităților economice este proprietate privată. Cea mai importantă ramură industrială este industria alimentară: prelucrarea fructelor și legumelor, producerea mezelurilor și a produselor din carne, produselor de panificație și patiserie. Inclusiv, o pondere semnificativă în economia raionului o are ramura de confecții și producția subansamblelor pentru autoturisme. Dezvoltarea raionului este influențată de apropierea geografică față de capitală și relațiile economice, sociale și culturale, facilitate de rolul de nod rutier și legătura directă cu Bălți, Soroca, Rezina, Strășeni, Călărași, Ungheni.

Potențialul turistic Raionul Orhei din Republica Moldova are un potențial turistic remarcabil, datorită îmbinării armonioase între patrimoniul cultural-istoric, peisajele naturale spectaculoase și tradițiile autentice ale regiunii. Raionul Orhei include diferite forme de turism precum și o varietate domenii dezvoltate în vederea promovării valorilor și tradițiilor culturale. Cel mai vast și preponderant domeniu de atractivitate turistică presupune viața la sat.

În raionul Orhei se află mai multe obiective turistice importante ale Republicii Moldova: complexul muzeal-arheologic Orheiul Vechi (Trebujeni), mănăstirea Curchi (Vatici), conacul familiei Balioz cu parcul aferent din Ivancea.

⁸ https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/25; Tabele Excel - Numărul populației cu reședință obișnuită pe medii și sexe, în profil teritorial (pe regiuni de dezvoltare și pe raioane), la începutul anilor 2014-2025

I.2. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ

CADRUL NORMATIV, ORGANIZATORIC ȘI FUNCȚIONAL

Raionul Orhei este administrat conform prevederilor Legii privind administrația publică locală prin intermediul APL de nivelul I și II, care se constituie în urma exercițiilor electorale locale și activează pe teritoriul raionului în condițiile prevăzute de lege în scopul promovării intereselor generale ale locuitorilor săi.

În calitate de autorități reprezentative și deliberative, consiliile locale și primarii celor 38 de primării din raion au responsabilitatea de a soluționa problemele localității pe care o administrează. De gospodărirea treburilor publice a întregii unități administrativ-teritoriale se ocupă Consiliul raional Orhei (CR), format din 35 de consilieri, și președintele raionului, ales de membrii consiliului. Consiliul are drept de inițiativă și decide, în condițiile legii, asupra tuturor problemelor de interes local, cu excepția celor care țin de competența altor autorități publice.

Organizarea și funcționarea autorităților administrației publice ale raionului Orhei se reglementează în modul corespunzător de prevederile:

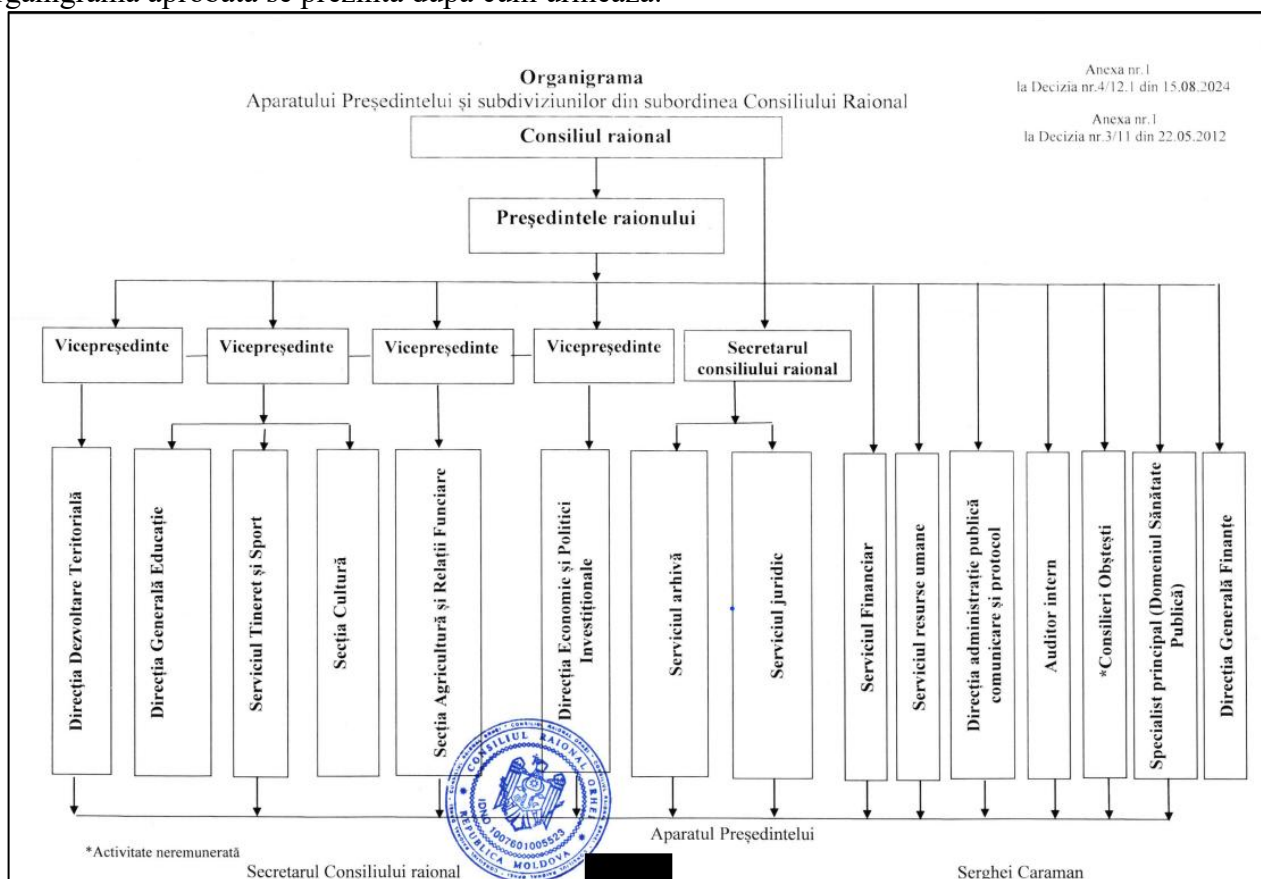
- Legii nr. 435 – XVI din 28.12.2006 privind descentralizarea administrativă,
- Legii nr. 436 – XVI din 28.12.2006 privind administrația publică locală,
- Legii nr. 768 – XIV din 02.02.2000 privind statutul alesului local,
- Legii nr. 239 – XVI din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional,
- Legii nr. 158 – XVI din 04.07.2008 privind funcția publică și statutul funcționarului public,
- Legii nr. 190 – XIII din 19.04.1994 cu privire la petiționare, etc.

Capacitatea materială și tehnică a condițiilor de desfășurare a activității APL, se prezintă:

- Toate APL – urile dispun de spații proprii de desfășurare a activităților.
- APL de nivel II este dotat cu tehnica și materialele necesare desfășurării activității.
- APL – urile au acces la infrastructura tehnico – edilitară.

RESURSELE UMANE

În conformitate cu Decizia nr. 4/12.1 din 15 august 2024 Cu privire la modificarea anexelor nr.1,2,3 și 5 al deciziei Consiliului raional nr.3/11 din 22 mai 2012 „Cu privire la aprobarea organigramei, structurii și efectivului statelor de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului Raional” organigrama aprobată se prezintă după cum urmează:

Sursa: Secretarul Consiliului raional Orhei

Atribuțiile și competențele stabilite de legislația în vigoare au acoperire cu structuri și servicii publice raionale. Cu toate acestea, se atestă lipsa personalului angajat în funcțiile, aprobate conform organigramei instituției și regulamentele de funcționare.

De remarcat că în cadrul CR activează un contingent de persoane atât tinere, cât și cu o vârstă de până la 63 ani. Salarizarea și motivarea funcționarilor publici din cadrul subdiviziunilor Consiliului raional este efectuată în conformitate cu prevederile Legii.

Autoritățile de nivelul I atestă lipsă de cadre, care să gestioneze cu anumite probleme cu care se confruntă localitățile. Inclusiv, personalul nu este suficient calificat pentru a putea valorifica resursele existente, precum și de a dezvolta spiritul de incluziune civică.

La capitolul evaluarea competențelor angajaților, evaluarea acestora este una mai mult formală, decât să se bazeze pe indicatori atinși de angajați.

Structura și efectivul statelor de personal ale subdiviziunilor Consiliului Raional:

Anexa nr.2
la Decizia Consiliului Raional Orhei
Nr.4/12.1 din 15 august 2024

Modificările care se operează la anexa nr.2 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012

Anexa nr.2 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012 "Cu privire la aprobarea organigramei, structurii și efectivului statelor de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional" va avea următorul cuprins

Anexa nr.2
la Decizia Consiliului Raional Orhei
Nr.3/11 din 22 mai 2015

Structura și efectivul
Aparatului președintelui raionului și subdiviziunilor din subordinea Consiliului Raional

Nr. d/o	Denumirea subdiviziunilor	Numărul de unități									Modificat
		Decizia nr.3/11 din 22.05.2012	modificată prin Decizia nr.5/12.1 din 01.10.2015	modificată prin Decizia nr.6/1 și nr.6/10.1 din 30.10.2015	modificată prin Decizia nr.4/8 din 08.07.2016	modificată prin Decizia nr.6/6 din 04.11.2016	modificată prin Decizia nr.8/4 din 27.12.2019	modificată prin Decizia nr.10/5 din 10.12.2020	modificată prin Decizia nr.3/5.1 din 07.04.2022	modificată prin Decizia nr.1/6.1 din 26.01.2023	
1	Aparatul președintelui raionului	21	24	28	28	28	28	27	39	44	46
2	Direcția Finanțe/ Direcția Generală Finanțe(Decizia nr.6/6 din 04.11.2016)	17	15	15	15	18	18	18	18	18	18
3	Direcția Învățământ, Tineret și Sport/ Direcția Generală Educație (Decizia nr.6/1 din 30.10.2015)	14	14	27	27	27	27	24	24	24	23
4	Direcția Asistență Socială și Protecție a Familiei/ Direcția Generală Asistență Socială și Protecție a Familiei(Decizia nr.4/8 din 08.07.2016)	10	10	10	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	
5	Secția Cultură	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
8	Secția agricultură și alimentație/ Secția agricultură și relații funciare	6	6	6	6	6	5	4	4	4	4
6	Secția economie și atragerea investițiilor/ Direcția Economie și Politici Investiționale	7	5	5	5	5	5	6	6	6	6
7	Secția construcții, gospodărie comunală și drumuri/ Direcția Dezvoltare Teritorială	4	5	5	5	5	4	6	6	6	6
9	Serviciul relații funciare și cadastru	2	2	2	2	2	2	2			
	TOTAL:	85	85		116,5	119,5	117,5	113,5	125,5	130,5	107

Secretarul Consiliului raional
Serghei Caraman

Sursa: Secretarul Consiliului raional Orhei

Un criteriu important al performanței și progresului înregistrat în raion îl are calificarea personalului precum și procesul continuu de instruire a acestuia. Pe parcursul ultimilor ani de activitate, gradul de instruire a personalului aparatului președintelui a fost unul relativ scăzut, în medie 40% din totalul personalului aparatului președintelui. Instruirile realizate se axează în special pe buget și finanțe achiziții publice.

În ultimii ani se remarcă o tendință pozitivă de atragere a investițiilor în raion. Pe de o parte acestea sunt datorate fondurilor și donatorilor existenți, iar pe de altă parte datorită managementului CR, care a adus schimbări pozitive în această direcție. Până la moment au fost atrase resurse financiare interne și externe pentru dezvoltarea comunităților, dar totuși se resimte instruirea personalului în domeniul atragerii investițiilor, inclusiv scrierea proiectelor la nivelul autorităților de gradul I. Cu toate acestea, gradul de participare în cadrul programelor de finanțare a crescut cu circa 32% comparativ cu perioada de până la anul 2021, fapt datorat FNDRL.

Statele de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului Raional:

anexa nr.3
la decizia consiliului raional
nr.4/12.1 din 15..august.2024

Modificările care se operează la anexa nr.3 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012
Anexa nr. 3 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012 "Cu privire la aprobarea organigramei, structurii și efectivului statelor de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional" va avea următorul cuprins

Anexa nr.3
la decizia consiliului raional
nr.3/11 din 22.05.2012

**Statele de personal
ale Aparatului președintelui raionului**

Denumirea funcțiilor și subdiviziunilor	Numărul de unități	
	Decizia nr.6/3.2 din 16.06.2022 (modificată prin decizia nr.1/6.1 din 26.01.2023)	Modificat
Președintele raionului	1	1
Vicepreședinte al raionului	4	4
Secretar al consiliului raional	1	1
Auditor intern	1	1
Specialist principal (domeniul sănătate publică)	1	1
Direcția administrație publică, comunicare și protocol		
Șef Direcție	1	1
Specialist principal	4	4
Specialist superior	1	1
Specialist	1	1
Total Direcție	7	7
Serviciul financiar		
Șef Serviciu contabil-șef	1	1
Specialist principal	1	1
Contabil	2	2
Total serviciu	4	4
Serviciul juridic		
Șef serviciu	1	1
Specialist principal	1	1
Jurist	1	1
Total serviciu	3	3
Serviciul resurse umane		
specialist principal	1	1
Total serviciu	1	1
Serviciul arhivă		
Șef serviciu	1	1
Specialist principal	1	1
Specialist	1	1
Total serviciu	3	3
Serviciu Tineret și Sport		
Șef serviciu		1
Specialist principal		1
Total serviciu		2
Administrator principal	1	1
Secretar dactilograf	1	1
Șofer	4	4
Lăcătuș	1	1
Electrician	1	1
Îngrijitoare încăperi de producție și serviciu	6	6
Paznici	4	4
Total aparatul președintelui	44	46

	Serviciu de Itagă Aparatul Președintelui Raionului	unități
1	Centru de Tineret Orhei	11.5
2	Școala de Sport Raional Orhei	47

Secretarul Consiliului Raional

Serghei Caraman

Sursa: Secretarul Consiliului raional Orhei

Modificările care se operează la anexa nr.5 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012
Anexa nr.5 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012 "Cu privire la aprobarea organigramei, structurii și efectivului statelor de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional" va avea următorul cuprins

STRUCTURA
 Direcției Generale Educație Orhei

Nr.	Denumirea funcție publice/postului.	unități	
Conducerea Direcției Generale Educație		Decizia nr.10/5 din 10 martie 2020	modificat
1.	Șef direcție generală	1	1
	Șef adjunct direcție	1	1
Serviciul resurse umane			
2	Specialist principal	1	1
	Total	1	1
Serviciul Tineret și Sport			
3	Specialist principal	1	
	Total	1	
Secția Politici educaționale și management			
4	Șef secție în cadrul Direcției	1	1
	Specialist principal	3	3
	Specialist superior	1	1
	Total	5	5
Secția Management al curriculumului și formare profesională continuă			
5	Șef secție	1	1
	Specialist principal	8	8
	Specialist superior	2	2
	Total	11	11
Serviciul management economico – financiar și al patrimoniului			
6	Specialist principal	1	1
	Total	1	1
	secretar - administrativ	1	1
	șoferi	2	2
	Total	3	3
	Total general	24	23
Servicii pe lângă Direcția Generală Educație			
1	*Contabilitate centralizată	10,25	
2	**Serviciul transport școlar	25,5	
3	Tablă de odihnă "Miorița"	20,85	
4	Centrul de Creație a Copiilor	31	
5	Centrul Raional de activitate extrascolară, Copii cu interes și aptitudini pentru Științe..	13,56	

*Numărul unităților de contabili se determină în funcție de normativele stabilite conform Hotărârii Guvernului nr.1231 din 12.12.2018

**Structura Serviciului transport școlar

Denumirea unității	unități
Șef serviciu transport școlar	1
Șoferi de autobuze școlare	16
însoțitori	4,5
Asistente medicale	4
Total	25,5

Secretarul Consiliului Raional

Serghei Caraman

Sursa: Secretarul Consiliului raional Orhei

CAPACITATEA DE RELAȚIONARE

În ceea ce privește capacitatea de relaționare a raionului, nu este atât de bine fortificată colaborare cu mediul de afaceri și societatea civilă, dat fiind faptul lipsa interesului cetățenilor și a lipsei angajamentului civic.

Referitor la colaborările externe, este plauzibil faptul că raionul a reușit să dezvolte parteneriate atât cu comunitățile vecine, precum și alte țări. Există circa 35 acorduri de parteneriat cu România (regiunile: Suceava, Constanța, Brașov, municipiul București, Neamț), Latvia, Ucraina, Turcia, Letonia, Rusia.

PRINCIPALELE PROBLEME CU PRIVIRE LA CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ

Raionului Orhei este un raion în care schimbarea pozitivă este predominantă, însă dezavantajele persistă, printre care:

Capacitatea managerială și de management a resurselor umane

- Evaluarea angajaților este una mai degrabă formală, metodologia de evaluare fiind impusă de legislație, și nu se bazează pe indicatori de rezultat.
- O bună parte a autorităților de nivelul întâi nu dispun de personal calificat pentru a acoperi toate ariile de influență a localității.
- Capacitatea de planificare strategică și atragere a investițiilor este redusă
- Cu toate că la nivel de raion este cea mai mare rată de capacitate a autorităților de atragere a investițiilor, la nivel de primărie capacitatea de atragere a investițiilor este insuficientă.

Condițiile de desfășurare a activității instituționale

- Cu toate că la nivel de consiliu, există condiții și facilități suficiente pentru desfășurarea unei activități eficiente, la nivel de primărie aferente, o parte din atare condiții lipsesc.

Capacitatea de relaționare

- Raportul între APL – uri și societatea civilă este unul mai puțin valorificat din cauza neîncrederii populației în instituția APL – ului. Pe de altă parte, o cauză predominantă a acestei probleme este incapacitatea autorităților locale, de toate nivelurile, de a crea capitalul social și a participa la construirea angajamentului civic al cetățenilor raionului.

Este de menționat că problemele în domeniu nu au suferit schimbări comparativ cu perioada anterioară.

ANALIZA SWOT CU PRIVIRE LA CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Condiții adecvate de desfășurare a activității angajaților CR; - Dotarea tehnico materială a instituțiilor APL; - Accesul instituției la infrastructura tehnico edilitară; - Structură organizatorică revizuită conform necesităților curente; - Personal calificat; - Gradul înalt de legalitate a actelor emise și adoptate; - Mecanisme adecvate de informare a publicului larg privind deciziile aprobate de CR; - Disponibilitatea CR de a cofinanța investițiile atrase; - Parteneriate multiple cu diferite țări; - Tendință crescândă de atragerea a diferitor fonduri.	- Capacitate organizatorică și de planificare strategică la nivel de APL I redusă; - Insuficiența de personal calificat la nivel de autorități locale de nivelul întâi; - Coeficientul de încredere și de incluziune din partea cetățenilor, societății civile și mediului de afaceri în instituțiile APL este redus; - Dialog slab dezvoltat cu ONG locale; - Interes scăzut al cetățenilor în privința dialogului cu APL – urile; - Valorificarea redusă a parteneriatelor existente.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Strategii și programe naționale și regionale care vizează eficientizarea activității APL; - Practici de cooperare inter-comunitară; - Existența premiselor și capacităților de implicare a cetățenilor în actul de guvernare locală.	- Instabilitate politică; - Implementarea defectuoasă a programelor naționale destinate modernizării APL;

I.3. FINANȚELE PUBLICE LOCALE

Bugetele unităților administrativ-teritoriale se elaborează, se aprobă și se execută în condiții de autonomie financiară.

Autoritățile de nivelul II elaborează și comunică APL de nivelul I, propriile estimări ale normativelor de defalcări de la veniturile generale de stat și ale cheltuielilor medii pentru un locuitor și alte momente privind elaborarea proiectului de buget, ca în final să generalizeze și să prezinte Ministerului Finanțelor sinteza consolidată a proiectelor bugetelor UAT de nivelul I și nivelul al II. Autoritățile executive ale UAT sunt responsabile de elaborarea proiectului de buget și de corectitudinea și veridicitatea datelor, indicilor și altor informații în a căror bază este elaborat bugetul respectiv.

Execuția bugetelor unităților administrativ-teritoriale este în limita resurselor financiare proprii disponibile. Cheltuielile care sunt aprobate și pe parcursul anului rectificate, în procesul execuției bugetului reprezintă limite maxime, care nu pot fi depășite și care sunt finanțate la: întreținerea autorităților executive, a instituțiilor de învățământ, instituțiilor de cultură (biblioteci, muzee, palate și case de cultură), sediile primăriilor, alte activități sportive, activități pentru tineret, întreținerea drumurilor locale, amenajarea teritoriilor, etc.

Consiliul Raional Orhei asigură obiectivul fundamental al managementului datoriei, care presupune asigurarea finanțării măsurilor prevăzute în bugetul local cu minimum de cheltuieli și la nivel optim de risc, precum și atragerea fondurilor suplimentare de finanțare.

VENITURILE BUGETULUI LOCAL

Veniturile totale reprezintă toate veniturile realizate de APL într-o perioadă de gestiune, de obicei un an calendaristic și includ: venituri proprii, mijloace speciale, defalcări, conform cotelor procentuale de la taxele de stat, stabilite de legea finanțelor publice locale, transferuri cu destinație generală, transferuri cu destinație specială, granturi și fondurile speciale.

În perioada 2020-2024, veniturile bugetului raional Orhei se înscriu într-un trend ascendent, ajungând la 398,1 mil lei în anul 2024, realizând o creștere de circa 23,4%, creștere datorată în special transferurilor de la bugetul de stat. Atare situație se datorează atât situației generale a economiei naționale, cât și politicii de consolidare bugetară la nivel central.

Execuția veniturilor bugetului raional, mii lei

	2020	2021	2022	2023	2024
Impozitul pe venitul persoanelor fizice	16 976,5	20 133,0	22 902,4	27 345,9	34 894,8
Taxa pentru apa	503,2	373,2	580,4	486,5	
Taxa pentru extragerea minerelelor utile	2 947,0	4 328,0	4 330,6	1 896,4	
Taxa pentru lemnul eliberat pe picior	64,7	19,2		2,2	
Taxa pentru exploatarea construcțiilor subterane în scopul desfășurării activității de întreprinzător, altele decât cele destinate extracției minerelelor utile	3,0				
Taxa pentru folosirea subsolului		2,2	4,0		
Taxe și plăți administrative	255,2	299,6	386,9	321,4	75,8
Comercializarea mărfurilor și serviciilor de către instituțiile bugetare	1 704,4	1 673,5	2 815,8	3 962,9	3 491,4
Amenzi și sancțiuni contravenționale	8,4	4,9	1,4	2,0	2,9
Donații voluntare	1 171,4	26,0	1 036,5	20,0	122,0
Alte venituri					0,8
Transferuri primite între bugetul de stat și bugetele locale de nivelul II	296 438,1	356 710,1	325 672,9	395 256,6	359 577,2
Transferuri primite între instituțiile bugetului de stat și instituțiile bugetelor locale de nivel II	2 561,6	3 950,9	6 296,4	4 989,3	
Venituri, total	322 633,5	387 520,6	364 027,3	434 283,2	398 164,9

Sursa: Direcția Generală Finanțe a Consiliului raional Orhei

În ceea ce privește executarea veniturilor de bază ale bugetului raional, ca încasare a taxelor și a impozitelor pe tipuri, se atestă încasarea a circa 34,9 mil lei pentru anul 2024. Veniturile colectate ale bugetului raional Orhei se însumează la cifra 3,7 mil lei pentru anul 2024. Dinamica veniturilor totale pe componenta respectivă („fără transferuri”) indică majorări.

La formarea veniturilor bugetului local contribuie în principal transferurile primite în cadrul bugetului public național cu 90,3%, iar veniturilor proprii din impozite, taxe locale, alte venituri, precum și celor colectate le revine doar 9,7% la sută (datele prezentate sunt pentru anul 2024).

Urmare analizei veniturilor proprii ale bugetului local al raionului, se observă că marea majoritate sunt venituri curente, iar în cadrul acestora, cea mai parte au natură fiscală. Orice raion din Republica Moldova se confruntă cu finanțarea unor numeroase și substanțiale cheltuieli, este pusă în situația de a-și analiza politica de venituri pe care o duce, astfel încât impozitele locale (care constituie sursa principală) să îndeplinească cel puțin următoarele condiții: să genereze un venit semnificativ; să respecte principiul echității; să nu distorsioneze activitatea economică; să fie corelate cu capacitatea de plată a contribuabilului.

CHELTUIELILE BUGETULUI LOCAL

Cheltuielile publice se cifrează la 393,3 mil. lei pentru anul 2024. Structura acestora este tipică localităților din republică, unde prevalează cu 79,2% cheltuielile pentru educație, 1,7% cheltuielile pentru protecție socială și 7,8% cheltuielile pentru cultură, sport și tineret. Pentru bugetul raional Orhei este semnificativă ponderea în total cheltuieli pentru educație 79,2% în anul 2024 și pentru domeniul cultură, artă și sport 7,8%.

Astfel, se observă modificarea ponderii cheltuielilor pe parcursul perioadei 2020-2024, datorită modificărilor structurale ale Consiliului raional Orhei, cea ce reflectă cheltuielile pentru protecția socială care au scăzut de 5,3 ori și cheltuielile pentru Ocrotirea sănătății care au scăzut de 41,2 ori.

Pe când cheltuielile pentru cultură, tineret și sport au crescut de 2 ori pe parcursul acestei perioade.

Evoluția cheltuielilor bugetului raional, mii lei

	2020	2021	2022	2023	2024
Executivul și serviciile de suport	5 696,4	5 671,7	7 618,0	10 693,7	10 647,9
Managementul finanțelor publice	1 856,2	2 116,2	2 380,7	2 604,2	3 043,3
Alte servicii generale	2 012,4	2 165,1	2 663,9		
Domenii generale de stat		-13,8		-23,6	-2,1
Transferuri între administrația publică de diferite niveluri	18 685,6	36 232,8	16 266,6	15 956,4	8 688,4
Datoria de stat a autorităților publice locale	289,7	196,5	264,6	961,6	971,1
Apărarea Națională	589,7	587,8	1 008,6	1 095,4	972,9
Servicii general economice și comerciale	800,4	618,2	642,8	957,7	836,1
Dezvoltarea agriculturii	596,7	794,1	505,4	509,2	637,5
Dezvoltarea regională și construcții	919,3	866,6	883,0	609,8	406,5
Dezvoltarea transporturilor	17 885,0	70 103,6	10 284,6	15 105,4	17 540,2
Dezvoltarea gospodăriei de locuințe și serviciilor comunale	348,2	368,0	391,6	278,2	289,4
Ocrotirea sănătății	4 118,0	1 194,3	785,9	985,2	99,9
Politici și management în domeniul culturii	661,5	670,9	768,5	799,9	938,1
Dezvoltarea culturii	7 654,8	9 709,9	11 869,2	13 801,2	19 520,6
Sport	4 456,1	5 568,3	6 246,7	7 252,2	8 875,1
Tineret	823,5	1 147,8	1 215,8	1 399,0	1 509,3
Învățământ	215 088,9	219 753,4	251 233,1	306 107,3	311 686,5
Protecție sociala	35 530,9	42 250,7	46 421,5	57 391,0	6 664,3
Cheltuieli, total	318 013,3	400 002,1	361 450,5	436 483,8	393 325,0

Sursa: Direcția Generală Finanțe a Consiliului raional Orhei

Analiza evoluției executării cheltuielilor bugetului raional a cunoscut creșteri pe parcursul perioadei 2020-2024, avansând de la 318,0 mil. lei la 393,3 mil. lei în anul 2024, creștere de circa 23%, creștere datorată cheltuielilor pentru învățământ și cheltuielile pentru cultură, sport și tineret, diminuarea esențială a executării cheltuielilor din 2024 comparativ cu anul 2020 în cuantum de 28,8 mil.lei la protecția socială este condiționată de reforma sistemului de asistență socială “Restart”, aprobată prin Legea nr.256 din 17.08.2023 privind modificarea unor acte normative (reforma sistemului de asistență socială), prin care s-a exclus domeniul asistenței sociale din competențele autorităților publice locale de nivelul al doilea.

PRINCIPALELE PROBLEME CU PRIVIRE LA FINANȚELE PUBLICE LOCALE

Problemele care apar în procesul legat de planificarea, execuția și controlul bugetar sunt:

- Capacitatea redusă a APL de asigura susținerea financiară a cheltuielilor cu venituri proprii.
- Neimplicarea societății civile din raion în procesul de bugetare nu contribuie la o distribuie a cheltuielilor bugetare mai apropiată de necesitățile comunității.
- Insuficiența personalului calificat în cadrul UAT sau calificarea insuficientă a specialiștilor din localitățile rurale, activitatea se organizează pe alocuri cu persoane necalificate sau în vârstă de pensionare, fapt ce eventual conduce la consumarea potențialului uman al Direcției Finanțe Orhei.
- Actualele impozite și taxe locale generează sume mici, care reprezintă un procent redus din bugetele locale.

ANALIZA SWOT CU PRIVIRE LA FINANȚELE PUBLICE LOCALE

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Venituri în creștere pentru perioada analizată - Ponderea veniturilor proprii în bugetul raional peste nivelul mediu din alte raioane ale țării - Acțiuni numeroase privind informarea publică ce vizează bugetul - Pregătirea înaltă a specialiștilor principali sub aspectul managementului financiar - Permanentă colaborare, sprijin și asistență acordate de către Direcția Finanțe APL I - Capacitatea administrativă înaltă a autorităților APL de a gestiona eficient serviciile publice, bugetul de venituri și cheltuieli.	- Dependență de transferurile de la bugetul de stat. - Interes scăzut a diferitor pătri și stakeholderi de a participa la planificare bugetului. - Baza fiscală / impozabilă slabă a primăriilor din raion. - Pregătirea insuficientă a executorilor principali și secundari de buget sub aspectul managementului financiar. - Dependența acoperirii cheltuielilor bugetare de normative.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Majorarea autonomiei financiare a comunității. - Gradul înalt de prioritate acordate de Guvern reformelor de dezvoltare regională și descentralizare. - Posibilitatea asigurării unei autonomii financiare veritabile în urma măsurilor de modificare a politicii fiscale și dezvoltare a industriei ca principala ramură capabilă să majoreze baza fiscală. - Extinderea bazei impozabile ce ar spori ponderea încasărilor proprii în total venituri. - Tendința de constituire a fondurilor locale.	- Situație precară a economiei naționale. - Reducerea activității economice antreprenoriale sub influența crizei economice / pandemii. - Influența negativă a cursului valutar care influențează valuta națională.

I.4. CAPITALUL UMAN

Capitalul uman reprezintă cumulumul de cunoștințe, obiceiuri, calități sociale și personale, incluzând creativitatea, implicat în capacitatea de a munci, care, la rândul ei, duce la producția de bunuri materiale și servicii.⁹ Teoria capitalului uman este abordată în strânsă legătură cu studiul managementului resurselor umane, regăsindu-se, de asemenea, în practica administrării afacerilor și a macroeconomiei.

Capitalul uman este o sumă de trăsături, toate cunoștințele, talentele, abilitățile, dar și experiența, inteligența, educația, judecata și înțelepciunea deținute individual și colectiv de către indivizii unei populații. Aceste resurse desemnează capacitatea totală a oamenilor, reprezentând o formă de bogăție care poate fi redirecționată spre realizarea obiectivelor unei națiuni ca un tot unitar sau a unor obiective specifice. Capitalul uman se împarte, în linii mari, în trei categorii: (1) Capitalul intelectual (2) Capitalul social (3) Capitalul emoțional.

Capitalul uman este piatra de temelie a dezvoltării umane și a dezvoltării economice din fiecare stat. El reprezintă un factor esențial pentru dezvoltare și pentru crearea unor afaceri viabile, inovatoare și competitive.

POPULAȚIA

Numărul populației cu reședință obișnuită Orhei, date statistice începutul anului 2025, este de 73,6 mii persoane, dintre care bărbați 34,6 mii persoane, femei – 38,97 mii persoane¹⁰. Populația urbană total este de 17,014 mii persoane, iar populația rurală fiind de 56,6 mii persoane.

Comparativ cu anul 2024, datele statistice pentru anul 2025 sunt în descreștere. Astfel, populația cu reședință obișnuită în anul 2025 a descrescut cu circa 5,6 mii persoane sau 7,12% față de 2024.

Populația cu reședință obișnuită 2022-2024, pe sexe și medii (la începutul anului), persoane

Regiune	Total				Masculin							
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Total populație												
Țară	2 565 030	2 492 278	2 423 287	2 381 325	1 218 166	1 172 642	1 129 489	1 105 636	1 346 864	1 319 636	1 293 798	1 276 311
RD Centru	722 295	696 669	674 190	663 007	350 019	333 623	3 18 916	312 202	372 276	363 046	355 274	350 805
R-nul Orhei	81 113	78 117	75 228	73 636	39 138	37 302	35 500	34 666	41 975	40 815	39 728	38 970
Mediul urban												
Țară	1 087 698	1 071 709	1 054 529	1 039 655	500 209	489 196	477 655	469 239	587 489	582 513	576 874	570 416
RD Centru	127 069	123 977	121 199	119 027	58 680	56 563	54 585	53 559	68 389	67 414	66 614	65 468
R-nul Orhei	18 718	18 059	17 462	17 014	8 626	8 231	7 855	7 691	10 092	9 828	9 607	9 323
Mediul rural												
Țară	1 477 332	1 420 569	1 368 758	1 341 670	717 957	683 446	651 834	635 775	759 375	737 123	716 924	705 895
RD Centru	595 226	572 692	552 991	543 980	291 339	277 060	264 331	258 643	303 887	295 632	288 660	285 337
R-nul Orhei	62 395	60 058	57 766	56 622	30 512	29 071	27 645	26 975	31 883	30 987	30 121	29 647

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Similar altor raioane ale Republicii Moldova, raionul Orhei se confruntă cu problema scăderii numărului populației.

Populația la recensămintele din 2024 și 2014, pe medii de reședință și în profil teritorial

Regiuni de dezvoltare și raioane/ municipii	2024				2014			
	Total	Urban		Rural	Total	Urban		Rural
		persoane	%			persoane	%	
Țară	2 409 207	1 118 967	46,4	1 290 240	53,6	2 789 205	1 073 552	38,5
RD Centru	670 088	138 093	20,6	531 995	79,4	848 104	141 884	16,7

⁹ Claudia Goldin, Department of Economics Harvard University and National Bureau of Economic Research. „Human Capital”.

¹⁰ https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/25; Tabele Excel - Numărul populației cu reședință obișnuită pe medii și sexe, în profil teritorial (pe regiuni de dezvoltare și pe raioane), la începutul anilor 2014-2025

Raionul Orhei	79 242	22 183	28,0	57 059	72,0	95 414	20 101	21,1	75 312	78,9
----------------------	---------------	---------------	-------------	---------------	-------------	---------------	---------------	-------------	---------------	-------------

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html

Tendința de descreștere a populației poate fi urmărită în ultimii 20 ani (2004-2024) consecutivi. Evoluția populației Republicii Moldova în baza recensămintelor din perioada 1959 - 2024 prezintă o creștere continuă la recensămintele din 1959, 1970, 1979 și 1989, maxima de 3,6 milioane fiind înregistrată la recensământul din 1989 și în continuă descreștere la ultimele recensăminte din 2004, 2014 și 2024.

Demografie - Populația istorică, persoane

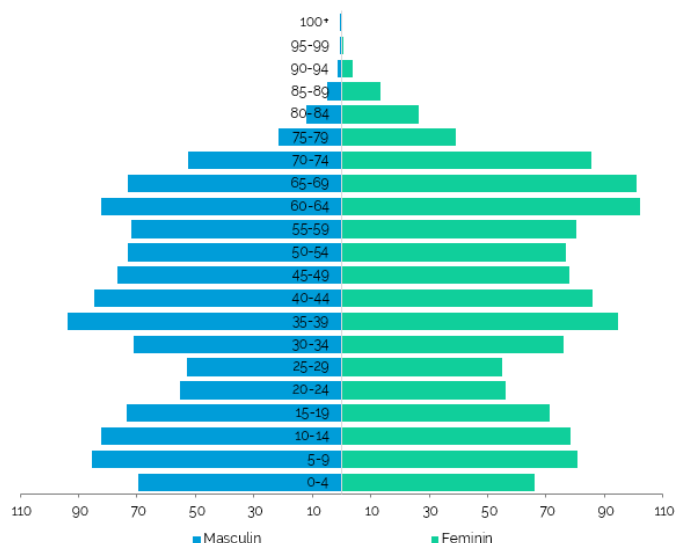
Anul	1959	1970	1979	1989	2004	2014	2024	2025
Total Țară	2 513 483	3 085 080	3 372 051	3 657 665	3 383 332	2 789 205	2 789 205	2 381 300
RD Centru	857 807	1 014 687	1 044 695	1 073 338	1 021 618	848 104	848 104	663 000
Raionul Orhei	103.809	126.204	129.406	131.471	116.271	95 414	79 242	73.600
±%	—	+21.6%	+2.5%	+1.6%	-11.6%	-12.8%	-25.8%	-7,12%

Sursa: https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html;
https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Statistica_teritoriala/Statistica_teritoriala_editia_2024.pdf

Conform rezultatelor finale ale RPL 2024 la nivel de țară, în comparație cu RPL 2014,:

- Ponderea populației feminine a constituit 52,8% din populația țării, în creștere cu 0,8 puncte procentuale (p.p.) față de RPL 2014 (52,0%);
- La 100 persoane de sex feminin reveneau 89 persoane de sex masculin, comparativ cu 92 bărbați la 100 de femei în anul 2014;
- Vârsta medie a populației la recensământul din 2024 a fost de 40,6 ani sau cu 3,1 ani mai mare decât la recensământul din 2014 (37,5 ani);
- Indicele sarcinii demografice a constituit 79 persoane în vârstă inaptă de muncă la 100 de persoane în vârstă aptă de muncă, față de 62 de persoane la recensământul din 2014;
- Ponderea populației care avea reședința obișnuită (locuia) în aceeași localitate în care s-au născut a constituit 65,1%;
- Din totalul populației cu reședință obișnuită, 2 383,1 mii persoane sau 98,9% au deținut cetățenia Republicii Moldova, inclusiv cetățenia altui stat, în scădere cu 0,6 p.p. comparativ cu recensământul 2014;
- În funcție de țara nașterii, populația țării în majoritatea absolută, de 2 301,0 mii persoane (sau 95,5%), era născută în Republica Moldova, și 106,7 mii persoane (sau 4,4%) erau născute în alte țări.
- Persoanele căsătorite dețineau o pondere de 55,8% din totalul populației în vârstă de 15 ani și peste (comparativ cu 57,4% în 2014), persoanele niciodată căsătorite – 23,6% (24,6%), cele văduve – 10,2% (12,2%) și cele divorțate – 10,4% (5,8%);
- Ponderea femeilor care au născut 2 sau 3 copii s-a majorat cu 5,4 p.p. (de la 32,8% până la 38,3%) și, respectiv cu 2 p.p. (de la 13,4% până la 15,4%), în schimb, ponderea femeilor care nu au născut s-a redus cu 4,2 p.p.

Piramida populației la recensământul din 2024, mii persoane

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_61953.html

Mișcările demografice și migratorii au influențat considerabil structura de vârstă a populației. Inclusiv, rata totală a fertilității pentru raionul Orhei la situația anului 2023 constituie 2,01 copii per femeie de vârstă fertilă, mai mic cu 10,7% comparativ cu 2017, unde rata totală a fertilității este de 2,25.

Vârsta medie a populației (la începutul anului), ani

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Ambele sexe				Masculin				Feminin			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022 2	2023	2024	2025
Total țară	39,9	40,5	41,1	41,6	37,9	38,5	39,1	39,5	41,7	42,3	42,9	43,3
Regiunea Centru	39,5	40,2	40,9	41,3	37,8	38,5	39,1	39,5	41,1	41,8	42,5	42,9
R-nul Orhei	39,5	40,1	40,8	41,1	37,6	38,2	38,9	39,1	41,2	41,9	42,6	42,9

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Conform rezultatelor RPL 2024 la nivel de țară, la data de referință a acestuia, ponderea populației în grupa de vârstă de 0-14 ani constituia 19,2%, de 15-64 ani - 62,7 % și de 65 ani și peste - 18,1% în total populație . Ponderea populației masculine de 0-14 ani a fost de 20,9%, iar de 15-64 ani - de 64,6%, sau cu 3,1 p.p. și, respectiv, cu 3,5 p.p. mai mare decât ponderea populației feminine de aceleași vârste, iar ponderea bărbaților de 65 ani și peste (14,5%) era cu 6,7 p.p. mai mică decât ponderea femeilor din această grupă de vârstă. În grupa de vârstă de 65 ani și peste, ponderea femeilor constituia 62,0% (comparativ cu 38,0% bărbați).

Populația pe grupe de vârstă, regiuni de dezvoltare (RD), raioane/municipii, orașe (municipii) și sate (comune), la recensământul din 2024^{1,2}, persoane

RD, raioane / municipii și orașe/sate (comune)	Grupa de vârstă, ani																	
	Total	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Total	2 409 207	135 578	166 266	160 918	145 075	111 169	107 846	147 105	188 533	170 365	154 597	149 828	152 253	184 362	174 082	138 153	60 658	62 419
Reg. Centru	670 088	37 434	46 974	47 057	40 096	27 593	27 062	37 383	49 633	46 209	43 530	43 383	45 550	54 591	51 735	39 990	16 768	15 100
R-nul Orhei	79 242	4 313	5 504	5 454	5 048	3 305	3 214	4 539	6 003	5 366	4 974	5 022	5 462	6 610	6 138	4 640	1 934	1 716
or. Orhei	22 183	1 264	1 702	1 564	1 895	846	839	1 331	1 779	1 590	1 250	1 159	1 247	1 786	1 603	1 248	569	511
Berezlogi	1 292	61	97	91	62	51	53	66	88	69	76	92	94	129	119	86	29	29
Biești	1 675	86	118	138	78	68	62	95	111	99	125	89	131	149	137	118	37	34
Bolohan	977	50	68	64	50	30	29	54	79	67	51	61	67	94	89	73	28	23
Brăviceni	1 384	81	96	99	67	58	64	67	103	88	90	97	89	125	109	82	36	33
Bulăiești	1 067	49	67	71	55	61	74	57	74	60	94	93	77	70	60	51	24	30
Chipercheni	1 982	101	150	148	122	87	67	114	133	147	128	145	135	159	148	99	44	55
Ciocîlteni	1 847	84	125	112	84	80	61	81	125	118	96	116	129	189	188	153	55	51
Clișova	679	44	37	51	44	22	28	26	42	48	47	60	58	43	54	45	20	10
Crihana	652	25	33	36	42	28	22	34	44	41	34	51	63	58	61	38	20	22
Cucuruzeni	1 350	77	71	80	72	53	50	65	95	80	103	92	96	114	130	80	39	53
Donici	1 227	79	85	73	52	44	54	72	85	81	101	73	109	104	86	65	34	30
Ghetlova	1 553	65	97	89	95	84	68	69	99	90	127	125	130	127	136	94	27	31
Isacova	1 102	45	74	51	49	50	41	58	71	56	70	75	96	114	94	86	41	31
Ivancea	3 624	162	182	192	170	185	261	257	341	289	265	242	222	295	245	187	72	57
Jora de Mijloc	2 289	100	141	142	137	91	97	119	164	164	144	145	186	222	186	153	44	54
Mălăiești	897	33	68	65	49	21	25	48	74	60	65	44	55	84	87	80	19	20
Mitoc	1 800	103	119	126	92	76	61	120	156	117	107	99	146	147	162	96	43	30
Mîrzești	816	48	63	55	33	48	36	50	49	54	42	79	69	57	56	46	16	15
Morozeni	1 143	57	65	69	56	56	39	61	66	83	78	74	106	106	94	74	38	21
Neculăieuca	817	50	67	43	48	26	30	51	44	49	50	61	74	67	63	48	24	22
Pelivan	2 397	120	158	180	140	98	81	127	184	145	152	152	172	217	227	128	60	56
Peresecina	6 076	348	389	432	358	283	276	363	519	419	401	399	379	481	468	317	136	108
Piatra	1 832	111	125	126	111	63	77	115	143	123	98	138	175	145	121	102	31	28
Podgoreni	644	34	39	38	45	26	20	28	62	50	33	48	49	54	47	33	22	16
Pohorniceni	847	46	60	75	51	39	30	48	80	76	57	47	64	52	60	34	15	13
Pohrebeni	1 861	126	131	142	106	92	85	105	122	107	122	130	137	143	123	98	44	48
Puținței	1 382	64	95	111	90	65	52	71	88	88	97	109	128	97	93	68	32	34
Sămănanca	619	60	41	54	39	25	30	45	52	47	40	34	31	42	37	33	8	1
Seliște	2 822	171	217	203	162	121	110	177	173	168	160	173	195	244	256	194	60	38
Step-Soci	1 673	107	131	113	106	70	56	86	139	132	116	88	107	132	139	93	33	25
Susleni	2 669	133	177	166	131	102	100	132	168	173	162	180	206	251	254	188	85	61
Teleşeu	978	60	79	69	62	47	31	55	57	68	53	66	79	78	69	57	25	23
Trebujeni	1 169	48	62	84	71	53	45	52	84	75	85	82	95	105	85	83	37	23
Vatici	1 513	96	118	125	94	58	61	102	130	109	98	92	74	124	97	78	27	30
Vișcăuți	876	41	51	74	50	35	29	37	67	52	65	90	74	76	61	48	12	14
Zahoreni	855	46	51	55	49	47	43	47	57	49	53	66	72	70	51	49	31	19
Zorile	673	38	55	48	31	16	27	54	56	35	39	56	46	60	43	35	17	17

¹ Datele se referă la localitățile efectiv recenzate în cadrul recensământului și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gisca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

² Datele Pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

³ Populația prezentată pentru sectoarele or. Chișinău nu include populația din orașele și satele (comunele) din componența mun. Chișinău (suburbiile)

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_61953.html

În mediul urban ponderea populației de 15-64 de ani în total populație a constituit 64,0% (comparativ 73,3% în 2014) fiind în scădere cu 9,3 p.p. În mediul rural erau cu 3,2 p.p. mai multe persoane de vârstă de 65 ani și peste decât în mediul urban.

În comparație cu recensământul din 2014, ponderea populației de 15-64 ani a scăzut cu 8,0 p.p. (de la 70,8% la 62,7%), ponderea populației de 65 ani și peste a crescut cu 6.8 p.p. (de la 11,3% la 18,1%) și a celei de 0-14 ani – a crescut cu 1,3 p.p. (de la 17,9% la 19,2%), astfel procesul de îmbătrânire a populației progresând.

Densitatea populației este de circa 64,5 la situația din 8 aprilie 2024 locuitori la 1 km pătrat, iar tendința urmărită este de asemenea în descreștere pe ultimii ani, atât la nivel de țară și regiune, cât și la nivelul raionului Orhei.

Modificări ale densității populației pe RD, raioane și municipii la recensămintele din 2024 și 2014

Regiuni de dezvoltare și raioane/municipii	Suprafața ² , km ²	Densitatea populației ³ , locuitori la 1 km ²		Densitatea populației la RPL 2024 față de RPL 2014, %
		2024	2014	
Țară	30.319,1	79,8	92,0	86,4
RD Centru	10.631,8	63,4	79,9	78,9
Raionul Orhei	1.228,3	61,2	77,8	82,9

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html

Evoluția densității populației este direct dependentă de numărul populației la nivelul unităților administrativ-teritoriale și suprafața acestora. La nivelul țării, valorile densității au scăzut de la 92,1 locuitori (PRO) la km² în 2014 la 59,9 locuitori la km² în 2025.

Densitatea populației (la începutul anului), locuitori pe 1 km²

Regiune	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Țară	89,9	88,4	87,1	86,5	84,5	82,1	79,8	78,4
RD Centru	75,0	72,9	71,0	70,0	67,9	65,5	63,4	62,4
Raionul Orhei	73	71,3	69,6	68,3	66,0	63,6	61,2	59,9

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Motivul reducerii populației raionului Orhei îl constituie atât sporul natural negativ (prevalența deceselor asupra nașterilor), cât și pierderile migraționale, în special în mediul rural.

Statisticile vitale pentru raionul Orhei

Principalii indicatori demografici, 2013:

- Natalitatea: ▼ 1.488 (11,8 la 1.000 locuitori)
- Mortalitatea: ▼ 1.442 (11,5 la 1.000 locuitori)
- Spor natural: +46

Principalii indicatori demografici, 2023:

- Natalitatea: ▼ 852 (11,1 la 1.000 locuitori)
- Mortalitatea: ▼ 1.323 (17,3 la 1.000 locuitori)
- Spor natural: -471

Sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Raionul_Orhei#cite_note-6; BNS, Statistica teritorială, ediția 2024

Mișcarea naturală a populației

Regiune	Născuți-vii			Decese			Sporul natural			Căsătorii			Divorțuri			Decese la vârsta sub 1 an ¹¹		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Date absolute																		
Țară	27 018	24 123	23 648	36 196	33 782	35 510	-9 176	-9 659	-9 862	18 175	15 738	14 788	9 565	9 673	9 504	243	241	279
RD Centru	8 415	7 524	7 221	10 798	10 317	10 183	-2 383	-2 793	-2 962	5 780	4 962	4 456	3 083	3 104	3 030	84	88	60

¹¹ La 1 000 născuți-vii

R-nul Orhei	972	855	823	1 315	1 325	1 284	-343	-470	-461	644	600	542	351	350	335	7	10	5
Date relative (la 1 000 locuitori)																		
Țară	10,7	9,8	9,8	14,3	13,7	13,9	-3,6	-3,9	-4,1	7,2	6,4	6,2	3,8	3,9	4,0	9,0	9,9	11,8
RD Centru	11,9	10,9	10,8	15,2	15,0	15,2	-3,4	-4,1	-4,4	8,1	7,2	6,7	4,3	4,5	4,5	10,0	11,6	8,3
R-nul Orhei	12,2	11,1	11,1	16,5	17,3	17,3	-4,3	-6,1	-6,2	8,1	7,8	7,3	4,4	4,6	4,5	7,2	11,7	6,1

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Conform rezultatelor finale ale RPL 2024:

- Și-au schimbat reședința obișnuită la nivel de raion/municipiu 9,7% din populația țării sau 233,3 mii persoane.
- Din total persoane născute în alte țări, 77,4% dețineau cetățenia Republicii Moldova (inclusiv dubla cetățenie), 22,4% - cetățenia altei țări și 0,2% erau fără cetățenie;
- La data de referință a recensământului, 30,8% din persoane locuiau în aceeași locuință de la naștere, 62,4% – pe parcursul a 12 luni și mai mult și 6,8% trăiau în locuința unde își aveau reședința obișnuită mai puțin de 12 luni. Și-au schimbat reședința obișnuită în alt raion/municipiu 9,7% din populația țării sau 233,3 mii persoane.

Migrația internă a populației după reședința anterioară pe RD, raioane/municipii, la recensământul din 2024^{1,2}

Reședința anterioară - regiuni de dezvoltare și raioane /municipii		Și-au schimbat reședința la nivel de raion /municipiu		Reședința obișnuită - regiuni de dezvoltare și raioane/municipii												
		mun. Chișinău	Nord	din care												
				mun. Bălți	Briceni	Dondușeni	Drochia	Edineți	Fălești	Florești	Glodeni	Ocnîța	Rîșcani	Sîngerei	Soroca	
Țară	233.299	78.215	59.453	15.087	2.759	2.690	4.828	4.739	4.736	4.823	3.047	2.599	4.646	4.763	4.736	
RD Centru	80.813	39.961	10.293	1.131	501	430	739	819	1.248	1.602	497	466	593	1.244	1.023	
R-nul Orhei	8.171	3.936	1.115	161	76	57	79	105	81	112	74	64	60	104	142	
			Centru	din care												
				Anenii Noi	Călărași	Criuleni	Dubăsari	Hîncești	Ialoveni	Nisporeni	Orhei	Rezina	Strășeni	Șoldănești	Telenești	Ungheni
Țară			70.246	8.937	3.754	7.659	2.485	4.852	11.054	2.239	7.891	2.970	7.522	2.961	3.157	4.765
RD Centru			25.805	2.229	1.840	2.599	1.066	1.686	2.805	1.256	3.708	1.378	2.976	1.279	1.253	1.730
R-nul Orhei			2.763	198	199	478	170	151	269	75	-	304	328	128	387	76
			Sud	din care												
				Basarabeasca	Cahul	Cantemir	Căușeni	Cimișlia	Leova	Ștefan Vodă	Taraclia	UTA Găgăuzia				
Țară			21.813	1.168	4.707	1.934	4.913	2.053	2.631	2.105	2.302	3.572				
RD Centru			4.541	189	676	351	1.169	673	745	568	170	213				
R-nul Orhei			345	15	58	40	104	36	35	47	10	12				

¹ Datele se referă doar la localitățile efectiv recensate în cadrul recensământului și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gișca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

² Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_61958.html

La situația anului 2022 din raionul Orhei au emigrat în afara țării 8 673 locuitori. Comparativ, în aceeași perioadă au imigrat în raionul Orhei 6 373 persoane.

Cea mai mare pondere în structura fluxurilor migraționale îi revine populației tinere – circa 60% sunt în vârstă de 20-44 de ani. Distribuția proporțională a emigranților pe sexe servește o dovadă că majoritatea persoanelor părăsesc țară cu familia.

Migrația internă determinată de schimbarea domiciliului, pe medii, persoane

Regiuni de dezvoltare / municipii, raioane	Sosiți			Plecați			Sold		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total populație									
Total țară	21 454	20 091	17 198	21 454	20 091	17 198	0	0	0
RD Centru	3 551	3 917	3 416	6 239	5 819	4 692	-2 688	-1 902	-1 276
R-nul Orhei	400	448	460	694	625	729	-294	-117	-269
Mediul urban									
Total țară	14 743	13 270	11 342	9 455	8 536	8 639	5 288	4 734	2 703
RD Centru	1 168	1 234	978	1 054	980	1 015	114	254	-37
R-nul Orhei	175	184	175	146	146	309	29	38	-134
Mediul rural									
Total țară	6 711	6 821	5 856	11 999	11 555	8 559	-5 288	-4 734	-2 703
RD Centru	2 383	2 683	2 438	5 185	4 839	3 677	-2 802	-2 156	-1 239
R-nul Orhei	225	264	285	548	479	420	-323	-215	-135

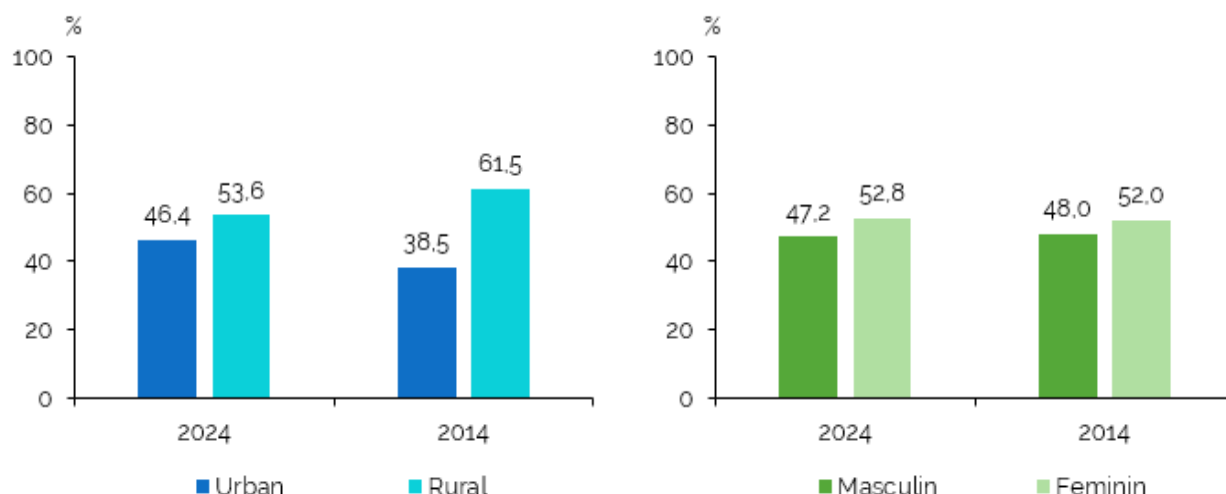
Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Conform rezultatelor finale ale RPL 2024 pe țară, în comparație cu recensământul 2014:

- Numărul **populației cu reședință obișnuită (PRO)** a scăzut cu cca 13,6%;
- Ponderea **populației urbane** a constituit 46,4%, în creștere cu 7,9 puncte procentuale (p.p.) față de RPL 2014 (38,5%);
- 29,9% din populație locuia în **municipiul Chișinău**, comparativ cu 22,1% la recensământul din 2014, sau în creștere cu 7,8 p.p.

Conform rezultatelor finale ale recensământului din 2024, la nivel de țară 46,4% (sau 1 119,0 mii persoane) locuiau în mediul urban și 53,6% - în mediul rural (1 290,2 mii persoane). Deși **ponderea populației urbane este în creștere continuă**, Republica Moldova rămâne practic cea mai rurală țară din Europa. Sub aspect de gen, numărul femeilor a constituit 1 271,9 mii persoane sau 52,8% din populația țării (comparativ cu 52,0% la RPL 2014) și numărul bărbaților 1 137,3 mii persoane sau 47,2% din populația țării (comparativ cu 48,0% la RPL 2014).

Ponderea populației pe medii de reședință și sexe: RPL 2024 și 2014, %

Sursa: https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html

Caracteristici etno-culturale raionul Orhei

La recensămintele populației și locuințelor 2024, înregistrarea etniei, limbilor și a religiei s-a făcut pe baza liberei declarații a persoanelor recensate.

Conform rezultatelor finale ale RPL 2024:

- Ponderea persoanelor cu reședință obișnuită care s-au declarat ca etnie moldoveni constituia 76,7% din persoanele recensate și 76,8% din cele care au declarat etnia, față de 74,0% și, respectiv, 75,3% conform RPL 2014, sau în creștere cu 2,7 și, respectiv, 1,5 puncte procentuale (p.p) față de recensământul precedent;
- Comparativ cu RPL 2014, a crescut și ponderea celor declarați de etnie români (de la 6,6% la 8,0%) și romi/țigani (de la 0,3% la 0,4%);
- Ponderea persoanelor care s-au declarat de alte etnii a scăzut: ucrainenii - de la 6,6% la 5,1%, rușii de la 4,1% la 3,4%, găgăuzii de la 4,3% la 4,0%, și bulgarii - de la 1,8% la 1,6%;

Populația după etnie pe regiuni de dezvoltare și raioane/municipii, la recensământul din 2024^{1,2}

Regiuni de dezvoltare și raioane/municipii	Total	Etnia declarată								Nu au declarat etnia
		Moldoveni	Români	Ucraineni	Ruși	Găgăuzi	Bulgari	Romi/Țigani	Alte etnii	
Persoane										
Total	2 409 207	1 848 670	193 197	123 586	81 630	97 205	38 236	9 356	13 879	3 448
Regiunea Centru	670 088	587 027	58 061	14 281	5 490	483	1 104	1 944	1 280	418
Raionul Orhei	79 242	69 714	6 667	1 748	678	43	45	117	172	58
%										
Total	100	76,7	8,0	5,1	3,4	4,0	1,6	0,4	0,6	0,1
Regiunea Centru	100	87,6	8,7	2,1	0,8	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1
Raionul Orhei	100	88,0	8,4	2,2	0,9	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1

¹Datele se referă doar la UAT efectiv recensate și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gîsca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

² Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

"-" = magnitudine zero

"0,0" = valoare mai mică decât 0,05

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_62043.html

Comparativ cu recensământul din 2014, s-a constatat creșterea ponderii populației care s-a declarat ca etnie moldoveni (de la 74,0% la 76,7%), români (de la 6,6% la 8,0%) și romi/țigani (de la 0,3% la 0,4%). Ponderea ucrainenilor a scăzut de la 6,6% la 5,1%, a rușilor de la 4,1% la 3,4%, găgăuzilor de la 4,3% la 4,0% și a bulgarilor de la 1,8% la 1,6%. Alte etnii per total au înregistrat o creștere de la 0,5% în 2014 la 0,6% în 2024.

Structura populației după limbile maternă, vorbită de obicei și alte limbi cunoscute

Din populația totală au declarat limba maternă 99,9%, dintre care moldovenească a fost declarată de către 48,1%, română - 31,8%, rusă 11,6%, găgăuză 3,6%, ucraineană 3%, bulgară 1,2%, romani (țigănească) 0,3% și alte limbi 0,3%

Populația după limba maternă pe regiuni de dezvoltare și raioane/municipii, la recensământul din 2024^{1,2}

Regiuni de dezvoltare și raioane /municipii	Total	Limba maternă declarată ³									
		Moldovenească sau Română			Ucraineană	Rusă	Găgăuză	Bulgară	Romani (Țigănească)	Altă limbă	Nu au declarat limba maternă
		Total	Moldovenească	Română							
Persoane											
Total	2 409 207	1 925 695	1 159 857	765 838	71 878	280 050	87 407	28 839	7 640	6 116	1 582
Regiunea Centru	670 088	636 734	393 780	242 954	10 261	19 652	313	681	1 394	784	269
Raionul Orhei	79 242	75 082	49 690	25 392	1 303	2 602	32	16	60	101	46
%											
Total	100	79,9	48,1	31,8	3,0	11,6	3,6	1,2	0,3	0,3	0,1
Regiunea Centru	100	95,0	58,8	36,3	1,5	2,9	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0
Raionul Orhei	100	94,8	62,7	32,0	1,6	3,3	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1

¹Datele se referă doar la UAT efectiv recenzate și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gîsca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

²Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

³Categoria formată prin însumarea răspunsurilor pentru limbile „Moldovenească” și „Română”, este prezentată cu scop informativ/de analiză.

”-” = magnitudine zero

”0,0” = valoare mai mică decât 0,05

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_62043.html

Per total, cei care au declarat ca limbi materne moldovenească și română însumează la RPL 2024 circa 79,9%, față de 78,1% în 2014. Față de recensământul din 2014, a scăzut cu 7,4 p.p. ponderea celor care au declarat moldovenească ca limbă maternă (de la 55,5% în 2014 la 48,1% în 2024), în același timp crescând cu 9,2 p.p. ponderea celor care au declarat limba română ca maternă (de la 22,6% la 31,8%). Cu 2 p.p. a crescut și ponderea celor care considerau limba rusă drept limbă maternă, de la 9,6% în 2014 la 11,6% în 2024. În cazul limbilor ucraineană, găgăuză și bulgară s-a înregistrat o descreștere a ponderii acestora ca limbă maternă declarată, cu 0,9 p.p., 0,3 p.p. și, respectiv, 0,3 p.p.

Structura populației după afiliere religioasă (inclusiv fără religie)

Din totalul populației care au participat la recensământul din 2024, au răspuns la întrebarea privind apartenența religioasă 99,2% și doar 0,8% nu au declarat careva apartenență confesională. Afilierea la una din confesiunile religioase a fost declarată de majoritatea persoane participante, dintre care 94,3% s-au declarat ortodocși. Dintre alte confesiuni religioase mai numeroși erau cei aparținând cultelor neoprotestante, cum ar fi baptiștii (1,1%), penticostalii (0,5%), adventiștii (0,3%), creștinii după Evanghelie (0,3%), precum și Martorii lui Iehova (0,7%). Alte confesiuni cu ponderi mai însemnate includeau staroverii / biserica ortodoxă rusă de rit vechi (staroobreadți) (0,2%), catolicii (0,1%) și musulmanii (0,1%). Alte religii însumau 0,2% din populație. Nu aparțineau unei confesiuni religioase 1,5%.

Populația după afilierea religioasă pe regiuni de dezvoltare și raioane/municipii, la recensământul din 2024^{1,2}

Regiuni de dezvoltare și raioane/ municipii	Total	Religia declarată														Nu au declarat religia
		Ortodoxă	Baptistă	Martorii lui Iehova	Penticostală	Adventistă	Creștină după Evanghelie	Staroveri (Ortodoxă Rusă de rit vechi)	Islam	Catolică	Alte religii	Liber cugetător	Agnostic	Ateu	Fără religie	
Persoane																
Total	2 409 207	2 271 105	26 226	16 505	12 606	6 982	6 364	4 053	3 138	2 586	4 720	440	2 117	14 211	20 051	18 103
Reg. Centru	670 088	651 210	6 187	2 023	1 754	1 458	1 167	79	412	249	492	45	101	996	1 445	2 470
R-nul Orhei	79 242	76 984	713	387	55	113	165	14	78	26	72	1	6	103	247	278
%																
Total	100	94,3	1,1	0,7	0,5	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,6	0,8	0,8
Reg. Centru	100	97,2	0,9	0,3	0,3	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,4
R-nul Orhei	100	97,2	0,9	0,5	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,4

¹Datele se referă doar la UAT efectiv recenzate și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gîsca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

²Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

”-” = magnitudine zero

”0,0” = valoare mai mică decât 0,05

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_62043.html

În comparație cu recensământul din 2014, structura confesională a populației nu a suportat schimbări majore, cu excepția ponderii persoanelor care nu au declarat religia, aceasta fiind în descreștere substanțială - de la 6,4% în 2014 la 0,8% în 2024. De asemenea, a crescut cu 0,8 p.p. ponderea celor care s-au declarat fără religie, cu 0,4 p.p. - a ateilor, precum și a agnosticilor și liberilor cugetători. A sporit ponderea bapțiștii (cu 0,2 p.p.), penticostalilor (cu 0,1 p.p.), creștinilor după Evanghelie (cu 0,1 p.p.), staroverilor (cu 0,1 p.p.), precum și a catolicilor și adepților islamului.

FORȚA DE MUNCĂ

Aspecte demografice

Procesele demografice în raionul Orhei sunt similare cu cele de la nivel național și regional. Numărul populației apte de muncă (15+ ani) este în continuă scădere în raion, diminuându-se în perioada 2014 – 2023 tocmai cu 19,2%. Dinamica demografică în r-ul Orhei este vizibil mai proastă decât media națională (-12,6%), dar și mediile tuturor regiunilor - Nord (-13,4%), Centru (-17,6%) și Sud (-17,6%). În pofida faptului că diminuarea cumulativă în raionul Orhei a fost mai pronunțată decât în unele regiuni ale țării, ratele de contractare a populației apte de muncă rămân în continuare destul de înalte. De exemplu, până în anul 2017 ratele anuale de contractare a populației apte de muncă doar se amplificau și au atins valoarea aproape de -3,5% f-a-p, apoi a urmat o temperare considerabilă a ratelor de diminuare a populației aproape de -1,6% f-a-p în 2020, dar după pandemia COVID-19 procesul de diminuarea a populației din nou s-a intensificat până la -3,4% f-a-p.

Populația cu reședință obișnuită, pe principalele grupe de vârstă (la începutul anului), persoane

Regiune	Total populație				Inclusiv:											
					sub vârstă aptă de muncă				în vârstă aptă de muncă				peste vârstă aptă de muncă			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Țară	2 565 030	2 492 278	2 423 287	2 381 325	468 860	446 876	423 848	407 408	1 703 779	1 640 141	1 578 333	1 538 323	392 391	405 261	421 106	435 594
RD Centru	722 295	696 669	674 190	663 007	139 391	132 387	126 001	121 958	472 402	449 489	428 317	416 494	110 502	114 793	119 872	124 555
R-nul Orhei	81 113	78 117	75 228	75 228	15 949	15 126	14 272	13 884	52 981	50 335	47 847	46 263	12 183	12 656	13 109	13 489

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

La nivel regional, raionul Orhei se situează pe locul doi din 13 raioane din zona Centru (RDC), conform datelor pentru anul 2025. Comparativ cu perioada 2017-2020, raionul Orhei a coborât de pe primul loc la nivel regional, pe locul doi, în perioada prezentă fiind avansat de raionul Ungheni cu 51,2 mii persoane în vârstă aptă de muncă. La nivel de țară raionul Orhei se situează pe locul șase, devansând cu două nivele comparativ cu perioada 2017-2020, în ceea ce privește numărul resurselor de muncă disponibile. În mediul rural este concentrat cel mai mare număr de persoane apte de muncă.

În pofida diminuării numărului populației apte de muncă, ponderea acestui grup în totalul populației din raion a stagnat aproximativ la același nivel. De exemplu, la începutul anului 2023 ponderea populației apte de muncă în r. Orhei a fost de 80,5% și era comparabilă cu valoarea medie a regiunii Centru (81,0%) din care face parte, dar puțin mai joasă decât în regiunea Sud (82,3%) și Nord (83,6%).

Populația după grupe de vârstă de interes din punct de vedere economic, pe regiuni de dezvoltare, raioane/municipii, orașe (municipii) și sate (comune), la recensământul din 2024^{1,2}, persoane

Regiuni de dezvoltare, raioane/municipii și orașe/sate (comune)	Total	din total, pe grupe de persoane:		
		sub vârsta aptă de muncă (0-15 ani)	în vârstă aptă de muncă (bărbați 16-62 ani, femei 16-59 ani)	peste vârsta aptă de muncă (bărbați 63+ ani, femei 60+ ani)
B	1	2	3	4
Total	2 409 207	494 474	1 343 069	571 664
Regiunea Centru	670 088	140 703	366 116	163 269
Raionul Orhei	79 242	16 340	43 672	19 230
or. Orhei	22 183	4 813	12 105	5 265
Berezlogi	1 292	266	663	363
Biești	1 675	363	881	431
Bolohan	977	192	508	277
Brăviceni	1 384	293	743	348

Bulăiești	1 067	198	658	211
Chipercheni	1 982	427	1 092	463
Ciocîlteni	1 847	343	917	587
Clișova	679	144	374	161
Crihana	652	101	371	180
Cucuruzeni	1 350	244	719	387
Donici	1 227	251	693	283
Ghetlova	1 553	277	899	377
Isacova	1 102	186	578	338
Ivancea	3 624	585	2 277	762
Jora de Mijloc	2 289	417	1 264	608
Mălăiești	897	183	442	272
Mitoc	1 800	370	991	439
Mîrzești	816	177	462	177
Morozeni	1 143	204	646	293
Neculăieuca	817	181	435	201
Pelivan	2 397	490	1 277	630
Peresecina	6 076	1 250	3 443	1 383
Piatra	1 832	391	1 061	380
Podgoreni	644	123	366	155
Pohorniceni	847	192	494	161
Pohrebeni	1 861	429	1 019	413
Putîntei	1 382	289	801	292
Sămănanca	619	165	349	105
Seliște	2 822	622	1 476	724
Step-Soci	1 673	379	910	384
Susleni	2 669	507	1 388	774
Teleșeu	978	232	510	236
Trebujeni	1 169	208	650	311
Vatici	1 513	358	834	321
Vișcăuți	876	178	512	186
Zahoreni	855	163	492	200
Zorile	673	149	372	152

¹ Datele se referă la localitățile efectiv recensate în cadrul recensămintelor și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gîsca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

² Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

³ Populația prezentată pentru sectoarele or. Chișinău nu include populația din orașele și satele (comunele) din componența mun. Chișinău (suburbiile).

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_61953.html

Ponderea populației apte de muncă a stagnat aproximativ la acest nivel în perioada după recensământ, când a fost înregistrată ponderea de 81,2%. Ponderea relativ stabilă a populației apte de muncă calculată pentru populația aflată în scădere vorbește despre faptul că numărul total al populației s-a diminuat mai puternic decât populația aptă de muncă. În aceste condiții demografice stagnarea ponderii populației apte de muncă este un fenomen temporar, care se va schimba ca o tendință pe termen mai lung.

Figura 1. Ponderea populației 65+ ani în totalul populației apte de muncă, %

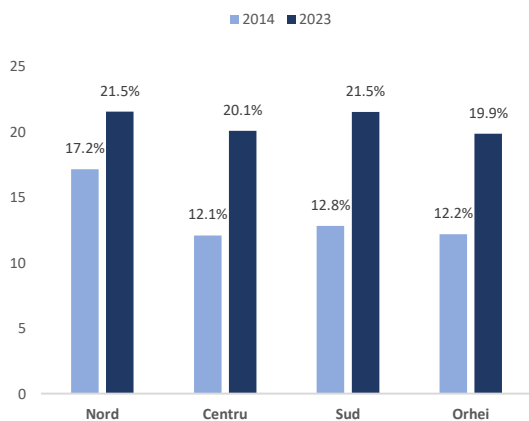
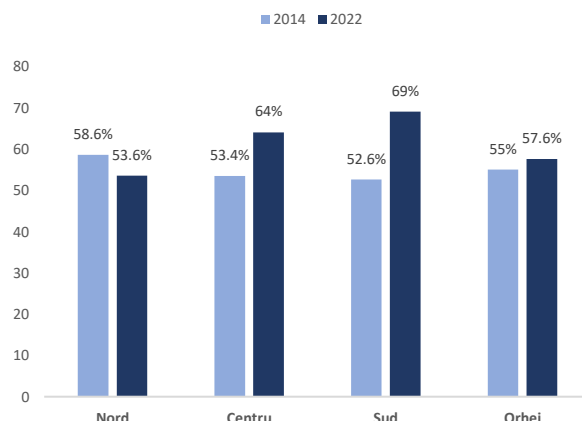

Figura 2. Ratele de inactivitate ale populației în profil regional, %¹²

¹² Estimările pentru anul 2014 sunt în baza datelor de la Recensământul populației, iar pentru 2022 în baza Anchetei Forței de Muncă.

Indicii sarcinii demografice (numărul copiilor în vârstă de 0-14 ani și bătrânilor în vârstă de 65 ani și peste la 100 persoane în vârstă de 15-64 ani, la începutul anului)

Inclusiv, în vârstă de:

Regiune de dezvoltare / municipii, raioane	Total				0-14 ani				65 ani și peste			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Țară	50,6	52,0	53,5	54,8	27,5	27,2	26,9	26,5	23,0	24,7	26,7	28,3
RD Centru	52,9	55,0	57,4	59,2	29,5	29,5	29,4	29,4	23,4	25,5	28,0	29,9
R-nul Orhei	53,1	55,2	57,2	59,2	30,1	30,1	29,8	29,8	23,0	25,1	27,4	29,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024,2025

Procesele de îmbătrânire a populației în r. Orhei sunt mai pronunțate decât în alte regiuni, ceea ce poate influența negativ oferta potențială a forței de muncă. De exemplu, în anul recensământului 2014 ponderea populației de 65+ ani în totalul populației apte de muncă în r. Orhei era de 12,2% și această valoare comparabilă cu mediile pentru regiunile Centru și Sud. Către începutul lui 2023, ponderea populației 65+ ani a crescut în r. Orhei până la 19,9%, deci tocmai cu 7,7 puncte procentuale (p.p.), fiind un proces comparabil ca intensitate cu mediile regiunilor Centru și Sud. De exemplu, în regiunile Centru și Sud ponderea populației 65+ a crescut cu peste 8 p.p., iar în regiunea Nord cu 4,4 p.p. (Figura 1). Este important de notat că r. Orhei are o pondere a populației 65+ ani comparabilă cu toate mediile regionale la începutul lui. Astfel, îmbătrânirea mai rapidă a populației în r. Orhei reprezintă un factor adițional ce poate afecta negativ oferta forței de muncă pe termen mediu.

Vârsta medie a populației, pe sexe și medii (la începutul anului), ani

Regiune de dezvoltare / municipii, raioane	Total				Masculin				Feminin			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Total populație												
Țară	39,9	40,5	41,1	41,6	37,9	38,5	39,1	39,5	41,7	42,3	42,9	43,3
RD Centru	39,5	40,2	40,9	41,3	37,8	38,5	39,1	39,5	41,1	41,8	42,5	42,9
R-nul Orhei	39,5	40,1	40,8	41,1	37,6	38,2	38,9	39,1	41,2	41,9	42,6	42,9
Mediul urban												
Țară	39,3	39,7	40,2	40,7	37,0	37,4	37,9	38,3	41,2	41,7	42,2	42,6
RD Centru	39,7	40,2	40,7	41,1	37,6	38,0	38,5	38,9	41,4	41,9	42,6	43,0
R-nul Orhei	38,6	39,0	39,6	39,8	36,0	36,1	36,6	36,7	40,9	41,4	42,0	42,4
Mediul rural												
Țară	40,4	41,4	41,8	42,3	38,6	39,3	40,0	40,4	42,0	42,7	43,5	43,9
RD Centru	39,5	40,2	40,9	41,3	37,9	38,5	39,2	39,6	41,0	41,7	42,4	42,9
R-nul Orhei	39,7	40,5	41,2	41,6	38,1	38,8	39,5	39,9	41,3	42,0	42,7	43,1

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Coeфициентul îmbătrânirii populației, pe sexe și medii (la începutul anului)

Regiune de dezvoltare /	Total				Masculin				Feminin			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025

municipii, raioane												
				Total populație								
Țară	23,0	24,1	25,2	25,9	19,4	20,4	21,5	22,2	26,3	27,3	28,4	29,1
RD Centru	23,3	24,7	26,1	26,9	20,1	21,5	22,9	23,6	26,4	27,7	29,0	29,8
Raionul Orhei	23,3	24,7	26,1	26,8	19,7	21,0	22,3	23,1	26,7	28,1	29,4	30,1
				Mediul urban								
Țară	21,2	21,9	22,7	23,2	17,4	17,9	18,6	19,0	24,5	25,3	26,1	26,7
RD Centru	23,9	25,1	26,3	27,0	20,6	21,8	22,9	23,4	26,8	27,9	29,1	29,9
Raionul Orhei	22,7	23,8	24,9	25,5	18,5	19,3	20,1	20,5	26,3	27,6	28,8	29,6
				Mediul rural								
Țară	24,3	25,7	27,1	28,0	20,7	22,2	23,7	24,5	27,7	29,0	30,3	31,1
RD Centru	23,2	24,6	26,1	26,9	20,0	21,5	22,9	23,7	26,3	27,6	29,0	29,7
Raionul Orhei	23,5	25,0	26,4	27,2	20,0	21,5	23,0	23,8	26,8	28,2	29,6	30,2

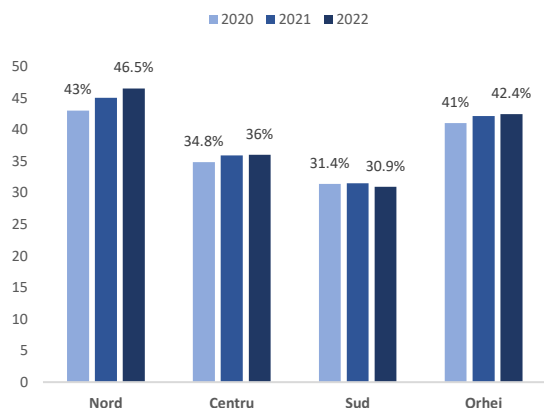
Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Ponderea populației economic inactive în r. Orhei este mai joasă decât media regională și în ultimii ani s-a înregistrat o ușoară îmbunătățire a situației. Date privind populația inactivă la nivel de raion sunt disponibile doar pentru anul 2014, când a fost organizat Recensământul populației și al locuințelor. Conform datelor recensământului, în r. Orhei 55,0% din populația aptă de muncă era inactivă în acel an (Figura 2). Această pondere era puțin mai înaltă decât mediile regionale ale regiunii Centru și Sud. Către anul 2022 ponderea estimativă a populației economic inactive s-a majorat la 57,6%, fiind însă cu 6,5 p.p. mai joasă decât media pentru regiunea statistică Centru din care face parte. Totodată, în ultimii trei ani ponderea populației inactive s-a diminuat puțin în raion aproximativ cu 1,4 p.p., deci a fost o creștere a ponderii populației economic active.

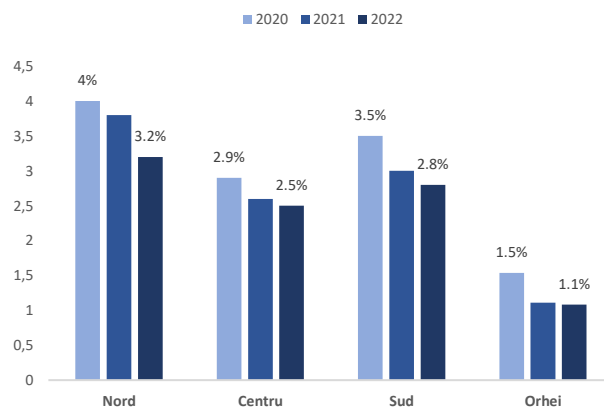
Oferta forței de muncă

În ultimii trei ani oferta forței de muncă în r. Orhei a înregistrat o majorare în termeni relativi, dar s-a contractat în termeni absoluți. Oferta forței de muncă, care este echivalentă cu populația economic activă, a înregistrat o diminuare în termeni absoluți de la 27 675 persoane în 2020 la 26 894 persoane în 2022 (-2,8 %). În termeni relativi a fost înregistrată însă o majorare. Rata estimată de activitate a populației a crescut de la 41,0% în 2020 la 42,4% în 2022. Majorarea ratei de activitate a populației poate fi explicată prin faptul că numărul total al populației apte de muncă (15+ ani) s-a contractat mai rapid decât forța de muncă în perioada analizată. Diminuarea numărului forței de muncă în ultimii ani a avut loc în pofida unei potențiale întoarceri pe piața muncii a celor care au devenit inactivi în perioada pandemiei COVID-19.

Figura 3. Ratele de activitate în profil regional, % Figura 4. Ratele de șomaj în profil regional, %

Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor BNS și ANOFM

Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor BNS și ANOFM

În raionul Orhei activează circa 18,3 mii de persoane salarizate, dintre care 10,6 mii femei cu o pondere de 57,9% și 7,6 mii bărbați – 41,5%. Comparativ cu perioadele precedente efectivul persoanelor salarizate a crescut.

Efectivul salariaților, pe sexe (la sfârșitul anului), mii persoane

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2022			2023			2024		
	Total	Inclusiv:		Total	Inclusiv:		Total	Inclusiv:	
		femei	bărbați		femei	bărbați		femei	bărbați
Țară	729,6	388,6	341,0	733,3	388,1	345,2	740,9	390,4	350,5
Regiunea Dezvoltare Centru	127,2	71,0	56,2	127,5	71,2	56,3	129,1	71,6	57,5
Raionul Orhei	18,4	10,8	7,6	18,8	11,0	7,8	18,3	10,6	7,6

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Comparativ cu media pe regiunea de dezvoltare Centru raionul Orhei se situează pe primul loc în ceea ce privește efectivul salariaților, iar la nivel de țară pe locul cinci, fiind avansat de raionul Cantemir care înregistrează 19,8 mii persoane efectiv de salariați, UTA Găgăuzia cu 27,3 mii persoane, mun. Bălți cu 44,2 mii persoane și mun. Chișinău cu 373,1 mii persoane.

La nivelul raionului Orhei, în anul 2024 cele mai multe persoane sunt angajate în domeniul Industrie și construcții - 33,3% din totalul angajaților în economie, comparativ cu 35,1% în anul 2023. Celelalte sectoare sunt prezentate după cum urmează: Agricultură, silvicultură și pescuit – 5,46%, Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii – 6,56%, Învățământ – 16,39%, Alte activități de servicii - 37,7%. Tendința de angajare pe sectoare este caracteristică atât la nivel de regiuni de dezvoltare, cât și la nivel de țară.

Numărul de salariați, raportați în raion, constituie cca 18,3 mii persoane, dintre care două treimi (61%) revineau sectorului IMM, iar 39% dintre salariați sunt angajați în întreprinderi mari. Inclusiv, 24% muncesc în unități mijlocii, 61% în întreprinderile mici și micro.

Populația din r. Orhei are rate de activitate semnificativ mai înalte decât majoritatea raioanelor din regiunea Centru, având valori mai înalte și decât media pe regiune. În 2022 rata estimată de activitate în r. Orhei a fost de 42,4%, fiind mai înaltă decât media pentru regiunea Centru de 36%, din care face parte acest raion (Figura 3). După nivelul de activitate a populației r. Orhei se află printre raioanele cu cele mai înalte rate de activitate din regiunea Centru. De fapt, ratele de activitate în raion sunt mai curând comparabile cu cele din regiunea Nord, decât pentru cea din Centru. De asemenea, rata de activitate în r. Orhei a înregistrat o majorare ușoară în ultimii trei ani cu 1,4 p.p.

Numărul șomerilor oficial înregistrați (la sfârșitul anului), mii persoane

RD / municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total Țară	26,9	26,9	22,4	18,7	16,6	25,5	20,0	21,2	8,9	5,7
RD Centru	8,3	8,1	7,4	6,2	4,7	6,3	4,9	5,4	2,3	1,6
R-nul Orhei	0,7	0,5	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,2	0,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Diminuarea ofertei de muncă în r. Orhei a fost cauzată atât de contractarea numărului populației ocupate, cât și de scăderea numărului șomerilor. Stocul mediu anual al șomerilor înregistrați în r. Orhei s-a diminuat de la 425 persoane în 2020 la 305 persoane în 2021, scăzând apoi la 291 persoane în 2022. Rata estimată de șomaj a fost și ea într-o ușoară descreștere de la 1,5% la 1,1%. Nivelul șomajului în r. Orhei este printre cel mai mic din regiunea Centru și respectiv este sub media regională (Figura 4). Dinamica șomajului în raion a fost similară cu media regională, care a fost și ea în scădere în ultimii ani. Astfel, șomajul existent în r. Orhei poate fi explicat prin mai mulți factori precum cel demografic și cel de migrațiune, care s-a manifestat prin contractarea destul de mare a populației apte de muncă.

Numărul victimelor accidentelor de muncă, persoane

RD / municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total Țară	441	371	448	503	493	419	553	518	576	582
RD Centru	29	47	38	45	44	41	61	62	73	80
R-nul Orhei	7	8	5	13	12	9	11	7	20	21

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Pe piața muncii pot fi atrași și unele persoane inactive care formează forța de muncă potențială. Forța de muncă potențială este formată din persoanele care sunt inactive, dar care ar fi gata să se implice pe piața muncii. Ponderea acestor persoane în numărul total al populației inactive este mic, oscilând în regiunea Centru între 0,8% în 2020 și 0,9% în 2021. Dacă extrapolăm această pondere la nivelul r. Orhei obținem numărul forței de muncă potențiale în jur de 328 persoane în 2022. Astfel, numărul forței de muncă potențiale este comparabil cu stocul de șomeri înregistrați. Totodată, atragerea acestor persoane pe piața muncii poate duce la o majorare a nivelului șomajului, care poate fi cuantificat prin rata compusă a șomajului și a forței de muncă potențiale. De exemplu, în 2022 rata compusă a în r. Orhei a fost de 2,3% în timp ce rata simplă a fost de 1,1%. Astfel, activarea persoanelor inactive din forța de muncă potențială ar duce la majorarea ratei șomajului cu 1,2 p.p.

Cererea forței de muncă

Numărul populației ocupate în r. Orhei s-a contractat în ultimii trei ani. În 2021 numărul populației ocupate în r. Orhei s-a diminuat doar cu 0,4% f-a-p inclusiv grație unei potențiale recuperări post-pandemice, apoi a urmat o diminuare de 2% f-a-p în 2022. Contractarea numărului populației ocupate în 2022 a avut loc inclusiv din cauza crizei economice din a doua jumătate a anului. O dinamică similară se observă și cu numărul salariaților. De exemplu, numărul salariaților la finele anului a rămas practic la fel și s-a diminuat doar de la 18 936 persoane în 2020 la 18 935 în 2021 (stagnare), diminuându-se însă la 18 423 către finele anului 2022 (-2,7%). Astfel, nivelul de ocupare în raion a fost mai sensibil la criza economică cauzată de combinația de șocuri economice, deoarece contractarea ocupării s-a manifestat în anul 2022.

Câștigul salarial mediu lunar brut, pe activități economice, lei

Regiuni de dezvoltare / municipii, raioane	Total pe activități economice			Agricultură, silvicultură și pescuit			Industria și construcții			Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii			Învățământ			Alte activități de servicii			
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2024
Total Țară	10447,3	12209,2	13990,0	6700,7	7952,0	9090,6	9507,7	10983,5	12617,3	12054,3	13985,8	15911,2	8445,5	10073,5	11413,7	11551,4	13441,4	15376,1	
RD Centru	8231,3	9692,0	11193,4	7249,0	8617,2	9954,6	8847,5	10289,0	12029,3	9339,4	10832,0	12979,1	7644,6	9229,5	10491,9	8137,5	9548,7	10933,1	
R-nul Orhei	8488,6	9895,7	11337,1	6492,1	7711,1	9016,8	9017,7	10316,9	11928,4	9345,2	11222,5	12351,7	8077,3	9614,3	10851,7	8342,5	9780,6	11179,0	

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Salariul mediu în raion pentru anul 2024 este de 11 337,1 lei la nivel de total activități economice, comparativ cu anul 2014, când salariul mediu era de 3 779 lei. Atunci Orheiul ocupa locul 10 printre totalitatea raioanelor Republicii Moldova, ca în 2024 să ajungă pe locul 7 comparativ cu primul din 2018, fiind devansat la nivel de regiune de raioanele Anenii Noi, Criuleni, Hîncești, iar la nivel de țară plus mun. Chișinău și Bălți, și raionul Cahul.

Per ansamblu câștigul salariul mediu lunar brut este mai mic la nivel de țară cu circa 2 682,9 lei sau 18,96% și mai mare la nivel de Regiunea de dezvoltare Centru cu 143,7 lei sau 1,28%.

Efectivul salariaților la sfârșitul anului, pe activități economice, mii persoane

Regiuni de dezvoltare / municipii, raioane	Total pe activități economice			Agricultură, silvicultură și pescuit			Industria și construcții			Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii			Învățământ			Alte activități de servicii			
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2024
Total Țară	729,6	733,3	740,9	42,7	41,8	41,7	149,3	147,0	143,6	53,3	52,8	53,8	103,1	102,3	101,3	381,2	389,5	400,4	
RD Centru	127,2	127,5	129,1	10,9	10,5	11,5	30,9	30,9	29,7	9,7	10,1	10,5	26,2	25,9	25,6	49,5	50,1	51,8	
R-nul Orhei	18,4	18,8	18,3	1,1	1,3	1,0	6,2	6,6	6,1	1,2	1,2	1,2	3,0	3,0	3,0	6,9	6,7	6,9	

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Disparitatea salarială de gen la nivel de raion este de 9,1% în anul 2024 și 8,3% în anul 2023. Astfel, bărbații câștigă cu 1 091,1 lei mai mult ca femeile în raionul Orhei în anul 2024. La nivel de țară disparitatea salarială de gen este mai mare în mun. Chișinău 20,9% și raionul Drochia 9,6% din RD Nord, raionul Orhei plasându-se pe locul III.

Diminuarea mai rapidă a numărului salariaților în comparație cu toată populația ocupată poate avea drept consecință majorarea ocupării informale. Persoanele ocupate cu alt statut profesional decât cel de salariat sunt lucrătorii pe cont propriu, lucrătorii familiali neremunerați și patronii care sunt preponderent ocupați informal. Creșterea ponderii acestor categorii de lucrători vorbește despre majorarea ocupării informale în ultima perioadă. Estimativ, ponderea populației ocupate informal s-a majorat puțin în perioada analizată în r. Orhei a stagnat la nivelul de 30%. Astfel, în condițiile diminuării similare a numărului salariaților în raport cu toată populația ocupată în perioada post-pandemică ocuparea informală a rămas practic la același nivel. Este de notat că ponderea populației ocupate informal în r. Orhei nu doar a fost mai mare decât media națională de 22% în 2022, dar și mai înaltă decât media pentru regiunea Centru de 18,7% în același an. Totodată, ponderea ocupării informale în r. Orhei este vizibil mai mică decât în raioanele vecine aproximativ cu 10 p.p.

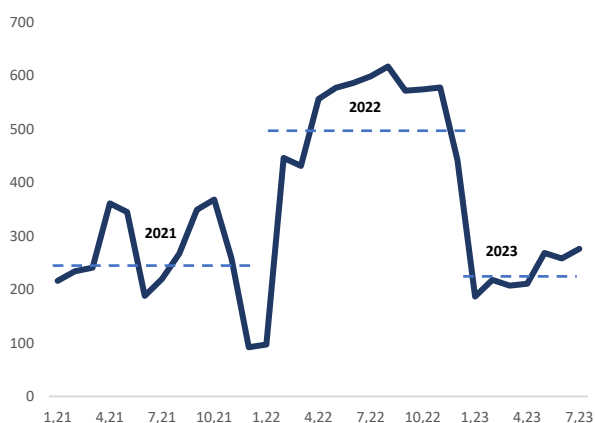
Numărul locurilor de muncă vacante, la sfârșitul anului¹³

RD / municipii, raioane	2020		2021		2022		2023		2024	
	mii unități	în % față de total locuri de muncă	mii unități	în % față de total locuri de muncă	mii unități	în % față de total locuri de muncă	mii unități	în % față de total locuri de muncă	mii unități	în % față de total locuri de muncă
Total Țară	37,6	4,7	30,3	3,9	29,8	3,9	28,8	3,8	29,7	3,9
RD Centru	5,2	4,1	4,8	3,5	4,5	3,4	4,2	3,2	4,2	3,1
R-nul Orhei	1,4	6,9	0,7	3,5	0,7	3,5	0,5	2,8	0,4	2,4

¹³ Salariații unor instituții ale organelor apărării naționale, securității statului și ordinii publice sunt incluși doar în totalul pe țară și nu sunt repartizați în profil teritorial

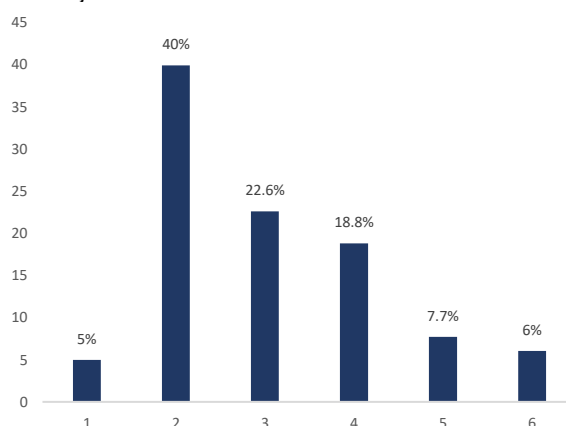
Dinamica numărului locurilor vacante disponibile (stocul) în r. Orhei în ultimii trei ani a fost una sinuoasă, fiind influențată și de situația macroeconomică în țară. Numărul locurilor vacante disponibile a oscilat pe parcursul întregului an 2021 în jurul mediei de 262 locuri pe lună, deși cu unele oscilații sezoniere vizibile. Către finele lui 2022 a avut însă o contractare a numărului de locuri disponibile sub 100 locuri pe lună (Figura 5). La începutul anului 2022 a avut o creștere vertiginoasă a numărului locurilor vacante disponibile până la 600 de locuri către mijlocul anului, care a și rămas aproximativ la acest nivel. Această dinamică a numărului locurilor vacante indică asupra faptului că economia locală a fost puțin afectată de șocurile economice cauzate de războiul din Ucraina. Totodată, la începutul lui 2023 a urmat o scădere bruscă a stocului locurilor vacante disponibile la 200 pe lună și a crescut doar puțin către mijlocul anului, ceea ce poate indica că impactul recesiunii s-a simțit cu o anumită întârziere în raion.

Figura 5. Dinamica lunară a numărului locurilor vacante disponibile în r. Orhei

Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor ANOFM

Figura 6. Structura locurilor vacante înregistrate la ANOFM în perioada 2020 – 2023 după profilul educațional cerut¹⁴

Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor ANOFM

Majoritatea locurilor vacante înregistrate în r. Orhei solicită studii cel mult la nivel de liceu. În perioada 2020 – 2023 în r. Orhei au fost înregistrate 3 115 locuri vacante. Ponderea cumulativă a locurilor de muncă ce solicită un nivel educațional de cel mult liceu (școală medie generală) a fost de 67,5% din totalul locurilor vacante înregistrate (Figura 6). Majoritatea din aceste locuri vacante cereau un nivel educațional de gimnaziu, care au și constituit în jur de 40% din toate locurile vacante în această perioadă. Astfel majoritatea locurilor vacante înregistrate sunt locuri de muncă ce necesită competențe scăzute. O pondere importantă au avut și locurile de muncă ce solicitau studii secundar profesionale, constituind 19% din totalul locurilor vacante înregistrate. Ponderea locurilor vacante ce necesită competențe înalte (studii superioare și de colegiu) a fost cumulativ doar de 13,7%.

Un factor explicativ a cererii față de forța de muncă cu calificări joase este structura economică locală. Aproximativ 68% din toate locurile vacante înregistrate sunt din activitatea economică „Comerț cu ridicata și amănuntul” combinat cu „Alte activități de servicii”, urmată de „Agricultura, silvicultura și pescuitul” cu 16%, care pare să joace un rol important în economia locală. Sectorul public în sens larg (aici intră Administrația publică, Învățământul, Sănătatea și asistența socială) a generat o pondere de 8% din totalul locurilor vacante înregistrate. Tocmai domeniul bugetar și generează preponderent locuri vacante ce necesită studii de colegiu și universitare. Sectorul „Industria prelucrătoare” a generat doar 4% din totalul locurilor vacante înregistrate, ce pare contraintuitiv luând în considerație rolul zonei economice libere care funcționează în raion. Astfel, structura cererii în r. Orhei pare să fie destul de puternic influențată de sectorul de servicii și nu de industria prelucrătoare.

¹⁴ Nivelul educațional din figură este următorul:

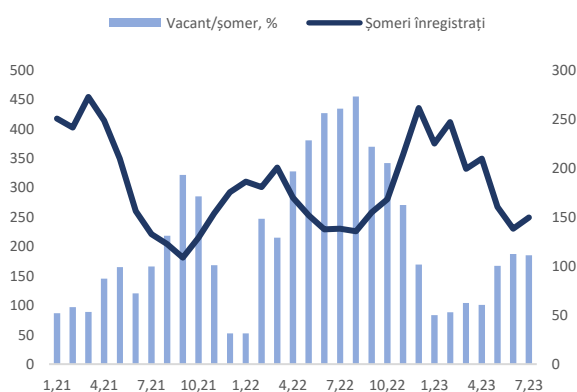
1 – Primar sau fără școală;
 2 – Secundar general (gimnaziu);
 3 – Secundar general (liceu, școală medie generală);
 4 – Secundar profesional (școală profesională, liceu profesional);
 5 – Postsecundar profesional (colegiu);
 6 – Superior de licență.

Coresponderea dintre cererea și oferta forței de muncă

În r. Orhei cererea forței de muncă a fost în mare parte comparabilă cu oferta, fiind înregistrate doar unele perioade de dezechilibre. Stocul mediu al șomerilor aflați în evidență a fost relativ constant pe parcursul ultimilor trei ani, deși cu unele fluctuații sezoniere destul de vizibile (Figura 7). De exemplu, stocul mediu lunar al șomerilor aflați în evidență a fost de 305 persoane în 2021, apoi a coborât la 291 persoane în 2022. Către finele anului 2022 și începutul lui 2023 stocul lunar al șomerilor înregistrați a urcat semnificativ și atins printre cele mai înalte valori din ultimii trei ani de peste 400 persoane, fiind comparabile doar cu valorile înregistrate la începutul lui 2021 când economia locală își revenea după șocul epidemiei COVID-19. Majorarea rapidă a stocului șomerilor din a doua jumătate a anului 2022 poate fi explicată atât prin factorul sezonier, cât și prin șocul macroeconomic cauzat de războiul din Ucraina. Către luna iulie 2023 a avut loc însă o contractare destul de rapidă a stocului de șomeri către cele mai mici valori din ultimii trei ani, fiind în jur de 260 persoane în lunile iunie și iulie. Drept rezultat al acestei recuperări destul de rapide, stocul mediu de șomeri în prima jumătate a lui 2023 a constituit 316 persoane.

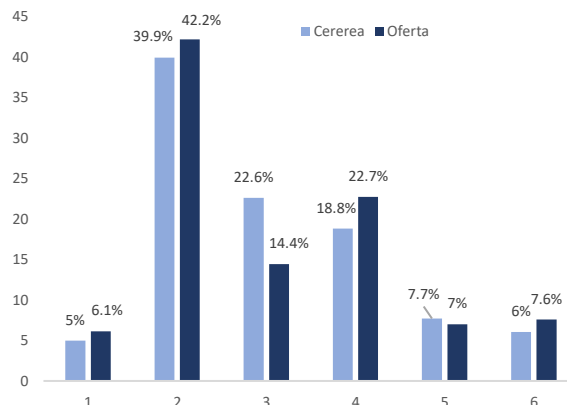
Inițial stocul mediu de șomeri aflați în evidență a fost mai mic decât stocul de locuri vacante disponibile, dar situația s-a inversat în următorii ani. În 2021, în medie 86% din șomerii înregistrați puteau să conteze pe un loc vacant disponibil. Situația s-a îmbunătățit în 2022, când gradul de acoperire cu locuri vacante a șomerilor a trecut pragul de 150%, deci fiecărui șomer îi reveneau mai mult de un loc vacant disponibil. Situația s-a înrăutățit însă în prima jumătate a anului 2023, când această pondere medie a scăzut la 73% (Figura 7). Evident, raportul șomeri/locuri vacante a variat trimestrial pe parcursul acestor ani, atingând valori de peste 250% în lunile de vară a lui 2022, observându-se clar oscilațiile sezoniere. Către T1:2023 gradul de acoperire cu locuri vacante a atins însă cele mai joase valori din ultimii trei ani de 50%. Astfel, se poate constata că în r. Orhei cererea forței de muncă a crescut constant până la mijlocul lui 2022 și a fost mai mare decât oferta, dar după șocul macroeconomic s-a contractat și a fost însoțită de o creștere semnificativă a ofertei. Situația s-a îmbunătățit destul de rapid în prima jumătate a lui 2023 și oferta s-a echilibrat cu cererea.

Figura 7. Evoluția numărului de șomeri înregistrați (stoc, axa din stânga) și raportului dintre locurile vacante și șomerii înregistrați (% , axa din dreapta)

Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor ANOFM

Figura 8. Structura cererii și ofertei în perioada 2020 – 2023 după profilul educațional cerut¹⁵

Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor ANOFM

În r. Orhei nu există dezechilibre majore între cererea și oferta forței de muncă din punct de vedere a nivelului educațional solicitat și oferit. Majoritatea locurilor vacante create în r. Orhei în perioada 2020 – 2023 cereau un nivel educațional sub cel de liceu, deci exista o cerere pentru competențe joase. În această perioadă, aproximativ 68% din toate locurile vacante înregistrate erau pentru persoanele cu acest nivel educațional. Ca structură a ofertei forței de muncă, ponderea cumulativă a șomerilor înregistrați cu aceste nivele educaționale era similară și a constituit 63% (Figura 8). La prima vedere

¹⁵ Cererea este calculat în baza locurilor vacante, iar oferta în baza șomerilor înregistrați.

Nivelul educațional din figură este următorul:

1 – Primar sau fără școală;
2 – Secundar general (gimnaziu);
3 – Secundar general (liceu, școală medie generală);
4 – Secundar profesional (școală profesională, liceu profesional);
5 – Postsecundar profesional (colegiu);
6 – Superior de licență.

pare să nu fie un dezechilibru la nivel cumulativ, dar există necorespondere pentru fiecare nivel educațional mai jos de cel liceal. O analiză mai profundă scoate în evidență că pentru toate nivelele educaționale nu există discrepanțe majore între cerere și ofertă atât în termeni relativi, cât și absoluți. Pentru majoritate nivelelor educaționale numărul șomerilor înregistrați a fost aproximativ cu numărul locurilor vacante înregistrate, oferta fiind puțin mai mare cu excepția nivelului educațional liceal.

O altă problemă privind dezechilibrele pe piața muncii în r. Orhei ține de incidența șomajului de lungă durată, care s-a îmbunătățit în ultima perioadă. Incidența șomajului de lungă durată (ponderea șomerilor aflați în șomaj mai mult de 12 luni din totalul șomerilor înregistrați) a fost în r. Orhei cu mult mai mică decât media regională în toată perioada 2021 - 2023. De exemplu, în 2021 și 2022 incidența șomajului de lungă durată în r. Orhei a fost în medie aproape de 3%, iar la nivelul regiunii Centru a fost la în jur de 11%. În 2023, ponderea șomerilor de lungă durată în r. Orhei a rămas la nivelul de 3% (primele șapte luni ale anului), în timp ce în regiunea Centru această valoare a scăzut doar la 8,5%. Astfel, raionul a avut o performanță cu mult mai bună decât media regională, ceea ce indică asupra faptului că problema cu șomajul de lungă durată nu este așa de acută ca în alte raioane vecine.

PRINCIPALELE PROBLEME CU PRIVIRE LA CAPITALUL UMAN

Modul în care societatea moldovenească administrează capitalul uman disponibil constituie un factor decisiv al capacității vitale și dezvoltării durabile a acesteia. Cu toate acestea, în prezent țara se confruntă cu probleme serioase atât în reproducerea capitalului uman, cât și în întrebuințarea rațională a acestuia.

Principalele probleme legate de capitalul uman includ inegalitatea accesului la educație și sănătate, lipsa competențelor relevante pentru piața muncii, mobilitatea redusă a forței de muncă și demografia negativă (îmbătrânirea populației și migrația tinerilor profesioniști). Aceste probleme afectează capacitatea unei economii de a inova, de a fi productivă și de a susține o creștere economică pe termen lung. Problemele pe piața muncii, atât la nivel de țară, cât și în raion sunt determinate de un șir de factori cu influență reciprocă, cum ar fi dezvoltarea economică precară, sărăcia, salariile mici, șomajul, etc., care la rândul lor alimentează migrația excesivă a forței de muncă peste hotare în mare parte (Rusia, Țările Uniunii Europene, SUA, etc.), percepută de populație drept singura opțiune de menținere a unui trai decent, iar, uneori, și de supraviețuire

Sunt de menționat, caracteristica pieței muncii, și anume modificările în cultura muncii - Pandemia de COVID-19 a accelerat mult tendințele de schimbare a modelului de muncă. Oamenii au început să pună un preț mult mai mare pe condițiile de muncă etice, sigure și care permit un echilibru mai bun între viața personală și cea profesională. Totodată, un număr foarte mare de angajați, circa 25% conform unor estimări globale, simt nevoia să-și schimbe ocupația. Într-o epocă post-COVID, munca la distanță și ședințele de lucru virtuale vor deveni o normalitate: conform estimărilor McKinsey, între 20 și 25% dintre angajații în economiile avansate și cele emergente ar putea lucra de acasă între 3 și 5 zile pe săptămână. Pandemia de COVID-19 a impus accelerarea digitalizării, mai ales în activitățile pentru care era caracteristică proximitatea fizică. La fel de important, mixul activităților se înscrie pe un trend tot mai clar de creștere accelerată a locurilor de muncă ce presupun un nivel înalt de calificare și de remunerare, în paralel cu un decalaj tot mai mare între salarizarea muncii calificate și a celei necalificate.¹⁶

Inclusiv, un aspect ce influențează capitalul uman este creșterea presiunii demografice globale. Populația planetei a depășit în prezent nivelul de 7,7 miliarde de oameni și până în anul 2030 va ajunge la pragul de 8,5 miliarde. Creșterea populației, cuplată cu creșterea veniturilor disponibile, este însoțită de creșterea cererii pentru resurse și pune presiuni tot mai mari pe mediu și pe sistemele ecologice. În același timp, în diferite regiuni se produc importante schimbări demografice: țările subdezvoltate se caracterizează prin rate înalte de fertilitate și creșterea numărului de populație, iar cele dezvoltate se confruntă cu problema îmbătrânirii populației. Economiiile țărilor dezvoltate se vor confrunta cu o insuficiență tot mai mare de forță de muncă, ceea ce va conduce la o creștere a cererii de specialiști externi și va intensifica factorii de atracție externă pentru potențialii emigranți. Ținând cont de riscurile de securitate, țările europene vor da preferință emigranților din țările proxime din punct de vedere cultural, cu o capacitate de integrare înaltă. Emigrarea și mobilitatea internațională a muncii vor progresa și mai mult în următorii 10 ani.¹⁷

¹⁶ Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”

¹⁷ Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”

Importanța capitalului uman rezidă în faptul că, cu ajutorul acestuia, se creează bunuri materiale și spirituale care formează principală valoare socială a oricărei societăți.

Astfel problemele capitalului uman, în contextul raionului Orhei se prezintă:

- Sporul natural negativ al populației;
- Migrația populației, în special în rândul tinerilor;
- „Fuga de creiere” - Migrația tinerilor profesioniști calificați în alte țări, în căutarea unor oportunități mai bune, reprezintă o pierdere de capital uman esențial pentru țara de origine. Predispunerea populației cu studii superioare, de înaltă calificare, spre migrațiune, inclusiv cu scopuri de muncă, este alarmantă, creând pericole pentru securitatea economică a țării. Luând în considerare diferențele existente în nivelul de socializare al migraților cu grad înalt de capital social și al celor cu unul inferior, putem presupune că situația reprezentanților fiecărei din aceste categorii pe piața străină de muncă de asemenea diferă. De aici derivă două probleme, care cer anumite precizări. În primul rând, nu este clar în ce măsură diferențele în nivelul capitalului uman / cultural influențează real asupra situației migratorii. Și în al doilea rând, dacă nivelul superior de capital uman creează condiții favorabile migraților înalt calificați sau, din contra, îi face mai vulnerabili în situația migratoare. Nivelul înalt de educație favorizează migrații din punctul de vedere al protecției sociale și remunerării muncii. În același timp, sunt evidente pierderi considerabile atât pe plan personal, cât și social. În primul caz, migratul pierde statutul lui social, dobândit în țara de baștină. În cel de-al doilea caz, aportul lui în dezvoltarea țării de origine se limitează numai la suplinirea capitalului financiar. Astfel, dacă migrații de muncă cu studii superioare iau decizia de a se întoarce în Republica Moldova, aduc în cel mai bun caz mijloace valutare, în timp ce bagajul lor intelectual și profesional rămâne puternic deteriorat și epuizat.¹⁸
- Îmbătrânirea populației - Un număr tot mai mare de vârstnici, combinat cu o rată a natalității în scădere, pune presiune pe sistemele de pensii și sănătate, reducând, în același timp, baza forței de muncă active;
- Șomajul: O problemă importantă ar fi: cerințele exagerate din partea unor angajatori, care la declararea locurilor de muncă vacante înaintea restricții discriminatorii la calificare, vârstă, gen și alte restricții, ce limitează posibilitățile de angajare.
- Discrepanța dintre profesiile solicitate pe piața forței de muncă în raion și oferta forței de muncă, atât sub aspect al domeniului de pregătire, precum și al nivelului de instruire, fapt, ce creează o insuficiență de capital uman, practic în toate domeniile de activitate.
- Problema angajării „la negru” și achitarea salariilor „în plic”, ce duce la neplata impozitelor, la încălcarea dreptului cetățeanului la protecția socială și medicală, neacceptarea de către șomeri a locurilor de muncă cu salariile conform legislației în vigoare.

ANALIZA SWOT CU PRIVIRE LA CAPITALUL UMAN

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Dinamica stabilă a efectivului populației în mediul urban. - Prevalarea populației apte de muncă în efectivul total al populației raionului. - Creșterea salariului mediu lunar. - Scăderea numărului de șomeri înregistrați la ANOFM.	- Dinamica negativă a efectivului populației în mediul rural. - Sporul natural negativ al populației. - Migrația persoanelor în vârstă aptă de muncă, inclusiv a tinerilor, spre mediul urban, atât în alte regiuni ale țării, precum și în străinătate, îndeosebi a celor cu pregătire profesională. - Deficitul forței de muncă calificate, solicitată de angajatori.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Programe naționale de stimulare a migraților pentru a se reîntoarce în țară.	- Instabilitate Regională și Geopolitică - Instabilitate economică.

¹⁸ „Capitalul uman - factor al situației migratorii: mobilitatea persoanelor cu studii superioare”, Valeriu Moșneaga, Valentin Țurcan

- Crearea oportunităților de angajare și majorarea gradului de ocupare a populației. - Tendință accentuată de dezvoltare a afacerilor în mediul rural	- Mecanisme naționale de reținere și atragere a populației ineficiente. - Creșterea ponderii populației vârstnice. - Situație socială precară. - Schimbările Climatice: Fenomene meteo extreme (secete prelungite, inundații, grindină, etc).
--	--

Educația deține un rol important în cadrul de dezvoltare a societății. Prin educație se asigură creșterea economică, durabilă și formarea unei societăți stabile și responsabile. În lipsa resurselor naturale, capitalul uman reprezintă pentru Republica Moldova resursa de bază a dezvoltării pe termen lung. Calitatea resurselor umane este în cea mai mare parte asigurată de sistemul educațional, astfel încât acesta trebuie considerat pe termen lung o prioritate absolută și o precondiție pentru avansarea în toate sectoarele social-economice ale țării. În general, educația este un sistem inert, deoarece sunt necesare perioade lungi pentru ca îmbunătățirile în sistemele educaționale să se manifeste în nivelul de alfabetizare funcțională, performanțele școlare, abilitățile pe piața muncii și competitivitatea economică în general.¹⁹

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL (CU FRECVENȚĂ)

La nivel local, Direcția Generală Educație a Consiliului Raional Orhei este organul care concentrează politicile pe domeniul educațional. DGE este o instituție publică, care asigură garanția unui sistem educațional de calitate, cu accent pe creșterea gradului de realizare a indicatorilor de performanță și a unei școli prietenoase copiilor.

În contextul schimbărilor în toate domeniile societății, DGE, în calitate sa de subdiviziune a Consiliului Raional Orhei, își exercită în mod corespunzător prerogativele stabilite prin Legea administrației publice locale.

Componența Direcției Generale Educație

Unitate structurală	Număr de specialiști
Conducerea DGE	1 șef direcție 1 șef adjunct direcție
Secția Politici Educaționale și Management	1 șef secție 3 specialiști principali
Secția Management al Curriculumului și Formare Profesională Continuă	1 șef secție 8 specialiști principali
Serviciul resurse umane	1 specialist principal
Serviciul tineret și sport	1 specialist principal
Serviciul management economico-financiar	1 specialist principal

Sursa: Raport de activitate 2022-2023, DGE a CR Orhei

Sistemul de învățământ din raion este organizat pe niveluri și cicluri în conformitate cu Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED–2011), după cum urmează:

- nivelul 0 – educația timpurie: învățământul preșcolar;
- nivelul 1 – învățământul primar;
- nivelul 2 – învățământul secundar, ciclul I: învățământul gimnazial;
- nivelul 3 – învățământul secundar, ciclul II: învățământul liceal.

Rețeaua instituțională actuală cuprinde 47 de instituții (inclusiv 2 filiale) și anume:

- ☐ Licee – 5 cu un număr de 181 clase, cu un contingent de 4 929 elevi;
- ☐ Gimnazii – 38, (inclusiv 2 filiale) cu un nr total de 372 clase, cu un contingent de 5 604 elevi;
- ☐ Gimnazii - grădiniță – 3, cu un număr total de 27 clase, cu un contingent de 325 elevi;
- ☐ Școli primare - grădinițe – 1, cu un număr total de 4 clase, cu un contingent de 14 elevi.

Din totalul de 38 de gimnazii (inclusiv 2 filiale):

- 22 gimnazii se află în gestiunea Direcției Generale Educație;
- 16 gimnazii (inclusiv două filiale) funcționează în regim de autogestiune;

La acestea se adaugă și cele 5 licee din raion, care, de asemenea, sunt organizate în regim de autogestiune.

Rețeaua școlară actuală cuprinde:

- ☐ Învățământul primar

Total elevi – 4 589

Total clase – 248

¹⁹ Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2021-2025

☐ Învățământul gimnazial

Total elevi – 5 448

Total clase – 299

☐ Învățământul liceal

Total elevi – 835

Total clase, pe profiluri existente - 37: profil real – 12 clase; profil umanist – 25 clase.

Rețeaua școlară raionul Orhei

Anul școlar	Total clase	Total elevi	Din ei:					
			I - IV		V - IX		X - XII	
			clase	elevi	clase	elevi	clase	elevi
2022-2023	583	1106	246	4705	303	5623	34 profil real - 11 profil umanist - 23	768
2023-2024	582	10972	247	4663	299	5504	36 profil real - 12 profil umanist – 24	805
2024-2025	584	10872	248	4589	299	5448	37 profil real - 12 profil umanist – 25	835

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Comparativ cu media națională, structura raionului păstrează o rețea educațională extinsă, însă se confruntă cu aceleași fenomene generale: scăderea nr. de elevi, predare simultană (în 22 instituții), migrație, deficit de cadre didactice specializate. Nivelul liceal, deși în expansiune ușoară în 2024–2025, rămâne cel mai slab reprezentat numeric.

Instituții și elevi în învățământul primar și secundar general (cu frecvență)

RD / municipii, raioane	Numărul de instituții						Numărul de copii la 100 locuri					
	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Total țară	1253	1239	1229	1216	1199	1183	330133	333356	335721	333628	333455	334110
RD Centru	429	423	418	411	405	400	95483	94549	93899	92293	91006	90315
Raionul Orhei	51	49	49	49	49	49	11098	11236	11235	11104	10941	10859

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

La nivel național, se înregistrează tendințe similare, cu accent pe digitalizare, reforme curriculare, formare continuă și integrarea copiilor cu cerințe educaționale speciale. Orhei se aliniază acestor direcții, dar cu ritmuri inegale între instituții urbane și rurale.

Deci, un aspect tot mai actual, care a devenit o necesitate în multe școli rurale, este organizarea procesului educațional în condițiile activității simultane. Plecarea familiilor peste hotarele republicii, migrarea tinerilor către orașe, scăderea constantă a numărului de elevi în mediul rural, precum și insuficiența resurselor financiare pentru întreținerea unor clase separate sunt factori care determină desfășurarea învățământului simultan în tot mai multe școli.

Având în vedere problema claselor cu efectiv redus de elevi, în special în localitățile rurale, în prezent, în 22 de instituții de învățământ din raion funcționează clase cu predare în regim simultan.

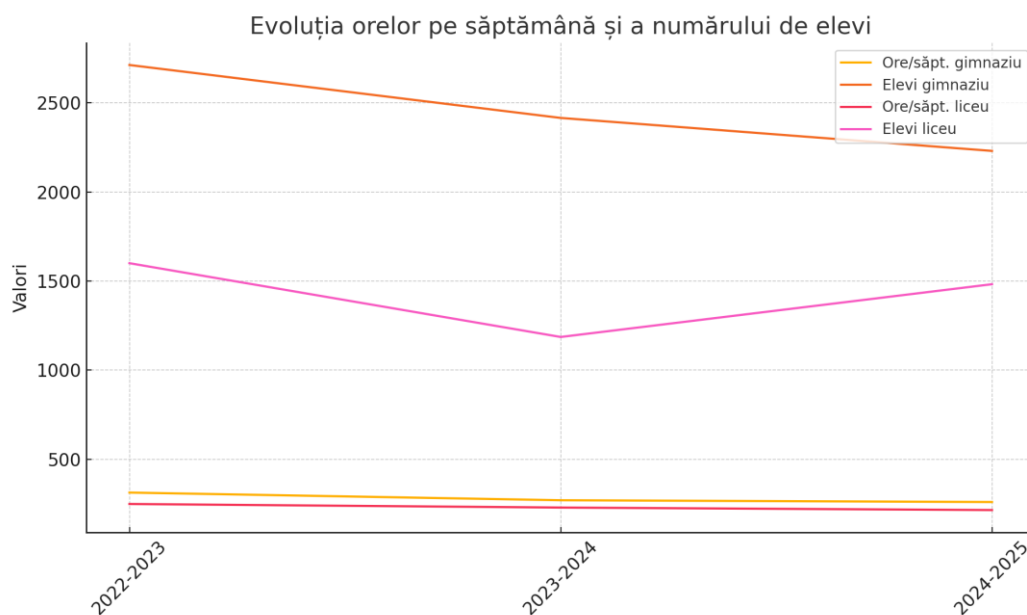
Nr	Instituția de învățământ	Clasa I - III		Total elevi	Clasa a II – IV		Total elevi	Total complete de clasă	Total elevi
		I	III		II	IV			
1	CE Gimnaziul-grădiniță Bulăiești				13	8	21	1	21
2	CE Gimnaziul-grădiniță Neculăieuca				8	12	20	1	20
3	CE Școala Primară-Grădiniță Sirota	2	5	7	3	4	7	2	14
4	Gim. „Feodor Ostapciuc” Sămănanca	11	10	21	0	15	15	2	36
5	Gimnaziul „Ion Creangă” Teleșeu				9	12	21	1	21
6	Gimnaziul „Mihai Moraru” Brănești	11	9	20				1	20
7	Gimnaziul Clișova	5	12	17	5	6	11	2	28
8	IP Gimnaziul Cucuruzeni	10	15	25	13	13	26	2	51
9	Gimnaziul Furceni	6	12	18	9	6	15	2	33
10	Gimnaziul Isacova	10	16	26				1	26

11	Gimnaziul Ivancea clase cu pr. I română				11	6	17	1	17
	Gimnaziul Ivancea clase cu pr. I rusa	9	11	20		6	6	2	26
12	Gimnaziul Step-Soci	12	10	22	7	8	15	2	37
13	Gimnaziul Tabăra	7	10	17				1	17
14	IP Gimnaziul Trebujeni	14	11	25	11	10	21	2	46
15	Gimnaziul Vatici				13	11	24	1	24
16	Gimnaziul Vișcăuți	5	12	17	8	14	22	2	39
17	Gimnaziul Voroteț	6	9	15	12	13	25	2	40
18	Gimnaziul Zorile	5	13	18				1	18
19	IP Gimnaziul Puținței	12	9	21	8	15	23	2	44
	IP Gimnaziul Puținței, Filiala Dișcova	6	7	13	10	15	25	2	38
20	IP Jora de Jos	6	16	22				1	22
22	IP Gimnaziul Zahoreni	9	6	15	11	12	23	2	38
	IP Gimnaziul Zahoreni, Filiala Podgoreni	7		7	11	16	27	2	34
	TOTAL	153	193	346	162	202	364	38	710

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Evoluția orelor săptămânale și a efectivului de elevi (gimnaziu și liceu)

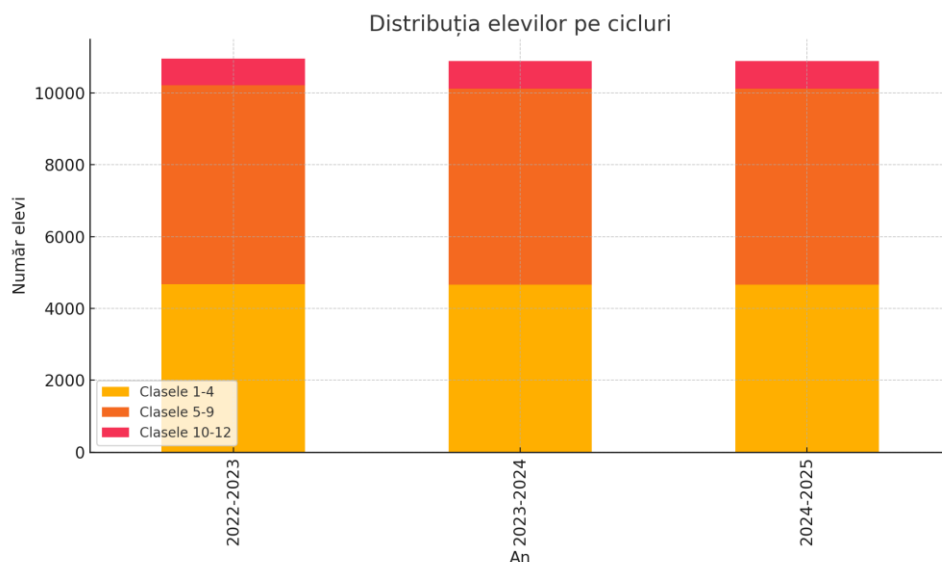
Se constată o scădere treptată a numărului de ore pe săptămână în ambele cicluri de învățământ. La nivelul gimnaziului, s-a înregistrat o diminuare a numărului total de elevi de la 2 712 la 2 230 în decursul a trei ani, cu o scădere proporțională a orelor de predare (de la 313 la 260). În licee, după un declin pronunțat în 2023-2024, anul 2024-2025 aduce o revenire a efectivului (1 482 elevi), dar nu și a volumului orar.

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Distribuția elevilor pe cicluri de învățământ

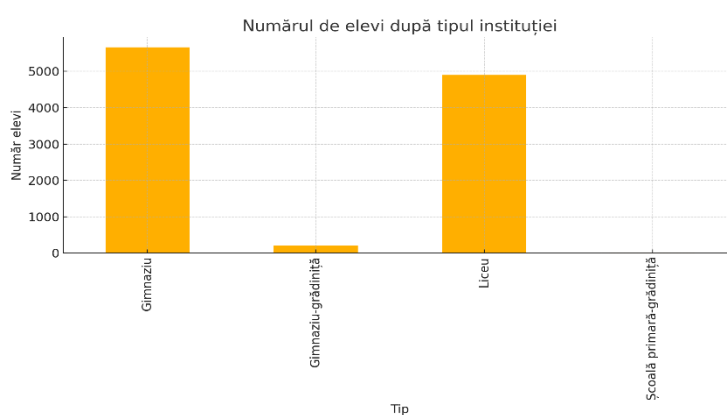
Clasele primare (I–IV) mențin un efectiv relativ constant, în timp ce clasele gimnaziale (V–IX) cunosc o ușoară scădere. Clasele superioare (X–XII) prezintă o ușoară creștere începând cu anul 2023–2024, ceea ce indică o retenție mai bună a elevilor în învățământul liceal.

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Repartizarea elevilor pe tipuri de instituții

Majoritatea elevilor sunt înscriși în gimnazii (5 661) și licee (4 897). Complexele gimnaziu-grădiniță și școlile primare-grădiniță acoperă un număr restrâns de elevi. Acest fapt subliniază rolul esențial al instituțiilor generale în sistemul educațional raional.

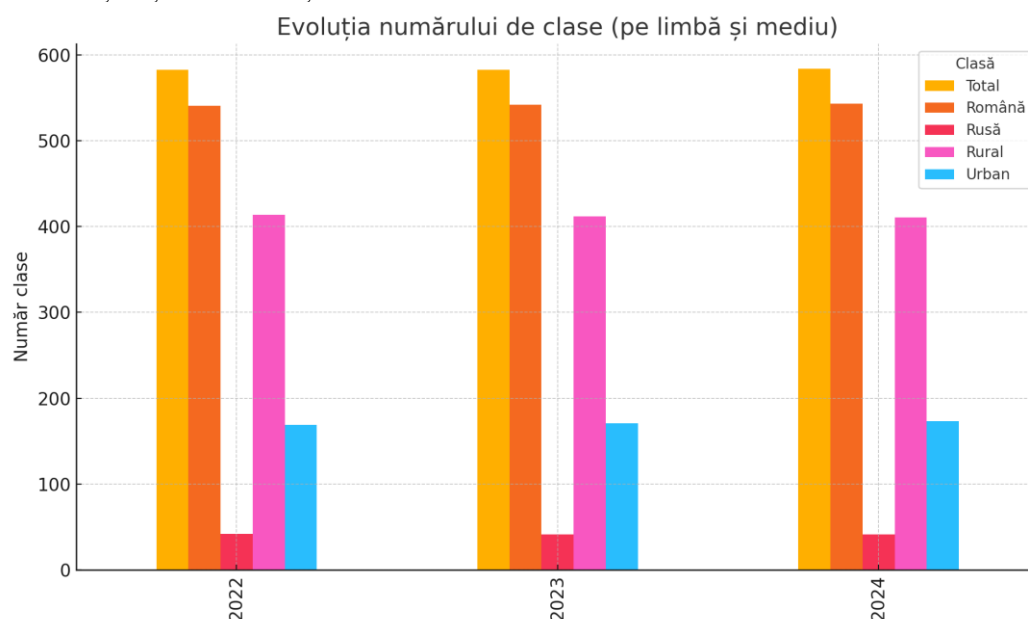

Sursa:

Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Distribuția claselor după limba de instruire și mediul geografic

Clasele cu predare în limba română domină net (peste 540), în timp ce clasele în limba rusă se mențin constante (41-42). Structura geografică reflectă o concentrare majoritară în mediul rural (peste 70%), cu o tendință ușoară de creștere în urban.

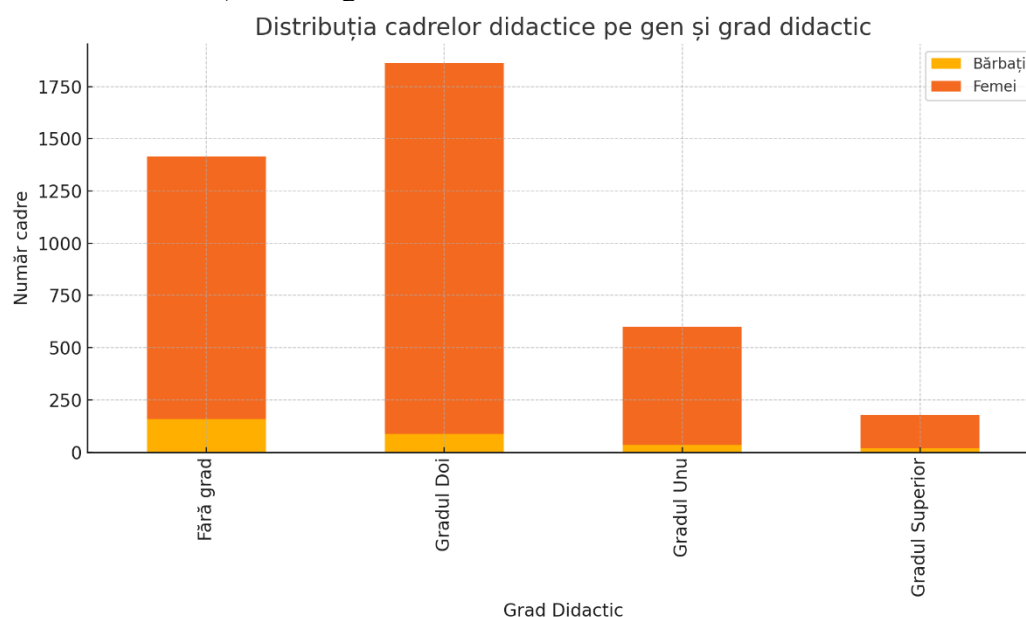
Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

RESURSA UMANĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL

Distribuția cadrelor didactice după gradul didactic și gen

Analiza evidențiază un dezechilibru de gen semnificativ în rândul personalului didactic:

- Femeile reprezintă peste 88% din totalul cadrelor didactice;
 - Cele mai multe cadre sunt încadrate cu gradul didactic II (1 862), urmate de cei fără grad (1 414).
- Distribuția bărbaților este consistent mai mică pe toate treptele, ceea ce poate indica o sub-reprezentare a acestora în învățământul general.

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Pe parcursul anilor de studii 2020-2025 se observă tendința creșterii numărului de elevi la 10 000 locuitori, și menținerea constantă a numărului de elevi la un cadrul didactic.

Numărul de elevi la 10 000 locuitori și numărul de elevi la un cadru didactic (învățământ de zi)

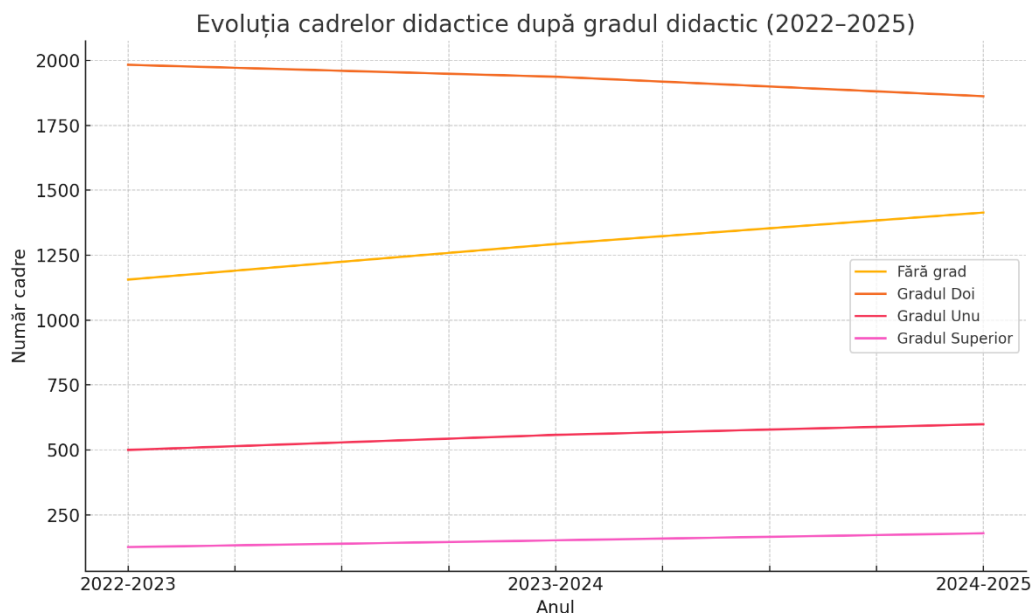
RD/ municipii, raioane	Numărul de elevi la 10 000 locuitori					Numărul de elevi la un cadru didactic				
	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Total țară	1273,0	1293,2	1321,7	1376,0	1390,8	12,4	12,7	12,7	1,8	13,0
RD Centru	1271,9	1285,0	1312,6	1349,9	1349,4	12,6	12,8	12,8	12,9	12,9
Raionul Orhei	1338,0	1363,3	1410,6	1454,4	1458,9	13,0	13,1	13,0	13,3	13,2

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

Evoluția gradelor didactice

Observăm tendințe divergente:

- Cadrele fără grad au crescut de la 1 156 în 2022 la 1 414 în 2025 – un semnal de stagnare în procesul de atestare;
- Cadrele cu gradul II scad treptat (de la 1 983 la 1 862), ceea ce sugerează fie pensionare, fie promovare lentă;
- Se înregistrează creșteri la nivelurile superioare: +99 cadre cu gradul I și +53 cu grad superior – ceea ce poate semnala o maturizare a corpului profesoral.

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Vechimea în muncă

Cadrele didactice cu peste 20 de ani vechime rămân majoritare (430 în 2025), dar în ușoară scădere.

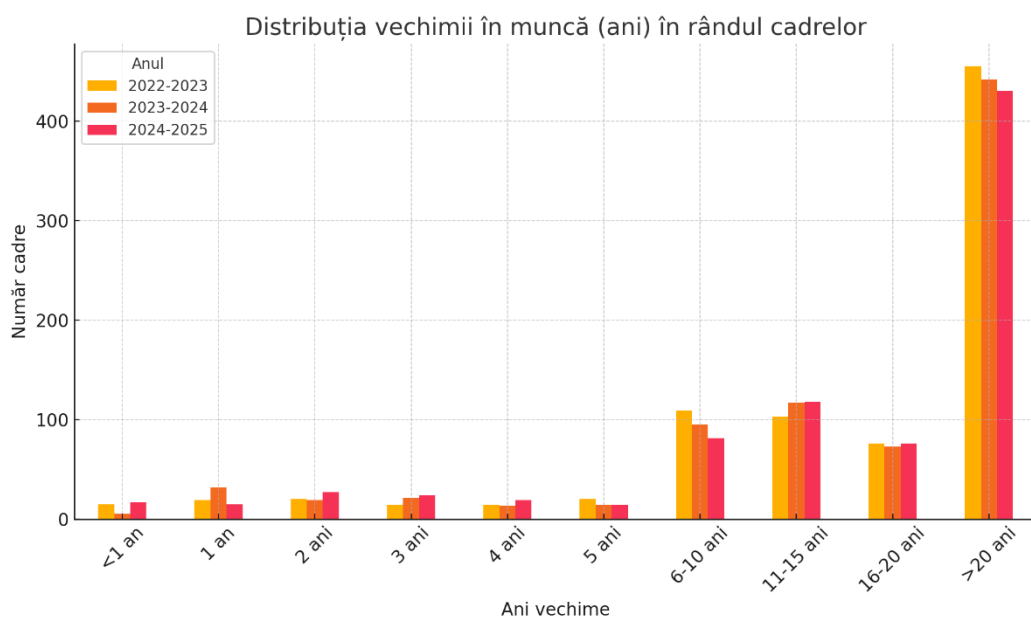
Personalul didactic din instituțiile de învățământ primar și secundar general, după vechimea în munca pedagogică (cu frecvență)

RD / municipii, raioane	Total, în anul de studii 2023/24, persoane	inclusiv, cu vechimea în munca pedagogică		Total, în anul de studii 2024/25, persoane	inclusiv, cu vechimea în munca pedagogică	
		până la 2 ani	20 ani și peste		până la 2 ani	20 ani și peste
Total țară	25994	1190	14995	25779	1264	14774
RD Centru	7040	288	4202	6977	299	4096
Raionul Orhei	824	35	485	820	39	454

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

Alte constatări:

- Crește ușor ponderea celor cu vechime între 11 și 15 ani (118 cadre în 2025);
- Rămâne scăzut numărul celor sub 5 ani vechime – ceea ce denotă o recrutare lentă a cadrelor tinere;
- Numărul celor care au atins vârsta de pensie a scăzut de la 136 (2022) la 107 (2025), dar rămâne semnificativ (10% din totalul personalului).

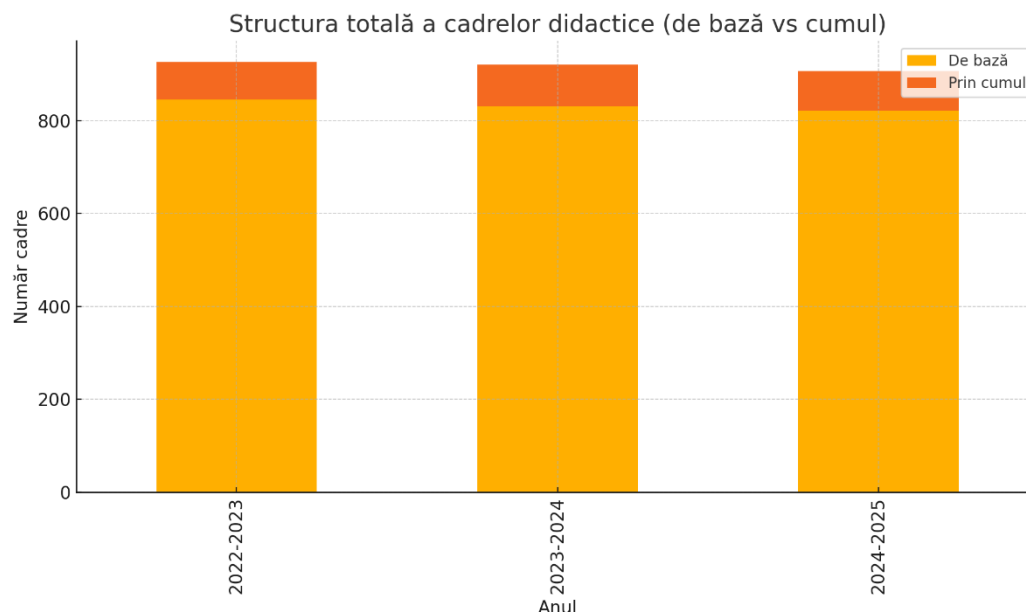

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Cadre de bază și prin cumul

Din totalul cadrelor didactice:

- Proportia celor angajați prin cumul rămâne relativ constantă (~7–8%), indicând suprasolicitarea unui segment de cadre;
- Numărul cadrelor de bază a scăzut ușor (de la 845 la 821), dar totalul general este aproape constant (peste 1 100 cadre), semn că redistribuirile interne mențin acoperirea catedrelor.

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Concluzii și recomandări

1. Necesitatea promovării cadrelor fără grad – creșterea acestora într-un interval de doar 3 ani indică o lipsă de progres în carieră.
2. Reînnoirea corpului didactic este lentă – atragerea tinerilor specialiști ar trebui să fie prioritară.
3. Echilibrarea de gen – sunt necesare politici de încurajare a accesului bărbaților în sistem.
4. Plan de succesiune – având în vedere numărul mare de pensionari, este necesară o planificare a înlocuirilor pentru a evita crize de personal.
5. Stimulente pentru acumularea gradelor didactice – pot include formări gratuite, mentorat, bonificații.

SITUAȚIA ACTUALĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL

În perioada 2021–2025, sistemul educațional din raionul Orhei a traversat un proces complex de transformare, marcat de provocări demografice, migrație, presiuni socio-economice, dar și eforturi susținute de modernizare instituțională.

Astfel, în această perioadă, Direcția Generală Educație Orhei a urmărit constant consolidarea cadrului normativ și operațional privind școlarizarea obligatorie a copiilor cu vârste între 7 și 16 ani. Implementarea coerentă a reglementărilor legale, precum Codul Educației și Ordinul ME nr. 559/2015, a fost completată prin elaborarea și aplicarea planurilor raionale de acțiune, vizând prevenirea abandonului școlar și reducerea absenteismului.

O atenție sporită a fost acordată creșterii calității monitorizării școlare, prin evidența riguroasă a frecvenței elevilor, controlul transferurilor și desemnarea persoanelor de referință în fiecare instituție pentru gestionarea riscului de abandon. Vizitele de monitorizare efectuate de DGE și colaborarea strânsă cu APL, poliția și serviciile sociale au susținut implementarea eficientă a măsurilor corective.

La finele anului de studii 2024-2025, în cadrul instituțiilor de învățământ s-au atestat 3 copii neșcolarizați (ciclul gimnazial), 2 fete și 1 (un) băiat.

Cauzele neșcolarizării copiilor sunt:

- Starea materială precară - 1 elev (cl. VII-a);
- Refuzul părinților – 1 elevă (cl. IX-a, de etnie romă)
- Plecați după hotarele republicii – 1 elev (cl. VII-a);

Eforturile conjugate ale instituțiilor educaționale și comunității locale au dus la o reducere constantă a numărului de copii neșcolarizați, cu o evoluție pozitivă de la 14 cazuri în 2022–2023 la doar 3 cazuri înregistrate în semestrul I al anului 2024–2025

Date comparative:

Anul de studii	TOTAL	Cl. I-IV	Cl. V-IX
2022 - 2023	14	2	12
2023 - 2024	13	2	11
2024 – 2025 (sem. I)	3	0	3

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Reducerea numărului de copii neșcolarizați în raion este o prioritate atât a DGE, APL cât și a instituțiilor de învățământ. Printre acțiunile întreprinse de școli și alte instituții s-au numărat:

- ☐ identificarea și monitorizarea copiilor neșcolarizați;
- ☐ implicarea autorităților locale și a asistenților sociali pentru a identifica și sprijini copiii din medii vulnerabile;
- ☐ informarea părinților despre obligația de a înscrie copiii la școală și consecințele legale ale neglijării acestui aspect;
- ☐ promovarea educației incluzive pentru copiii cu dizabilități.
- ☐ integrarea copiilor refugiați și a celor de etnie romă în sistemul educațional;
- ☐ colaborare între școală, familie și comunitate.

Aceste măsuri au contribuit la reducerea numărului de copii care nu merg la școală, dar problema rămâne una complexă și necesită eforturi continue din partea tuturor actorilor implicați.

Absenteismul este probabil cea mai vizibilă formă a riscului de abandon. Majoritatea elevilor considerați în risc de abandon școlar se confruntă cu situații de absenteism ridicat. Când un copil începe să absenteze în mod repetat de la școală avem deja un semnal de alarmă. Este momentul în care școala întreprinde o strategie personalizată de intervenție pentru diferitele situații, cauze și motive pentru care un copil absentează în mod repetat. Un sistem de monitorizare a absențelor, de identificare a cauzelor și a posibilelor soluții ar fi necesar încă de la primele semne de absenteism școlar.

La finele anului de studii 2024-2025 în raion avem 12 elevi care au abandonat școala: ciclul primar-4 elevi (cl. II-1 elev; cl. III-1 elevi; cl. IV-2 elevi), ciclul gimnazial-8 elevi (cl. V-1 elev; cl. VI - 2 elev; cl.VIII-3 elevi; cl. IX - 2 elev).

Date comparative:

Anul de studii	TOTAL	Cl. I-IV	Cl. V-IX
2022 - 2023	9	0	9
2023 - 2024	8	0	8
2024 – 2025	12	4	8

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Cauzele predominante includ lipsurile materiale, dezorganizarea familială, migrația părinților și o comunicare deficitară între școală și familie. Acest fenomen evidențiază necesitatea intervențiilor rapide încă de la primele semne de absenteism și consolidarea cooperării instituționale.

Creșterea numărului de copii cu abandon școlar este o problemă serioasă, care necesită soluții complexe și adaptate realităților sociale și economice. Pentru a remedia această situație, se pot implementa următoarele soluții:

- ☐ sprijin financiar pentru familiile vulnerabile;
- ☐ implicarea comunității și a autorităților locale;
- ☐ colaborare cu asistenții sociali și primăriile pentru identificarea timpurie a copiilor cu risc de abandon;
- ☐ monitorizarea prezenței școlare;
- ☐ crearea unui sistem eficient prin care școlile să anunțe autoritățile atunci când un copil lipsește frecvent;

- ☐ organizarea de vizite la domiciliu – profesorii, împreună cu autoritățile, să viziteze familiile copiilor care lipsesc frecvent de la ore;
- ☐ instruirea cadrelor didactice pentru a gestiona mai bine copiii cu dificultăți de învățare sau probleme sociale;
- ☐ crearea unui mediu sigur și prietenos pentru toți copiii, inclusiv pentru cei din medii defavorizate;
- ☐ organizarea de întâlniri cu părinții pentru a le explica riscurile abandonului școlar.

Aceste măsuri pot contribui semnificativ la reducerea abandonului școlar, dar succesul lor depinde de colaborarea dintre școală, familie și comunitate.

Incluziunii copiilor

Un progres semnificativ s-a remarcat în domeniul incluziunii copiilor reveniți din străinătate, prin analiza a 73 de dosare în vederea continuării studiilor. Pentru ciclurile primar și gimnazial, integrarea s-a realizat prin evaluare pedagogică direct în instituții, fără proceduri formale de echivalare. Nu s-au înregistrat cazuri de echivalare pentru nivelul liceal în 2024–2025.

Pentru recunoașterea și echivalarea perioadelor de studii corespunzătoare învățământului primar, gimnazial și liceal, efectuate de cetățenii Republicii Moldova în străinătate, este necesară parcurgerea unei proceduri specifice, în conformitate cu prevederile Codului educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014 și Metodologiei aprobate prin Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 992 din 03.08.2023.

Recunoașterea studiilor efectuate în străinătate este necesară în cazul elevilor care au învățat într-o altă țară și doresc să-și continue studiile în Republica Moldova:

- instituțiile de învățământ asigură sprijin și consiliere pentru elevii reveniți din străinătate;
- în cazul în care se impun diferențe de studii, acestea vor fi susținute conform unui program individual aprobat de instituția școlară;
- Deciziile de recunoașterea studiilor efectuate în străinătate sunt luate în interesul superior al copilului, cu respectarea legislației naționale.

În perioada anului de studii 2024-2025 au fost examinate 73 de dosare referitor la solicitarea continuării studiilor în instituțiile de învățământ din raion: 36 elevi/clase primare, 37 elevi/clase gimnaziale și elevi/clase liceale-0.

Nr d/o	Țara	Nr. elevi
1.	Federația Rusă	15
2.	Germania	10
3.	Ucraina	8
4.	Franța	9
5.	Italia	7
6.	Marea Britanie	7
7.	Spania	3
8.	Portugalia	2
9.	România	2
10.	Belgia	3
11.	Turcia	1
12.	SUA	1
13.	Elveția	1
14.	Finlanda	1
15.	Norvegia	1
16.	Republica Cehă	1
17.	Israel	1
	TOTAL	73

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Echivalarea reprezintă procesul prin care perioadele de studii efectuate într-o altă instituție sunt comparate cu cele prevăzute în curricula națională. Scopul este integrarea academică a elevului în cadrul sistemului educațional din Republica Moldova.

În raionul Orhei, nu au fost înregistrați elevi din ciclul liceal reveniți de peste hotare, care să necesite echivalarea studiilor sau susținerea diferențelor de program. Conform reglementărilor în vigoare, echivalarea și susținerea diferențelor de program se aplică exclusiv elevilor din ciclul liceal (clasele X–XII) care revin în țară din alte sisteme educaționale.

Pentru ciclul primar și gimnazial, integrarea elevilor reveniți din străinătate se realizează prin evaluare pedagogică la nivelul instituției de învățământ, fără echivalare formală, conform prevederilor metodologice.

În anul de studii curent, nu s-au aplicat proceduri de echivalare sau de susținere a diferențelor de program în instituțiile de învățământ din raion, pentru ciclul liceal.

Încadrarea copiilor din familiile refugiaților în instituțiile de învățământ

În conformitate cu prevederile Instrucțiunii cu privire la încadrarea în instituțiile de învățământ general a copiilor din familii refugiate din Ucraina (Ordinul MEC nr.1109 din 04.09.2023), specialiștii Secției PEM de comun acord cu managerii instituțiilor de învățământ, au asigurat încadrarea copiilor din familiile refugiaților în instituțiile de învățământ din raion, au monitorizat săptămânal situația cu privire la integrarea copiilor în sistemul educațional.

La cererea părinților sau a reprezentanților legali, instituțiile de învățământ au oferit oportunități pentru toți copiii din familiile refugiate pentru a participa la procesul educațional.

Pe perioada anului de studii 2024-2025, au fost depuse 8 cereri de încadrare la studii în învățământul primar - 4 copii, gimnazial - 4 copii. Toți solicitanții au fost integrați în sistemul educațional în cadrul a 2 instituții de învățământ din raion: IP LT „Mihail Lomonosov” – 5 copii; IP Gim. Trebujeni – 3 copii.

Informația cu privire la încadrarea în instituțiile de învățământ a copiilor din familii refugiate din Ucraina a fost completată/actualizată săptămânal și expediată MEC.

În privința copiilor refugiați și celor de etnie romă, s-au înregistrat acțiuni clare de integrare, prin colaborare cu managerii instituțiilor, părinți și autoritățile educaționale. Cei 8 copii refugiați din Ucraina au fost integrați complet, iar în cazul copiilor romi s-a remarcat o participare școlară acceptabilă, deși absenteismul în ciclul gimnazial rămâne un punct sensibil (14 cazuri), dar fără cazuri de abandon.

Încadrarea în instituțiile de învățământ a copiilor de etnie romă

Educația este un drept fundamental al fiecărui copil, iar accesul egal la educație este o componentă esențială în procesul de incluziune socială a minorităților. În cazul copiilor de etnie romă, accesul și participarea în sistemul educațional continuă să fie influențate de factori economici, sociali și culturali.

Date statistice privind încadrarea copiilor de etnie romă, în anul de studii 2024-2025

Nivel de învățământ	Copii integrați	Copii absenteism	Copii abandon
Învățământ preșcolar	52	5	0
Învățământ primar	55	7	0
Învățământ gimnazial	74	14	0
Învățământ liceal	2	0	0

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Beneficiari romi - 2 elevi din ciclul liceal, în anul de studii 2024-2025, au beneficiat de bursă din partea Guvernului Republicii Moldova

Probleme identificate: - Absenteismul școlar în rândul copiilor romi este mai ridicat, mai ales în mediul rural; Lipsa resurselor materiale (rechizite, haine, transport); Lipsa implicării părinților sau dificultăți în colaborarea școală-familie.

Măsurile și programe existente:

- Alocarea de locuri speciale pentru elevii romi la liceu și facultate.
- Programe de tip „Școală după școală” în zone vulnerabile.
- Proiecte educaționale derulate cu sprijinul ONG-urilor.
- Formarea cadrelor didactice pentru incluziunea copiilor romi.
- Angajarea mediatorilor școlari.

Propuneri de măsuri

- Implementarea unui sistem de sprijin educațional pentru copiii cu risc de abandon.
- Implicarea comunității locale și a liderilor romi în campanii de conștientizare.
- Sprijinirea continuării studiilor prin burse sociale și mentorat.
- Intensificarea controalelor privind segregarea școlară.
- Includerea în statele de personal a funcției de mediator școlar.

Concluzii

Deși s-au înregistrat progrese în ceea ce privește încadrarea copiilor de etnie romă în sistemul de învățământ, persistă decalaje importante față de populația majoritară. Intervenția trebuie să fie una integrată, cu implicarea autorităților, a cadrelor didactice, a părinților și a comunității romă.

Încadrarea în instituțiile de învățământ a fetelor minore însărcinate în ultimii 10 ani

Nivel de învățământ	Numărul fetelor minore cu vârste între 10-14 ani	Numărul fetelor minore cu vârste între 15-17 ani
Învățământ gimnazial	4	11
Învățământ liceal	0	0

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Asistenți medicali activează în 31 de școli, din ei 18 angajați de bază și 12 cumulează, un asistent activează în 2 instituții. Norma salarială cu care activează asistenții medicali este: pe 1,5 salariu – 2, pe 1 salariu – 5, pe 0,75 – 1, pe 0,5 – 12, pe 0,25 – 11.

Au fost desfășurate pe parcursul anului de studii 7 seminare informative/formative cu asistenții medicali organizate de către CMF nr.1 în colaborare cu DGE având ca formatori reprezentanți de la CSPT și CSP.

Cabinete medicale dotate sunt în instituțiile LT „Ion Luca Caragiale” și LT „Onisifor Ghibu” – a fost reparat și dotat cu suportul Farmaciei Familia.

În 28 de instituțiile unde activează asistentul medical cabinetul medical este dotat parțial cu utilaj medical necesar, documentația medicală este completată de către asistentul medical. Cabinetul medical și izolatorul lipsesc în Gimnaziul „Feodor Ostapciuc” Sămănanca, asistentul medical activează pe 0,25 salariu, fiindu-i acordat spațiu într-o sală de clasă.

Infrastructura instituțiilor de învățământ

În paralel, îmbunătățirea infrastructurii școlare a fost o direcție prioritară, sprijinită prin investiții externe în 9 instituții. S-a pus accent pe digitalizare, dotarea laboratoarelor, modernizarea spațiilor educaționale și asigurarea confortului elevilor. Creșterea utilizării laptopurilor și implementarea Catalogului Electronic în toate cele 47 de instituții din raion susțin tranziția spre o educație modernă.

Calitatea educației este strâns legată de infrastructura școlară, care include: clădirile școlilor – siguranță, modernizare, accesibilitate, dotările – laboratoare, biblioteci, facilitățile de bază – apă, electricitate, internet, încălzire, spațiile recreative – terenuri de sport, curți amenajate etc.

Un management eficient în instituțiile de învățământ este esențial pentru menținerea și promovarea calității educației. Managerii școlari joacă un rol central în coordonarea resurselor, dezvoltarea infrastructurii și implementarea strategiilor moderne de predare. Implicarea acestora în proiecte externe reprezintă o oportunitate semnificativă pentru dezvoltarea instituției și îmbunătățirea calității actului educațional.

Proiectele externe, fie că sunt naționale sau internaționale, oferă acces la resurse suplimentare, bune practice și parteneriate strategice.

În perioada anului de studii 2024-2025, nouă instituții de învățământ din raionul Orhei au beneficiat de mai multe investiții externe, provenite atât din surse guvernamentale, cât și din granturi acordate de organizații neguvernamentale și parteneri de dezvoltare externi.

Investițiile externe au avut drept scop principal:

- îmbunătățirea infrastructurii școlare;
- asigurarea unui mediu educațional modern și sigur;
- susținerea procesului de digitalizare în educație etc.;

Investițiile externe au avut un impact semnificativ asupra calității educației în raion. Beneficiile implicării în proiecte externe asigură, acces la finanțare pentru modernizarea școlilor, creșterea

competențelor manageriale și pedagogice, îmbunătățirea rezultatelor școlare și reducerea abandonului, dezvoltarea unei rețele de colaborare cu alte instituții etc...

Este importantă continuarea atragerii fondurilor externe și consolidarea parteneriatelor existente pentru a asigura sustenabilitatea proiectelor implementate.

Investițiile externe în infrastructura școlară 2024-2025, mii lei

nr	Instituția de învățământ	Sursa de finanțare: investitori externi	Realizat în urma acestor investiții:	Investiția totală	Contribuția	
					investit orului	benefic iarului
1.	LT „Alec Russo” Orhei	Guvernul RM (din rezerva de stat)	Reparația parțială a sălii de sport și a încăperilor auxiliare/vestiare	1400.0 mii lei	1400.0 mii lei	0
2.	LT „Ion Luca Caragiale” Orhei	AO Federația Mold. de fotbal	Echipament sportiv	80416,65	80416,65	0
3.	LT „Mihail Lomonosov” Orhei	UNICEF WeWorld	Reparația blocurilor sanitare Reparația blocului alimentar			0
4.	LT „Onisifor Ghibu” Orhei	Guvernul RM CR Orhei Clasa Viitorului	Reparația capitală a cantinei școlare (sufragerie) Reparația capitală a blocurilor sanitare Reparația capitală a sălii festive	1700000/ 670200/4 50000	170000 0/ 750000 /20000 0	0
5.	LT „Alexandru Donici” Peresecina	Partener Global pentru Educație, implementat de UNICEF Clasa Viitorului	Donație - 5+1 panouri interactive	102199,90 /45000	102199 ,90/45000	0
6.	Gimnaziul „Dm. Cantemir” Ciocîlteni	Fundația de dezvolt. din RM	Rechizite/mărfuri de uz gospodăresc	54678	54678	0
7.	Gimnaziul Isacova	UNICEF	Reparația blocurilor sanitare			0
8.	Gimnaziul Trebujeni	Fondul pentru Tineri Orhei	MFD Epson color A3 - 1, Laminator - 1, Televizor - 1	34621.68 lei	34621.68 lei	0

9.	Gimnaziul Zahoreni (filiala Podgoreni)	MEC RM	Desktop PC și Monitoare	170046,00 lei	170046 ,00lei	0
----	--	--------	-------------------------	---------------	---------------	---

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

În perioada anului de studii 2024-2025, Consiliul Raional Orhei, a alocat fonduri din Componenta raională în scopul îmbunătățirii condițiilor de studii în instituțiile de învățământ de pe teritoriul raionului, urmărind atât modernizarea infrastructurii, cât și asigurarea unui mediu sigur și echitabil pentru desfășurarea procesului educațional.

În vederea distribuirii echitabile a acestor resurse, în baza unor criterii obiective, care au inclus: starea tehnică a clădirilor, nivelul de dotare existent, solicitările depuse de managerii instituțiilor de învățământ și gradul de implicare a autorităților publice locale în cofinanțarea proiectelor. Pe baza acestor criterii, au fost selectate un număr de instituții din întreg raionul, din mediul urban și rural, care necesitau intervenții urgente sau care puteau valorifica eficient sprijinul financiar.

Îmbunătățirii condițiilor de studii în instituțiile de învățământ 2024-2025, mii lei

		Componenta raională conform Deciziilor CR	Componenta raională executată
Decizia nr.1/2 din 19.01.2024	Gimnaziul Morozeni, 85,0 mii lei, pentru procurarea cazanului, 12,9 mii lei pentru lucrări de instalare	97,9	97,9
	Complexul educ. Neculăieuca, 200,25 mii lei, pentru procurarea cazanului, și lucrări de instalare	199,92	199,918
Decizia nr.3/2 din 28 mai 2024	Gim. Brăviceni, 279,0 mii lei, acoperirea cheltuielilor privind lucrările de reparație capitală a gimnaziului (coridoarele)	239,7	239,663
	Gim. Cioicleni, 107,8 mii lei, pentru lucrările de reparație capitală a acoperișului (finisarea)	107,765	107,765
	Gim. Cucuruzeni, 118,8 mii lei, pentru reparația sistemului de canalizare	118,516	118,516
	Gim. Jora de Jos, 1600,0 mii lei, pentru reparația capitală a acoperișului (partea II)	1134,2	1002,905
	Gim. Piatra , 177,3 mii lei, pentru reparația și instalarea gardului (majorarea valorii construcțiilor speciale)	177,268	177,268
	Gim. Trebujeni, 131,6 mii lei, pentru reparația capitală a unei săli de clasă	131,586	131,585
	Gim. Clișova, 39,0 mii lei, pentru reparația capitală a pardoselii în hol, și 2 săli de clasă	39,0	
	Gim. Vișcăuți 810,0 mii lei, pentru reparația capitală a acoperișului, modificată prin DCR4/12.3 din 15.08.2024, 650 mii lei, pentru reparația capitală a acoperișului, 160,0 mii lei pentru procurarea și instalarea cazanului	810,0	625,111

	Gim. Furceni 333,7 mii lei, inclusiv -235,5 mii lei pentru reparația și instalarea gardului (majorarea valorii construcțiilor speciale) și 98,2 mii lei pentru reparația cantinei	333,7	333,653
	Gim. Jora de Sus, 300,0 mii lei, pentru schimbarea pardoselii	298,631	298,63
	Gim. Voroteț, 233,0 mii lei, inclus -92,5 mii lei pentru reparația capitală a blocului sanitar în cantină și -140,5 mii lei pentru reparația capitală a blocului sanitar instituție	232,929	232,928
	IP L/T A. Russo, 1300,0 mii lei, pentru acoperirea parțială a costului reparației capitale a acoperișului (blocul C,D), modificată prin DCR 4/12.3, pentru reparația capitală a acoperișului sălii de sport (deteriorat ca urmare a vijeliilor din 11-12 iunie 2024)	1300,0	616,5710
	IP L/T I.L.Caragiale, 800,0 mii lei, pentru reparația coridoarelor (blocul A), modificat prin DCR 4/12.3 din 15.08.2024, 552,1 mii lei pentru reparația coridoarelor și bibliotecii, 247,9 mii lei pentru reparația parțială a blocului sanitar	789,9	552,090
	IP L/T Peresecina, 250,0 mii lei, pentru acoperirea parțială a costului a 8 table interactive	250,0	250,00
	IP L/T O.Ghibu, 800,0 mii lei, pentru acoperirea parțială a costului reparației capitale a blocului sanitar	663,541	
Decizia nr.4/3 din 15 august 2024	Gimnaziul Grigore Vieru 239,9 - pentru lucrări de reparație capitală a acoperișului și instalarea ferestrelor	239,870	239,870
	Gimnaziul Ion și Doina Teodorovici 232,7 - pentru lucrări de reparație capitală a acoperișului	232,667	232,667
	Liceul O.Ghibu 45,0 - pentru lucrări de proiectare și instalare a sistemului incendiar	44,095	44,093
	Gimnaziul Pohrebeni 390,0 - pentru reparația capitală a acoperișului	302,361	302,359
	Liceul A.Russo 300,0 - pentru acoperirea parțială privind reparația sălii sportive	300,0	
	Gimnaziul Chiperceni 250,0 - pentru acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația pardoselii	229,203	229,202
	Gimnaziul Brănești 239,8 - pentru acoperirea cheltuielilor privind amenajarea teritoriului de la intrarea în gimnaziu	239,8	239,767
	Gimnaziul Step-Soci 204,3 - pentru acoperirea cheltuielilor privind reparația capitală a sălii de sport	204,279	204,279

	Gimnaziul Furceni 52,5 - pentru procurarea mobilierului școlar	52,5	52,465
Decizia nr. din 17 decembrie 2024	Gimnaziul Seliște. 91,4 mii lei, (pentru mobilier)	91,4	
	Gimnaziul Susleni, 110,5 mii lei-pentru cazan, 109,7 mii lei-pentru mobilier	220,2	
	Gimnaziul Clișova. 61,0 mii lei, pentru reparație	61,0	
	Gimnaziul Teleșeu, 114,0 mii lei- pentru smart board, 195,4 mii lei- pentru mobilier școlar	309,4	
	Gimnaziul Vatici, 223,8 mii lei, pentru panouri interactive, imprimantă, imprimantă	223,8	
	Gimnaziul Zorile, 66,5 mii lei -pentru reparații, 4,5 mii lei - pentru uși	71,0	
	Gimnaziul Ghetlova, 209,5 mii lei, pentru imprimante și table interactivă	209,5	
	Gimnaziul Piatra, 117,3 mii lei, pentru mobilier	117,3	
	Gimnaziul Zahoreni, 100,0 mii lei, pentru table interactive și laptopuri	100,0	
	Gimnaziul Vișcăuți, 128,7 mii lei-pentru table interactive, 87,3 mii lei- pentru coș de fum și mobilier	216,0	
	Gimnaziul Lucășeuca, 67,5 mii lei pentru linoleum, 3,3 mii lei, pentru boiler electric	70,8	
	LT "A. Donici" Peresecina, 67,6 mii lei-pentru mobilier, 126,4 mii lei-pentru echipament video	194,0	
	LT "I. L. Caragiale", 240,0 mii lei, pentru panouri interactive	240,0	
	Gimnaziul Mitoc, 321,0 mii lei, pentru panouri interactive	321,0	
	Gimnaziul Chiperceni, 46,6 mii lei, pentru mobilier școlar	46,6	
	Gimnaziul Camencea, 94,1 mii lei, pentru mobilier școlar	94,1	
	Gimnaziul Puținței, 42,0 mii lei, pentru imprimantă și tablă interactivă	42,0	
	Gimnaziul Pelivan, 40,0 mii lei, pentru mobilier	40,0	
	Gimnaziul Isacova, 36,8 mii lei, pentru mobilier și table tripice	36,8	
	Gimnaziul Step-Soci, 113,5 mii lei, pentru imprimantă și mobilier	113,5	
	Gimnaziul Tabăra, 16,6 mii lei, pentru imprimantă	16,6	
	Gimnaziul Voroteț, 57,0 mii lei , pentru imprimanta, laptop	57,0	

Gimnaziul Trebujeni, 83,0 mii lei, pentru reparația sistemului de încălzire 83,0

TOTAL

11744,33

6529,205

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Alocarea acestor fonduri a urmărit creșterea atractivității mediului școlar și îmbunătățirea generală a procesului educațional. Impactul constă în creșterea gradului de siguranță și confort pentru elevi și profesori, dar și în consolidarea motivației comunității locale de a se implica activ în viața instituțiilor de învățământ.

Se recomandă continuarea procesului de evaluare a necesităților școlilor din raion, precum și identificarea unor surse suplimentare de finanțare, inclusiv granturi externe, parteneriate și programe guvernamentale.

Alimentația școlară

Un alt aspect esențial l-a constituit extinderea serviciilor de **alimentație școlară**. Dacă 43% dintre elevii din ciclul primar beneficiază de alimentație organizată, în ciclul gimnazial doar 1,77% sunt incluși. Prin parteneriate locale și sprijin extern, mai multe școli au reușit alimentarea completă, iar pentru anul 2025–2026 se planifică o extindere substanțială a acestui serviciu, inclusiv a normelor de personal și infrastructurii necesare.

Astfel, în raionul Orhei, funcționează 49 de instituții de învățământ, inclusiv 2 filiale, 3 complexe educaționale și o școală primară-grădiniță. Dintre acestea, 25 activează în regim de autogestiune, iar 21 de gimnazii sunt subordonate Direcției Generale Educație în regim de contabilitate centralizată. Toate instituțiile dispun de cantină școlară și beneficiază de serviciul de alimentație prin sistem de catering, oferit de Brodețchi SRL.

I. Alimentația în anul de studii 2024–2025 – ciclul primar și gimnazial

Dintr-un total de 10.872 elevi, doar 4.795 (43%) beneficiază de alimentație organizată:

- 4.586 sunt elevi din ciclul primar (clasele I–IV), alimentați conform normelor financiare de 17,20 lei/zi/elev, stabilite prin Ordinul MEC-MF nr. 1310/129 din 28.12.2022, aplicabil de la 1 ianuarie 2025.
- În ciclul gimnazial (clasele V–IX), doar aproximativ 1,77% din elevi sunt alimentați prin servicii de catering.

Cu toate acestea, unele instituții au reușit, prin eforturi locale și sprijin extern, să asigure alimentația integrală pentru elevii din ciclul gimnazial:

- IP Gimnaziul Camencea – 65 elevi (alimentare din plata părinților);
- Gimnaziul Zorile – 22 elevi;
- IP Gimnaziul Mîrzești – 24–28 elevi (susținuți de asociația „Înainte Moldova”).

II. Personalul implicat și funcționarea cantinelor

În contextul implementării sistemului de catering, funcția de bucătar a fost înlocuită cu cea de bufetier, activând în total 53 de bufetieri în cele 49 de blocuri alimentare. Distribuția pe norme salariale este următoarea:

- 3 bufetieri – 1,5 salarii
- 19 bufetieri – 1 salariu
- 4 bufetieri – 0,75 salariu
- 21 bufetieri – 0,5 salariu
- 6 bufetieri – 0,25 salariu

Salariul unui bufetier este de 2.790 lei.

Activitatea alimentară este monitorizată de comisii de triere formate la începutul fiecărui an școlar, care verifică:

- corespondența meniului cu alimentele livrate,
- calitatea bucatelor (prin indicatori organoleptici),
- respectarea normelor igienico-sanitare,
- păstrarea probelor diurne în recipiente special destinate.

Bufetierii respectă regulamentele sanitare, iar toți angajații au trecut controlul medical.

III. Planificări pentru 2025–2026 – extinderea alimentației la ciclul gimnazial

Pentru anul școlar 2025–2026, se prevede extinderea organizării alimentației și pentru clasele V–IX, menținându-se forma de catering în majoritatea instituțiilor. Excepție vor face Gimnaziul Biești și Gimnaziul Jora de Jos, care vor opta pentru prepararea alimentelor în cadrul propriei cantine.

În acest context:

- În 42 de instituții se estimează o creștere a normei de personal cu 28 de unități, față de cele 40,25 existente, conform datelor din ianuarie 2025.
- În 6 instituții nu va fi nevoie de suplimentare, întrucât dispun deja de personal suficient (ex: Voroteț, Jora de Sus, Podgoreni, Clișova, Sămănanca, „Igor Jechiu” din Mîrzești).

IV. Achiziții publice pentru servicii de alimentație

Pentru semestrul I din anul școlar 2025–2026:

- 31 instituții au inițiat deja procedura de achiziție a serviciilor alimentare sau a produselor.
- 15 instituții urmează să finalizeze procedura până în luna august.

Instituțiile care vor semna contractele în august includ: Filiala Podgoreni, Gimnaziul Zahoreni, „C.D. Cantemir” Ciocâlteni, „Vasile Lupu” Susleni, Brăviceni, Camencea, Chiperceni, Jora de Jos, Pelivan, Piatra, Puținței, Mitoc.

În stadiu de elaborare a caietului de sarcini sau publicare a anunțului sunt:

- LT „Alec Russo” Orhei,
- LT „Onisifor Ghibu”,
- LT „A. Donici” Peresecina,
- Gimnaziul „Doina și Ion Aldea Teodorovici” Orhei.

V. Infrastructura și condițiile de igienă

Toate instituțiile școlare dispun de cantine dotate cu apă curentă, dezinfectanți și echipamente conforme. Preparatele sunt livrate în vase marcate, respectând normele de transport și igienă. Meniurile-model pe 10 zile sunt coordonate cu ANSA și ANSP, însă nu se asigură regimuri alimentare speciale pentru copii cu necesități nutriționale sau porții suplimentare pentru elevii orfani/semiorfani – aspecte ce necesită remediere.

VI. Tendințe și concluzii

Raionul Orhei se află într-un proces clar de extindere și eficientizare a sistemului de alimentație școlară, în special pentru elevii din ciclul gimnazial, reflectând o tendință educațională modernă: integrarea alimentației în politicile de bunăstare școlară.

Probleme identificate:

- Procent redus de elevi gimnaziști alimentați;
- Lipsa adaptabilității meniurilor la necesități speciale;
- Necesitatea continuă de investiții în personal și infrastructură.

Soluții propuse:

- Optimizarea sistemului de catering;
- Creșterea normelor de personal conform numărului de elevi;
- Modernizarea infrastructurii prin fonduri guvernamentale;
- Anticiparea achizițiilor pentru a evita întârzierile la început de an.

Prevenirea violenței și a formelor de abuz

În ceea ce privește ***prevenirea violenței și a formelor de abuz***, implementarea sistemului ANET a fost consolidată în toate instituțiile, cu rezultate vizibile: reducerea cazurilor raportate de la 313 (2023–2024) la 217 (2024–2025). Coordonatorii ANET desemnați în fiecare școală, colaborarea interinstituțională și campaniile de informare au contribuit la protejarea elevilor și la intervenții rapide și documentate.

Evoluția cazurilor raportate ANET în ultimii ani indică un progres vizibil în gestionarea problematicii:

An de studii Sem. I Sem. II Total

2022–2023 148 121 269

2023–2024 165 148 313

2024–2025 99 118 217

În anul curent (2024–2025), din cele 217 cazuri înregistrate:

- 114 au fost de abuz fizic
- 31 de abuz psihologic

- 27 de bullying
- 45 de neglijare
- 0 cazuri de abuz sexual, trafic sau exploatare prin muncă

Această evoluție pozitivă reflectă eficiența măsurilor de prevenție și intervenție, dar ridică în același timp semne de întrebare legate de posibila sub raportare a cazurilor grave (ex. abuz sexual sau trafic).

În perioada 2021–2025, procesul educațional din raionul Orhei a fost marcat de un set clar de tendințe strategice, aliniate la prioritățile naționale și internaționale în domeniul educației.

Una dintre cele mai puternice direcții a fost **profesionalizarea continuă a cadrelor didactice**, realizată prin formări specializate, adaptate contextului local. Acestea au vizat aspecte critice precum prevenirea bullyingului, consilierea psihosocială a elevilor și prevenirea eșecului școlar. S-a remarcat implementarea formării în lanț, prin pregătirea de formatori locali certificați, în special în domeniul competențelor digitale (ex. DigCompEdu), ceea ce a permis extinderea instruirii la scară locală.

Procesul de atestare a cadrelor didactice pentru ultimii 5 ani

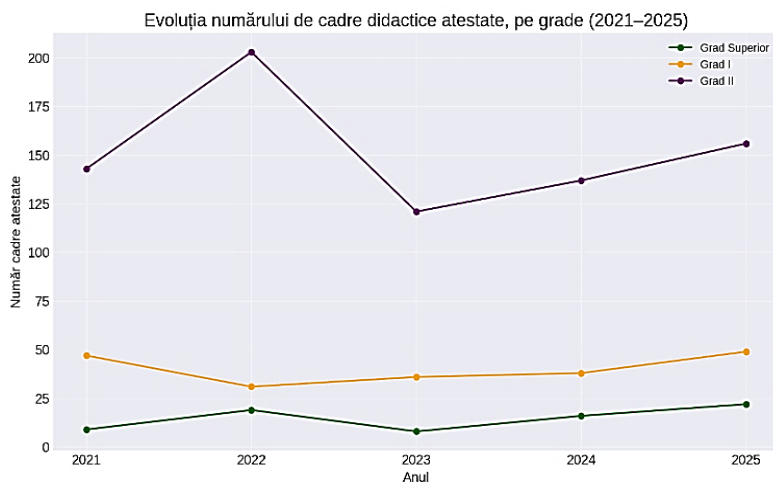
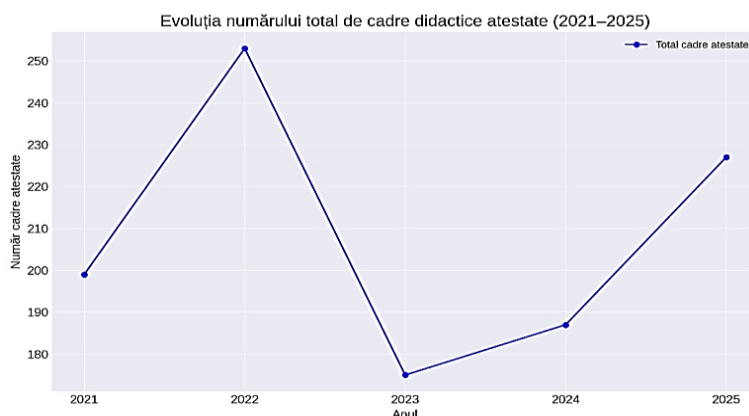
În perioada 2021–2025, la nivelul raionului Orhei se constată o dinamică stabilă și relativ echilibrată a numărului de cadre didactice implicate în procesul de atestare, cu variații explicabile în funcție de factori contextuali, cum ar fi modificările legislative, rata de înnoire a personalului și mobilizarea instituțională.

Numărul de grade didactice conferite/confirmate

Sesiunea de atestare	Numărul cadrelor didactice cărora li s-a									Total
	conferit	confirmat	păstrat în baza art. 131 din CE	conferit	confirmat	păstrat în baza art. 131 din CE	conferit	confirmat	păstrat în baza art. 131 din CE	
	gradul didactic superior			gradul didactic unu			gradul didactic doi			
2025	14	3	5	30	7	12	75	38	43	227
2024	5	5	6	22	6	10	52	35	50	187
2023	6	1	1	19	5	12	33	32	56	175
2022	8	3	8	15	6	10	54	51	98	253
2021	3	1	5	24	6	17	37	33	73	199

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Numărul total al cadrelor didactice care au promovat procesul de atestare a variat de la 175 în 2023 până la un vârf de 253 în 2022, cu o ușoară creștere semnificativă în 2025, ajungând la 227 de cadre didactice. Comparativ cu anul precedent (2024 – 187 cadre promovate), se observă o creștere de aproximativ 21% în 2025, fapt ce denotă un interes și un angajament profesional sporit.

Evoluția numărului de cadre didactice atestate pe fiecare grad:

Din diagramă se observă că gradul didactic II rămâne o tendință dominantă

Gradul didactic II continuă să fie cel mai frecvent solicitat și conferit:

- În 2025, au fost 75 conferiri, 38 confirmări, respectiv 43 păstrări în baza art. 131, totalizând 156 de cadre (≈ 69% din totalul atestărilor).

- Tendința se menține comparabilă cu anii anteriori, însă 2025 marchează cel mai mare număr de conferiri de grad II din ultimii cinci ani.

Gradul didactic I – în creștere față de perioada anterioară:

- În 2025, 49 de cadre au promovat acest grad (30 conferiri, 7 confirmări, 12 art. 131).
- Acest rezultat reflectă o revenire la valorile din 2021 (47 cadre), după o scădere relativă în 2023 (36 cadre).

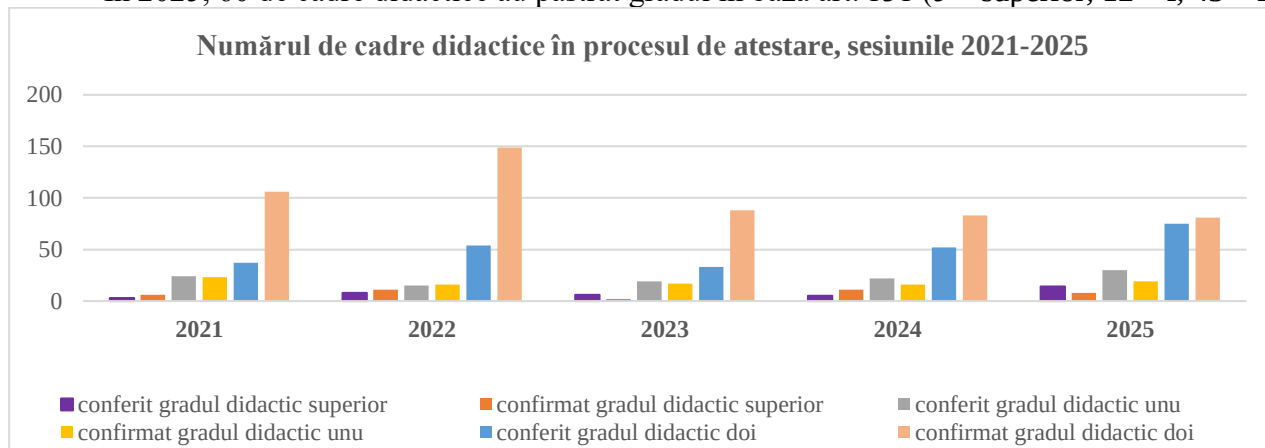
Gradul didactic superior – creștere semnificativă în 2025:

- Pentru prima dată în ultimii cinci ani, 22 de cadre didactice au promovat gradul superior (14 conferiri, 3 confirmări, 5 art. 131), aproape dublu față de media anilor anteriori.
- Spre comparație: 16 cadre promovate în 2024, 8 în 2023, 19 în 2022 și 9 în 2021.

Confirmări și păstrări în baza art. 131 – o constantă a sistemului:

- Procentul cadrelor didactice care beneficiază de păstrarea gradului în baza art. 131 din Codul educației se menține stabil, reflectând preocuparea pentru respectarea condițiilor legale în situații speciale (ex. sănătate, concedii, lipsa formărilor).

- În 2025, 60 de cadre didactice au păstrat gradul în baza art. 131 (5 – superior, 12 – I, 43 – II).

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Referințe analitice privind atestarea cadrelor didactice (2021–2025)

Pe parcursul ultimilor cinci ani, se evidențiază o creștere constantă a numărului de cadre care solicită și obțin conferirea gradelor didactice, în special pentru gradul II și gradul superior.

Gradul didactic II

- Conferiri: a crescut semnificativ de la 37 în 2021 la 75 în 2025 (dublare).
- Confirmări: în scădere ușoară față de 2021 (106 → 81), dar se menține ridicat.

Acest grad rămâne cea mai accesată treaptă profesională, ceea ce reflectă calificarea resursei umane din sistem și interesul cadrelor didactice pentru validarea competențelor.

Gradul didactic I

- Conferiri: evoluție pozitivă, de la 24 în 2021 la 30 în 2025.
- Confirmări: menținere relativ constantă (23–19), semn al stabilității în această categorie.

Gradul I este perceput ca o etapă de consolidare profesională, iar datele indică un echilibru între aspirația pentru avansare și menținerea statutului profesional.

Gradul didactic superior

- Conferiri: creștere semnificativă, de la doar 3 în 2021 la 14 în 2025.
- Confirmări: stabile (6–11), cu mici variații.

Interesul pentru gradul didactic superior este în creștere, mai ales în 2025, reflectând o maturizare profesională a cadrelor și efectele unei motivații instituționale mai accentuate.

Tendințe generale:

Creștere a numărului de cadre care acced pentru prima dată la grade didactice, mai ales gradul didactic II și superior.

Ușoară scădere la confirmări, ceea ce poate indica fie o înnoire naturală a cadrelor, fie o tendință de a accede la un grad didactic mai înalt.

Anul 2025 marchează cele mai multe conferiri pentru toate cele trei grade didactice, ceea ce sugerează eficiența unor măsuri de motivare și informare aplicate la nivel rațional.

Concluzii generale:

- Procesul de atestare a cunoscut o tendință de creștere calitativă și cantitativă în 2025, în special la nivelul gradelor superioare.
- Gradul didactic II rămâne constant dominant, cu un vârf notabil în 2022 și o revenire puternică în 2025. Gradul II rămâne un punct de intrare esențial în dezvoltarea carierei didactice, fiind susținut constant de cadrele aflate în primii 6–10 ani de activitate.
- Gradul didactic I variază ușor, cu o tendință de creștere în ultimii doi ani. Creșterea numărului de conferiri la gradul I și gradul superior denotă o maturizare profesională a corpului didactic și reflectă eficiența formărilor și a programelor de mentorat instituțional.
- Gradul didactic superior înregistrează o evoluție pozitivă, cu o creștere vizibilă în 2025, reflectând un angajament profesional consolidat.
- Se recomandă, în continuare, diversificarea măsurilor de motivare și întărirea mecanismelor de sprijin instituțional, în special pentru cadrele aflate la trecerea între grade, pentru a susține progresul profesional sustenabil.

În intervalul de cinci ani analizat, dinamica atestării **cadrelor de conducere** din raion evidențiază o tendință de diversificare treptată a palierelor manageriale și o ușoară creștere a volumului total de promovări.

Repartizarea pe categorii de grade manageriale

Sesiunea de atestare	Numărul cadrelor de conducere cărora li s-a						Total
	conferit gradul managerial superior	confirmat gradul managerial superior	conferit gradul managerial unu	confirmat gradul managerial unu	conferit gradul managerial doi	confirmat gradul managerial doi	
2025	2	0	1	0	2	5	10
2024	0	0	3	0	6	3	12
2023	0	0	0	0	5	3	8
2022	0	0	0	0	6	3	9
2021	0	0	1	0	5	5	11

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Principalele constatări

1. Apariția gradelor manageriale superioare (S) în 2025 – pentru prima dată în ultimii cinci ani au fost conferite două grade manageriale superioare, semnalând creșterea maturității profesionale la nivel de leadership și succesul politicilor de motivare pentru excelența managerială.
2. Evoluția gradului I – după fluctuații minime, conferirile la gradul managerial I ating un maxim de trei cazuri în 2024 și se mențin cu o conferire în 2025. Confirmările la acest nivel rămân inexistente, sugerând că managerii proaspăt avansați fie acced rapid spre gradul superior, fie părăsesc funcția înainte de confirmare.
3. Stabilitatea gradului managerial II – gradul managerial II rămâne pilonul de bază al managementului școlar, reprezentând 60–80 % din totalul atestărilor anuale. De la 10 cazuri (conferiri + confirmări) în 2021 s-a ajuns la 7 cazuri în 2025, o ușoară scădere compensată însă de apariția gradelor superioare.
4. Volum total relativ constant – numărul anual de cadre atestate oscilează între 8 și 12, ceea ce indică un flux constant de evaluare managerială și o rotație moderată a liderilor instituționali.

Tendențe și implicații

- Polarizare pozitivă: introducerea gradelor superioare și menținerea gradelor manageriale II asigură o piramidă managerială funcțională, cu vârf de excelență și bază solidă.
- Nevoia de confirmări la gradul managerial I: absența confirmărilor sugerează necesitatea consolidării programelor de mentorat și a planurilor de carieră pentru managerii nou promovați.
- Scăderea ușoară a conferirilor la gradul managerial II poate indica fie maturizarea corpului managerial (trecerea la grade superioare), fie un potențial gol de succesiune ce trebuie monitorizat.

Recomandări

1. Extinderea programelor de formare pentru gradul managerial S și gradul managerial I, valorificând experiența noilor directori superiori ca mentori.
2. Implementarea unui sistem de coaching pentru cadrele care urmează să își confirme gradul managerial I, astfel încât rata confirmărilor să crească.
3. Monitorizarea rezervelor de cadre la nivelul adjuncților se al instituțiilor extrașcolare pentru a preveni scăderea conferirilor la gradul managerial II și pentru a asigura continuitatea leadershipului.

În ansamblu, evoluția din ultimii cinci ani reflectă progrese semnificative în profesionalizarea managementului educațional, cu primele conferiri de grad superior și o stabilitate vizibilă la gradul managerial II, bază esențială pentru sustenabilitatea instituțională.

Un alt pilon important a fost **integrarea abordărilor moderne și transdisciplinare** în curriculum, prin activități de tip STEAM, educație media și proiecte tematice. Aceste inițiative au încurajat cooperarea dintre discipline și instituții, favorizând dezvoltarea de resurse educaționale comune și promovarea învățării prin proiecte.

DIGITALIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL

Totodată, perioada a fost marcată de o digitalizare accelerată a procesului educațional, cu utilizarea intensivă a platformelor precum Google Classroom, Kahoot sau Wordwall. S-au desfășurat formări digitale, iar evaluările formative au fost eficientizate prin instrumente digitale, reducând timpul de corectare și crescând motivația elevilor.

Asigurarea cu calculatoare a instituțiilor de învățământ primar și secundar general (cu frecvență)

RD/ municipii, raioane	Numărul total de calculatoare				Nr calculatoare cu acces internet				Numărul de elevi la un calculator			
	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Total țară	41647	45133	52817	54306	35815	39528	47787	49799	17	15	12	12
RD Centru	13144	14554	16884	17281	11780	13120	15526	16088	15	13	10	10
Raionul Orhei	1264	1697	1886	1958	1076	1443	1645	1765	17	12	11	10

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

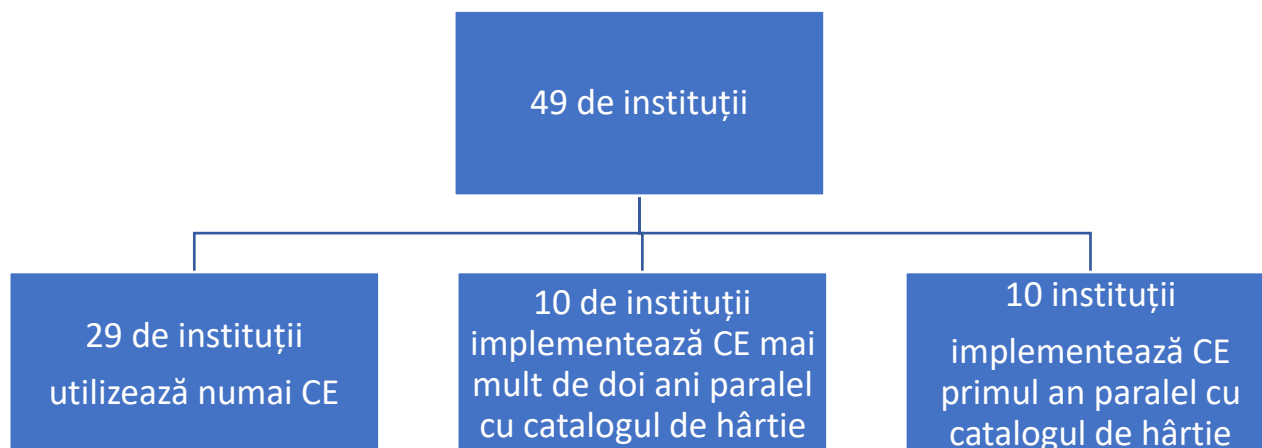
În comparație cu media pe țară raionul Orhei se situează pe locul 6 la capitolul asigurare cu calculatoare a instituțiilor de învățământ primar și secundar general și pe locul 2 la nivel de RDC, fiind înaintat de raioanele Ungheni cu 2231 calculatoare.

Este de menționat că 70% din instituții dispun de o infrastructură bună pentru asigurarea utilizării TIC în procesul educațional, iar 83% din numărul total de calculatoare se folosesc în procesul de predare/învățare/evaluare. Inclusiv, 42 de instituții dispun de laborator multimedia staționar sau mobil (în afară de Gimnaziul „Fiodor Ostapciuc” Sămănanca și Școala primară Sîrota), precum și a crescut numărul de proiectoare - 115.

Gestionarea resurselor informaționale (Sistemul Informațional de Management în Educație (SIME), Sistemul Informatic de Prelucrare a Actelor de Studii (SIPAS), Sistemul Automatizat de Prelucrare a Datelor (SAPD) în instituțiile preuniversitare și Sistemul Informațional Catalogul Electronic (SICE).

Constatări:

La nivel de raion toate cele 47 de instituții utilizează Catalogul Electronic (CE), dintre care:

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

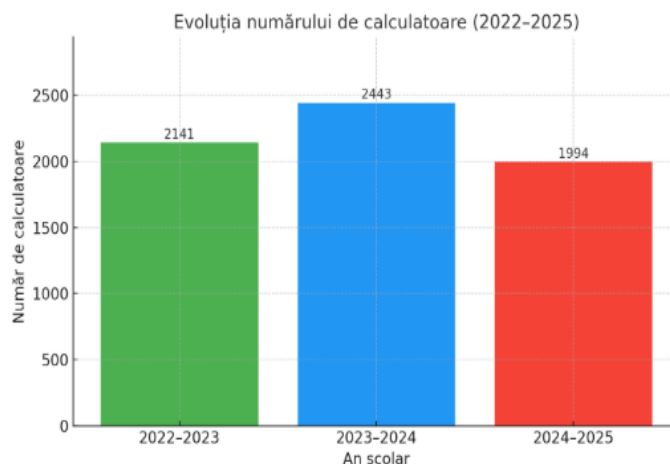
Standardelor minime de dotare a școlilor primare, gimnaziilor și liceelor cu mijloace TIC (aprobate prin ordinul MECC, nr. 489 din 07.05.2019);

Dotarea instituțiilor cu tehnică de calcul

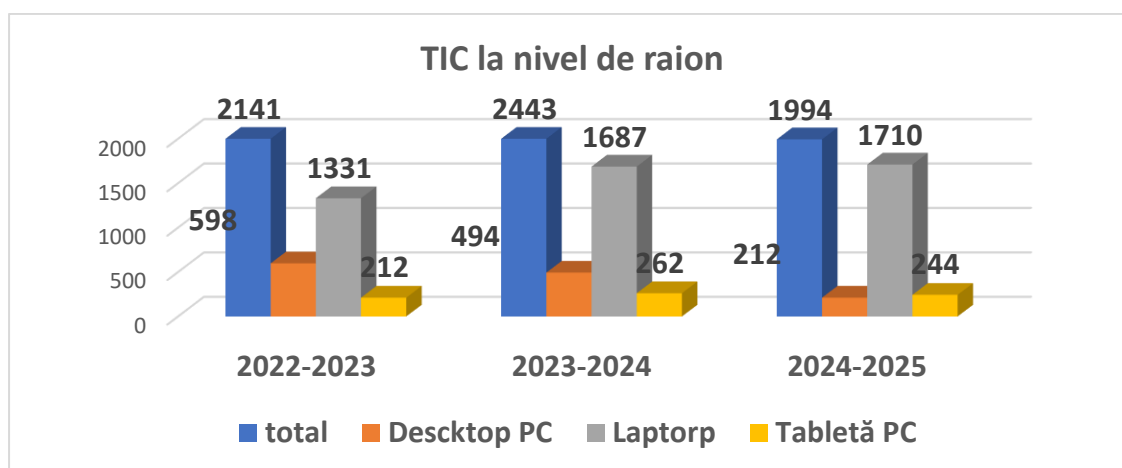
2022-2023 – 2 141 calculatoare

2023-2024 – 2 443 calculatoare

2024-2025 – 1 994 calculatoare

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

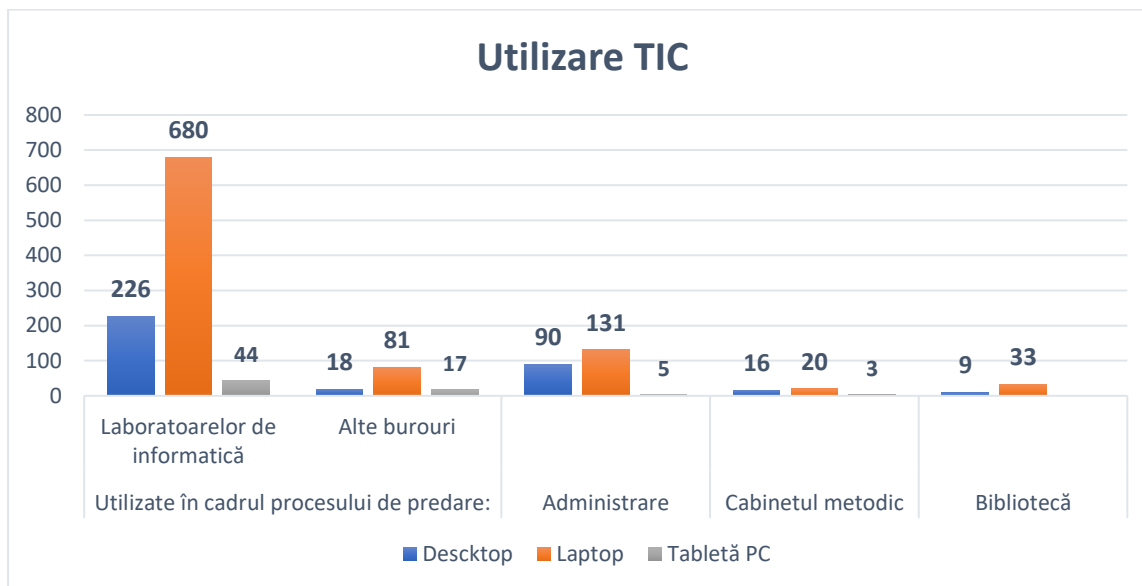
Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Scopul utilizării

Tip tehnică de calcul	TIC									Distribuite		Total tehnică de calcul
	Admini-strare	Laborator de informatică	Biblio-tecă	Cabinet metodic	Sală de studii cu STEAM	Sală de studii fără STEAM	Alte	Depozi-tate	Nefuncți-onale	Elevi	Pers. didac-tic	
All-in-One	8	6		1		4	2		1			22
Desktop PC	90	226	9	16		51	18		186			596
Imprimantă multifuncțională	90	6	7	27		43	12		27			212
Imprimantă simplă	47	8	6	14		43	26		19			163
Laptop	131	680	33	20	11	754	81		76			1786
Panou interactiv	1	4	1	1	1	61	7					76
Proiector multimedia	11	23	1	16		161	26		9			247
Smart TV	2		1	1		121	1					126
Tablă interactivă		23		4		105	7		2			141
Tabletă PC	5	44		3		175	17		6			250
Televizor	9	3	1	6	1	129	42		17			208

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Utilizare TIC, reprezentare grafică

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Constatări:

- Personalul didactic beneficiază de echipamente, ceea ce susține digitalizarea procesului de predare.
- Se observă o descreștere a numărului de desktop -uri în 2024-2025 față de 2023-2024. Aceasta indică o tranziție spre dispozitive mai mobile, cum ar fi laptopurile sau tabletele.
- În 2024-2025 numărul laptopurilor au continuat să crească, ajungând la 1 786.
- A crescut numărul de laptopuri utilizate în laboratoarele de informatică, ceea ce reprezintă cea mai mare concentrație de astfel de echipamente.

Concluzie:

- ☐ Reevaluarea echipamentelor nefuncționale – reparare, înlocuire sau casare, în funcție de gradul de uzură.
- ☐ Redistribuirea echipamentelor din depozit pentru a sprijini alte săli sau activități educaționale.
- ☐ Creșterea numărului de echipamente accesibile elevilor, în special tablete/laptopuri, pentru a sprijini învățarea digitală individualizată.
- ☐ Optimizarea dotărilor STEAM, în condițiile în care „Sălile de studiu fără STEAM” sunt mai bine dotate decât cele „cu STEAM”.

Un accent puternic a fost pus pe dimensiunea valorică a educației, prin promovarea lecturii cu accent pe formarea de valori, mentoratul valoric și leadershipul educațional centrat pe incluziune și dezvoltare personală durabilă. Acestea au fost însoțite de consolidarea rețelelor de colaborare și mentorat, care au susținut integrarea și sprijinul cadrelor didactice debutante, în conformitate cu standardele naționale.

În paralel, s-a evidențiat impulsivitatea internaționalizării educației, prin schimburi de experiență cu instituții din România, participarea la programe ERASMUS+ și formări în medii francofone, aliniindu-se astfel la standardele internaționale (CECRL, DigCompEdu).

De asemenea, s-a accentuat educația incluzivă și echitabilă, prin adaptarea evaluărilor pentru elevii cu cerințe educaționale speciale și prin promovarea unor strategii educaționale menite să prevină abandonul școlar.

Baza tehnico-materială Instituțiile școlare dispun de o bază tehnico materială puțin satisfăcătoare, atât datorită resurselor financiare limitate (multe instituții sunt la autogestiune), cât și infrastructurii vechi care necesită reparații și/sau modernizare.

Toate instituțiile școlare din raion dispun de cantine, capacitatea acestora este de 5 285 locuri. Aproximativ 50 școli beneficiază de conectare la apă și canalizare, însă nu toate cantinele dispun de utilaje tehnologice și frigorigere. Datorită situației prezente în raion, o parte dintre instituțiile de educație au trecut la serviciile de catering.

Asigurarea cu calculatoare a instituțiilor școlare este una dintre prioritățile fiecărei școli/liceu din raionul Orhei. Numărul acestora este foarte mic raportat atât pe instituții, cât și pe numărul de copii din cadrul acestora.

Principala sursă de finanțare a instituțiilor de învățământ o constituie mijloacele bugetare.

EDUCAȚIE TIMPURIE

Oferta educațională din învățământul preșcolar este asigurată de sectorul public. În anul 2024, educația timpurie a fost organizată în 59 de instituții (în scădere cu 2 unități față de anul precedent).

Majoritatea copiilor erau înscriși în învățământ preșcolar - 87,3% din total (în anul 2023 - 88,1%). Cea mai mare pondere a acestora a fost înregistrată în mun. Chișinău - 89,9% și cea mai mică în regiunea Sud - 85,4%, restul copiilor fiind înscriși în educația ante preșcolară.

Distribuția pe vârste a copiilor din instituțiile de educație timpurie denotă o preponderență a copiilor cu vârsta de 5 ani - 22,5%, 6 ani - 22,1%, 4 ani - 21,6% și 3 ani - 19,9%. Ponderea copiilor cu vârsta de până la 3 ani (înscriși în educația ante preșcolară) a fost de 12,7% (în creștere cu 0,8 puncte procentuale, comparativ cu anul 2023), a celor de 7 ani și peste a constituit 1,2% (în creștere cu 0,1 puncte procentuale, față de anul 2023).

Instituții de educație timpurie și numărul de copii la 100 locuri

RD / municipii, raioane	Numărul de instituții						Numărul de copii la 100 locuri					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	1486	1485	1483	1479	1479	1469	84	76	78	75	73	72
RD Centru	495	495	495	497	497	492	80	71	73	70	68	67
Raionul Orhei	61	62	61	61	61	59	81	70	77	72	70	70

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

Numărul copiilor înscriși în instituțiile de educație timpurie, în anul 2024 a fost de 4,1 mii de persoane, în scădere cu 106 copii sau cu 2,5%, comparativ cu anul precedent, la nivel de țară scăderea fiind de 1,9%. Micșorarea numărului de copii din instituțiile de educație timpurie este mai pronunțată în unitățile din mediul rural (cu 2,9% față de anul 2023). Din totalul copiilor în instituțiile de educație timpurie, puțin peste jumătate au fost înscriși în instituțiile din mediul urban (51,7%).

Cu toate că capacitatea totală a instituțiilor de educație timpurie nu este utilizată completamente, această situație se referă în principal zonei rurale, pe când în mun. Orhei se resimte necesitatea deschiderii de noi grupe disponibile.

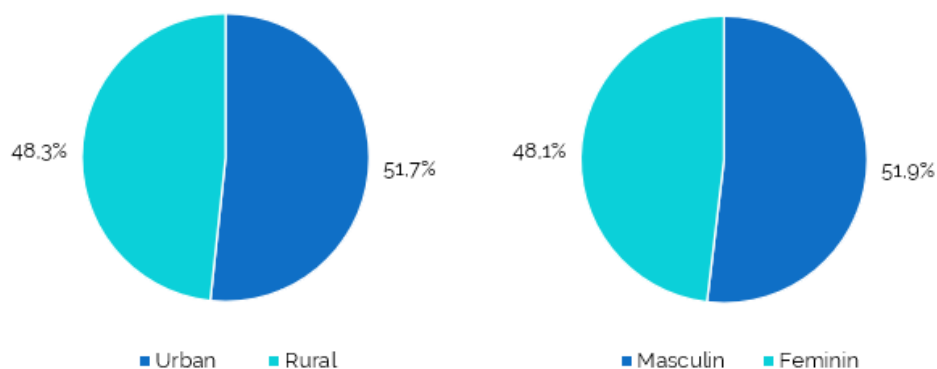
Numărul de copii înscriși în instituțiile de educație timpurie, în profil teritorial

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total	149.702	134.158	137.113	133.359	129.592	127.154
RD Centru	43.430	38.131	39.253	37.715	36.591	35.968
Raionul Orhei	5.060	4.321	4.654	4.400	4.255	4.149

Sursa: BNS, Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024

Pe medii de reședință se remarcă o valoare mai mare a numărului mediu de copii la 100 de locuri în instituțiile de educație timpurie din mediul urban - 91 de copii, comparativ cu cel din mediul rural - 59 de copii, în scădere comparativ cu anul 2023 - 92 copii la 100 de locuri în mediul urban și, respectiv, 60 de copii în rural

Structura numărului de copii în instituțiile de educație timpurie, după medii de reședință și sexe, în anul 2024

Sursa: BNS, Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024

Pentru majoritatea copiilor din instituțiile de educație timpurie procesul educațional se desfășoară în limba română (85,1%), pentru 14,9% din copii - în limba rusă.

În anul 2024, în instituțiile de educație timpurie cu destinație generală erau înscriși cca 0,3 mii de copii cu dizabilități și 1,7 mii de copii cu cerințe educaționale speciale.

Numărul personalului încadrat în instituțiile de educație timpurie, care a asigurat activitatea didactică și nondidactică, în anul 2024 a fost de circa 400 persoane, dintre care 84,0% femei și 16,0% bărbați. Din total persoane încadrate în instituțiile de educație timpurie, 40,6% activau în mediul urban și 59,6% – în mediul rural. Din numărul total de personal încadrat, 40,7% persoane constituie personalul de conducere și didactic, majoritatea fiind femei (97,7%). Din totalul personal de conducere și didactic, 77,8% activau în calitate de educatori. Din totalul personalului didactic, 49,7% si-au desfășurat activitatea în mediul urban și 50,3% – în mediul rural. Ponderea personalului didactic cu studii superioare a fost de 64,1%, înregistrând o creștere cu 1,6 puncte procentuale față de anul 2023. În mediul urban – 75,4% din personalul didactic era cu studii superioare, iar în mediul rural – 53,0%

Numărul de copii la un cadru didactic în instituțiile de educație timpurie

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	13,1	11,8	10,7	10,6	10,3	10,2
Regiunea de dezvoltare Centru	14,0	12,4	11,0	10,7	10,5	10,4
Raionul Orhei	14,5	12,8	11,5	10,8	10,5	10,6

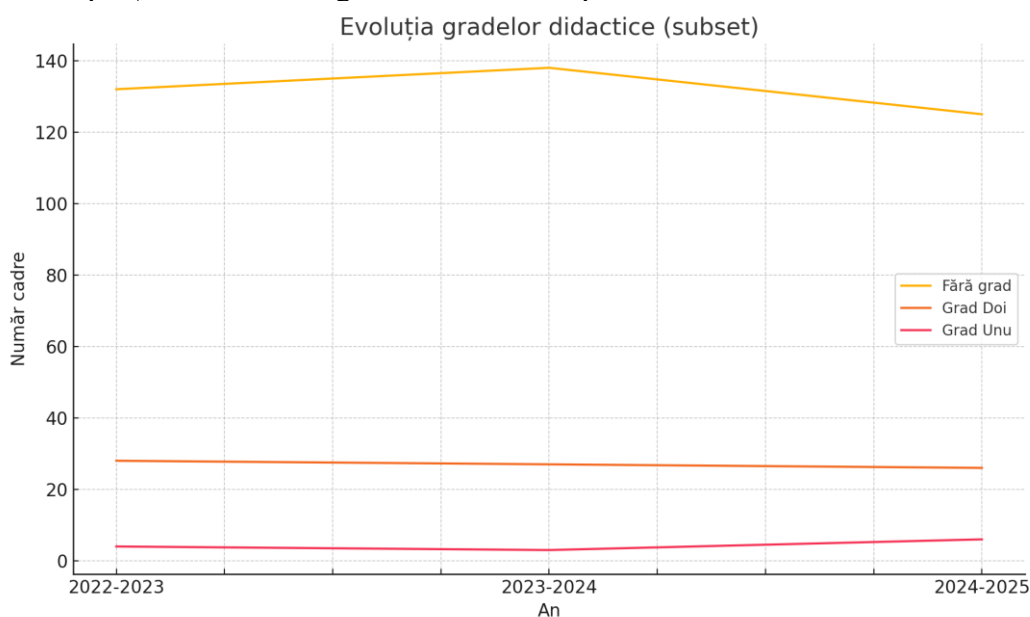
Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

La nivel de țară raionul Orhei se află pe locul 10 împreună cu raionul Florești cu privire la numărul de copii la un cadru didactic în instituțiile de educație timpurie și locul 6 la nivel de RDC. Comparativ cu 2018, raionul Orhei a ridicat cu un nivel atât la nivel de țară, cât și la nivel de regiunea Centru.

Distribuția pe municipii și raioane a numărului de copii la 100 de locuri în instituțiile de educație timpurie variază considerabil. Astfel, cei mai mulți copii la 100 de locuri au fost înregistrați în mun. Chișinău – 99 de persoane, mun. Bălți – 97 de persoane și Ialoveni – 89 de persoane, iar cei mai puțini copii la 100 de locuri au revenit instituțiilor din raionul Leova, unde valoarea acestui indicator a fost de 37 copii la 100 de locuri.

În cadrul instituțiilor de educație timpurie numărul cadrelor didactice de asemenea sunt supuse tendințelor naționale pentru instituțiile de învățământ. Din totalul cadre didactice și de conducere din educația timpurie, ponderea personalului cu studii în domeniul pedagogiei a fost de 91,4%, în creștere cu 0,9 puncte procentuale față de anul 2023.

Evoluția gradelor didactice (educație timpurie sau subset specific) - Se observă o ușoară fluctuație în categoria cadrelor fără grad, cu o scădere până la 125 în 2024–2025. Numărul cadrelor cu grad superior lipsește, indicând stagnare în avansarea profesională.

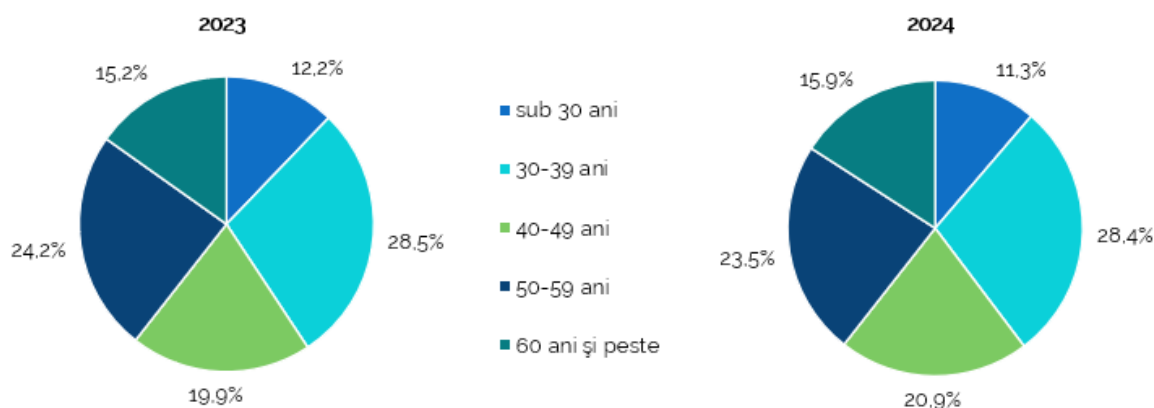

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Structura pe grupe de vârste a personalului didactic din educația timpurie relevă că, ponderea cea mai mare revine persoanelor cu vârsta între 30-39 ani – 28,4%, urmată de cea a grupelor de vârstă de 50-59

ani – 23,5% și de 40-49 ani – 20,9%. Ponderea personalului didactic cu vârsta de 60 ani și peste a constituit 15,9 % (în creștere cu 0,7 puncte procentuale, comparativ cu anul 2023), a celor sub 30 ani – 11,3% (în cădere cu 0,9 puncte procentuale, comparativ cu anul 2023).

Personalul didactic în instituțiile de educație timpurie, pe grupe de vârstă, în anii 2023 -2024

Sursa: BNS, Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024

În anul 2024, în educația timpurie raportul mediu dintre numărul de copii și numărul de educatori a constituit 13,1 copii, față de 13,2 copii în anul 2023. În același timp, unui educator din mediul urban îi reveneau 14,1 copii, iar din mediul rural – 12,2 copii.

Baza materială a instituțiilor de educație timpurie Din totalul de instituții de educație timpurie, doar 20,3% dispuneau de sală sportivă (în anul 2023 – 19,5%) și 61,5% – de sală muzicală. Din numărul total de circa 6,3 de încăperi pentru grupe din instituțiile de educație timpurie, 4,7% au fost cu utilizare unică (în anul 2023 – 6,2%), cu utilizare dublă - 77,8% (4,9 mii) – și cu utilizare triplă - 17,5% (1,1 mii).

ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR

Instituțiile extrașcolare din raion sunt prezentate prin Centrul de Creație a Copiilor (17 cercuri cu un contingent de 645 copii); Centrul de Creație Tehnică a Elevilor (13 cercuri cu un contingent de 592 copii); Centrul „Copii cu interes și aptitudini pentru științe” (17 cercuri cu un contingent de 495 copii).

Analiza procesului de organizare a activităților complementare desfășurate în instituțiile de învățământ general

Orhei		Nr total cercuri în școală	Nr total de elevi în ele	Din ei în cercuri (se referă la nr. total de elevi)										
				%	Muzică	Coregrafie	Teatru	Arte plastice	Etnografie	Sport	Turism, studiere	Creație tehnică	Științele naturii, biologie	Alte
2017	1147	254	4118	36	1075	420	75	250	53	1200	145	245	45	610
2018	11312	198	3993	35	890	395	256	290	45	1537	115	145	60	260

Sursa: Raportul de activitate a DGE

În instituțiile extrașcolare din raion activează 19 cadre didactice.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC

La începutul anului de studii 2024/25, învățământul profesional tehnic secundar a fost organizat în 1 centre de excelență, 2 instituții de învățământ tehnic post secundar și 1 școală profesională.

Numărul de elevi a constituit 1,6 mii de persoane, în creștere cu 11,4% față de anul de studii 2023/24. Distribuția numărului de elevi pe programe de studii arată că, practic, în proporție egală elevii urmau instruirea în meserii conexe cu durata de studii de 3 ani și într-o meserie cu durata de 2 ani (43,4% și, respectiv, 42,0%), învățământul dual cu durata de studii de 1-2 ani a fost urmat de 14,1% dintre elevi, în timp ce 0,5% - o meserie cu durata de 1 an.

Instituții și elevi în învățământul profesional tehnic

RD / municipii, raioane	Numărul de instituții						Numărul de elevi					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	91	91	91	90	88	81	43564	44843	45998	45931	46133	47788

RD Centru	15	15	15	15	14	12	4715	4892	5026	4828	4534	4561
Raionul Orhei	3	3	3	3	3	3	1397	1502	1605	1528	1434	1597

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

Distribuția elevilor pe sexe relevă o pondere de 72,6% pentru băieți, înregistrând o descreștere a acestora cu 0,2 puncte procentuale comparativ cu anul de studii 2023/24.

Instituțiile de învățământ tehnic post secundar din raion sunt: IP Colegiul „Vasile Lupu” și Colegiul de Medicină.

Instituția Publică Colegiul „Vasile Lupu” din Orhei - Colegiul „Vasile Lupu” din Orhei este o instituție de învățământ profesional tehnic, aflată în subordinea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Tipul programelor de studii: programe de studii profesional tehnice postsecundare / postsecundare nonterțiare, nivelul IV/V ISCED.

Anul fondării: 1940, Hotărârea Consiliului Norodnic al Comisarilor RSS Moldovenești nr.139 din 23.08.1940. Anul ultimei reorganizări: 2016, Hotărârea Guvernului nr. 786 din 23.08.2016.

Caracteristica calitativă a corpului profesoral în perioada 2018-2025 Colegiul "Vasile Lupu" Orhei

Anul de învățământ	Numărul de cadre didactice	GDS	GDÎ	GDD	Fără grad didactic	Raportul cadre didactice/elevi
2018-2019	44	3	11	18	12	1: 11
		7%	25%	41%	27%	
2019-2020	49	4	13	22	10	1:10
		8%	27%	47%	18%	
2020-2021	49	4	14	17	14	1:11
		8%	28,5%	35%	28,5	
2021-2022	47	5	11	17	14	1:12
		11%	23%	36%	30%	
2022-2023	40	5	12	16	7	1:14
		12,5%	30%	40%	17,5%	
2023-2024	40	4	14	16	6	1: 12
		10%	35%	40%	15%	
2024-2025	41	4	15	17	5	1: 12
		10%	37%	41%	12%	

Sursa: <https://www.colegiu.md/statistica.html>

Cadrele didactice care activează în anul de studii 2024-2025: 88 % dețin grad didactic , 12% din profesori - nu dispun de grad didactic.

Instituția activează în calitate de instituție publică de învățământ profesional tehnic, cu potențial sporit, având atribuții atât în domeniul organizării programelor combinate de formare profesională, cât și în domeniul dezvoltării capacităților instituțiilor de învățământ profesional tehnic, care pregătesc specialiști în domeniul educației timpurii, învățământului primar, asistenței sociale, sport și pregătire fizică.

Contingentul de elevi din colegiu repartizat pe specialități în anul 2025-2026

Nr. o/d	Codul specialității	Denumirea programului de formare profesională	Codul calificării	Calificarea	Numărul total de elevi	Din ei	
						Buget	contract
1.	92310	Asistență socială	-	Lucrător social	19	13	6
2.	92310	Asistență socială	-	Pedagog social	29	22	7
3.	0923.1	Asistență socială	0921.1.1	Specialist/ specialistă în asistență socială	45	26	19
4.	0923.1	Asistență socială	092.1.2	Pedagog social/ pedagogă socială	39	25	14
5.	101410	Sport și pregătire fizică	-	Instructor educație fizică	45	14	31
6.	1014.1	Sport și pregătire fizică	1014.1.2	Instructor sportiv/ instructoare sportivă	53	18	35
7.	11210	Educație timpurie	-	Educator	36	30	6
8.	0112.1	Educație timpurie	0112.1.1	Educator/ educatoare în educație timpurie	42	34	8
9.	11310	Învățământ primar	-	Învățător	82	53	29
10.	0113.1	Învățământ primar	0113.1.1	Învățător /învățătoare	85	73	12
Total:					475	308	167

Sursa: <https://www.colegiu.md/statistica.html>

Instituția de învățământ profesional tehnic postsecundar (colegiu) are misiunea de a asigura formarea profesională inițială a celor pentru domeniile: Pregătirea cadrelor pentru instituții preșcolare – educatori și asistenți ai educatorului; Pregătirea cadrelor pentru instituții primare – învățător; Asistență socială și consiliere – pedagog social și lucrător social, Sport – instructor educație fizică, precum și dezvoltarea, eficientizarea, sporirea calității și relevanței învățământului profesional tehnic, orientat spre cerințele economiei naționale la nivel local, regional, național și sectorial, pentru asigurarea sinergiei dintre sistemul educațional și sectorul real al economiei.

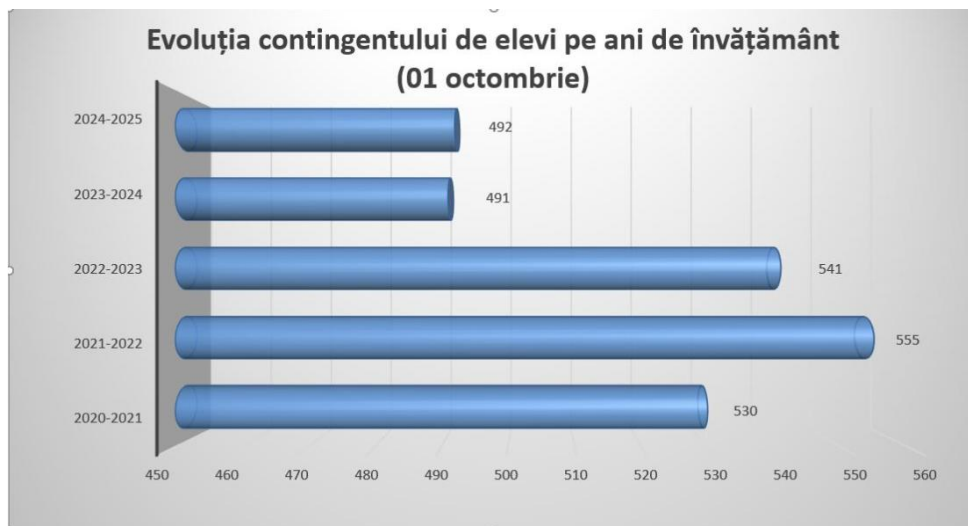
Rata de absolvire a colegiului pentru anul 2024-2025

nr.	Programul de formare profesională	Total absolvenți	din ei		Nr. elevi admiși la studii 2020	% candidați lor la absolvire
			la buget	la contract		
1.	11310 Învățământ primar/ Învățător	38	32	6	50	76,00
2.	11210 Educație timpurie/ Educator	30	22	8	40	75,00
3.	92310 Asistență socială/ Lucrător social	15	8	7	22	68,18
4.	101410 Sport și pregătire fizică/ Instructor educație fizică	23	8	15	30	76,67
Total absolvenți:		106	70	36	142	74,65

Sursa: <https://www.colegiu.md/statistica.html>

Instituția de învățământ profesional tehnic postsecundar exercită funcția de formare profesională inițială și continuă specialiștilor în limitele categoriilor de calificare existente corespunzătoare nivelurilor 3 și 4 de calificare conform Cadrului Național al Calificărilor din țară.

Evoluția contingentului de elevi în perioada 2020-2025

Sursa: <https://www.colegiu.md/statistica.html>

Baza materială aferentă procesului de instruire și de educație: două blocuri de studiu; două săli de calculatoare; o sală pentru festivități; un laborator multimedia; săli de studii – 36; două cămine pentru elevi; o bibliotecă cu sală de lectură; o sală de sport; o sală prietenoasă; centru metodic de formare profesională și ghidare în carieră

Colegiul de Medicină din Orhei a fost fondat în anul 1947 ca școala de Surori Medicale din Orhei. Prezența numire a fost acordată în baza Ordinului nr. 440 din 25.06.1992. În cadrul colegiului activează profesori Grad didactic superior: 5; Grad didactic unu: 13; Grad didactic doi: 17; Medici - profesori cumulanți: 37.

Baza materială aferentă procesului de instruire și de educație se prezintă: - 2 cămine de 486 locuri, Bibliotecă și sală de lectură, Teren și sală de forță, Punct medical profesional. Inclusiv laboratoarele aferente procesului de educație - Laboratoare de specialitate: 15, Laboratoare de fizică: 1, Laboratoare de chimie: 1, Laboratoare de informatică: 1.

Învățământul secundar profesional constituie parte integrantă a sistemului educațional național, orientat spre formarea și dezvoltarea unor abilități, competente și aptitudini profesionale specifice instruirii cadrelor de muncitori calificați pentru branșele economiei naționale ale Republicii Moldova.

Învățământul secundar profesional asigură pregătirea într-o meserie (profesie), precum și perfecționarea/recalificarea muncitorilor calificați și a persoanelor disponibilizate la nivelul tehnologiilor performante, armonizate la cadrul european de calificări, solicitate pe piața muncii.

În prezent în raionul Orhei activează în domeniul învățământului secundar profesional numai Școala Profesională din mun. Orhei. Instituția a fost deschisă prin Ordinul Ministerului Gospodăriei Sătești al Republicii Sovietice Socialiste Moldova din 11 noiembrie 1949 cu Nr. 2195 începând cu 12 noiembrie 1949. Instituția de învățământ profesional tehnic postsecundar (colegiu) are misiunea de a asigura formarea profesională inițială a carelor pentru domeniile: Mașinist la automacara-mașinist la autopompe de beton, Mașinist la buldozer-mașinist la autogreder, Mecanic auto, Tencuitor, Strungar multiprofil, Electromontor utilaje de dispecerat și teleautomatică, Silvicultor, Cusătoreasă (industria confecțiilor), Mașinist la mașina de tăiat piatră, Forjor manual, Confectioner obiecte de artă din lemn.

La momentul de față în I.Î. Școala Profesională mun. Orhei se pregătesc cadre de muncitori calificați în domeniul mecanizării în construcție, silvicultură, industrie și transportului, cu un contingent de 315 elevi, dintre care 31 pe contract, repartizați în 17 grupe.

Informație cu privire la nr. de elevi înmatriculați

Anul înmatriculării	Numărul elevilor	Forma de studii		Nr.de cereri depuse
		buget	contract	
2019	251	251	0	256
2020	240	207	33	257
2021	233	206	27	266
2022	135	108	27	142

Sursa : <https://scoalaprofesionalaorhei.md/rapoarte/>

Personalul de conducere este format din 7 persoane; Corpul didactic este format din 52 de persoane, dintre care 22 de titulari, 3 cadre didactice cumularzi: 22 maiștri-instructori, 3 pedagogi sociali, 1 laborant, 1 bibliotecar. Personalul auxiliar gospodăresc și de deservire este format din 42 de persoane. Total angajați ai instituției se cifrează la 99 persoane. Vârsta medie a cadrelor didactice este de circa 51ani.

Personalul Școlii Profesional din Orhei

Cadre manageriale, didactice și auxiliare	Total	Studii			Grad didactic		
		Superioare	Medii de specialitate	Profesionale	I	II	fără gr.did
Echipa managerială	4	2	2	-	1	1	3
Profesori disciplini de cultură generală	11	11	-	-	1	4	5
Profesori discipline de specialitate	3	3	-	-	-	2	1
Maiștri-instructori	14	3	7	4	-	5	9
Pedagog social în cămine	2	1	1	-	-	-	2
Bibliotecară	1	1	-	-	-	-	1
Total	35	21	10	4	2	12	21

Sursa: <https://scoalaprofesionalaorhei.md/wp-content/uploads/2025/08/raport-anual-2022-2023.pdf>

Școala Profesională mun. Orhei are drept scop realizarea unui proces de instruire flexibil, oferirea tinerilor pregătiri competitive și crearea condițiilor optime de studii, astfel fiind amplasată pe o suprafață de 7 ha, dispune de 3 blocuri de studii, cantină, sală de sport, 2 cămine pentru elevi (amenajate satisfăcător), depozite, teren sportiv, parcul de mașini și tractoare, autodrom, tractorodrom.

Activitatea școlii se desfășoară în: cabinete la specialități (tehnologie specială - 10; informatică – 1); cabinete la obiectele de cultură generală (istorie-1, matematică-1, fizică-1, chimie-1, geografie-1, limba română-1, limbi moderne-2, limba rusă-1, bazele antreprenoriatului-1); ateliere și laboratoare pentru desfășurarea lecțiilor practice la toate specialitățile; bibliotecă - dispune de fond bogat de literatură

artistică, literatură metodică, manuale și alte cărți; cantină, televizor – 3; videoproiector și tablă interactivă. Studiile în școala profesională se fac în limba română.

Învățământul profesional tehnic secundar - Înmatricularea în învățământul profesional tehnic secundar la nivel de țară în anul de studii 2024/25 au fost înmatriculate 7,2 mii de persoane, cu 5,9% mai mult comparativ cu anul precedent. Din totalul persoanelor înmatriculate 6,9 mii (95,8%) au fost cu finanțare bugetară. Majoritatea elevilor (90,7%) au fost înmatriculați în baza certificatului de studii gimnaziale.²⁰

Pe programe de studii, 3,5 mii (49%) dintre elevii înmatriculați au optat pentru instruirea într-o meserie, 2,2 mii (31%) au ales instruirea în meserii conexe, iar 1,4 mii (20%) au ales învățământul dual. În comparație cu anul de studii 2023/24, numărul elevilor înmatriculați în învățământul dual a crescut cu 62,2%, iar instruirea în meserii conexe a scăzut cu 15,8%.

Cele mai solicitate meserii rămân a fi următoarele: bucătar/bucătăreasă (8,5% din total înmatriculați), mecanic/mecanică auto (8,4%), cofetar/cofetărară (4,2%), electrogazosudor-montator (3,8%), tencuitor/tencuitoare (3,2%), cusător/cusătoare în industria ușoară (3,2%), operator/operatoroare introducere, validare și prelucrare date (1,9%) placator cu plăci (2,7%). Totodată, unele meserii dintre acestea se regăsesc și în meseriile conexe. Astfel, se remarcă preferințe pentru următoarele meserii conexe: electrician-electronist/electriciană-electronistă-auto-mecanic/mecanică auto (5,5%), operator/operatoroare pentru suportul tehnic al calculatoarelor – operator/operatoroare introducere, validare și prelucrare date (3,8%), electromontor la întreținerea utilajului electric – lăcătuș-electrician la repararea utilajelor electric (3,1%), bucătar/bucătăreasă – chelner/chelneriță (3,0%), electrogazosudor-montator – tăietor/tăietoare cu gaze (3,3%).

Absolvenți ai învățământului profesional tehnic secundar. În anul 2024 numărul absolvenților a constituit 4,7 mii de persoane, în scădere cu 11,7% comparativ cu anul precedent. Din totalul de absolvenți, ponderi mai mari revin celor care au obținut calificări în următoarele domenii de educație: inginerie și activități ingineresti (36,9%), fabricare și prelucrare (20,5%), arhitectură și construcții (10,5%), servicii personale (16,0%).

Învățământul profesional tehnic postsecundar - La începutul anului de studii 2024/25, învățământul profesional tehnic post secundar a fost organizat în 1 centre de excelență și 2 de colegii.

Majoritatea elevilor din învățământul profesional tehnic postsecundar studiau în instituțiile publice (86,5%), iar 51,9% dintre aceștia – în bază de contract.

Distribuția elevilor pe sexe relevă o pondere de 53,3% pentru fete și 46,7% pentru băieți. Ponderea elevilor la forma de învățământ cu frecvență redusă a fost de 0,6%.

Înmatricularea în învățământul profesional tehnic postsecundar la nivel de țară²¹ - În anul de studii 2024/25, în total instituții de învățământ profesional tehnic postsecundar au fost înmatriculați 9,5 mii de elevi, înregistrând o creștere de 2,4% comparativ cu anul de studii precedent. Majoritatea elevilor au fost înmatriculați în baza certificatului de studii gimnaziale (92,1%). Din totalul de 8,1 mii de persoane înmatriculate în instituțiile publice, 3,7 mii erau cu finanțare bugetară (45,7 %), iar 4,4 mii în bază de contract (54,3%), datele sunt identice cu cele din anul precedent de studii. Cele mai solicitate specialități au fost următoarele: îngrijirea bolnavilor (8,0% din total înmatriculați), contabilitate (5,8%), jurisprudență (5,7%), turism (4,2%), educație timpurie (3,5%), învățământ primar (3,1%), dezvoltarea aplicațiilor web (3,7%), programare și testarea produselor de program (3,2%), planificare și administrarea afacerilor (3,0%).

Absolvenți ai învățământului profesional tehnic postsecundar. În anul 2024 numărul absolvenților a constituit 6,5 mii de persoane. Cele mai mari ponderi de absolvenți se regăsesc în următoarele domenii generale: inginerie, tehnologii de prelucrare, arhitectură și construcții (25,9%), business, administrare și drept (21,6%), sănătate și asistență socială (15,1%), TIC (11,1%) și servicii (9,4%).

DIRECȚII PROGNOZATE PENTRU PERIOADA 2026–2028

Având în vedere rezultatele obținute, pentru perioada 2026–2028 se prognozează extinderea și consolidarea următoarelor direcții strategice:

²⁰ BNS, Activitatea instituțiilor de învățământ profesional tehnic în anul de studii 2024/25

²¹ BNS, Activitatea instituțiilor de învățământ profesional tehnic în anul de studii 2024/25

1. *Digitalizarea intervențiilor educaționale* - se preconizează crearea unui sistem digital integrat pentru prevenirea abandonului școlar, bazat pe inteligență artificială care va analiza datele despre absențe și comportamente școlare pentru identificarea riscurilor. Vor fi introduse notificări automate pentru cadrele didactice și autorități.
2. *Extinderea echității educaționale*. Prin burse sociale, mentorat extins și servicii personalizate de consiliere, se va sprijini integrarea elevilor din medii vulnerabile – inclusiv romi, copii refugiați sau cei din familii dezavantajate. Se vor organiza sesiuni gratuite de meditații și sprijin educațional.
3. *Universalizarea alimentației școlare în gimnaziu*. Se va urmări ca toți elevii din clasele V–IX să beneficieze de alimentație zilnică, adaptată și diversificată pentru copiii cu nevoi speciale. Acest serviciu va fi susținut de stat și cofinanțat din surse externe.
4. *Modernizarea completă a infrastructurii educaționale* Se prevede dotarea integrală a sălilor de clasă cu tehnologie digitală și echipamente STEAM. Cabinetele medicale vor fi complet modernizate, iar spațiile de igienă vor respecta standardele europene.
5. *Acces extins la servicii de sănătate școlară*. Creșterea normelor salariale pentru asistenții medicali și asigurarea dotărilor medicale corespunzătoare vor permite extinderea serviciilor de sănătate în școală. Personalul va fi instruit periodic.
6. *Consolidarea rețelelor comunitare de sprijin educațional* Vor fi angajați mediatori școlari în instituțiile cu populație romă, vor fi intensificate campaniile de conștientizare cu implicarea ONG-urilor și a liderilor comunitari, pentru combaterea prejudecăților și promovarea educației.
7. *Simplificarea echivalării studiilor* Se va crea un ghișeu digital unic pentru solicitarea recunoașterii studiilor efectuate peste hotare. Programele de diferență vor fi adaptate profilului elevului și susținute prin planuri individualizate.
8. *Îmbunătățirea raportării ANET* Vor fi dezvoltate platforme digitale anonime pentru raportare, iar cadrele didactice vor beneficia de formări specializate în prevenirea și gestionarea violenței, abuzului sau neglijenței.

Privind spre perioada 2026–2028, se prefigurează o extindere a formării digitale, cu accent pe nivelurile avansate ale Cadrului DigCompEdu (B și C), și o integrare graduală a inteligenței artificiale în procesul de învățare, evaluare și sprijin pentru cadrele didactice. Tehnologia va deveni un aliat indispensabil pentru personalizarea învățării și sprijinul elevilor.

În plan curricular, se prevede o revizuire profundă a conținuturilor, cu accent pe competențele-cheie, gândirea critică, educația valorică și cetățenia activă. Resursele didactice vor fi reformate în sens interactiv și digital, favorizând o învățare relevantă și aplicabilă.

Managementul educațional va cunoaște o consolidare a leadershipului transformativ, prin extinderea aplicării instrumentului TEACH și implementarea standardelor de competență managerială în toate instituțiile.

Evaluarea se va orienta tot mai mult către personalizare și echitate, prin dezvoltarea de instrumente formative adaptate (teste adaptive, rubrici online, portofolii digitale, probe de performanță), în vederea sprijinirii reale a progresului elevilor.

Un alt domeniu prioritar va fi educația pentru dezvoltare durabilă, prin extinderea abordărilor STEAM și a modulelor curriculare dedicate protecției mediului, energiei regenerabile și economiei circulare, cu scopul de a forma ECO-cetățeni activi și responsabili.

Se va continua revalorizarea statutului profesorului, prin extinderea programului „Investim în profesori” și crearea unui sistem național de mentorat și coaching profesional susținut și eficient.

În sfârșit, se preconizează o colaborare internațională extinsă, cu acces sporit la mobilități educaționale pentru profesori și elevi, dezvoltarea rețelelor transnaționale de practică și creșterea influenței internaționale a sistemului educațional din Republica Moldova.

Concluzie

Perioada 2021–2025 a fost marcată de măsuri concrete și eficiente în consolidarea educației incluzive, prevenirea abandonului și modernizarea infrastructurii școlare. Pentru anii 2026–2028, accentul va fi pus pe transformarea digitală, echitatea educațională și protecția copilului, prin extinderea programelor deja validate și adaptarea la noile provocări socio-educative.

CONTEXTUL DE ELABORARE A STRATEGIEI DOMENIUL EDUCAȚIE

Strategia educațională rațională este elaborată într-un context normativ în continuă actualizare, în baza Codului educației și reglementărilor Ministerului Educației și Cercetării. Cadrul organizatoric este susținut de Direcția Generală Educație Orhei, printr-o rețea de instituții descentralizate, cu responsabilități clare în planificare, evaluare și sprijin metodologic. Funcțional, procesul este sprijinit de sisteme informaționale moderne (SIME, SIPAS, SAPD, SICE), care asigură un management educațional bazat pe date. De asemenea, direcția colaborează activ cu structuri ale administrației publice locale, ONG-uri, instituții medicale și sociale pentru asigurarea unui cadru educațional incluziv și sigur.

Metodologia de elaborare/actualizare a strategiei

Strategia a fost elaborată printr-un proces participativ, bazat pe analiza datelor statistice educaționale, consultarea factorilor interesați (manageri, cadre didactice, reprezentanți ai autorităților locale, părinți), evaluarea SWOT și integrarea priorităților naționale și internaționale în educație. Metodologia a inclus evaluarea indicatorilor de eficiență (frecvența școlară, rezultate la examene, rata de promovare, participarea la formări și concursuri), auditul resurselor și infrastructurii, precum și identificarea barierelor sistemice. De asemenea, au fost analizate nevoile de formare profesională și dezvoltare instituțională în vederea alocării eficiente a resurselor și stabilirii unor obiective măsurabile.

Situația de relaționare pe domeniul educație

Relaționarea în domeniul educației este susținută printr-o rețea solidă de parteneriate între DGE, instituțiile de învățământ, administrația publică locală, poliție, asistență socială și ONG-uri. Colaborarea a fost esențială în gestionarea cazurilor ANET, prevenirea abandonului și în integrarea elevilor cu dificultăți sau statut special (inclusiv refugiați, copii romi, fete minore însărcinate). S-a remarcat un nivel crescut de coordonare în activitățile de monitorizare a frecvenței școlare, distribuirea echitabilă a resurselor, organizarea alimentației și dezvoltarea infrastructurii. Totodată, există o deschidere crescută pentru promovarea culturii de învățare colaborativă și pentru implementarea programelor educaționale susținute de parteneri externi.

PRINCIPALELE PROBLEME ȘI CĂI POSIBILE DE SOLUȚIONARE

Principalele probleme identificate includ scăderea demografică și a numărului de elevi, fluctuația și îmbătrânirea corpului profesoral, participarea scăzută a tinerilor specialiști, neuniformitatea dotărilor digitale și didactice, formalismul în aplicarea politicilor educaționale, abandonul școlar cauzat de sărăcie și migrație, precum și slaba implicare a unor părinți.

Inclusiv, sunt de menționat și:

- Rețeaua școlară (număr mic de copii în clase, imposibilitatea asigurării normei cadrelor didactice, predarea unor materii școlare de pedagogi nespecialiști, cheltuieli nejustificate pentru întreținerea spațiilor școlare, etc.), impun necesitatea optimizării și restructurării rețelei instituțiilor educaționale din raion.

- Asigurarea bazei materiale a ÎÎ și inclusiv dotarea cu tehnică de calcul.

- Calitatea formării profesionale inițiale în meserie a elevilor este mai slabă din cauza pregătirii insuficiente a cadrelor didactice în tehnologii avansate din producere.

- Decalajul mare dintre posibilitățile tehnologice ale agenților economici actuali și tehnologiile novatoare solicitate pe piața muncii.

- Lipsa unei dotări moderne a infrastructurii instituției de învățământ.

- Absenteism și motivare slabă pentru studiu și carieră.

- Slaba inserție a absolvenților pe piața muncii.

- Implicare redusă în dezvoltarea de proiecte naționale, europene.

- Lipsa curriculumelor, programelor de pregătire profesională și a standardelor ocupaționale la unele meserii.

- Lipsa manualelor de specialitate.

- Fluctuația cadrelor didactice.

Pentru soluționare, se propun stimulente pentru atragerea și menținerea cadrelor tinere, digitalizarea completă a proceselor educaționale, extinderea programelor de alimentație și burse, formare continuă personalizată, implicarea comunității în sprijinirea copiilor vulnerabili și promovarea unei culturi instituționale orientate spre calitate și performanță.

Strategia trebuie să răspundă acestor provocări prin măsuri integrate, durabile și adaptate contextului local.

Concluzie

Educația în raionul Orhei se află într-un proces de tranziție dinamică, cu realizări notabile în digitalizare, formare și implicare comunitară, dar și cu provocări persistente legate de echitate, resurse umane și incluziune. Strategia raională pentru perioada 2026–2028 se bazează pe consolidarea punctelor forte, valorificarea oportunităților emergente și abordarea pragmatică a vulnerabilităților sistemice, pentru a asigura un cadru educațional echitabil, modern și orientat spre performanță

ANALIZA SWOT CU PRIVIRE LA DOMENIUL EDUCAȚIE

Puncte forte	Puncte slabe
- funcționarea eficientă a Comisiilor metodice, - interesul crescut pentru formare profesională, - participarea activă la concursuri și olimpiade, - utilizarea Catalogului Electronic în toate instituțiile, - aplicarea metodelor moderne (STEAM, transdisciplinaritate), - implicarea mentoră la nivel instituțional și raional, - capacitatea instituțională de atragere a fondurilor externe, - un sistem de activități extra curriculare cu specific cultural, sportiv, artistic, științific etc. instituit în raionul Orhei, - renovarea instituțiilor preșcolare / școlare cu ajutorul finanțelor atrase, - Rezultate înalte și participări active la olimpiade.	- lipsa cadrelor specializate în unele discipline, - predarea simultană, - reticența față de schimbare în unele medii, - dotarea inegală cu echipamente, - formalism în implementarea documentelor curriculare, - motivația scăzută a cadrelor cu sarcini administrative excesive sau normă redusă, - Reducerea numărului personalului didactic. - Resursele financiare alocate nu satisfac cerințele funcționării eficiente a sistemului educațional. - Număr mare de copii cu cerințe educaționale speciale proveniți din medii sociale și familii defavorizate sau lipsiți de supraveghere și interesul părinților. - Dotare insuficientă cu mijloace multimedia a instituțiilor, lipsa soft-urilor educaționale licențiate, număr insuficient de calculatoare comparativ cu numărul de elevi. - Lipsa dotărilor necesare pentru organizarea activităților în ÎI.
Oportunități	Amenințări
- colaborarea activă cu MEC, ANCE, INEL, - participarea la proiecte internaționale și schimburi de bune practici, - implicarea ONG-urilor și donatorilor în susținerea infrastructurii și digitalizării, - deschiderea comunității pentru valorizarea cadrelor didactice, - potențialul de extindere a rețelei de mentori locali. - APL, agenți economici, părinți, comunități locale și sociale deschise în susținerea dezvoltării învățământului din raion.	- migrația masivă, - fluctuația cadrelor calificate, - diferențele majore între școlile din mediul rural și urban, - lipsa culturii autoevaluative în unele instituții, - implicarea scăzută a părinților - slaba atractivitate a carierei didactice pentru tineri.

I.6. SĂNĂTATE PUBLICĂ

Supravegherea epidemiologică a bolilor transmisibile în anii 2021-2025 s-a efectuat în baza documentelor directive, inclusiv programe teritoriale aprobate prin deciziile Consiliului Raional Orhei. Descrierea îndeplinirii este la nivelul anului 2024.

1. Programul Teritorial de răspuns la tuberculoză pentru anii 2022-2025, aprobat prin decizia Consiliului Raional Orhei Nr.7/6 din 15.07.2022

Activități	Ținta indicatorului	Indicatori de monitorizare	Rezultate obținute	Grad de realizare, %
Stabilirea diagnosticului precoce	58	Incidența tuberculozei	91,00	63,7
	2,5	Rata mortalității	9,00	360
	>90	Rata de acoperire a contactilor cu screening sistematic	99,7	100
Asigurarea accesului echitabil la tratament de calitate al tuturor persoanelor cu tuberculoză, inclusiv copii	89	Rata de succes al tratamentului în rândul pacienților	83,3	93,6
Asigurarea acoperirii universale și continuității serviciilor medicale, gestionarea comorbidităților	>95	Rata de acoperire cu testare la HIV	94,5	99,5
	>95	Pondereea pacienților cu TB/HIV care au inițiat tratamentul antituberculos	90	94,7
	>95	Rata de acoperire cu tratament antiretroviral a pacienților cu TB HIV	90	94,7
Reducerea transmiterii tuberculozei în societate prin măsuri de prevenire	>95	Rata de vaccinare cu BCG până la vârsta de 12 luni	93	97,9
	>90	Rata de acoperire cu tratament la copii cu vârsta sub 5 ani	66,7	74,1

2. Programul Teritorial de prevenire și control al infecției HIV/ SIDA și a ITS pentru anii 2022- 2025, aprobat prin decizia Consiliului Raional Orhei nr. 12/4 din 24.11.2022

Intensificarea eforturilor de prevenire a HIV în populațiile-cheie cu risc înalt	>95	Procentul consumatorilor acoperiți cu servicii (schimb de seringi, șervețele, materiale informative)	100	100
Creșterea accesului la serviciile cascadei (testare, tratament, supresie virală)	0,39	Prevalența persoanelor care trăiesc cu HIV	0,29	100
	0,33	Numărul de noi infecții HIV la 1000 populație neinfectată	0,19	100

9,62	Numărul de decese legate de SIDA la 100 000 mii populație	4,30	100
<50	Incidența sifilisului în populația generală	40,01	100
>99	Procentul femeilor însărcinate care își cunosc statutul	99	100
>99	Procentul femeilor însărcinate testate la sifilis	99	100
87	Procentul persoanelor care trăiesc cu HIV și administrează tratament antiretroviral	87	100
>95	Procentul femeilor gravide HIV pozitive care au primit tratament ARV în timpul sarcinii și nașterii	100	100

3. Imunizarea populației și menținerea favorabilă a situației epidemiologice determinate de bolile imunodirijabile

Asigurarea cuprinderii vaccinale a populației eligibile	>95	BCG	93	97,9
		DTP3+Hib3+HeB3 – 1 an	96,3	100
		DTP4+Hib4+HeB4 – 2 ani	93,6	98,5
		DT5 – 7 ani	93,9	98,8
		Gardasil – fete 10 ani	92,5	97,4
		Td - 15 ani	92,5	97,4
		adulții	92,5	97,4
Monitorizarea situației epidemiologice prin bolile imunodirijabile	2-3 cazuri	Numărul cazurilor confirmate	8	266,7

4. Supravegherea epidemiologică de combatere a hepatitelor virale B, C și D

Asigurarea testării la markerii hepatitelor virale	Procentul persoanelor depistate pozitive:			
	AgHBs			6,1
	Anti HBcor sumar			59,4
	Anti HCV			18,1
	Anti HDV			2,37
	Procentul persoanelor depistate pozitive:			

Asigurarea testării populației prin teste de screening la HVB și HVC cu TRD	HVB	0,80
	HVC	3,20
	Incidența prin HVB cronică	52,01
	Incidența prin HVC cronică	88,82
Organizarea și desfășurarea tratamentului antiviral a hepatitelor virale cronice și cirozele hepatice în secția de boli infecțioase a IMSP Spitalul raional Orhei	Numărul pacienților tratați cu patologia hepatică de etiologie virală	43
	HVB cronică	22
	HVB+C cronică	7
	HVC cronică	7
	HVB+D cronică	4
	HV nedeterminată	3
	Numărul pacienților tratați cu ciroze hepatice	38
	ciroze HVB	11
	ciroze HVB+C	12
	ciroze HVC	9
	ciroze HVB+D	5
	ciroze HV nedeterminate	1
	Numărul pacienților tratați cu patologia hepatică de etiologie virală	
	HVB cronică	115
Organizarea și desfășurarea tratamentului antiviral a hepatitelor virale cronice și cirozele hepatice în cabinetul de boli infecțioase, secția consultativă a IMSP Spitalul raional Orhei	HVB+D cronică	9
	HVC cronică	787

Sursa: Centrul de Sănătate Publică Orhei

I.7. SITUAȚII EXCEPȚIONALE

În domeniul situațiilor excepționale sau situații de urgență, la momentul actual, se constată că implementarea documentelor de politici publice deja expirate a fost executată parțial. Însă, în același timp, o parte din acțiunile planificate în „Strategia de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030”, aprobată prin HG nr. 658/2022, prevenirea și lichidarea consecințelor situațiilor de urgență și excepționale, protecția civilă, apărarea împotriva incendiilor au fost realizate cu succes. În mod particular, s-a reușit transpunerea în viață a angajamentelor asumate în procesul de integrare europeană. Din data de 01.01.2024 Republica Moldova este parte a Mecanismului de Protecție Civilă al UE.

În Republica Moldova se produc anual circa 300 de evenimente calificate drept situații excepționale și circa 2 000 de situații de urgență, evenimente care necesită intervenția salvatorilor și pompierilor. În ultimii 20 de ani, numărul misiunilor salvatorilor și pompierilor s-a triplat, în timp ce personalul a fost redus cu 12,6%, punând o presiune tot mai mare asupra capacităților de intervenție. Capacitățile IGSU, estimate pornind de la un număr de 400 de salvatori și 150 de unități de tehnică disponibilă 24/24, pe parcursul ultimilor 6 ani, se utilizează în cadrul intervențiilor, anual, în proporție alarmantă – între 50 și 70%.

Diversitatea și complexitatea intervențiilor sunt în creștere – de la doar 4 tipuri de misiuni realizate în anul 2000 salvatorii și pompierii dezvoltându-și capacitățile și crescând portofoliul operațional până la circa 40 de tipuri de misiuni.

Deși, din perspectiva misiunilor de salvare, intervențiile instrumentate de IGSU se apropie de conceptul de protecție civilă al UE, deficitul de personal este un factor care constrânge racordarea la standardele europene. Pentru comparație, unui salvator sau pompier din Republica Moldova îi revin 2 573 de locuitori, ceea ce este de trei ori mai mult decât în țările membre sau în țările care aspiră să devină membre ale UE: Letonia (704), Georgia (724), România (729), Estonia (893).

Cu referire la situațiile excepționale, se menționează că două treimi din acestea sunt condiționate de factori de ordin tehnogen (explozii, accidente). Situațiile excepționale condiționate de factori biologic-sociali (epidemii) sunt evenimente rare, cu excepția pandemiei provocate de răspândirea globală a coronavirusului.

Timpul de reacție al echipelor de pompieri, condiționat de amplasarea geografică a echipelor de intervenție, este critic pentru a face diferența între viața și moartea victimelor incendiilor. Raza de intervenție este cuprinsă în prezent între 3 și 10-15 km în localitățile urbane și până la 45-50 km – în sectorul rural, norma fiind de 3 km în mediul urban și 5 km în mediul rural. **Astfel în municipiul Orhei se impune necesitatea amplasării a două unități de salvatori și pompieri dotate cu tehnică de intervenție.**

Totodată, dacă timpul mediu de reacție constituie în general 19 minute și 26 de secunde, din cauza distanței mari, timpul mediu de răspuns al subdiviziunilor IGSU pentru localitățile aflate la o distanță mai mare de 20 km este de 29 de minute și 43 de secunde. Pentru raionul Orhei timpul mediu de răspuns constituie 20 minute și 18 secunde. Pentru comparație, timpul maximal de reacție admis în țările europene variază între 8 și 15 minute.

În această privință, se impune majorarea efectivului de personal al IGSU și dezvoltarea serviciului de salvatori și pompieri în localitățile rurale în cel puțin 5 localități.

În altă ordine de idei, se menționează că activitatea IGSU constituie în proporție de 80% intervenții și doar în proporție de 20% –prevenție. Prevenirea situațiilor excepționale se face prin derularea unor campanii informaționale țintite. Fără a diminua din importanța acestora, IGSU urmează să identifice și alte mecanisme de prevenție (analiza riscurilor, controlul conformității etc.), care, în mare parte, sunt absente.

I.8. MEDIU

Captarea apei din obiectivele acvatice naturale pentru utilizare – extragerea de apă din bazinele acvatice de suprafață și subterane în scopul utilizării apei ulterior. În volumul total al apei captate se includ apele de mină, obținute în rezultatul extracției minereurilor.

Captarea apei, milioane m³

RD / municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	149,7	152,5	149,0	151,3	153,7	160,1	150,7	159,9	158,5	165,0
RD Centru	26,2	25,6	26,3	27,8	28,5	34,4	28,6	35,3	34,5	36,7
Raionul Orhei	3,6	3,6	3,8	3,9	3,9	4,1	4,2	4,3	4,1	4,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

La nivel de țară raionul Orhei se plasează pe locul 6 cu privire la captarea apei și pe locul 2 la nivel de RD Centru, conform datelor statistice pentru anul 2024.

Utilizarea apei – utilizarea resurselor acvatice extrase din diferite surse pentru satisfacerea necesităților economice, sociale și casnice. Aici nu se include utilizarea apei reziduale și de drenaj și apa utilizată repetat și prin circulație închisă.

Utilizarea apei (fără apa de circulație și apa utilizată consecutiv), milioane m³

RD / municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	106,8	105,7	107,1	109,3	109,1	119,2	112,9	120,4	119,5	125,2
RD Centru	23,6	23,6	23,7	25,0	25,6	31,8	26,2	33,2	32,4	34,5
Raionul Orhei	3,0	3,2	3,3	3,4	3,4	3,7	3,8	3,9	3,9	3,9

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

La nivel de țară raionul Orhei se plasează pe locul 5 cu privire la captarea apei și pe locul 3 la nivel de RD Centru, conform datelor statistice pentru anul 2024.

Poluant – orice substanță în stare solidă, lichidă, gazoasă (de vapori) sau energie (radiantă, electromagnetică, ionizantă, termică, fonică sau vibrantă), prezentă în mediu, care poate avea o acțiune negativă asupra sănătății oamenilor și/sau a mediului.

Emisie – orice introducere de poluanți în mediu ca rezultat al oricărei activități umane, indiferent dacă este intenționată sau accidentală, planificată sau extraordinară.

Emisiile de poluanți în atmosferă – evacuarea în aerul atmosferic a substanțelor poluante de la sursele de evacuare staționare și mobile. Se iau în evidență toți poluanții emiși în aerul atmosferic precum după trecerea lor prin instalațiile de captare a prafului și gazelor la sursele de poluare organizate, așa și fără epurare de la sursele de poluare organizate și neorganizate.

Cheltuieli curente pentru protecția mediului sunt cheltuielile întreprinderii pentru achizițiile de materiale și servicii, plățile de chirii, utilizarea energiei și a altor bunuri materiale, remunerarea muncii colaboratorilor, scopul principal al cărora este prevenirea, reducerea, tratarea sau eliminarea poluării sau a orice altă degradare a componentelor mediului care rezultă din activitatea economică a întreprinderii.

Cheltuieli curente pentru protecția mediului și plăți ecologice, mii lei

RD / municipii, raioane	2023				2024			
	Cheltuieli curente	Cheltuieli pentru reparația capitală a fondurilor fixe	Plata calculată pentru evacuările în limitele admisibile a substanțelor poluante	Plata calculată pentru emiterea supranormă a substanțelor poluante	Cheltuieli curente	Cheltuieli pentru reparația capitală a fondurilor fixe	Plata calculată pentru evacuările în limitele admisibile a substanțelor poluante	Plata calculată pentru emiterea supranormă a substanțelor poluante
Total țară	411524,5	28779,4	9884,5	5314,5	389072,2	30882,9	15957,3	8507,7
RD Centru	58154,1	3366,7	2333,3	546,8	67239,3	8364,4	2920,8	913,0
Raionul Orhei	25618,0	243,4	262,0	44,1	25506,5	1672,9	319,8	147,5

La nivel de țară raionul Orhei se plasează pe locul 2 cu privire la cheltuieli curente pentru protecția, devansat numai de mun. Chișinău și pe locul 1 la nivel de RD Centru, conform datelor statistice pentru anul 2024.

I.9. INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO - EDILITARĂ

Creșterea alocărilor de resurse private și publice în proiecte de infrastructură permite modernizarea acestora și creșterea accesului populației la elementele de infrastructură, care definesc calitatea vieții (apeduct, canalizare, gazoduct, energie electrică și termică, drumuri, transport etc.). Totodată, aceasta sporește nivelul de competitivitate a țării, deoarece companiile își vor putea asigura o circulație mai rapidă a factorilor de producție și a produselor finale, contribuind la impulsivitatea dezvoltării sectorului privat, care este și principalul motor al creșterii economice, creării de locuri de muncă și sursa încasărilor bugetare.

INFRASTRUCTURA DRUMURILOR

Drumurile reprezintă o componentă importantă a infrastructurii fizice a raionului. Or acoperirea largă cu rețele de drumuri, care ar permite conexiunea cu diverse puncte de pe teritoriul țării și din exterior, precum și calitatea acestora, este un factor ce influențează direct capacitățile de dezvoltare economică a raionului și securitatea populației.

Rețeaua drumurilor publice din r-nul Orhei este constituită din drumuri publice naționale, drumuri publice locale, drumuri comunale și străzi.

Procedurile de achiziție publice a Consiliului raional Orhei pentru anii 2021-2025

Anul	Denumirea obiectului	Tipul procedurii	Operator economic câștigător	Suma fără TVA (lei)	Suma contractată (lei)
2021	Lucrări de întreținere de rutină a drumurilor publice locale din raionul Orhei pentru anul 2021	Licitație deschisă	„GENESIS International” SRL	2477677,7	2973213,24
2021	Reparația drumului L307 Orhei-Susleni-Jora de Sus (G44 G68-Susleni-Lopatna-Izvoare-G43)	Licitație deschisă	„GENESIS International” SRL	49255829,73	59106995,68
2021	Lucrări de reparație a drumurilor publice locale: L335 G68-Berezlogi-Hîjdeni	Licitație deschisă	NISIP-SI	3876829,25	4652195,1
2021	Reparația drumului local din Primăria com. Jora de Mijloc și Primăria s. Vișcăuți	Licitație deschisă	Solcoci Prim	7813063,09	9375675,708
TOTAL 2021					76108079,72
2022	Lucrări de reparație a drumului local L316 R6-Pohorniceni- G68	Cererea ofertelor de prețuri (lucrări)	NISIP-SI	829882,11	995858,532
TOTAL 2022					995858,532
2023	Lucrări de reparație a drumului L317 G44-Bulăiești-Mîrzești sector PC 0.00-2.50	Licitație deschisă	„GENESIS International” SRL	7862356,79	9434828,148
2023	Lucrări de reparație a drumului L330 R6-Mălăiești-Morozeni	Cererea ofertelor de prețuri (lucrări)	„GENESIS International” SRL	837245,52	1004694,624
TOTAL 2023					10439522,77
2024	Lucrări de reparație a drumului L317 G44-Bulăiești-Mîrzești km 0+050 - 5+000; 5+410 - 6+510”	Negociere fără publicare	SC „Nouconst” SRL	9294927,89	11153913,47
TOTAL 2024					11153913,47
2025	Lucrări de reparație a drumului de acces L315, G68-Piatra-Jeloboc, r-nul Orhei	Licitație deschisă	„GENESIS International” SRL	4.994.485,93	5.993.383,11
2025	Lucrări de reparație a drumului L314 Drum de acces spre s. Vișcăuți (km 1+400-1+780)	Licitație deschisă	SC LUXGAZ SRL	2.335.947,27	2.803.136,72
2025	Lucrări de reparație a drumului L312 Drum de acces Chiperceni -Voroteț-Andreevca km (km 3+440-3+890)	Licitație deschisă	SC LUXGAZ SRL	3.252.945,55	3.903.534,66
2025	Lucrări de reparație a drumului local de interes raional L-315 G-68 Piatra -Jeloboc, km 1+740-1+900	Contract de mică valoare	„GENESIS International” SRL	105.416,65	126.499,99
TOTAL 2025					12.826.554,48

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Alocații bugetare în infrastructura drumului a Consiliului raional Orhei

Nr.	Denumirea instituției	Destinația alocațiilor	mii lei	Decizia CR Orhei
Alocații bugetare 2024				
1	Direcția Dezvoltare Teritorială	Pentru Lucrări de proiectare pentru reparația drumului „L311 R 20 Podgoreni Zahoreni”	360,00	3/1 din 28.05.2024

2	Direcția Dezvoltare Teritorială	Lucrări de proiectare pentru reparația drumului „L336.1 drum de acces spre s. Tabăra”	360,00	4/2 din 15.08.2024
3	Direcția Dezvoltare Teritorială	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale de interes raional în varianta alba pentru L322 drum de acces spre satul Pocșești	240,00	4/2 din 15.08.2024
Alocații bugetare 2025				
1	Direcția Dezvoltare Teritorială	Lucrări de reparație a drumului L314 Drum de acces spre s. Vișcăuți	1306,00	3/2 din 06.08.2025

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Alocații bugetare pentru investiții capitale a Consiliului raional Orhei,

Nr. ord	Denumirea instituției	Destinația alocațiilor	mii lei	Decizia CR Orhei
Alocații bugetare 2024				
1	Școala Raională de Sport Orhei	Pentru acoperirea costurilor obiectivului reparația sistemului de încălzire	295,20	3/1 din 28.05.2024
2	Școala Raională de Sport Orhei	Procurării /montării învelișului artificial al terenului mini-fotbal.	1250,00	4/2 din 15.08.2024
3	Centrul de Cultură „Andrei Suruceanu”	Reparația capitală a clădirii (deteriorată ca urmare a vijeliilor din 11-12 iunie 2024)	6000,00	4/2 din 15.08.2024
Total			8605,2	
Alocații bugetare 2025				
1	Serviciul raional de arhivă	Pentru lucrări de reparație la edificiul arhivă	850,9	2/2 din 17.04.2025
2	Școala Raională de Sport Orhei, Filiala de box	Reparație interioară și exterioară la sala sportivă Școala Raională de Sport din str. Iachir nr.25	477,6	2/2 din 17.04.2025
3	IMSPCS Ivancea	Pentru reparația oficiilor și procurarea mobilierului la oficiile medicale din s. Brănești, s. Furceni, s. Trebujeni și s. Butuceni.	186,9	2/5.2 din 17.04.2025
4	IMSPCS Ghetlova	Reparația la oficiului medical Hulboaca	240,00	2/5.3 din 17.04.2025
5	IGSU DSE Orhei	Achiziționarea utilajului specializat necesar DSE Orhei pentru utilizare în timpul misiunilor.	62,00	nr.2/20.2 din 17 04 2025
6	Secția Cultura	Pentru servicii de elaborare a proiectului tehnic al sălii festive din cadrul Centrului raional de Cultură „A. Suruceanu” din mun. Orhei	360,00	3/2 din 06.08.2025
		Pentru lucrări de reparație a pardoselilor la Biblioteca pentru Copii Ion Creangă din mun. Orhei	49,80	3/2 din 06.08.2025
7	Centrul Militar Teritorial Orhei	Procurarea mașinilor și utilajelor	14,3	nr.2/20.2 din 17 042025
8	IMSPCS Cucuruzeni	Pentru reparația treptelor, trotuarelor, terase la imobilul Centru de sănătate s. Cucuruzeni	240,00	3/4 din 06.08.2025
9	IMSPCS Brăviceni	Pentru elaborarea documentației de proiect	55,7	3/4 din 06.08.2025

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Alocații bugetare PRIMĂRII, 2024

Nr. d/o	UAT	Destinația	Suma (mii lei)	Decizia CR Orhei
1	Berezlogi	Acoperirea parțială a costului lucrărilor de reparație capitală a trotuarului de acces pe drumul central din s. Berezlogi	200,0	nr.3/1 din 28.05.2024
2	Brăviceni	Reparația unei porțiuni de drum	158,0	
3	Chiperceni	Finisarea implementării proiectului de construcție a gazoductului de presiune medie în scopul susținerii inițiativelor privind dezvoltarea economică a localității.	150,0	
4	Clișova	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind achitarea contribuției în cadrul proiectului Construcția administrative de tip P din s. Clișova	102,3	
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrări de construcție în cadrul proiectului „Construcția clădirii administrative de tip P din s. Clișova” realizat prin suportul Programului de Dezvoltare Locală Satul European (ed.2022)	271,7	
5	Ghetlova	Acoperirea parțială a costului lucrărilor privind instalarea intrărilor în localitățile comunei Ghetlova	120,0	
6	Isacova	Implementarea proiectului de construcție a gazoductului de presiune medie a gimnaziului Isacova cu posibilitatea conectării potențialilor consumatori	126,9	

7	Peresecina	Acoperirea parțială a lucrărilor în contextul continuării implementării proiectului Amenajarea parcului Alea sâtenilor care au căzut pentru integritate și independență	288,4	
		Acoperirea parțială a lucrărilor obiectivului "Restaurarea monumentului eroilor războiului mondial 1941-1945"	200,0	
8	Pohorniceni	Reparația drumurilor publice locale	300,0	4/2 din 15.08.224
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația drumurilor publice locale	90,0	
9	Seliște	Reparația drumurilor locale din com Seliște	450,0	3/1 din 28.05.24
		Lucrări privind instalarea corpurilor de iluminat stradal din s. Seliște, Lucășeuca	220,0	4/2 din 15.08.224
10	Trebujeni	Cofinanțarea în cadrul parteneriatului privind Proiectul „Măsuri de management eficient a deșeurilor de pe teritoriul Rezervației Cultural-Naturale Orheiul Vechi”	37,0	Nr.3/1 din 28.05.2024
11	Bolohan	Acoperirea cheltuielilor privind lucrările de reparația porțiunii de drum a str. Ștefan cel Mare (drumul de la cimitir) s. Bolohan	500,0	Nr.4/2 din 15 august 2024
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrări de reparație a porțiunii de drum din str. 14 octombrie s. Bolohan	250,0	
12	Ciocîlteni	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația Grădiniței „Romanița” s. Ciocîlteni	140,0	
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrări de reparație a străzii "Sf. Nicolae"	250,0	
13	Crihana	Reparația drumului local din centrul satului	300,0	
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația capitală a Casei de Cultură s. Cucuruzeni de Sus	500,0	
14	Cucuruzeni	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrări de reparație a trotiarelor din s. Cucuruzeni	200,0	
15	Donici	Acoperirea parțială a costului lucrărilor de desființare a construcției din s. Donici (nr. cadastral 64324030349 685,21 m. p.)	500,0	
16	Isacova	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind demolarea construcției nefinisate (adiacent IP Casa de Cultură nr. cadastral 6438209.083.01 cu suprafața de 1256,9 m.p.)	500,0	
17	Mîrzești	Reparația drumurilor locale din comună	140,0	
18	Piatra	lucrări de proiectare a conductei de apeduct de apă potabilă Jeloboc Piatra	151,0	
		Reparația drumurilor locale s. Jeloboc	239,9	
19	Pelivan	Acoperirea cheltuielilor privind reparația drumurilor locale din comună	200,0	
20	Podgoreni	Acoperirea cheltuielilor privind construcția/ instalarea unui totem din piatră la intrarea în s. Podgoreni	110,0	
21	Pohrebenei	Lucrări de reparație capitală a încăperilor și garajelor destinate remizei de pompieri din s. Pohrebenei	530,0	
22	Sămănanca	Reparația drumurilor locale s. Sămănanca	200,0	
23	Susleni	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația străzii Gavril Musicescu din s. Susleni	300,0	
24	Vatici	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrările de montare a rezervoarelor de colectare și distribuire a apei potabile în s. Tabăra	50,0	
25	Vișcăuți	Acoperirea cheltuielilor privind reparația unei porțiuni de drum local	100,0	
26	Zahoreni	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația drumurilor locale	250,0	
		Achiziționarea containerelor pentru deșeuri	100,0	
27	Zorile	Acoperirea parțială a reparației drumurilor locale	190,4	
		TOTAL:	8415,6	

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Alocații bugetare PRIMĂRII 2025,

Nr. d/o	UAT	Destinația	Suma (mii lei)	Decizia Consiliului Raional Orhei
1	Berezlogi	Reabilitarea trotuarelor de acces spre grădinița de copii din s. Berezlogi	240,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația drumului de acces spre grădinița de copii din s. Hîjdieni	240,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
2	Bulăiești	Lucrări privind amenajarea și reparația teritoriului Casei de Cultură	200,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația drumurilor locale din s. Bulăiești	240,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
3	Brăviceni	Lucrări privind reparația și reprofilarea drumurilor locale	300,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația unei porțiuni de drum local din s. Clișova	250,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
4	Clișova	Realizarea proiectului „Crearea infrastructurii pentru gestionarea integrată a deșeurilor în s. Clișova” (ONIPM) (Contribuția 10 %)	150,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
5	Cucuruzeni	Finisarea pavării trotuarului în s. Cucuruzeni	350,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări privind montarea copertinei la Casa de Cultură	200,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
6	Ghetlova	Asigurarea funcționării serviciului (postului) teritorial de salvatori și pompieri din s. Ghetlova	300,0	Nr.2/2 din 17.04.2025

		Achiziționarea unui tractor multifuncțional și pubele pentru implementarea sistemului de colectare a deșeurilor în com. Ghetlova	150,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
7	Ivancea	Lucrări privind amenajarea terenului aferent grădiniței de copii din s. Furceni	168,2	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări privind amenajarea terenului aferent grădiniței de copii din s. Ivancea	162,5	
		Lucrări privind reparația fațadei grădiniței de copii din s. Brănești	240,0	
8	Mîrzești	Construcția gazoductului de presiune medie a Centrului Educațional Gimnaziul-Grădiniță Mîrzești (cu conectarea administrației primăriei, centrelor de sănătate Mîrzești, Mîrzaci)	350,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparație a unui sector de drum local în varianta albă, L=1000 m	240,0	
9	Mitoc	Reparația drumului de acces spre s. Mitoc (de la inscripția Orhei până la str. V. Lupu-str. Dacia)	500,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
10	Mălăiești	Reparația drumurilor locale din s. Mălăiești	400,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparația drumului din s. Tîrzieni	239,3	
11	Neculăieuca	Cofinanțarea obiectivului privind reabilitarea curții prin pavare a Complexului Educațional Gimnaziul-Grădiniță Neculăieuca	250,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de gazificarea cu presiune către IP Complexul Educațional Gimnaziul-Grădiniță Neculăieuca	160,0	
12	Pelivan	Instalarea intrărilor în s. Pelivan și s. Cișmea	140,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
13	Piatra	Lucrări de reparație a gardului la Grădinița de copii din s. Piatra	239,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparația drumului din s. Jeloboc	239,7	
14	Podgoreni	Reparația a două încăperi la Grădinița de copii	260,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația unei porțiuni de drum în varianta albă	240,0	
15	Pohorniceni	Reparația drumurilor locale din s. Pohorniceni	400,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparația străzii M. Potîrniche s. Pohorniceni	350,0	
16	Sămănanca	Lucrări de reparație a drumurilor locale (str. Fontannaia) din s. Sămănanca	400,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
17	Seliște	Lucrări privind reparația unui segment de drum (str. Unirii)	182,5	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparația străzii Andrieș s. Seliște	300,0	
18	Step-Soci	Lucrări privind amenajarea teritoriului aferent Grădiniței de copii „Guguță” din s. Step-Soci	300,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația drumurilor locale din s. Step-Soci	240,0	
19	Susleni	Lucrări privind reparația drumului Str. Gavril Muzicescu din s. Susleni	350,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparație a drumului din s. Susleni	350,0	
20	Teleșeu	Lucrări privind construcția scenei de manifestări artistice	235,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
21	Zahoreni	Lucrări privind reparația unui drum din s. Zahoreni deteriorat în urma ploilor abundente din luna iunie 2024	300,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
22	Zorile	Lucrări privind reparația unei porțiuni de drum str. Ion Urîtu și str. Miorița din s. Zorile	200,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparație a drumului local str. Păcii s. Zorile, L=180 m	240,0	
23	Orhei	Lucrări de reparație la monumentul eroilor din Afganistan din mun. Orhei	240,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
24	Chiperceni	Reparația pragului și scărilor a Casei de Cultură din s. Chiperceni	200,0	
25	Ciocîlteni	Lucrări de gazificare pentru traseu de tensiune medie (construcția unui punct de reglare a gazelor)	80,0	
		Renovarea/reconstrucția clădirii administrative cu măsuri de îmbunătățire a eficienței energetice a clădirii publice și amenajarea teritoriului adiacent	240,0	
26	Crihana	Lucrări de reparație a drumului în varianta de asfalt a mai multor segmente din întreaga comună	350,0	
27	Isacova	Construcția estradei de vară și amenajarea terenului adiacent	450,0	
28	Ivancea	Lucrări de repararea străzii Fântânilor s. Brănești	239,5	
29	Peresecina	Suport financiar pentru realizarea lucrărilor privind „Renovarea blocului alimentar din cadrul L/t „A. Donici”” în cadrul proiectului Programul Diaspora Acasă Reușește „DAR 1+3”	300,0	
30	Puținței	Lucrări privind reparația Căminului Cultural s. Vîprova	350,0	
		Lucrări de reparație a drumului local din com. Puținței	240,0	
31	Vatici	Procurarea mobilierului și a jaluzele la Căminul Cultural din s. Tabăra, com. Vatici	118,0	
TOTAL:			13103,7	

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

I.10. DEZVOLTARE ECONOMICĂ

Profilul economic actual al raionului Orhei este unul preponderent agricol, bazat pe creșterea animalelor și cultivarea plantelor cu o importantă componentă de comerț-servicii și industrie. Activitatea industrială are ca bază industria de procesare primară a produselor agricole și comerțul, foarte puțin este dezvoltat sectorul terțiar, al serviciilor. Ponderea principală rămâne a fi ramura agricolă. Și pentru viitor agricultura va rămâne una din principalele ramuri ale economiei locale.

Principalele schimbări care probabil vor surveni în domeniul este continuarea procesului de comasare a terenurilor agricole, atât în urma actelor de vânzare cumpărare cât și în urma proceselor de arendare. Valorificarea suprafețelor agricole se va face atât prin intermediul gospodăriilor individuale de subzistență cât și prin creșterea numărului de firme mici, specializate pe diferite activități agricole.

Nu poate fi neglijată nici creșterea bovinelor, ocupație tradițională în zonă. Preconizăm pentru viitor creșterea interesului pentru acvacultură, ce vor fi exploatate în scop turistic.

Profilul industrial se va menține sau chiar se va amplifica în viitor, prin diversificarea ofertei în cadrul producției alimentare. Un capitol distinct în profilul viitor al economiei locale îl va constitui dezvoltarea turismului și a agroturismului la nivelul localităților, prin îmbunătățirea ofertei de cazare și a serviciilor, prin valorificarea superioară a potențialului turistic natural și antropic deținut și diversificarea formelor de turism practicate. Dezvoltarea turismului va atrage după sine și dezvoltarea unor meșteșuguri tradiționale și artizanale. În cadrul acestora turismul de afaceri se va bucura și pentru viitor de un interes sporit, prin creșterea numărului de locații și a serviciilor specifice oferite.

Măsurile prioritare de susținere a dezvoltării regionale propuse sunt:

- Optimizarea factorilor economici și, în special, a politicii investițional-fiscale, în scopul reducerii dezechilibrului în nivelul de dezvoltare între centru și regiunile periferice;
- Consolidarea potențialului financiar, instituțional și uman;
- Acordarea autorităților publice locale a dreptului și a posibilității utilizării maxime a resurselor locale în scopul sporirii nivelului de amenajare a teritoriului;
- Realizarea etapizată a programelor și proiectelor naționale de dezvoltare regională;
- Încurajarea localităților republicii în elaborarea documentație de urbanism, prin care se vor evidenția problemele prioritare ținând cont de importanța lor ierarhică în sistemul de așezări.

Cele mai importante priorități privind dezvoltarea vizează câteva obiective generale locale și regionale precum:

Obiective locale

- creșterea competitivității economiei agroalimentare și servicii;
- creșterea standardelor de viață în zonele rurale prin diversificarea activităților rurale, stimularea activităților non-agricole, agroturismului, și a micro-întreprinderilor;
- crearea lanțului complet de producere, care va finaliza cu exportul produsului finit;
- construcția sistemelor de irigare la scară mică a terenurilor agricole;
- stimularea lansării de noi afaceri în domeniul agricol și activităților conexe;
- facilitarea procesului de consolidare a terenurilor agricole, înființarea de noi asociații agricole;
- promovarea tehnologiilor de cultivare a culturilor cu potențial înalt;
- dezvoltarea economică durabilă a fermelor, a exploatațiilor agricole și forestiere;
- asigurarea pescuitului durabil și dezvoltarea acvaculturii;
- valorificarea atracțiilor turistice atât urbane, cât și rurale, precum și diversificarea acestora;
- dezvoltarea infrastructurii de deservire a turiștilor;
- promovarea raionului și localităților acestuia ca destinație turistică.

Transpunerea în practică a acestor obiective necesită importante resurse financiare locale sau atrase. De asemenea unele dintre obiectivele propuse pot fi realizate într-un timp relativ scurt, de ordinul lunilor altele necesită sau includ una sau mai multe exerciții bugetare.

Proiecte de investiții propuse pentru finanțare

Sunt propuse spre implementare pentru anii 2025-2030:

Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de mediu

- reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii de utilități (alimentare cu apă, rețele de canalizare, rețea energie electrică);
- stoparea și prevenirea alunecărilor de teren;

- construirea instalațiilor de epurare/pre epurare a apelor uzate menajere și industriale;
- înlăturarea factorilor poluatori ai lacurilor și râurilor;

Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport

- reabilitarea și modernizarea drumurilor raionale și comunale;
- îmbunătățirea serviciilor de transport pentru persoane dinspre și spre centru raional și capitală.

Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii educaționale

- reabilitarea și modernizarea infrastructurii de învățământ;
- implementarea de proiecte de învățare de-a lungul vieții;
- creșterea adaptabilității;

Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de sănătate

- reabilitarea și modernizarea infrastructurii de sănătate;
- dotarea unităților cu echipamentele necesare;
- îmbunătățirea capacității de intervenție în situații de urgență a unităților specializate (inclusiv dotarea cu echipamente specifice)

Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii culturale

- reabilitarea și modernizarea infrastructurii culturale;
- dotarea unităților cu echipamente și utilaje moderne;
- amenajarea de locuri de joacă și de petrecere a timpului liber

Creșterea competitivității sectoarelor agricole, viticole și piscicole

- investiții pentru dezvoltarea fermelor agricole și zootehnice, în vederea creșterii competitivității produselor;

- parteneriate pentru înființarea de ferme viticole sau/și pomicole;
- susținerea dezvoltării micului business rural pentru prestarea de servicii de deservire;
- susținerea dezvoltării industriei prelucrătoare și celei de creare a valorii adăugate în localități.

Împădurirea terenurilor ne-agricole;

- demararea de activități meșteșugărești/artizanale,
- dezvoltarea turismului rural și a agroturismului;
- dezvoltarea apiculturii;
- cultivarea ciupercilor;
- dezvoltarea fermelor de melci și broaște;
- investiții noi și/sau modernizarea colectării, depozitării, procesării și marketingului fructelor de pădure, a plantelor medicinale și aromatice;
- înființarea unor centre teritoriale de colectare a produselor agricole;
- dezvoltarea acvaculturii;

Dezvoltarea și modernizarea infrastructurilor de turism

- reabilitarea obiectivelor turistice;
- susținerea amenajării de spații de cazare;
- crearea de infrastructură de agrement;
- amenajarea de trasee de nișă (cicloturism, echitație etc.)
- promovarea potențialului turistic
- îmbunătățirea activității și promovarea serviciilor Centrului de informare și promovare turistică în zonă;

- promovarea turismului ecologic
- investiții în capital fizic și tehnologii moderne nepoluante;
- investiții în ITC ;
- clasificarea serviciilor de turism;

Dezvoltarea și informatizarea administrației publice locale

- profesionalizarea angajaților din administrația publică;
- inițierea de acțiuni de informare europeană a localnicilor comunei;
- creșterea eficienței serviciilor publice;

Disfuncționalități în dezvoltarea economică

Disfuncționalități legate de forța de muncă:

- slaba ofertă a locurilor de muncă în zonă;
- oferta locurilor de muncă existente nu corespunde calificării forței de muncă.

Disfuncționalități legate de resurse:

- limitarea posibilităților investiționale din lipsa resurselor financiare ale populației;
- slaba valorificare a unor resurse locale în special a celor legate de agricultură și viticultură.

Alte disfuncționalități:

- starea infrastructurii locale, care doar în ultimii ani a intrat într-un proces de modernizare;
- infrastructură edilitară în formare;
- slaba dezvoltare a turismului, infrastructura insuficientă.

Dezvoltarea activităților economice

Industria și serviciile

Activitatea industrială este slab reprezentată și cu puține perspective de dezvoltare în lipsa unui sprijin financiar și logistic. Complementar activității agricole și zootehnice este necesar a se realiza un sector industrial format din unități mici, care pot avea ca profil:

- prelucrarea produselor animale (în special lapte);
- prelucrarea, conservarea și comercializarea produselor locale la nivel de localități rurale;
- societăți de construcții pentru necesități locale, cu profil tradițional;

Agricultura

La nivel de localități rurale activitatea agricolă se desfășoară în gospodării proprii și pe terenuri agricole private. Va predomină zootehnia și cultura pomilor fructiferi. Pentru consumuri proprii se cultivă porumb, cartofi, legume. Pentru dezvoltarea agriculturii, creșterea productivității și calității sunt necesare măsuri de sprijinire a acestor ramuri, prin:

- ajutor financiar acordat producătorilor agricoli în vederea dotării cu mijloace mecanice;
- valorificarea factorilor naturali, tehnici și socio-economici prin creșterea potențialului productiv și anume:

a) dezvoltarea pomiculturii, care va fi sprijinită prin:

a1) servicii agricole pentru protecția plantelor (efectuarea de tratamente, aprovizionarea cu produse chimice, laboratoare de analize, etc.);

a2) centre de consultanță agricolă pentru gestionarea fondului funciar, aplicarea tehnologiilor avansate, aprovizionarea cu semințe;

a3) unități care să achiziționeze surplusul de produse, în vederea prelucrării, conservării (în special al produselor ce nu pot fi prelucrate de producători); aceste unități pot realiza o infrastructură specifică distribuției mărfurilor, reprezentată prin depozite, magazine, capacități de uscare, ambalaje, comercializare, etc..

b) Stimularea producției de carne, lapte, oua prin:

b1) centre de consultanță sanitar – veterinară, selecția și producția animalelor de calitate;

b2) microferme veterinare;

b3) microferme ale societăților particulare.

Pentru o bună productivitate și eficiență este recomandabil să se înființeze microferme dimensionate astfel: - vaci de lapte = 4 – 10 capete; - tineret taurin de îngrășat = 10 – 15 capete; - porci de îngrășat = 20 – 30 capete; - pasări crescute la sol = 10000 bucăți.

Un sector economic important poate deveni silvicultura, care prin activitatea de exploatare rațională a masei lemnoase și menținerea echilibrului suprafețelor împădurite va face să existe materie primă pentru atelierele de prelucrare a lemnului posibile de înființat.

Intervențiile prioritare vor urmări:

- conservarea potențialului productiv;
- creșterea calitatii solului prin fertilizări;
- protecția fondului funciar;

Context General - Republica Moldova (2021-2025)

Perioada 2021-2025 a fost marcată de multiple provocări, dar și de anumite progrese în Republica Moldova în ceea ce privește dezvoltarea economică. Astfel, aceasta se prezintă:

- **2021-2022:** Acești ani au fost puternic influențați de criza energetică și, mai ales, de războiul din Ucraina. Aceste evenimente au generat o inflație ridicată, creșterea costurilor de producție, perturbări ale lanțurilor de aprovizionare și o încetinire a creșterii economice. Guvernul a fost nevoit să implementeze măsuri de sprijin pentru populație și mediul de afaceri, dar impactul negativ a fost semnificativ. Rata inflației a atins cote istorice în 2022.

- **2023-2024:** S-a observat o tendință de stabilizare și, în anumite sectoare, o reluare a creșterii, pe măsură ce șocurile inițiale s-au atenuat. Guvernul a continuat eforturile de integrare europeană, ceea ce a deschis noi oportunități de finanțare și a consolidat încrederea investitorilor. Au existat investiții în infrastructură și digitalizare, susținute parțial de partenerii externi. Remitențele din diasporă au continuat să joace un rol important în susținerea consumului intern.
- **Situația Actuală (2025):** Economia Republicii Moldova este într-o fază de recuperare și consolidare. Inflația este sub control, ajungând la nivele mai sustenabile. Există un optimism prudent legat de perspectivele de aderare la UE, care stimulează reformele și atragerea de investiții. Sectorul IT&C continuă să fie un motor de creștere. Cu toate acestea, vulnerabilitatea la șocurile externe (regionale și globale) persistă. Dependența energetică, deși redusă, rămâne o preocupare. Forța de muncă calificată și migrația sunt provocări continue. Investițiile străine directe sunt în creștere, dar necesită o accelerare pentru a asigura o dezvoltare economică durabilă.

Dezvoltarea Economică în Raionul Orhei

Raionul Orhei, prin poziționarea sa geografică și potențialul agricol, are caracteristici specifice.

Consiliul Raional Orhei ca Entitate Separată:

- **2021-2025:** În această perioadă, Consiliul Raional Orhei a avut un rol crucial în atragerea de proiecte de dezvoltare și în gestionarea resurselor locale. Din punct de vedere economic, acțiunile Consiliului au vizat:
 - **Proiecte de infrastructură:** Investiții în drumuri locale, sisteme de aprovizionare cu apă și canalizare (în măsura resurselor și a finanțărilor externe/naționale), modernizarea instituțiilor publice (școli, grădinițe, spitale raionale) – cu un ritm variabil, influențat de disponibilitatea fondurilor și de contextul economic general.
 - **Sprijin pentru mediul de afaceri local:** Încurajarea investițiilor locale, inițiative de promovare a produselor locale, organizarea de târguri și evenimente economice (la o scară limitată).
 - **Managementul resurselor:** Încercări de eficientizare a cheltuielilor și de atragere de venituri proprii, deși dependența de transferurile de la bugetul central a rămas semnificativă.
 - **Parteneriate:** Colaborarea cu agențiile naționale de dezvoltare și cu partenerii internaționali pentru implementarea proiectelor.
- **Situația Actuală :**
 - **Accent pe absorbția fondurilor:** Consiliul Raional Orhei este, probabil, mult mai concentrat pe identificarea și absorbția fondurilor disponibile prin programele de pre-aderare la UE și alte programe de dezvoltare naționale. Proiectele de infrastructură continuă, cu un accent sporit pe sustenabilitate și eficiență energetică.
 - **Digitalizare:** Se observă un interes crescut pentru digitalizarea serviciilor publice la nivel local, ceea ce poate facilita interacțiunea mediului de afaceri cu administrația.
 - **Dezvoltare regională integrată:** Consiliul Raional joacă un rol activ în strategiile de dezvoltare regională, încercând să alinieze prioritățile locale cu cele naționale și europene.
 - **Atragerea investițiilor:** Continuă eforturile de a crea un mediu favorabil pentru investițiile locale și externe, posibil prin oferirea de facilități sau prin promovarea zonelor industriale/parcurilor industriale locale, dacă există.

Tendențele ce au caracterizat perioada 2021-2025 și care se prognozează pentru 2026-2028

Structurile care formează Raionul Orhei Teritorial (Primăriile, Agenții Economici, Populația):

2021-2025: Perioada 2021-2025 a fost una de tranziție și adaptare pentru economia Republicii Moldova, puternic influențată de factori geopolitici și economici externi ca:

Șocuri Externe și Instabilitate Inițială:

2021-2022: Acești ani au fost marcați de criza energetică globală și, crucial, de invazia pe scară largă a Ucrainei de către Rusia. Acestea au generat o **inflație galopantă** (peste 30% în 2022), **creșterea costurilor de producție**, **perturbări severe ale lanțurilor de aprovizionare** și o **încetinire semnificativă sau chiar recesiune** în unele sectoare. Remitențele, deși o sursă importantă de venit, au fost și ele afectate inițial de incertitudine.

Impact Local (Orhei): Agricultorii din Orhei au resimțit direct creșterea prețurilor la fertilizanți, carburanți și energie. IMM-urile locale s-au confruntat cu o scădere a puterii de cumpărare și cu dificultăți în aprovizionare. Proiectele de dezvoltare locală au fost întârziate sau au necesitat realocări bugetare pentru a face față crizelor.

Orientarea Strategică spre UE și Reforme:

Statutul de Candidat (iunie 2022) și Negocierile de Aderare (decembrie 2023): Aceste momente cheie au accelerat un set de **reforme structurale** menite să alinieze legislația și practicile naționale la acquis-ul comunitar. S-a pus un accent sporit pe **consolidarea statului de drept, lupta împotriva corupției, reforma justiției și îmbunătățirea mediului de afaceri**.

Atragerea de Finanțări Externe: Angajamentul european a deschis uși către un sprijin financiar extins din partea UE și a partenerilor internaționali (Banca Mondială, BERD, FMI), direcționat către **infrastructură, digitalizare, energie verde și sprijinirea IMM-urilor**.

Impact Local (Orhei): Consiliul Raional și primăriile au început să-și adapteze strategiile de dezvoltare locală la cerințele și oportunitățile oferite de fondurile europene. S-a observat un interes crescut pentru proiecte de eficientizare energetică, managementul deșeurilor și dezvoltare rurală prin prisma programelor de pre-aderare. Capacitatea de absorbție a fondurilor a devenit o prioritate.

Digitalizare Accelerată:

Pandemia COVID-19 și, ulterior, crizele au evidențiat necesitatea **digitalizării serviciilor publice și private**. S-au făcut progrese în e-guvernare, plata electronică a impozitelor și dezvoltarea ecosistemului IT&C.

Impact Local (Orhei): Serviciile locale au început să fie digitalizate, simplificând interacțiunea cetățenilor și a mediului de afaceri. Conectivitatea la internet a fost îmbunătățită în multe zone.

Recuperare Economică și Stabilizare Fiscală:

De la mijlocul anului 2023: Economia a început să-și revină. Inflația a fost adusă sub control prin politici monetare prudente. Sectoare precum IT&C, anumite ramuri ale industriei prelucrătoare și serviciile au înregistrat creștere.

Remitențele: Au continuat să joace un rol crucial, susținând consumul intern și contribuind la stabilitatea economică.

Impact Local (Orhei): Fermierii au început să-și stabilizeze costurile, iar producția agricolă a avut o tendință de creștere. IMM-urile au beneficiat de o ușoară îmbunătățire a puterii de cumpărare a consumatorilor. S-a pus un accent mai mare pe modernizarea fermelor și pe crearea de valoare adăugată.

Provocări Structurale Persistente:

Dependența Energetică: Deși s-au făcut eforturi pentru diversificare, vulnerabilitatea la prețurile și disponibilitatea energiei a rămas o problemă.

Migrația și Demografia: Exodul forței de muncă, în special a tinerilor și a specialiștilor, a continuat să exercite presiuni asupra pieței muncii și a sustenabilității sistemelor sociale.

Mediu de Afaceri: Deși s-au făcut progrese, birocrăția, lipsa predictibilității legislative în unele domenii și accesul dificil la finanțare pentru unele IMM-uri au rămas bariere.

Infrastructura: Diferențele regionale în dezvoltarea infrastructurii (drumuri, apă, canalizare) au persistat.

Tendințe Pronozate pentru perioada 2026-2028 (Republica Moldova și Raionul Orhei)

Perioada 2026-2028 va fi probabil una de consolidare a reformelor și de accelerare a integrării europene, cu un potențial de creștere economică mai robustă.

- Accelerarea Procesului de Aderare la UE și Beneficii Economice:

Armonizarea Legislativă Profundă: Vor continua reformele structurale și armonizarea legislativă în toate capitolele acquis-ului comunitar. Acest lucru va aduce mai multă **predictibilitate, transparență și standarde mai înalte** în mediul de afaceri.

Fluxuri Sporite de Fonduri Europene: Accesul la fonduri europene de pre-aderare și, potențial, la fonduri structurale (în cazul unei aderări accelerate), va stimula masiv **investițiile în infrastructură (energie, transport, mediu), dezvoltare rurală, educație și sănătate**. Aceasta va reduce disparitățile regionale.

Atragerea Investițiilor Străine Directe (ISD): Perspectiva aderării la UE și îmbunătățirea mediului de afaceri vor atrage **ISD-uri semnificative**, în special în sectoarele cu valoare adăugată mare (IT&C,

industria prelucrătoare orientată spre export, energii regenerabile).

Impact Local (Orhei):

Consiliul Raional Orhei: Va deveni un pol de absorbție și gestionare a fondurilor europene, cu un accent sporit pe proiecte de infrastructură strategică (ex: rețele de irigații moderne, zone industriale, parcuri fotovoltaice).

Structurile Teritoriale: Primăriile vor beneficia de programe dedicate de dezvoltare locală, cu accent pe modernizarea infrastructurii urbane și rurale, crearea de servicii publice moderne și dezvoltarea turismului (în special agroturismul și cel cultural, valorificând Orheiul Vechi). Se va pune accent pe parteneriate public-private pentru dezvoltarea locală.

- **Consolidarea Sectorului IT&C și Inovației:**

Republica Moldova va continua să se profileze ca un hub regional pentru servicii IT. Se prognozează o creștere a numărului de start-up-uri și o diversificare a serviciilor IT, atrăgând investiții și creând locuri de muncă bine plătite.

Impact Local (Orhei): Se va încuraja dezvoltarea micilor centre IT sau a birourilor satelit ale companiilor mari, potențial în Orhei-oraș. Tinerii vor avea mai multe oportunități în sectorul digital, iar inițiativele de educație digitală vor fi consolidate.

- **Modernizarea și Diversificarea Agriculturii:**

Accent pe **agricultura inteligentă, ecologică și de înaltă performanță**, cu sprijin pentru tehnologizare, irigații moderne, culturi cu valoare adăugată mare (fructe, legume, viță de vie de calitate) și produse ecologice. Se va încuraja procesarea locală a produselor agricole.

Acces la Piețele UE: Standardele UE vor deschide noi piețe de export pentru produsele agricole moldovenești.

Impact Local (Orhei): Raionul Orhei, cu tradiția sa agricolă, va beneficia semnificativ. Se anticipează creșterea numărului de ferme modernizate, axate pe export. Se va pune accent pe dezvoltarea lanțurilor valorice scurte și pe brandingul produselor locale. Agroturismul va fi un domeniu cu potențial de creștere.

- **Consolidarea Securității Energetice și Tranziția Verde:**

Investiții masive în surse regenerabile de energie (eoliană, solară) și în eficiență energetică. Republica Moldova va căuta să-și reducă dependența de o singură sursă de energie.

Conectare la Rețelele Europene: Proiecte de interconectare cu rețelele energetice europene.

Impact Local (Orhei): Se pot dezvolta proiecte de parcuri solare sau eoliene, cu implicarea autorităților locale și a investitorilor privați. Casele și instituțiile publice vor fi încurajate să adopte soluții de eficiență energetică, reducând costurile.

- **Provocări Persistente, dar cu Perspective de Ameliorare:**

Migrația: Deși perspectivele economice vor fi mai bune, migrația ar putea continua, dar într-un ritm mai lent, pe măsură ce apar mai multe locuri de muncă bine plătite acasă. Politicile de retenție și atragere a diasporei vor fi cruciale.

Forța de Muncă Calificată: Va persista nevoia de forță de muncă calificată, impunând reforme în sistemul de învățământ profesional-tehnic și superior.

Disparități Regionale: Deși fondurile UE vor contribui la reducerea lor, diferențele între mediul urban și rural vor rămâne o provocare, necesitând strategii de dezvoltare locală adaptate.

Agricultura: A rămas pilonul economic principal în majoritatea comunităților rurale din raion. Producția agricolă a fost influențată de condițiile climatice și de prețurile volatile de pe piețele internaționale. Au existat inițiative de modernizare a agriculturii (utilaje, tehnologii, irigații), dar progresul a fost lent pentru mulți mici producători.

IMM-uri: Sectorul Întreprinderilor Mici și Mijlocii a fost rezilient, dar a suferit din cauza inflației și a costurilor ridicate. Majoritatea IMM-urilor se concentrează pe comerț, servicii și prelucrarea primară a produselor agricole.

Forța de muncă: Migrația forței de muncă calificată a continuat să fie o problemă majoră, afectând disponibilitatea personalului în diverse sectoare.

Infrastructură Locală: Starea drumurilor locale, a rețelilor de apă și canalizare a variat semnificativ între localități, depinzând de capacitatea primăriilor de a atrage fonduri.

Turism Rural: Un potențial incipient, în special în zonele cu obiective istorice și culturale (ex: Orheiul Vechi), dar cu investiții limitate în infrastructura turistică.

Situația Actuală:

Diversificare economică: Există un interes crescut pentru diversificarea economiei locale, dincolo de agricultură, către servicii, agroturism și mici afaceri de producție.

Sprijin pentru Agricultori: Pe lângă subvențiile naționale, se caută soluții locale pentru a sprijini modernizarea agriculturii și a asigura accesul la piețe. Se observă o tendință de consolidare a exploatațiilor agricole și de adoptare a practicilor agricole sustenabile.

Dezvoltarea Afacerilor Locale: Programele naționale de sprijinire a IMM-urilor sunt mai accesibile, iar primăriile încearcă să creeze un mediu mai propice pentru dezvoltarea afacerilor prin simplificarea procedurilor și, unde este posibil, prin oferirea de sprijin consultativ.

Digitalizare la nivel local: Tot mai multe servicii publice locale sunt disponibile online, facilitând interacțiunea cetățenilor și a mediului de afaceri cu administrația.

Dezvoltarea Infrastructurii: Proiectele de infrastructură la nivel local (drumuri, iluminat public, sisteme de management al deșeurilor, apă și canalizare) sunt în curs de implementare, adesea cu finanțare externă sau națională, îmbunătățind condițiile pentru dezvoltarea economică.

Concluzie:

Perioada 2021-2025 a fost o „perioadă de reziliență” pentru Republica Moldova și raionul Orhei, confruntată cu șocuri majore, dar și cu o reșezare strategică spre Vest. Perioada 2026-2028 se prognozează a fi o „perioadă de creștere și integrare”, marcată de beneficiile concrete ale procesului de aderare la UE, de atragerea de investiții și de o modernizare accelerată a economiei, cu un impact pozitiv direct asupra dezvoltării raionului Orhei la toate nivelurile sale. Succesul va depinde în mare măsură de capacitatea autorităților (centrale și locale) de a implementa reformele și de a absorbi eficient fondurile disponibile.

Veniturile și cheltuielile populației

Veniturile și cheltuielile gospodăriilor

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Total venituri disponibile (medii lunare pe o persoană), lei	2880,6	3096,6	3510,1	4252,6	4915,6	5283,8
pe surse de formare, %:						
Activitatea salarială	50,2	50,2	50,8	50,7	52,5	55,8
Activitatea individuală agricolă	8,9	8,3	8,1	7,8	6,4	5,2
Activitatea individuală non-agricolă	6,3	6,3	7,4	6,2	6,3	4,9
Prestații sociale	18,7	19,3	18,5	20,3	20,7	20,9
din care, pensii	14,4	14,5	14,0	15,8	16,5	16,9
Alte venituri	15,9	15,8	15,2	15,0	14,2	13,2
din care, transferuri din afara țării	12,4	12,9	12,5	12,0	11,1	10,2
Regiunea de dezvoltare Centru						
Total venituri disponibile (medii lunare pe o persoană), lei	2530,4	2811,2	3059,1	3670,0	4137,7	4286,2
pe surse de formare, %:						
Activitatea salarială	43,8	44,5	46,2	43,7	45,3	51,5
Activitatea individuală agricolă	9,3	8,5	7,5	8,0	7,7	6,0
Activitatea individuală non-agricolă	7,3	7,5	8,1	7,3	6,5	4,4
Prestații sociale	19,8	20,8	20,7	22,7	24,3	25,2
din care, pensii	14,9	15,5	15,4	17,6	19,3	20,7
Alte venituri	19,8	18,7	17,5	18,4	16,0	12,8
din care, transferuri din afara țării	17,2	17,1	16,0	16,6	14,6	11,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Structura cheltuielilor de consum, pe regiuni statistice

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Total cheltuieli de consum (medii lunare pe o persoană), lei	2786,5	2791,1	3039,5	3711,9	4248,4	4407,0
inclusiv, %:						
Produse alimentare și băuturi nealcoolice	40,6	43,5	41,9	41,1	39,7	39,9
Băuturi alcoolice și tutun	1,8	2,0	2,0	1,7	1,7	1,9
Îmbrăcăminte și încălțăminte	9,7	8,8	9,1	8,4	7,8	7,7
Locuință, apă, electricitate și gaze	16,2	16,1	15,2	16,3	17,6	17,2
Mobilier, dotarea și întreținerea locuinței	5,1	5,6	5,7	5,8	5,3	5,4

Sănătate	5,2	4,7	5,7	5,1	4,4	4,5
Transport	6,1	5,5	6,5	7,4	7,0	7,6
Telecomunicații	4,5	4,7	4,5	4,0	4,3	3,9
Recreere și cultură	2,8	2,4	2,1	2,6	3,0	3,1
Educație	1,1	0,8	1,0	0,9	1,2	1,3
Restaurante și hoteluri	2,6	2,0	2,2	2,2	3,2	3,0
Diverse produse și servicii	4,3	4,1	4,2	4,5	4,8	4,5
Regiunea de dezvoltare Centru						
Total cheltuieli de consum (medii lunare pe o persoană), lei	2522,7	2614,3	2829,2	3197,5	3567,3	3581,0
inclusiv, %:						
Produse alimentare și băuturi nealcoolice	43,8	44,9	42,7	44,8	44,6	45,9
Băuturi alcoolice și tutun	1,9	1,9	1,9	1,6	1,7	1,7
Îmbrăcăminte și încălțăminte	9,3	9,1	8,5	8,0	7,4	7,0
Locuință, apă, electricitate și gaze	16,6	16,1	15,4	17,1	18,8	19,3
Mobilier, dotarea și întreținerea locuinței	5,1	6,0	6,9	6,5	6,0	5,5
Sănătate	5,5	4,7	7,0	4,3	3,9	3,3
Transport	5,6	6,3	7,0	7,3	6,3	5,8
Telecomunicații	4,5	4,5	4,4	4,2	4,2	4,5
Recreere și cultură	1,8	1,5	1,4	1,4	1,5	1,4
Educație	0,7	0,5	0,6	0,6	0,4	0,7
Restaurante și hoteluri	1,1	0,9	0,8	0,6	0,9	1,1
Diverse produse și servicii	4,1	3,6	3,5	3,8	4,2	3,8

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Structura gospodăriilor, după tipul gospodăriei, pe regiuni statistice, procente

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Total gospodării	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care, formate din:						
O singură persoană	30,9	31,1	32,3	34,1	35,2	36,9
Cuplu familial fără copii	22,3	25,7	26,5	26,5	27,2	26,4
Alte gospodării fără copii	15,3	12,1	10,9	10,9	9,5	9,9
Cuplu familial cu copii	17,8	19,4	19,1	18,7	18,1	16,5
Părinte singur cu copii	2,4	2,5	2,0	2,8	2,6	2,8
Alte gospodării cu copii	11,3	9,2	9,2	7,0	7,3	7,5
Regiunea de dezvoltare Centru						
Total gospodării	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care, formate din:						
O singură persoană	32,0	31,1	31,7	33,5	33,6	33,7
Cuplu familial fără copii	20,7	27,5	27,9	28,2	31,0	31,6
Alte gospodării fără copii	16,8	12,5	11,1	11,5	10,4	9,9
Cuplu familial cu copii	14,3	17,7	17,5	16,5	14,4	13,6
Părinte singur cu copii	2,1	1,3	1,9	2,1	2,2	1,9
Alte gospodării cu copii	14,1	9,9	10,0	8,2	8,4	9,3

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Structura gospodăriilor, după numărul de copii, pe regiuni statistice, %

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Total gospodării	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Cu copii din care, cu:						
1 copil	14,9	15,2	14,8	12,6	13,3	13,0
2 copii	12,5	11,5	11,3	11,9	10,4	10,0
3 copii și peste	4,2	4,3	4,3	4,0	4,3	3,8
Fără copii	68,4	68,9	69,6	71,5	71,9	73,2
Regiunea de dezvoltare Centru						
Total gospodării	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Cu copii din care, cu:						
1 copil	13,4	12,2	11,7	10,5	11,1	10,6
2 copii	11,6	12,3	11,0	10,4	9,1	9,4
3 copii și peste	5,5	4,4	6,7	5,9	4,8	4,7
Fără copii	69,4	71,1	70,6	73,2	75,0	75,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Dotarea locuințelor cu principalele comodități, pe regiuni statistice, %

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Iluminare electrică	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sursa de apă - rețea publică	68,8	71,2	71,8	74,0	75,5	76,7
Apă caldă	59,1	62,9	66,3	67,1	71,2	72,7
inclusiv rețea publică	7,3	8,6	8,4	7,2	6,9	8,5
Încălzire centrală	14,6	14,6	14,6	12,6	13,6	14,7
Sistem propriu/autonom de încălzire	24,5	24,9	25,3	26,1	27,1	26,7
Gaze din rețea	59,2	57,9	55,9	58,1	61,7	61,7
Grup sanitar în interiorul locuinței	54,2	56,1	60,5	61,1	64,7	65,8
Sistem de canalizare	71,4	74,4	76,6	77,6	81,4	82,8
inclusiv rețea publică	33,0	3,7	32,8	31,8	36,5	37,9
Baie sau duș	61,1	64,0	66,4	68,3	71,8	72,8
Telefon	79,2	76,2	72,7	71,3	65,3	53,3
Regiunea de dezvoltare Centru						
Iluminare electrică	99,9	99,9	100,0	100,0	100,0	100,0
Sursa de apă - rețea publică	64,4	64,3	65,6	66,6	66,8	69,1
Apă caldă	51,2	56,6	57,5	62,3	64,9	64,3
inclusiv rețea publică					0,1	0,3
Încălzire centrală					0,1	
Sistem propriu/autonom de încălzire	21,9	23,5	24,5	24,9	24,6	25,9
Gaze din rețea	45,8	45,1	45,0	48,5	48,6	50,4
Grup sanitar în interiorul locuinței	45,3	47,9	50,1	55,2	58,3	58,7
Sistem de canalizare	67,7	70,0	72,9	75,4	78,5	78,2
inclusiv rețea publică	11,6	11,8	11,2	12,2	12,2	14,3
Baie sau duș	54,6	58,9	58,9	63,5	67,8	67,1
Telefon	84,3	82,7	78,8	79,6	76,5	65,5

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Dotarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată, pe regiuni statistice, bucăți la 100 gospodării

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Telefon mobil	167	170	172	173	172	175
Televizor	112	111	112	113	112	113
Computer	66	68	68	65	66	62
Frigider, congelator	101	104	105	107	107	108
Cuptor cu microunde	46	48	52	52	55	59
Mașină de spălat rufe mecanică	28	26	22	22	18	16
Mașină de spălat rufe automat	65	69	72	74	78	80
Aspirator	74	78	78	77	80	79
Bicicletă (pentru adulți)	23	25	27	28	27	28
Autoturism	27	28	29	31	32	32
Regiunea de dezvoltare Centru						
Telefon mobil	159	166	165	172	168	173
Televizor	111	113	112	113	113	114
Computer	55	56	56	56	54	48
Frigider, congelator	102	108	108	110	111	110
Cuptor cu microunde	42	46	47	49	52	54
Mașină de spălat rufe mecanică	35	29	24	22	20	20
Mașină de spălat rufe automat	58	65	69	72	75	75
Aspirator	68	73	70	71	75	75
Bicicletă (pentru adulți)	31	32	32	34	31	33
Autoturism	26	27	29	29	31	29

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Consumul principalelor produse alimentare, pe regiuni statistice, medii anuale pe o persoană, kg

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Pâine și produse de panificație (în echivalent făină)	120,3	119,3	116,7	112,1	107,3	106,5
Carne și preparate din carne (în echivalent carne proaspătă)	52,8	54,3	54,2	54,0	54,5	55,8
Lapte și produse din lapte (în echivalent lapte), litri	232,1	235,6	232,3	230,3	225,0	235,1
Ulei vegetal, litri	11,7	11,8	12,4	10,8	10,4	10,4
Ouă, bucăți	218,8	219,8	217,3	216,4	220,5	235,4

Zahăr și produse de cofetărie (în echivalent zahăr)	22,1	21,6	22,6	20,4	19,8	19,7
Pește și produse din pește (în echivalent pește proaspăt)	19,3	19,7	19,6	18,9	18,5	19,3
Cartofi	43,5	43,1	44,4	41,1	4,0	40,6
Legume, bostănoase și produse din legume (în echivalent legume proaspete)	118,9	121,1	124,1	116,3	117,1	125,7
Fructe, pomușoare și produse din fructe (în echivalent fructe proaspete)	70,1	68,8	69,8	71,0	70,3	69,6
Regiunea de dezvoltare Centru						
Pâine și produse de panificație (în echivalent făină)	123,2	122,4	120,7	116,4	112,7	115,8
Carne și preparate din carne (în echivalent carne proaspătă)	52,0	54,4	53,4	52,2	54,1	54,0
Lapte și produse din lapte (în echivalent lapte), litri	223,7	230,6	219,7	215,0	211,6	223,4
Ulei vegetal, litri	11,6	11,6	13,2	10,6	10,3	10,5
Ouă, bucăți	202,9	206,6	210,6	213,4	212,4	214,0
Zahăr și produse de cofetărie (în echivalent zahăr)	23,2	21,9	22,9	20,1	19,5	20,0
Pește și produse din pește (în echivalent pește proaspăt)	20,9	21,8	20,4	20,4	19,5	21,7
Cartofi	41,1	40,2	44,5	38,7	38,6	38,4
Legume, bostănoase și produse din legume (în echivalent legume proaspete)	123,0	122,3	121,9	114,5	116,5	122,2
Fructe, pomușoare și produse din fructe (în echivalent fructe proaspete)	71,0	66,4	65,5	66,6	67,5	64,7

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Sectorul Agricol deține un rol important în economia raionului, acesta fiind preponderent agricol bazat pe mici proprietari agricoli individuali și un număr limitat de întreprinderi, care prelucrează producția locală până la produsul finit. Agenții economici din agricultură sunt în mare măsură gospodăriile țărănești, repartizate relativ omogen pe teritoriul raionului. Sectorul privat deține cea mai mare parte a terenurilor agricole și asigură totodată cea mai mare parte a producției agricole. Numărul deținătorilor funciari în total pe raion se cifrează la 97 436²².

Începând cu anul 2020, agricultura a demonstrat tendințe de creștere mult mai lente și instabile, comparativ cu alte sectoare ale economiei. Una din cauzele principale este dependența agriculturii de condiții climaterice – seceta a devenit un fenomen foarte frecvent în ultimii ani în raionul Orhei și în întreaga țară. Instabilitatea ridicată a producției agricole din raion este o consecință a instrumentelor slab dezvoltate de diminuare a riscurilor legate de condițiile climatice, inclusiv accesul insuficient la irigare, nivelul scăzut de aplicare a tehnologiilor agricole moderne (soiuri rezistente la secetă, instrumente de protecție antigrindină) și lipsa unor scheme de asigurare inovatoare în agricultură, cum ar fi programul de asigurare pe bază de indici climatici. Un alt motiv de încetinire a producției agricole îl reprezintă crizele economice, ce duc la creșterea prețurilor la inputuri (de exemplu, fertilizanți, combustibil, mașini), provocând-le dificultăți producătorilor agricoli. Pentru anii 2026-2028 se va pune accent creșterea producției de alimente de calitate, integrarea mai bună pe piață, substituirea importurilor, creșterea exporturilor și modernizarea sectorului agro-alimentar. Pentru accelerarea creșterii economice, care va facilita convergența veniturilor față de media UE, este necesară realizarea de investiții pentru îmbunătățirea competitivității, în special în fermele de subzistență, fermele mici și mijlocii și în unitățile de procesare cu potențial de dezvoltare.

În scopul dezvoltării sectorului agricol pentru perspectivă, în raionul Orhei este pus accent pe implementarea următoarelor măsurilor de revigorarea capacităților de producție în cele mai intensive ramuri, cum ar fi: creșterea animalelor, legumicultura, producerea strugurilor, a fructelor, baciferelor etc. Sectorul agricol la fel ca și sectorul industrial au importanță semnificativă în dezvoltarea economică a raionului. Cultura plantelor agricole este baza agriculturii. Agricultura este specializată atât în sectorul fitotehnic, prin cultivarea plantelor, cât și zootehnic, prin reproducerea și creșterea animalelor.

Sectorul agrar din raionul Orhei cuprinde 9 519 ha de terenuri agricole, sau circa 65% din suprafața raionului de 122 837 ha. Terenurile arabile constituie circa 51 423 ha (67%) din total terenuri agricole. Circa 1 264 ha de terenuri sau cca 2% din totalul de terenuri agricole nu sunt lucrate (pârloagă).

Agricultura raionul este dependentă de sectorul fitotehnic în proporție de 78%. Raionul Orhei deține „recordul național” în ceea ce privește ponderea terenurilor erodate în total terenuri agricole, aceasta fiind o constrângere majoră pentru dezvoltarea multor tipuri de activități agricole. Acest indicator constituia 72% comparativ cu 66% media regională.

O caracteristică tipică a terenurilor agricole din raionul Orhei este gradul înalt de fragmentare a acestora. Atare situație este condiționată de ponderea semnificativă a suprafețelor de culturi pomicole și viticole. Bonitatea medie a solurilor raionului este de 65 grade²³. Sistemul de protecție antierozional este constituit din 872 ha fâșii forestiere de protecție. Totalitatea terenurilor erodate ale raionului constituie 225 ha.

Producția agricolă

Producția agricolă globală este determinată în primul rând de suprafețele însămânțate. Cele mai mari suprafețe de terenuri agricole sunt ocupate de astfel de culturi, precum porumbul, grâul, floarea soarelui și orz.

Suprafața însămânțată pe culturi agricole la întreprinderi agricole și GT (fermier), ha

	Total pe țară					Regiunea de dezvoltare Centru					Raionul Orhei				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total															
Culturi tehnice	401632	420184	465722	466734	466952	78231	86684	96994	96806	96806	8713	10753	11170	11840	12011

²² Conform rapoartelor Serviciul Relații Funciare Și Cadastru a CR Orhei la situația din 31/12/2024

²³ Conform Caracteristica calitativă a terenurilor agricole pentru completarea cadastrului funciar al Republicii Moldova la nivel de UAT, raion, municipiu și Republică (situația 01.01.2025)

Cartofi, legume / culturi bostănoase alimentare	6569	6544	5139	6111	6263	1644	1310	1270	1471	1509	174	132	144	170	143
Culturi pt. nutreț	15593	12183	13304	12899	16102	5743	4342	4351	4785	5903	448	186	181	266	398
Ierburi anuale	966	876	950	1205	..	204	258	247	301	..	30	..	48	..	..
Ierburi perene	4812	5802	5273	5203	..	1317	1957	1464	1454	..	42	129	52	130	..

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Conform datelor anului 2024 cel mai mare volume de producție agricolă a fost obținute la porumb, grâu, floarea soarelui și fructe. Producția globală pentru anul 2024 pe raionul Orhei este de 1.671.694 chintale (cca 11% din producția regională și 2,3% din producția națională), iar suprafața totală înșământată este de 49.425 hectare.

Suprafața înșământată, roada medie și producția globală pe culturi agricole, raionul Orhei

	2020			2021			2022			2023			2024		
	Suprafața înșământată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața înșământată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața înșământată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața înșământată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața înșământată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale
Culturi cerealiere și leguminoase - total	9546	10.8	78005	7830	51.1	392941	8811	23.6	195162	9702	35.0	335570	10230	24.7	242057
Grâu - total (de toamnă și de primăvară)	4787	11.3	50952	4370	39.7	173494	4358	25.9	112332	5295	38.6	204641	5184	27.1	140392
..grâu de toamnă	4787	11.3	50952	4370	39.7	173494	4348	25.9	112332	5217	38.7	201803	5135	27.0	138511
Orz - total (de toamnă și de primăvară)	787	14.7	11523	649	30.7	19921	615	30.1	18500	933	38.3	35729	849	29.4	24995
..orz de toamnă	723	14.8	10636	590	31.7	18697	510	30.5	15543	739	41.6	30728	657	31.7	20833
..orz de primăvară	64	13.9	887	59	20.7	1224	105	28.2	2957	194	25.8	5001	192	21.7	4162
Ovăz	5	15.8	79	44	45.8	871	5	10.8	54	..	..	..	..	..	..
Porumb boabe	3761	8.0	14125	2530	79.7	194776	3693	19.8	62524	3259	29.2	92184	3594	21.8	70177
Hrișcă	2	7.0	14	2	11.5	23	6	1.8	11	..	..	..	..	..	..
Culturi leguminoase - total	182	8.7	1032	191	17.6	3043	134	13.0	1741	210	13.2	2774	418	10.7	4296
..mazăre (boabe uscate)	182	8.7	1032	191	17.6	3043	134	13.0	1741	210	13.2	2774	338	9.9	3206
..fasole (boabe uscate)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Sfeclă de zahar	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Tutun	..	..	..	36	19.7	710	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Floarea soarelui	4680	9.8	45063	5290	24.6	130086	5165	15.6	79394	5445	17.9	97176	6376	14.4	91029
Soia	..	..	..	..	..	..	4	3.8	15	..	..	..	..	..	..
Rapiță total (de toamnă și de primăvară)	124	17.7	2199	402	23.5	9078	656	21.4	14023	692	22.8	15744	..	..	..
Porumb pentru siloz, masă verde și fânaj	187	97.5	18226	50	363.7	18187	55	286.7	12900	72	98.8	6715	103	97.5	7800

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

După roada medie la ha, raionul Orhei se situează pe locul 15 în ceea ce privește RDC cu 40,6 chintale/ha. Cea mai mare roadă la ha în RDC a fost obținută în raionul Ocnița 57,6 chintale/ha, iar cea mai mică roadă la ha – raionul Cahul cu 28,7 chintale/ha. Media pe regiune este de 40,0 chintale/ha.

Cu referire al culturile agricole este de menționat, dependența mare a producției culturilor de câmp de influența factorilor climaterici pe de o parte și necesitatea diversificării producției agricole spre extinderea suprafețelor de culturi pomicole, viticole și de legume, pe de altă parte.

Inclusiv, un factor important care influențează competitivitatea producției agricole este prețul înalt la materia primă, cum ar fi motorina, fertilizantii, pesticidele, piesele de schimb etc., în comparație cu țările vecine. Totodată, lipsa materialului semincer calitativ și adaptat la condițiile locale sporește nivelul de riscuri la care este supusă producția agricolă din raion. Volatilitatea înaltă a prețurilor la cereale de asemenea contribuie negativ la dezvoltarea producției agricole.

Plantațiile multianuale

Plantațiile multianuale, inclusiv culturi fructifere, ocupă 9 519 ha sau cca. 15% din total terenuri agricole, inclusiv pe rod 1 389 ha.

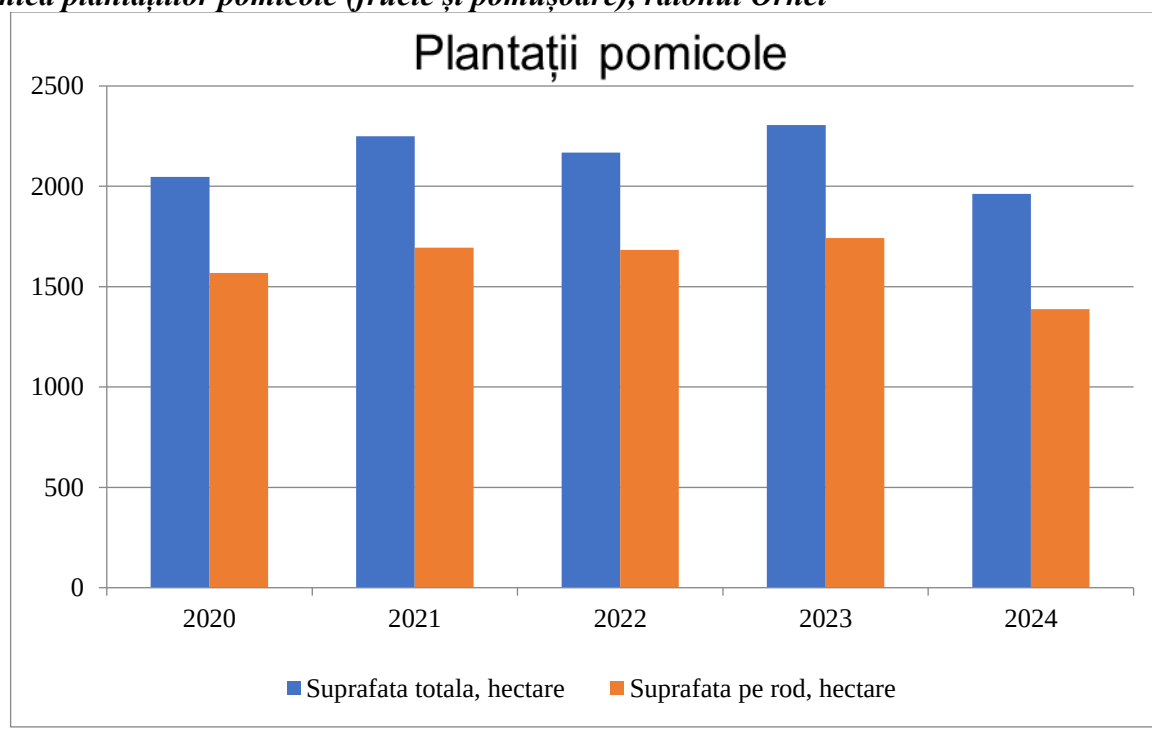
Suprafața totală, suprafața pe rod, roada medie și producția globală a plantațiilor multianuale la întreprinderi agricole și gospodarii țărănești (de fermier) anul 2024

	Suprafața totală, ha			Suprafața pe rod, ha			Roada medie la 1 ha, chintale			Producția globală, chintale		
	țară	RDC	Orhei	țară	RDC	Orhei	țară	RDC	Orhei	țară	RDC	Orhei
Total plantații pomicole (total fructe și pomușoare)	60305	19348	1963	45128	12653	1389	69,3	63,2	76,1	3174015	821216	120209
Fructe sâmburoase	19515	3446	473	15051	2381	324	141,8	141,3	170,1	2158838	338907	57142
..meri	19091	3159	466	14894	2320	324	142,9	144,4	170,1	2153437	337512	57142
..peri	368	267	7	110	44	..	31,2	19,4	..	3432	855	..
..gutui	56	20	..	47	17	..	41,5	30,6	..	1969	540	..
Fructe sâmburoase	19045	8767	1220	15117	6883	923	61,2	64,4	53,6	947148	461366	61952
..vișini	1991	848	181	1413	676	150	31,3	30,1	27,7	45825	21384	4160
..cireși	3364	1435	146	2551	981	99	39,4	30,4	34,1	102244	30639	3376
..caiși	1975	959	234	1423	725	146	88,7	84,1	99,7	130554	63167	14560
..piersici și nectarine	1282	336	21	1037	260	16	46,1	41	33,00	48210	10833	528
..pruni	10310	5175	633	8577	4232	512	70,6	75,9	52,4	619535	335192	39328
Nucifere (nuci, migdale și altele)	20857	6854	208	14400	3173	102	3,3	4,3	6,9	47142	13759	725
Arbuști fructiferi	888	281	62	560	216	40	36,6	31,6	9,8	20887	7184	390
..zmeură	61	8	..	46	4	..	75,3	48,3	..	3462	193	..
..căpșună	166	78	..	152	68	..	77,5	79,3	..	12151	5758	..
..coacăza	144	4	2	112	..	..	16,8	..	..	1885	..	..
Vii total	25752	6376	463	23542	5678	397	60,3	70,8	70,4	1452169	409969	28482
..vii soiuri de masă	5983	1772	79	5670	1681	56	73,9	78,1	105,2	420425	132460	5891
..vii soiuri tehnice	19769	4604	384	17872	3997	341	56,1	67,8	64,7	1031744	277509	22591

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Suprafețele plantate de fructe denotă atât creșteri, cât și descreșteri. Situație creată atât introducerii în uz a noilor plantații, cât și a desființării plantațiilor vechi, ponderea cărora este mai mare decât a celor introduse în uz.

Dinamica plantațiilor pomicole (fructe și pomușoare), raionul Orhei

Sursa: SA a CR Orhei în baza datelor BNS, Statistica regională, Investiții în active

O creștere și mai dinamică au înregistrat culturile fructele sâmburoase de la 941 ha în 2020 la 1 220 ha în 2024.

Suprafața totală a viilor în raion constituie 463 hectare, pe rod 397 hectare. În ultimul an se atestă o scădere a roadei la hectar, iar realizarea acestora este una defectuoasă și întâmpină impedimente. Mai ales că majoritatea plantațiilor sunt struguri tehnici.

Cultivarea legumelor

Suprafețele legumelor cultivate în câmp deschis s-au redus de la 131 ha în anul 2020 la 64 ha în 2024, se atestă o creștere pentru suprafețele de mazăre, soia, porumb la siloz, care sunt buni premergători în asolament.

Suprafața însămânțată, roada medie și producția globală pe culturi legumicole, raionul Orhei

	2020			2021			2022			2023			2024		
	Suprafața însămânțată, hectare	Roadă medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roadă medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roadă medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roadă medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roadă medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale
Cartofi	21	194,3	4080	20	150	3000	30	100	3000	24	54,8	1260	2	135	270
Legume de câmp	131	39	4958	80	51,7	3850	34	108,5	3920	53	228,9	11215	64	226,2	13890
Varză diferită	10	224	1568	10	210,5	1684	16	127	3005	22	280,7	6034	26	346	8660
Castraveți	..	10	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	190	38
Tomate	11	81,4	830	7	183,7	1286	11	79,4	715	6	108,5	597	9	80,3	642
Sfeclă de masă	..	..	..	..	..	..	..	..	..	5	30	150	2	575	1150
Morcovi	..	..	..	2	..	..	..	..	..	6	664	3320	7	227,1	1590
Ceapă uscată	16	48,9	782	3	125	250	5	..	..	8	74,8	449	5	98	490
Usturoi	27	16,7	450	11	14,4	158	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Mazăre verde	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Bostani	1	3,8	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	7	98,6	690
Dovlecei	..	..	..	1	180	180	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Ardei dulce	7	108	767	1	172	86	..	..	..	3	83	166	7	82,7	579
Vinete	1	220	220	..	..	..	2	100	200	3	92,5	185	1	..	..
Gogoșari	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Verzături	36	3,6	130	35	4,8	169	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Culturi bostănoase alimentare	22	59,1	1300	18	32,4	583	15	30,1	452	25	148,9	3275	25	150,8	3318
Rădăcinoase pentru nutreț	10	7,0	14	7	55,7	390	10	41,7	250	9	114,2	1028	..	..	..

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultura

Doar o parte neînsemnată din terenurile agricole este irigată. Suprafața terenurilor irigate constituie 2 424 ha din total terenuri agricole. Totodată trebuie de menționat că există o tendință de creștere a acestor suprafețe. Cea mai mare parte a suprafețelor irigate este ocupată de livezi. Concomitent suprafețe irigate cu culturi legumicole sunt în puțină creștere.

Utilizarea îngrășămintelor

Nivelul de utilizare a îngrășămintelor înregistrează o tendință de scădere. Cu toate că cantitativ utilizarea acestora s-a majorat cu 2,1%, utilizarea fertilizanților la 1 ha de semănături a descrescut în medie cu 7,5%.

Utilizarea fertilizanților chimici și naturali, în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 50 hectare și peste

	Fertilizanți chimici		Fertilizanți naturali	
	total, tone	în medie la 1 ha de semănături, kg	total, tone	în medie la 1 ha de semănături, kg
	2023	2023	2023	2023
Total țară	826 902	70,3	132 445	0,12
RD Centru	185 192	64,4	94 915	0,39
r. Orhei	21445	76,5	124	-

Sursa: BNS „Statistica teritorială – 2024”

La nivel de regiune raionul se plasează pe locul XVI în ceea ce privește utilizarea fertilizanților chimici, și locul IXX în ceea ce privește utilizarea fertilizanților naturali, dat fiind faptul excluderii acestora în totalitate.

Sectorul zootehnic

Sectorul zootehnic al raionului este specializat preponderent în creșterea bovinelor, porcinelor, ovinelor, caprinelor și păsărilor. Ca și în țară, sectorul zootehnic în raionul Orhei este în declin.

Efectivul de animale, la 01/01 pe Categoriile de gospodarii, Specii de animale, raionul Orhei

<u>nr</u>	<u>2020</u>	<u>2021</u>	<u>2022</u>	<u>2023</u>	<u>2024</u>
Gospodăriile de toate categoriile					
Bovine	4322	3447	2955	3350	3510
..vacii	3055	2444	2243	2295	2342
Porcine	13247	10806	10606	9446	8852
Ovine și caprine	14207	13419	13120	16059	14095
Cabaline	1540	1243	1146	1054	1017
Iepuri	15991	13220	13985	18490	13924
Familii de albine-bucăți	5054	4484	5100	5979	5792
Întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), care au la balanță animale					
Bovine	423	359	359	721	935
..vacii	179	165	183	291	429
Porcine	6226	5901	5350	3963	3759
Ovine și caprine	339	309	407	2021	1907
Cabaline	19	19	19	10	..
Iepuri	..	..	..	..	..
Familii de albine-bucăți	..	..	..	..	..
Gospodăriile populației					
Bovine	3899	3088	2596	2629	2575
..vacii	2876	2279	2060	2004	1913
Porcine	7021	4905	5226	5483	5093
Ovine și caprine	13868	13110	12713	14038	12188
Cabaline	1521	1224	1127	1044	1017
Iepuri	15991	13220	13985	18490	13924
Familii de albine-bucăți	5054	4484	5100	5979	5792

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Astfel se poate observa, că pe parcursul perioadei 2020-2024, șeptelul de animale s-a micșorat simțitor, și anume, șeptelul de bovine a înregistrat o scădere cu cca. 23%, porcine – 49%, cabaline – 51%, iepuri – 14%. Inclusiv, necătând la situația dificilă în albinărit, numărul de familii de albine a crescut cu cca 90%.

Ponderea sectorului corporativ în zootehnie este neînsemnat. Astfel, cea mai mare parte din șeptelul animalier este crescută în sectorul individual. Totodată merită de menționat că, în raionul Orhei activează câteva întreprinderi mari specializate în producția animalieră, cum ar fi:

- SRL „Orhcojdoi” din satul Pohorniceni, specializată în producerea cărnii de porcine
- SRL „Tehnoif Agro” s. Pohrebeni și SRL „BaumSlav” s. Cișmea cu specializarea în producerea

laptelui și a cărnii de bovină

- SRL „Orhpui” s. Bolohani specializată în producerea oului de găină și incubarea puilor de o zi.

Volumul global al producției animaliere este oscilatoriu, atestând scăderi sau creșteri ușoare pe perioada anilor 2020-2024.

Producția animală la întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), raionul Orhei

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Creșterea vitelor și pasărilor în masă vie, chintale	11859	11445	14267	14598	15984	12710	12526	13020	1968	12820	12472
Vânzarea pentru sacrificare vitelor și pasărilor în masă vie, chintale	13413	12813	12444	11582	13970	14906	17658	16321	13752	11540	13389
Lapte de vacă, chintale	7479	7109	6515	6166	5231	4383	3528	4167	19342	19995	18393
Ouă de toate felurile, mii bucăți	503	491	485	565	304	720	410	..	90	..	1166
Lână (în masă fizică), chintale	4	7	5	..	..	..	..	..	..	..	..

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Astfel, în volum global Creșterea vitelor și pasărilor în masă vie a crescut cu 1% pe perioada 2014-2024, ca și Producția de lapte de vacă, a crescut cu circa 145%. În ceea ce privește Vânzarea pentru sacrificare vitelor și pasărilor în masa vie, această categorie a rămas identice. În ceea ce privește producția pentru Ouă de toate felurile, aceasta a crescut cca 131%.

La nivel de regiune raionul Orhei se clasează pe locul 7 cu referire la Creșterea vitelor și pasărilor în masa vie, pe locul 8 cu referire la Vânzarea pentru sacrificare vitelor și pasărilor în masă vie și locul 5 – producerea Lapte de vacă și Ouă de toate felurile.

Productivitatea animalelor și pasărilor la întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), raionul Orhei

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cantitatea medie anuală de lapte muls calculată pe o vacă, kg	2899	2548	2715	2895	2503	2307	2063	2302	4581	4291	3856
Producția medie anuală de ouă pe o găină ouătoare, bucăți	77	64	29	24	11	59	30	..	..	24	158
Cantitatea medie anuală de lână tunsă de pe o oaie, kg	1	2	3	..	0	..	..	..	..	..	..

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Lanțul valoric al producției agricole

Lanțul valoric al producției agricole din raionul Orhei include 13 frigidere pentru păstrarea fructelor și legumelor. Frigiderele sunt amplasate în s. Jora de Mijloc - GȚ ”Maler Petru” și SRL ”Rusmiliud”, în s. Susleni - GȚ ”Beiu Filip”, în s. Seliște - SRL ”Miacro”, în s. Mălăești - SRL ”Vindex-Agro”, SRL ”MGV Imobiliare”, s. Cucuruzeni – GȚ ”Mihalachi Petru”, SRL ”Agrodenisimus”, s. Biești – SRL ”Textil –agro”, s. Peresecina – SRL ”Grigocris-Com”, s. Mitoc – GȚ ”Ciloci Ion”, s. Crihana – SRL ”Viitorul Nostru”, mun. Orhei – SRL ”Orhei –Vit”.

Întreprinderile de procesare a fructelor, legumelor, pomuşoarelor sunt reprezentate de 7 agenți economici, care sunt amplasate în s. Peresecina – GȚ ”Tăut Nadejda Simion”, SRL ”Poalelungi Viorica”, GȚ ”Teut Simion”, s. Jora de Mijloc – GȚ ”Cucu Gh”, s. Pelivan – SRL ”Perlofruct”, s. Mălăiești - SRL ”Vindex-Agro”, s. Seliște - SRL ”Miacro”, s. Isacova – Uncu Sergiu.

În procesul de procesare a soiurilor tehnice de struguri sunt implicate patru întreprinderi mari cum ar fi ”Chateau Vartely” din mun. Orhei, ”Codru-ST” SRL din s. Peresecina și ”Pivnițele Brănești” din s. Brănești cu o capacitate totală de prelucrare de cca 5 150 tone de struguri anual.

Întreprinderile de panificație din mun. Orhei cum ar fi SRL ”Brodețchi”, SRL ”Franzegan”, SRL ”Casa del Pane”, SRL ”Armicom” și SRL ”Enersan Family” asigură prelucrarea materiei prime și aprovizionarea locuitorilor cu produse de panificație, având o capacitate totală de cca 50 tone de produse pe zi.

Întreprinderea ”Orhei-Vit” este unul dintre liderii industriei de prelucrare a fructelor și legumelor din Republica Moldova și asigură procesarea materiei prime pomicole și legumicole atât din gospodăriile agricole din raion, cât și din alte raioane ale țării.

Producția agricolă animalieră este prelucrată la două abatoare și anume SRL ”Navelina” din mun. Orhei și ”Moldprodcoop” din s. Seliște, care sunt specializate în sacrificarea bovinelor, porcinelor, cabalinelor, ovinelor, caprinelor și au o capacitate totală de cca 12 tone de carne/zi.

În domeniul de prelucrare a laptelui activează doar o singură întreprindere - SRL „VC Saturn-13” din s. Brăviceni.

În afară de aceste întreprinderi în raion mai activează și un număr semnificativ de mori (15) și oloinițe (16), care prelucreează materia primă agricolă la nivel de localitate.

Totodată, în raion se simte lipsa unui sistem de colectare a fructelor și legumelor, care ar permite concentrarea un volum mari de producție agricolă și ar asigura marketingul acesteia. Conform datelor furnizate de primăriile raionului (exclusiv mun. Orhei) în teritoriu activează 5 întreprinderi / organizații de achiziție a producție vegetală și 3 întreprinderi / organizații de achiziționare a producției animale.

Este de menționat, că gradul înalt de incertitudine în agricultură nu permite elaborarea unor planuri realiste de dezvoltare a sectorului. Astfel, agricultura devine un sector neatractiv pentru business, iar tinerii specialiști nu sunt suficient de motivați pentru a lucra în agricultură.

Analiza SWOT a sectorului agroalimentar a raionului Orhei.

Compartimentul dat scoate în evidență atât punctele slabe și cele forte, cât și oportunitățile pe care țara noastră ar trebui să le fructifice în perioada următoare, cu accent pe intervalul 2020-2028.

Astfel, pe termen mediu și lung, se așteaptă ca sector agroalimentar să fie unul durabil și competitiv, centrat pe exportul de produse cu valoare adăugată înaltă, rezistent la provocările globale, care asigură bunăstare și condiții de viață în mediul rural apropiate cu cele din mediul urban.

Punctele tari	Punctele slabe
• Zone agricole semnificativ de mari, cu o pondere ridicată de terenuri arabile • Potențial ridicat pentru diversificarea culturilor • Gamă largă de produse tradiționale • Zone extinse cu condiții bune (cernoziomuri) pentru producția agricolă • Mare diversitate a resurselor naturale și a produselor locale • Sol fertil și condiții climatice favorabile • Resurse abundente de apă • Ponderea relativ mare a pădurilor • Mediu natural divers • Ponderea ridicată a zonelor rurale • Patrimoniul rural bogat (tradiții, natură, arhitectură tradițională) • Mobilitate internă a forței de muncă din mediul rural • Atitudine pozitivă față de micii întreprinzători • Servicii publice de consultanță suficiente • Numărul suficient de organizații de producători	• Productivitate scăzută, cu mult sub potențialul real, în special în sectorul zootehnic • Acces scăzut la capital și la credite preferențiale pentru sectorul agricol • Ferme mici și mijlocii, cu un nivel scăzut de inputuri utilizate (îngrășăminte și pesticide-fungicide), echipamente și o bază genetică învechită • Lanț de aprovizionare neorganizat (distanță mare de la fermă la piață) • Lipsa infrastructurii de marketing și de prelucrare care conduce la un nivel scăzut al veniturilor • Canale de marketing nepotrivite pentru fermele mici • Deficit agroalimentar important, cauzat de importuri de produse cu valoare adăugată ridicată și de exporturi de materii prime (cereale, plante oleaginoase, etc.) • Teren agricol extrem de fragmentat și disfuncționalități grave pe piața terenurilor • Pondere ridicată a exploatațiilor fără personalitate juridică • Lipsa unui sistem de cadastru funcțional și costuri ridicate pentru înregistrarea terenurilor

- Ponderea ridicată de ferme de subzistență și semi-subzistență
- Transferul lent al terenurilor către tineri și noii fermieri
- Scăderea calității solului și apei
- Gradul scăzut de utilizare și starea necorespunzătoare a sistemelor de irigații
- Vulnerabilitate ridicată a agriculturii la riscuri naturale (eroziunea solului, alunecări de teren, secetă, grindină, îngheț, inundații)
- Potențial neexploatat al sectorului forestier
- Scăderea biodiversității în mediul rural
- Nivelul scăzut al agriculturii ecologice
- Forță de muncă indisponibilă pe plan local
- Îmbătrânirea populației cu un nivel scăzut de educație
- Rate ridicate ale șomajului în rândul tinerilor
- Infrastructura fizică de proastă calitate în mediul rural
- Inițiative slabe de dezvoltare locală
- Venit mediu scăzut (sărăcie)
- Infrastructura rurală generală și de bază de proastă calitate (drumuri, managementul apei/tratarea deșeurilor, rețele de bandă largă, energie și gaz)

Oportunități

- Creșterea cererii de produse alimentare
- Producția bio și ecologică au perspective favorabile de dezvoltare
- Cererea în creștere de produse locale și regionale de calitate
- Posibilitatea de a utiliza fondurile structurale și investițiile europene pentru un sistem național de cadastru
- Facilități de marketing pentru grupurile de producători și pentru asociațiile de producători

Amenințări

- Absorbție insuficientă a fondurilor UE
- Instabilitate politică
- Concurență străină (inclusiv pentru produsele ecologice)
- Investițiile masive și perioada de implementare necesare pentru modernizarea infrastructurii rurale
- Migrația populației tinere și calificate din mediul rural în mediul urban
- Riscul de depopulare a zonelor rurale

- Pătrunderea în masă a practicilor moderne de gestionare a terenurilor agricole prin cercetare și extensie
- Pătrunderea în masă a practicilor moderne de management a apelor prin cercetare și extensie
- Dezvoltarea și/sau utilizarea de specii rezistente la schimbările climatice
- Creșterea resurselor de energie regenerabilă din agricultură
- Consolidarea capacităților forestiere (infrastructură și prelucrare)
- Managementul durabil al resurselor
- Posibilități de dezvoltare a agroturismului bazat pe agricultura extensivă
- Diversificarea economiei rurale creează locuri de muncă în afara sectorului agriculturii
- Crearea de locuri de muncă în mediul rural, prin pătrunderea întreprinderilor cu capital străin (producători, servicii, etc.)
- Salariul mediu în mediul rural crește datorită creșterii economice
- Posibilitatea de a folosi remitențele pentru investiții
- Intensificarea agroturismului
- Apariția micilor întreprinzători agricoli tineri
- Competențe și cunoștințe neactualizate ale personalului din sistemul public
- Schimbările climatice accelerate și apariția frecventă a dezastrelor naturale și a condițiilor meteorologice nefavorabile
- Gestionare necorespunzătoare a calamităților naturale
- Calamități naturale și creșterea gradului de eroziune a solului în urma defrișărilor
- Reducerea alimentării cu apă din cauza schimbărilor climatice
- Creșterea temperaturii și modificarea modelelor de precipitații
- Gestionarea defectuoasă a practicilor de producție agricolă, care au drept rezultat o creștere a nivelului poluării
- Scăderea biodiversității din cauza expansiunii în masă a culturilor modificate genetic
- Reducerea posibilităților de angajare în agricultură
- Depopularea satelor din cauza migrării și îmbătrânirea populației
- Intensificarea diferențelor între mediul urban și cel rural sub aspectul veniturilor
- Creșterea nivelului sărăciei și al excluziunii sociale în zonele rurale

Raionul Orhei din Republica Moldova are un potențial turistic remarcabil, datorită îmbinării armonioase între patrimoniul cultural-istoric, peisajele naturale spectaculoase și tradițiile autentice ale regiunii. Iată o descriere a principalelor elemente care contribuie la acest potențial.

Raionul Orhei include diferite forme de turism precum și o varietate domenii dezvoltate în vederea promovării valorilor și tradițiilor culturale. Cel mai vast și preponderant domeniu de atractivitate turistică presupune viața la sat. Așa a luat naștere turismul rural.

Turismul rural în raionul Orhei

Turismul rural reprezintă o formă autentică și tot mai populară de explorare a valorilor tradiționale moldovenești, oferind vizitatorilor o experiență profundă și personală în inima satului moldovenesc. Această zonă, cu peisaje pitorești și o bogată moștenire culturală, este ideală pentru turiștii care doresc să evadeze din agitația urbană și să se reconecteze cu natura, tradiția și viața simplă de la sat. La acest domeniu cele mai renumite destinații cu potențial turistic îl au satele: Butuceni, Trebujeni, Morovaia, Ivancea, Teleșeu, Biești, Vatici, Curchi care sunt predispuse cu cazări în case tradiționale ce pot oferi diferite servicii pentru turiști precum:

- activități tradiționale precum: degustări și ateliere de preparare a bucatelor tradiționale precum: mămăliga, sarmale, zeama, plăcinte moldovenești etc.
- ateliere de meșteșugărit local precum: olăritul, țesutul sau broderia, împletitul în lozie, încrustarea în lemn, confecționarea iilor, țesutul covoarelor etc.
- activități gospodărești precum: culesul poamei, fructelor, legumelor, prepararea conservelor, marinatele etc.

Pensiuni și agro-pensiuni ale raionului Orhei

Nr.	Denumirea pensiunii	Localitate	Facilități pentru turiști
1	<u>Complex turistic „Codru”</u>	Orhei, Seliște	• Cazare • Restaurant • Terasă pentru evenimente, conferințe, corporative. • Piscină&Spa • Ciclism prin trasee forestiere • Teren de joacă
2	<u>Complex „Doi Haiduci</u>	Orhei, traseul Chișinău	• Cazare • Restaurant • Spa&Saună • Hipism
3	<u>Agro-pensiunea „Valea Stâncii”</u>	Orheiul Vechi, Trebujeni	• Cazare • Restaurant • Găzduire de evenimente • Master Class culinar
4	<u>Pensiunea „Casa din Luncă”</u>	Orheiul Vechi, Trebujeni	• Cazare

			• Restaurant • Activități tradiționale precum: (încondeierea ouălor de paști, colindatul, semănatul, culesul poamei, prelucrarea poamei), dar și Atelier de confecție în pănuși, plimbare cu barcă, cu trăsura.
5	<u>Pensiune „Vila Roz”</u>	Orhei, Trebujeni	• Cazare • Restaurant • Master Class culinar • Ciclism • Excursii • Activități tradiționale
6	<u>Agro-pensiunea „Casa de sub Stâncă”</u>	Orhei, Trebujeni	• Cazare • Restaurant • Master class culinar • Plimbări cu căruța • Ateliere de meșteșugărit • Tur off-road • Excursii
7	<u>Pensiunea Casa Rândunicii</u>	Orhei, Trebujeni	• Cazare • Alimentare • Ateliere de meșteșugărit • Activități tradiționale (ciclism, drumeții, pescui, dansuri și muzică) etc.
8	<u>Pensiunea Casa Verde</u>	Orhei, Trebujeni	• Cazare • Alimentare • Activități tradiționale (ciclism, drumeții, pescuit, muzică și dansuri etc.)
9	<u>Pensiunea „Villa Etnică”</u>	Orhei, Butuceni.	• Cazare • Restaurant • Găzduiri de evenimente • Muzeu

			• Spa&Saună
10	<u>Agro-pensiunea „Resedinta Rotundu”</u>	Orhei, Butuceni	• Cazare • Restaurant • Saună&Spa&Bazin • Chirie biciclete. • Drumeții
11	<u>Agro-pensiunea „Eco Resort Butuceni”</u>	Orhei, Butuceni	• Cazare • Restaurant • Spa&Saună&Piscină • Săli de banchet și conferințe • Master clasuri • Mini Zoo
12	<u>Agro-pensiune „La Popas”</u>	Orhei, Butuceni	• Cazare • Restaurant
13	<u>Pensiunea „Casa Agricultorului Varzari”</u>	Orhei, Butuceni	• Cazare • Restaurant • Plimbări cu ATV-uri • Plimbări cu bicicleta
14	<u>Agro-pensiunea „La Prisacă”</u>	Orhei, Brănești	• Cazare • Restaurat Bucate tradiționale (la cerere) • Master class (de extragere a mierii) • Degustare de miere • Ciclism • Zonă de odihnă, teren de joacă.
15	<u>Pensiunea „Alegría Village”</u>	Orhei	• Cazare • Foișoare • Loc amenajat pentru pescuit
16	<u>Pensiunea „Villa Cucu”</u>	Orhei, Jora de mijloc	• Cazare • Restaurant • Teren pentru joacă

17	<u>Complexul turistic „Vatra Strămoșească”</u>	Orhei, Vatici	• Cazare • Bucate tradiționale la rug, cuptor etc. • Șezători • Master-classuri, ateliere meșteșugărești • Excursii și vizite în teritoriu.
18	<u>Agro-pensiunea „Hill&Valley”</u>	Orhei, Teleșeu	• Programe culturale • Zone de odihnă în sânul naturii • Activități agricole • Bucate tradiționale • Plimbări cu căruța etc.

Comparativ cu anii precedenți observăm că se dezvoltă tot mai mult rețeaua turistică rurală, ceea ce pune un accent pe vizite și prezența turiștilor în raion. Un factor sensibil este că aceste dezvoltări se produc mai mult în zona Orheiului Vechi, dar acest fapt nu presupune că alte localități nu au ascendent la dezvoltarea teritoriului precum: Complexul turistic „Vatra Strămoșească” din Vatici, Pensiunea „Villa Cucu” din Jora de Mijloc, Complexul Turistic „Codru” din Seliște, Agro-pensiunea „Hill&Valley” din Teleșeu, etc.

Aceste destinații țin să promoveze localitățile și împrejurimile deosebit de frumoase, dar încă nedescoperite și nevalorificate turistic. Pe lângă acest scop mai au și capacitatea de creștere a economiei locale, ceea ce este o oportunitate foarte bună în dezvoltarea rețelelor și infrastructurii locale.

Turismul vitivinicol

Turismul vitivinicol din raionul Orhei este o componentă tot mai importantă a ofertei turistice locale, ce valorifică tradiția vinicolă bogată a regiunii, peisajele pitorești și ospitalitatea specifică zonei rurale din centrul Republicii Moldova.

Situat într-o zonă cu **climat favorabil viticulturii**, raionul Orhei găzduiește numeroase podgorii, gospodării vinicole și crame de familie, care oferă vizitatorilor experiențe autentice de degustare a vinului, tururi ghidate și activități conexe. Astfel, raionul Orhei oferă turiștilor posibilitatea de a alege trasee personalizate, în funcție de preferințele fiecăruia. Vizitatorii pot explora beciuri tradiționale, orașe subterane ale vinului, vinoteci locale, dar și întreprinderi specializate în prelucrarea primară a strugurilor. Printre cele mai renumite destinații incluse în ruta turistică „Drumul Vinului” se numără **Vinăria Brănești** și **Château Vartely**, care reprezintă atracții de referință și constituie un motiv important pentru a vizita raionul Orhei.

Vinăria Brănești din satul Brănești este amenajată într-o veche mină de calcar, galeriile căreia se întind pe o distanță de 75 de km și sunt dispuse pe o suprafață de 75 de ha. Întreaga arhitectură este construită la adâncimea de 60 metri, ceea ce favorizează păstrarea temperaturii constante de 12-14 grade tot timpul anului și a umidității de 90-92%. Condițiilor naturale li se adaugă măiestria oamenilor care transformă strugurii într-o licoare babilică. Vinăria are aproximativ 800 ha de viță de vie aflate într-o zonă frumoasă de pădure, în coasta Orheiului

Foto: Preluată de pe pagina amtrim.md

Vechi, dar și în satele Romanești și Tudora. Complexul turistic „Epoca de piatră” al Vinăriei Brănești își deschide porțile pentru vizitatori. Turiștii vor avea ocazia să descopere galeriile subterane, să deguste vin în sălile special amenajate pentru degustări, să-și închirieze caze pentru păstrarea vinului, să participe la evenimentele culturale, care vor fi organizate în sala de spectacole a complexului turistic și să experimenteze viața în epoca de piatră. În curând vor fi gata și camerele hotelului, zona SPA și restaurantul „Epoca de piatră”, unde nu este acces la internet și telecomunicații, astfel turiștii vor savura din plin viața în peșteră, departe de zgomotul civilizației și de grijile cotidiene.²⁴

Vinăria Chateau Vartely din Orhei este un complex turistic modern, aflat la doar 45 km depărtare de Chișinău, în orașul Orhei. Standarde occidentale, deservire profesională, programe speciale – toate acestea propune complexul turistic „Chateau Vartely” – ce reprezintă 4 case de tip hotelier, 2 săli de restaurant, 3 săli pentru degustare, o curte interioară imensă și o zonă de agrement. În sala de degustare principală, puteți alege unul din cele doua pachete de degustare,

Foto: Preluată de pe pagina amtrim.md

High Quality sau Selected Wines, pentru a cunoaște vinurile de producție Chateau Vartely. Cea de-a doua sală de degustare „Colecția Mondială” va prezenta cea mai vastă colecție din Republica Moldova de vinuri de pe cele 5 continente. Participați la un tur virtual prin renumitele zone vinicole ale lumii și descoperiți calitățile și particularitățile fiecărui soi de vin de pe fiecare continent. Restaurantul complexului, specializat în bucătărie franceză, reușita combinată cu cea națională, vă va surprinde prin ambianța plăcută și atmosfera caldă ce domnește în sălile acestuia.

Plantațiile proprii de viță-de-vie din regiunile Codru și Valul lui Traian asigură calitatea înaltă a vinurilor create. Microclima din aceste zone permite producerea unor vinuri unice. Calitatea vinurilor Chateau Vartely este remarcată prin medalii și distincții, câștigate la cele mai renumite concursuri internaționale: Mondial de Bruxelles, Mundus Vini, Vinalies Internationales, Decanter, International Wine & Spirits Competition, Sakura, Citta del Vino, International Wine Challenge și multe altele.

Dacă analizăm pe scară largă dezvoltarea turismului vitivinicol în zona Orheiului, observăm că aceste doua locații tind să fie stabile pe piața regională cât și națională, dar tot-odată cu un potențial și capacitate de deservire, bogăție culturală, patrimoniu și valori mult mai impresionante.

Patrimoniul cultural-natural

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” - Format în urma unei conlucrări armonioase dintre om și natură, începând cu timpurile preistorice și până în prezent, peisajul cultural „Orheiul Vechi” înscrie un adevărat mărgăritar al culturii naționale și universale. În scopul protejării și punerii în valoare a patrimoniului cultural din zonă, la 15 martie 1968 prin Hotărârea nr. 77 a Guvernului RSS Moldovenești, zona Orheiului Vechi a fost declarată Rezervație, iar pe baza ei a fost creat complexul muzeal Orheiul Vechi. Pentru asigurarea protecției, conservării și salvării pentru generațiile prezente și viitoare a peisajului cultural „Orheiul Vechi”, prin Legea nr. 251/2008 și Hotărârea de Guvern nr. 228/2009 a fost constituită Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” cu statut de persoană juridică, subordonată autorității administrației publice centrale responsabile de protecția patrimoniului. Rezervația cuprinde teritoriul comunei Trebujeni (satele Trebujeni, Butuceni și Morovaia) – 3 924,60 ha și parțial teritorii adiacente din comunele/satele învecinate: Ivancea (satele Furceni și Brănești) – 381,57 ha, Susleni – 8,06 ha, Mașcăuți – 647,17 ha și Molovata – 17,59 ha. În partea centrală a Rezervației este delimitat Peisajul Arheologic Orheiul Vechi nominalizat în anul 2015 pentru înscriere în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO. Peisajul arheologic ocupă o suprafață de 539,12 ha cu un perimetru de 13 232,04 m și are o zonă de protecție cu suprafața de 10 525,433 ha, care corespunde spațiului Rezervației. Cuprinde bunuri de patrimoniu istorico-cultural (situri arheologice, complexe

²⁴ <https://wineofmoldova.com/ro/vinaria-branesti/>

rupestre, complexe de arhitectură vernaculară, obiective etnografice), așezări tradiționale (satele Trebujeni, Butuceni, Morovaia), bunuri de patrimoniu natural (ansambluri geologice și peisagistice, de floră și faună), suprafețe terestre și acvatice în care se efectuează valorificarea reglementată a resurselor naturale, se practică activități agricole, industriale și turistice. Zona de protecție a Rezervației cuprinde teritorii din comunele/satele Trebujeni – 68,35 ha, Susleni – 633,76 ha, Piatra – 338,60 ha, Ivancea (satele Furceni și Brănești) – 1 255,18 ha, Mașcăuți – 2 597,97 ha, Holercani – 479,42 ha, Mărcăuți – 332,16 ha, Molovata – 480,13 ha.²⁵

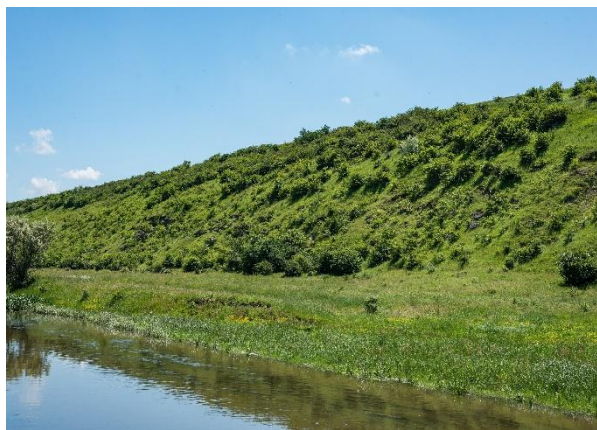
Parcul Național Orhei - Instituția Publică Parcul Național „Orhei” este unicul Parc Național din Republica Moldova, care are drept scop asigurarea menținerii, conservării și folosirii raționale a diversității biologice, complexelor naturale unice, valorii estetice și cultural istorice deosebite, precum și folosirea lor în scopuri științifice, culturale, turistice, instructive și educative. Parcul Național „Orhei” este amplasat în zona centrală a Republicii Moldova, la o distanță de 46 km nord de orașul Chișinău.

Obiectivele de activitate ale Parcului Național „Orhei” sunt:

- asigurarea conservării biodiversității;
- menținerea și îmbunătățirea calității serviciilor ecosistemice;
- menținerea diversității genetice a plantelor;
- promovarea agriculturii ecologice;
- restabilirea pădurilor, pășunilor, luncilor;
- conservarea resurselor de apă;
- sporirea activităților de recreare și valorificarea potențialului turistic

Parcul național se află în zona Podișului Central Moldovenesc, în hotarele administrativ-teritoriale ale raioanelor Orhei, Strășeni, Călărași și Criuleni, cuprinzând total sau parțial 18 localități, printre care: Ghetlova, Morozeni, Neculăieuca, Ivancea, Peresecina, Donici, Teleșeu, Pohorniceni, Puținței, Trebujeni, Seliște, Vatici, Codreanca, Românești, Țigănești, Bravicea, Săseni și Mașcăuți. Nucleele principale sunt rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, rezervația peisagistică Trebujeni, segmentul de pădure Curchi cu mănăstirea omonimă și rezervația peisagistică Țigănești cu mănăstirea Țigănești.²⁶

Monumentul geologic și paleontologic „Amplasament de vertebrate fosile”, care se întinde pe o suprafață de 2 ha și este o arie naturală protejată de stat amplasată la marginea de vest a satului Pocșești raionul Orhei.

raionul Orhei, pe malul drept al râului Răut.

Monumentul geologic și paleontologic „Stânca Mîglă” situat la 0,5 km nord-vest de satul Piatra raionul Orhei, se întinde pe o suprafață de 3 ha.

Monumentul hidrologic „Izvorul Cucuruzeni” este o arie naturală protejată de stat, care se întinde pe o suprafață de 0,5 ha, lângă satul Cucuruzeni raionul Orhei, pe malul drept al râului Cogîlnic.

Monumentul geologic și paleontologic „Defileul Orhei” amplasat lângă municipiul Orhei, pe o suprafață de 100 ha.

Monumentul geologic și paleontologic „Recif pe malul Răutului” este o arie naturală protejată de stat, care se întinde pe o suprafață de 3 ha lângă satul Piatra

²⁵ <https://orheiulvechi.com/rezervatia/>

²⁶ <https://pno.md/acasa>

Monumentul hidrologic „Izvorul Jeloboc” este o arie naturală protejată de stat ce se întinde pe o suprafață de 10 ha, la 1 km sud-est de s. Jeloboc raionul Orhei, la talpa versantului stâng al văii. Acesta curge la aproximativ 50 m de malul Răutului, pe un deal stâncos abrupt. Este izvorul cu cel mai mare debit din țară (150 l/sec.) și unul dintre cele mai puternice izvoare din Europa. Apa este extrem de curată, cristalină, foarte gustoasă, slab mineralizată, practic nu necesită prelucrare și curățare, datorat adâncimii la care își are originea izvorul. Apa izvorului curge spre stația de captare, iar surplusul ei, aproximativ jumătate din stocul de apă sau 2 mii de m³/oră, curge printr-o conductă într-un pârau, care se scurge în r. Răut. Apa iese prin fisurile din calcarele sarmațiene, fiind captată și pompată prin țevi pentru alimentarea mun. Orhei cu apă potabilă.

Monumentul hidrologic „Izvoare” se întinde pe o suprafață de 0,5 ha, în satul Izvoare raionul Orhei și este amplasat în curtea gospodarului Caraman V.

Rezervația silvică „Cobîleni” se întinde pe o suprafață de 33,5 ha, pe malul drept al râului Nistru la nord de s. Lopatna, r-nul Orhei, ocolul silvic Susleni, Cobîleni raionul Orhei. În rezervație sunt prezente izvoare, stânci calcaroase și peșteri.

Rezervația silvică „Vișcăuți” este o arie naturală protejată de stat, care se întinde pe o suprafață de 24 ha, în ocolul silvic Susleni, Vișcăuți, raionul Orhei.

Rezervația peisajeră „Pohrebeni” se întinde pe o suprafață de 1049 ha între satele Pohrebeni și Voroteț.

Rezervația Peisajeră „Trebujeni” este o arie

naturală protejată de stat și se întinde pe o suprafață de 500 ha, între satele Furceni și Trebujeni, ocolul silvic Susleni, Jeloboc-Furceni. Peisajul cuprinde versanții stâncoși ai râului Răut și afluenții lui Drăghinici și Ivancea, parțial împăduriți, precum și multiple peșteri, grote, diverse monumente de cultură și locuri pitorești.

Patrimoniul antropic și arhitectural

Raionul Orhei, situat în centrul Republicii Moldova, este o zonă deosebit de bogată în patrimoniu antropic, îmbinând tradiții arhitecturale, monumente istorice și religioase, precum și vestigii arheologice ce reflectă evoluția culturală și spirituală a regiunii. Acesta include:

- 61 Edificii religioase, complexe edilitare (mănăstiri, biserici);
- Monumente istorice;
- 104 Situri arheologice de importanță națională;
- 49 Vetre medieval;
- 35 Situri arhitecturale;
- 1 casă memorială, 3 conace, 9 muzee, 1 complex de meșteșuguri populare; etc.

Edificiile religioase raionului Orhei

Raionul Orhei este deosebit de bogat în **edificii religioase**, care reflectă atât tradițiile ortodoxe moldovenești, cât și influențele altor confesiuni prezente în regiune de-a lungul timpului. Iată o descriere a celor mai importante lăcașuri de cult din raion:

Biserica „Sfântul Dumitru” este cel mai vechi lăcaș de cult din orașul Orhei, construit între anii 1632 și 1636. Aceasta a fost ctitorită în 1637 de către Vasile Lupu, domn al Țării Moldovei între 1634–1653. O pisanie aflată deasupra intrării, împodobită cu stema Moldovei, confirmă acest fapt. Inscripția spune: „Cu binevoința Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, a ctitorit acest lăcaș, în numele

preaslăvitului Dumnezeu - făcător de minuni - Ion Vasile Voievod din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei și Doamna sa Teodosia și copiii voievodului”.

De-a lungul timpului, biserica a suferit modificări, printre care adăugarea unei clopotnițe pe două niveluri. Edificiul este construit în stilul moldovenesc vechi mixt, cu elemente arhitecturale originale:

- Pronaosul este dreptunghiular și alungit, iar pridvorul închis este amplasat lateral, nu în continuarea pronaosului – un detaliu neobișnuit pentru tradiția vremii.
- Turnul clopotniței este situat deasupra pronaosului.
- Portalul este încadrat de un chenar de piatră în stil gotic, iar ferestrele prezintă de asemenea decorațiuni gotice.
- Cupolele din piatră ale naosului și pronaosului sunt remarcabile prin faptul că sunt originale și neafectate de timp, lucru rar întâlnit în arhitectura bisericilor moldovenești.

Biserica „Sfântul Dumitru” are o valoare patrimonială istorică și artistică de nivel național și este considerată una dintre cele mai importante construcții eclesiastice păstrate în Moldova. De altfel, imaginea ei este redată pe bancnota de 5 lei moldovenești.

Biserica romano-catolică din Orhei, având hramul „Adormirea Maicii Domnului”, este un monument de arhitectură de importanță națională, inclus în registrul patrimoniului Republicii Moldova. Edificiul a fost construit în anul 1914, în stil neogotic, pentru a servi comunitatea catolică locală, formată în principal din polonezi, lituanieni și germani. Ctitorul acestei biserici a fost Cezarina Dolivo-Dobrovolskaia (născută Toma Boczarska), de origine lituaniană. Soțul ei, un ofițer rus în rezervă, a fost ctitorul bisericii ortodoxe din satul Brăviceni. Cezarina a fost înmormântată în cripta bisericii romano-catolice din Orhei, iar urmașii familiei, stabiliți astăzi în Elveția și Canada, au vizitat de mai multe ori lăcașurile ctitorite de strămoșii lor. În perioada regimului sovietic, biserica a fost profanată și parțial distrusă, fiind transformată inițial în sală de sport, apoi într-un depozit. Timp de decenii, lăcașul a fost lipsit de funcția sa spirituală. Abia în 2005, prin eforturile părintelui Klaus Kniffki, biserica a fost retrocedată micii comunități catolice rămase în oraș, iar în 2008 a fost renovată și redeschisă pentru enoriași. Astăzi, comunitatea catolică din Orhei numără aproximativ 20 de persoane, iar în întreg raionul se estimează existența a circa 100 de credincioși catolici.

Catedrala „Sfântul Nicolae” din Orhei este un edificiu religios impunător, construit la începutul secolului XX. Prin dimensiunile și stilul său arhitectural, catedrala se impune ca una dintre cele mai semnificative construcții religioase ale orașului.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, catedrala a suferit pagube considerabile, fiind parțial distrusă. După încheierea conflictului, în perioada sovietică, lăcașul de cult a fost profanat și transformat în spații laice:

- mai întâi a servit drept depozit,
- apoi a fost transformat în sală de box și sport,
- ulterior a găzduit Școala Sportivă din Orhei.

Abia după anul 1990, odată cu redeschiderea lăcașurilor de cult în Republica Moldova, Catedrala „Sfântul Nicolae” a fost redeschisă pentru slujbe religioase și reactivată ca spațiu de rugăciune și spiritualitate pentru comunitatea ortodoxă din Orhei.

Biserica „Sfântul Vasile de la Poiana Mărului” din Orhei este situată într-o zonă pitorească a municipiului Orhei, la intersecția străzilor Dorobanți, Tricolorului și M. Gorki, la aproximativ 1 kilometru de centrul orașului. Amplasată în apropierea unui lac și înconjurată de un cadru natural deosebit, biserica se remarcă prin suplețea arhitecturală și originalitatea stilului, contribuind la înfrumusețarea acestei părți vechi și liniștite a orașului. Construcția a început în anul 2009, fiind un lăcaș de cult relativ nou, dar deja apreciat pentru armonia pe care o aduce atât peisajului urban, cât și vieții spirituale a comunității. Biserica „Sfântul Vasile de la Poiana Mărului” este construită în stil ștefanian, caracterizat prin elemente tradiționale moldovenești, dar cu influențe moderne. Una dintre trăsăturile distinctive ale bisericii este utilizarea suprafețelor mari de sticlă, în special la intrare, unde sunt reprezentați mai mulți sfinți români. Această combinație între tradiție și modernitate conferă lăcașului un aspect unic și luminos.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din satul Donici, raionul Orhei, este un lăcaș de cult cu o deosebită valoare istorică și arhitecturală, strâns legat de familia scriitorului Alexandru Donici. Edificiul a fost construit de părinții săi, Dimitrie și Elena Donici, în cinstea credinței și a memoriei familiei. În apropierea bisericii se află o clopotniță, care adăpostește cavoul familiei Donici. Aici sunt înmormântați

părinții scriitorului, fratele său Andrei și soția acestuia, Anastasia, precum și fiul lor, Nicu. Din punct de vedere arhitectural, biserica se remarcă prin inspirarea din una dintre marile catedrale ale Sankt Petersburgului, fiind o reproducere la scară mai mică a acesteia. Proiectul este atribuit celebrului arhitect Francesco Bartolomeo Rastrelli, de origine italiano-franceză, cunoscut pentru stilul său baroc grandios și pentru lucrările realizate în Imperiul Rus. Biserica din Donici nu este doar un loc de rugăciune, ci și un simbol al memoriei unei familii nobile și al legăturii profunde dintre istorie, artă și spiritualitate în spațiul basarabean. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” face parte din Complexul muzeistic „Alexandru Donici”, care include și casa-muzeu a scriitorului, clopotnița cu cavoul familiei Donici și izvorul „Stânca”. Această zonă este inclusă în diverse rute turistice, cum ar fi Ruta turistică N5, oferind vizitatorilor o oportunitate de a explora patrimoniul cultural și istoric al regiunii.

Schitul de călugări „Adormirea Maicii Domnului” din satul Butuceni este un lăcaș de cult cu o istorie veche și o valoare spirituală și culturală deosebită. Situat la doar 15 km de municipiul Orhei și aproximativ 60 km de Chișinău, schitul este amplasat într-un loc pitoresc, pe un promontoriu stâncos și abrupt de pe malul drept al râului Răut. Se presupune că schitul a fost fondat în secolul al XV-lea, fiind astfel unul dintre cele mai vechi așezăminte monahale din regiune. Biserica rupestră din cadrul schitului păstrează icoane originale cu inscripții din secolul al XVIII-lea, dovadă a continuității vieții religioase de-a lungul secolelor. În perioada regimului sovietic, complexul a fost secularizat și transformat într-un muzeu în aer liber, fiind inclus în circuitul turistic datorită valorii sale istorice și arhitecturale. În anul 1996, schitul a fost reînființat și redeschis pentru viața monahală, revenind la funcția sa religioasă originală. Astăzi, este locuit de o comunitate de călugări ortodocși care se ocupă de păstrarea și valorificarea patrimoniului spiritual al locului. Schitul Butuceni face parte integrantă din renumitul Complex „Orheiul Vechi”, un sit cultural și natural de importanță națională și internațională, care atrage anual mii de turiști și pelerini.

Mănăstirea Curchi cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, este unul dintre cele mai importante monumente de arhitectură religioasă din Basarabia, situată într-un cadru natural de o rară frumusețe – în inima Codrilor Orheiului, în satul Curchi, la doar 12 km de Orhei și 55 km de Chișinău. Mănăstirea Curchi este compusă dintr-un complex arhitectural impresionant, ce cuprinde:

- 5 biserici (dintre care două deosebit de valoroase arhitectural),
- clădiri cu chilii,
- stăreția,
- încăperi auxiliare,
- livadă spațioasă,
- un schit cu arhondaric situat la 500 m de mănăstire,
- precum și un bazin de piatră.

Biserica „Nașterea Maicii Domnului” – construită în 1775 de Iordache Curchi, este realizată în stil neobizantin și este una dintre cele mai reprezentative din regiune. Biserica „Sfântul Nicolae” – construită între 1808–1810, îmbină stilul clasicismului rusesc cu elemente de baroc occidental. Printre ctitorii de seamă ai mănăstirii se numără și Regele Mihai I al României. Mănăstirea Curchi este inclusă pe listele monumentelor de arhitectură UNESCO, fiind recunoscută nu doar pentru frumusețea sa arhitecturală, ci și pentru valoarea sa istorică și spirituală.

Mănăstirea Hirova, cu hramul „Sfântul Simeon Stâlpnicul”, este o mănăstire de călugărițe situată în satul Neculăieuca, raionul Orhei, la 60 km de Chișinău și 15 km de municipiul Orhei, într-un peisaj liniștit și plin de farmec. Mănăstirea a fost întemeiată în anul 1805 de către Mitropolitul Veniamin Costachi, pe locul unui schit de călugări care fusese distrus de un incendiu în 1803. Astfel, Hirova își începe existența ca așezământ monahal pentru călugărițe, devenind în timp un important centru de viață spirituală. În anul 1959, în contextul represiunilor religioase din epoca sovietică, mănăstirea este închisă, iar viața monahală este întreruptă timp de mai bine de 30 de ani. După prăbușirea regimului comunist, în 1990, Mănăstirea Hirova este redeschisă, iar comunitatea de călugărițe începe să se reorganizeze și să refacă patrimoniul spiritual și material al așezământului. Biserica „Sfântul Nicolae” a fost renovată la începutul anilor '90, fiind repusă în funcțiune pentru slujbe și rugăciuni. Un element deosebit al mănăstirii îl reprezintă chiliile vechi ale călugărițelor, construite în jurul anului 1800. Acestea au fost păstrate și sunt încă locuite, păstrând o atmosferă autentică de viață monahală tradițională.

Conacele / muzeele raionului Orhei sunt prezentate prin:

Casa-muzeu „Alexandru (Alec) Donici” din satul Donici - este un muzeu de rang național, din satul Donici (redenumit după fabulist; în trecut – Bezin). Acesta este casa în care s-a născut poetul fabulist basarabean Alec Donici. A fost declarat muzeu în 1977. Înaintea înființării (în perioada sovietică), casa familiei Donici era folosită ca școală. Din complexul muzeal „Alexandru Donici”, fac parte:

- Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, ctitorită de familia Donici, care poate fi considerată o copie la scară mult mai mică a unei catedrale din Sankt-Petersburg, construită după planurile arhitectului Bartolomeo Rastrelli.
- Clopotnița construită deasupra cavoului familiei Donici, de către arhitectul de origine bulgară Filip I. Stroi-Stoianov, în anul 1894, unde sunt înmormântați câțiva membri din familia Donici;
- „Bustul lui Alexandru Donici” a fost amplasat în curtea conacului în anul 1969;
- Izvorul care poartă numele de „Izvorul Stanca”, unde se păstrează și astăzi în bună stare vechiul sistem de colectare și filtrare a apei de la 12 izvoare.

Conacul familiei „Lazo” din satul Piatra - conacul a fost construit între anii 1862-1865 de Ioan și Matilda Lazo, reprezentanții unei familii de viță nobilă din Basarabia. Două generații ale familiei Lazo și-au petrecut o parte a vieții în această casă. În 1894 Gheorghe și Elena Lazo au vândut conacul de la Piatra. Până la 1940 casa familiei Lazo a trecut prin mâinile mai multor proprietari. După 1945 casa este naționalizată și utilizată ca sediu pentru școală. În anul 1974 conacul reconstruit devine muzeu memorial, consacrat eroului războiului civil din Rusia, Serghei Lazo. Expoziția Conacului familiei Lazo, intitulată „Ambient basarabean - cuprinde un salon de primire, sufrageria, un birou-bibliotecă și camera copiilor. Prin piese memoriale și tipologice este prezentată ambianța materială și morală a Conacului familiei Lazo cu câteva generații ale acestei familii de nobili, cu epoca lor, cu toată complexitatea retrăirilor, emoțiilor, faptelor, intercalată cu istoria personalităților - titulari ai Conacului.

Conacul familiei Balioz din satul Ivancea - Construit între anii 1852 și 1873, conacul din Ivancea este una dintre clădirile istorice importante din Republica Moldova. Acesta a fost comandat de către boierul armean Carabet Balioz și se crede că acesta a fost administratorul și ginerele lui Manuc Bei. În 1941, urmașii lui Balioz s-au refugiat peste Prut, iar conacul a fost folosit de noua administrație ca spital militar, baie, bibliotecă, precum și în alte scopuri. În 1975 a fost luat sub protecția statului, iar în 1984 complexul a fost transformat în Muzeul meșteșugurilor populare. Conacul găzduiește în prezent două expoziții permanente: una ce ilustrează istoria conacului și a familiei Balioz, și alta – care reflectă arhitectura vernaculară în piatră din zona Orheiului. Este vorba de o colecție de obiecte din piatră ce reprezintă meșteșugul străvechi specific regiunii.

Construcția, realizată la comanda boierului armean Carabet Balioz între anii 1852 și 1873, reflectă influențele stilului european vestic și ale clasicismului rus. În cadrul complexului se regăsesc și alte construcții valoroase, cum ar fi un turn de apă pe trei niveluri, hambare, pivnițe, moară, grajduri și fierărie, care adaugă un farmec istoric acestui loc.

Conacul este înconjurat de un parc impresionant de 3 hectare, cunoscut sub numele de parcul din Ivancea, unde pot fi admirați castani, brazi, tei și diverse specii exotice de plante.

Conacul familiei Bagdasarov s. Piatra - Acest monument de arhitectură cu valoare națională a fost construit în secolul al XIX-lea de nobilii armeni ai familiei Bogdasarov, despre care se spune că ar fi venit în Basarabia din Imperiul Otoman, împreună cu Manuc Bei. La începutul secolului al XX-lea, domeniul reprezenta o gospodărie tipică pentru o familie de nobili, cuprinzând ferme de păsări, porci, vite și oi, precum și plantații de viță-de-vie și livezi. Complexul era vast, cu numeroase anexe gospodărești, o cramă situată în spatele conacului și un lac în față. Localnicii mai în vârstă își amintesc că boierul deținea și un garaj pentru mașini și tractoare, dar și o minicentrală electrică. După anul 1944, conacul a fost transformat pentru o vreme în închisoare, iar mai târziu a devenit parte a colhozului „Serghei Lazo” – fermele au fost preluate, clădirea a fost folosită ca depozit de cereale, iar bucătăria, anexă a conacului, servește și astăzi drept sediu al brigăzii de tractoare.

Complexul de meșteșuguri „Arta Rustică,, din Clișova Nouă - localitate din centrul Moldovei, așezată în preajma traseului internațional Chișinău-Lvov. De la creare și până în prezent este mereu în schimbare. Fondat din inițiativa Organizației Obștești „Femeia Rurală”, având ca obiective cultivarea dragostei pentru tezaurul izvorât din moștenirea populară.

În cadrul complexului sunt predispușe câteva săli amenajate cu expoziții a îndeletnicirilor acestui minunat sediu pe care administratoarea le enumeră. Complexul de Meșteșuguri „Artă Rustică” este

fondat din inițiativa meșterului popular Ecaterina Popescu. Astfel, pe parcursul anilor 2003-2018, în baza atelierului său de creație, transferat de la domiciliu într-un spațiu privat, dezvoltă un Complex de meșteșuguri populare structurat în mai multe compartimente: o Casa Mare - model, muzeul țesăturilor autentice, întreprindere meșteșugărească „Rusticart”, centrul de instruire în domeniul meșteșugurilor populare, sala de expoziție cu compartimentele Portul popular și Covorul Basarabean.

Obiectivul major al Complexului este cercetarea, conservarea și valorificarea artei populare din Republica Moldova prin organizarea diverselor activități, evenimente culturale. Aici s-a lansat și continuă să se organizeze festivalul tradițional „Frumos Covor Basarabean”, aici se organizează șezători, clăci de lucru ca altă dată.

„Arta Rustică” este atestat ca Centru de meșteșuguri cu titlul-model. Aici se realizează multe proiecte de instruire pentru femeile adulte, copii. În cadrul acestor proiecte se însușesc diverse genuri de meșteșuguri, prioritar, însă, este revenirea la vechile tehnici de confecționare a unui covor cu motive tradiționale - revenirea la Covorul Basarabean, care a avut cea mai frumoasă înflorire pe parcursul întregului secol al XVIII-lea. Centru de meșteșuguri se bucură de o vastă colecție de covoare realizate manual prin diferite tehnici, la fel o colecție a portului popular ce îmbină ii, brâie, catrințe, trăistuțe etc. La fel Complexul conține câteva săli cu exponate.²⁷

Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Orhei - Edificiul Muzeului a fost construit în anii 1928-1929, fiind proprietate personală a arhitectului mun. Orhei Mircea Bengulescu. Această clădire este monument istoric înregistrat cu nr. 960 sub denumirea „Casă de locuit cu îngrădire ornamentală” în Registrul Monumentelor R. Moldova ocrotite de Stat aprobat prin Hotărârea Parlamentului Nr.1531-XII din 22 iunie 1993 și Hotărârea nr. 984 a Ministerului Culturii și Turismului din RSSM.

Actualmente în patrimoniul muzeului se află 23 000 de piese – fond de bază, dintre care 18 959 documente, 1020 fotografii, 924 obiecte etnografice, 508 obiecte arheologice, 658 numismatice, 53 obiecte de artă decorativă și 895 alte obiecte. Ele sunt prezentate publicului în cadrul expoziției permanente și a expozițiilor temporare. Expoziția permanentă a muzeului cuprinde 60 de standuri prin care este oglindită istoria ținutului și urbei Orhei de la origini până în zilele noastre. Muzeul are 7 săli expoziționale.

Clădirea muzeului este monument de arhitectură de importanță națională, protejată de stat el se află în incinta unei Case de locuit în centrul or. Orhei cu poartă ornamentală, fostă vilă construită prin anii 1928-1929 în stil neoromânesc care a aparținut arhitectului român Mircea Bengulescu. Suprafața internă a clădirii este de 314,4m/2 , suprafața exterioară 245 m/2. În prezent instituția se află într-o reparație stopată și sunt funcționale numai 4 săli expoziționale. Începând cu 1937, Asociația învățătorilor din orașul Orhei înființează un mic muzeu public, iar în 1964 la 14 februarie, în baza Ordinului nr.82 al Ministerului Culturii, se înființează „Muzeul de Istorie a Ținutului Orhei”, amplasat în două săli ale Bibliotecii Orășenești. Mai târziu în 1966, Comitetul executiv Orășenesc Orhei ia decizia privind crearea unui muzeu public în incinta Casei de Cultură din Orhei. În 1971 Comitetul Executiv Orășenesc Orhei a transmis la balanța muzeului clădirea actuală, iar la 8 octombrie 1974 a avut loc inaugurarea muzeului.

Muzeul de Istorie al Evreilor din Orhei - Inaugurat la 30 ianuarie 2020, este primul muzeu de istorie al Evreilor din Republica Moldova. Orheiul a fost istoric dens populat de membri ai comunității evreiești. A devenit cea mai mare comunitate evreiască din toată Basarabia. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, populația orașului era formată din trei sferturi din evrei.

Exponatele conțin documente și alte dovezi ale vieții, obiceiurilor, tradițiilor, meșteșugurilor și activității evreilor din această regiune a republicii. De asemenea, în muzeu pot fi găsite povești de viață ale etnicilor evrei. Este un loc de reflecție activă asupra memoriei și experienței evreilor din secolele 19-20 și contribuția lor la viața economică și culturală a țării. În cadrul muzeului, vizitatorii au posibilitate să citească informația cu referire la istoria comunității evreiești din Moldova, aceasta fiind prezentată în două limbi: română și rusă.

Conform datelor statistice din anul 2021, în Republica Moldova locuiau circa 15 000 de evrei. În perioada interbelică, orașele Chișinău, Orhei și Soroca găzduiau cel mai mare număr al comunității. Referitor la orașul Orhei, circa 65% o reprezenta populația iudaică din întreg numărul de locuitori. Tot acolo activau în jur de 30 de sinagogi.

²⁷ <https://rusticart.md/>

Piese vestimentare, obiecte donate sau păstrate cu sfințenie – toate pot fi admirate în cadrul muzeului evreiesc de istorie din orașul Orhei. Acesta, ca localizare, ar fi avut o mare însemnătate pentru comunitatea evreiască de odinioară.

Muzeul „Ion Budulai” se află în s. Ocnîța-Răzeși com. Cucuruzeni și este constituit de AO „Ion Budulai”, fondată de Ion Adomnița, a cărui pasiune pentru colecționarea de obiecte de demult, l-a împins să-și transforme gospodăria într-un veritabil muzeu. Aici se află expuse peste 27 000 de obiecte vechi, număr al registrului la care a reușit să-l expună, dar încă zeci de mii rămân neînregistrate din motiv că colecția este numeroasă și proprietarul nu reușește să le transcrie în registrul de evidență. De la unelte de grădinărit din vremurile de odinioară și până la arme, uniforme militare, icoane, tacâmuri, stindarde, aparate de radio din anii '50, obiecte de mobilier și instrumente muzicale. La moment muzeul privat este într-o stare avariata și necesită investiții, proprietarul este în căutare de proiecte, însă tot mai activează pentru turiștii străini.

Muzeul „Vatra Strămoșească” s. Vatici, muzeu privat - locul este o adevărată oază a satului și este opera lui Anton Lașcu și a familiei sale. În apropierea Mănăstirii Curchi, la intrare în satul Vatici se află o mică întindere pitorească, împrejmuită cu un gard din nuiele, un podeț din lemn și o ogradă spațioasă. Specific caselor boierești, moștenită de la rudele sale, domnul Anatol Lașcu a restaurat-o și transformat-o într-un muzeu, păstrându-i elementele unei locuințe tipice începutul sec. XIX – sf. Sec. XX, cu șase coloane ornamentate în stilul arhitecturii vernacular cu 4 camere pe interior. Muzeul conține multe obiecte interesante: sculpturi, arme, cărți, obiecte gospodărești, piese de meșteșugărit din acele locuri și timpuri.

Muzeul Vatra Strămoșească este totodată o vatră de românism. Complexul muzeistic „Vatra Strămoșească” are în proprietatea sa mai multe anexe predestinate ofertelor turistice, precum: foisorul amenajat cu scaune și mese în stilul perioadei interbelice „Crâșma Tătarului”, o bucătărie de vară unde se prepare cele mai gustoase bucate tradiționale, un beci cu gustări tradiționale, vinuri de diferite soiuri, etc. Cel mai frumos prilej de a rămâne oaspete în această oază de liniște este rugul de seara. Bucatele la ceaun și jăratec. Popasul la Muzeul Vatra Strămoșească este un bun prilej de a oaspeți și de a călători înapoi în timp²⁸.

Muzeul privat „Acasă” din satul Pohorniceni - În s. Pohorniceni, raionul Orhei, a fost inaugurat Muzeul-expoziție sub cerul liber „Acasă”, reprezentând curtea țărănească tradițională. Zinaida Marin, în activitatea sa, prin participarea la numeroase expoziții cu obiecte rare, aranjamente caracteristice unei gospodării tradiționale în ținutului nostru, tinde la valorificarea și promovarea patrimoniului cultural. Începând cu iulie 2020, comunitatea din Pohorniceni, un pitoresc sat din raionul Orhei, se bucură de un nou punct de interes cultural și turistic: Casa Muzeu și expoziția sub cerul liber inițiate de Zinaida Marin. Această destinație nu numai că păstrează tradițiile și valorile locale, dar oferă și o incursiune autentică în viața rurală moldovenească de altădată. Casa, o construcție tradițională din secolul XIX, a fost transformată într-un muzeu viu, unde vizitatorii pot explora expozate ce ilustrează viața cotidiană a țăranilor moldoveni. De la uneltele agricole la obiecte de uz casnic, fiecare articol spune o poveste a trecutului bogat al regiunii. Unul dintre cele mai fascinante elemente ale gospodăriei este pivnița veche de aproape 150 de ani, care a servit diverse scopuri de-a lungul timpului, inclusiv de adăpost în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Recent, a fost adăugată o pictură murală la intrarea în pivniță, realizată cu ajutorul unei voluntare, aducând un suflu nou acestui spațiu istoric.²⁹

Muzeul „Casa meșteșugarilor” din satul Butuceni din cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” - Casa meșteșugarilor este o nouă locație muzeistică deschisă în satul Butuceni, renovată în 2024. Construită însă în 1926 reprezentând o gospodărie tipică gospodarilor din arealul centru. Împrejmuită cu zid din piatră, o ogradă spațioasă și o casă mica cu o intrare și patru ferestre. Pripa casei este construită din lemn cu 6 stâlpi. Casa meșteșugarilor este predestinată pentru expozatele ce reprezentau în trecut principalele meșteșuguri din areal și va fi expuse în aer liber pentru sezonul de vară. Casa mare-principal încăperea a acestei locuințe este cea unde se păstra zestrea familiei, se primeau oaspeții și se petreceau cele mai importante evenimente redată și astăzi exact în acest stil. (Sursa: Arhiva Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”).

²⁸ <https://pensiuneavatici.wordpress.com/>

²⁹ <https://gospodariemuzeu.wordpress.com/>

Muzeul „Prima școală din Areal” din s. Morovaia din cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”- „Prima școală” din arealul rezervației din s. Morovaia a fost restaurată și conservată prin programul transfrontalier „Istorie și Muzică - valori ce ne unesc”, iar acum i-am dat o nouă viață prin transformarea acesteia într-un muzeu. Școala din s. Morovaia a fost inițial o gospodărie a unui boier din zonă, datând încă din 1903, aceasta reprezentând o reședință de vară pentru familia s-a. După puțin timp, feciorul boierului a hotărât să se mute în această locuință. Ulterior, fiind un om luminat, a decis să transforme locuința într-o școală pentru copiii din localitățile din zonă. Oferindu-i perspectiva pentru studii la etajul doi, primul fiind destinat pentru familia s-a. În anii ocupației sovietice școala a fost închisă, fiind redeschisă în 1947, dar acolo predând alți profesori, pentru că proprietarii au fost deportați. Școala a fost activă până la mijlocul anilor 50, apoi a fost definitiv închisă. Vechii proprietari reveniți în țară au vândut locuința Rezervației. Realizarea a fost posibilă datorită proiectului transfrontalier România - Republica Moldova „Istorie și muzică - valori ce ne unesc”, realizat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova și Muzeul Județean Botoșani, din fonduri UE. (Sursa: Arhiva Rezervației Cultural-Natural „Orheiul Vechi”).

Muzeul „Gospodăria Țărănească” din s. Butuceni din cadrul Rezervației – Cultural- Naturale „Orheiul Vechi” - Casa Țărănească (Muzeul Etnografic) din satul Butuceni își întâmpină vizitatorii din 1979. Gospodăria păstrează intact formele arhitecturale arhaice specifice secolelor XIX-XX, ale caselor din această zonă. Elementul durabil și definitoriu al gospodăriei respective este zidul de piatră, care delimitează „universul țăranului” de restul lumii. Interiorul gospodăriei rurale cuprinde: casa, bașca, beciul, loznița, râșnița și alte elemente. Arhitectura specifică include prezența obligatorie a prispei cu stâlpi sculptați din piatră, a tindei, dormitorului și a „casei mari” – camera pentru oaspeți. Interiorul așezării, în mod tradițional, este împodobit cu țesături, broderii, alte accesorii, lucrate manual din materiale locale cu folosirea coloranților naturali dar și cu piese de mobilier corespunzător zonei și vremii. Bașca, adică locuința de vară, este adâncită în stâncă, fiind utilată cu plită, sobă și cuptor. Beciul reprezintă locul de depozitare a vinului și a produselor alimentare. Loznița reprezintă un cuptor special amenajat pentru uscarea fructelor, iar râșnița servea la măcinarea grânelor necesare pentru pâinea și plăcintele coapte de gospodina casei. (Sursa: Arhiva Rezervației Cultural-Natural „Orheiul Vechi”).

Muzeul de Arheologie și Antropologie din s. Butuceni din cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” - Muzeul și expozițiile sale sunt structurate în jurul epocilor istorice și reflectă toate etapele importante ale civilizației umane la Orheiul Vechi, de la Paleoliticul târziu (cca. 30 – 20.000 î.Hr.) până la Evul Mediu târziu. Sala de Expoziție a fost inaugurată în anul 2003 și reunea vestigii arheologice reprezentând diferite epoci istorice descoperite în zona Orheiul Vechi, cu 2 expoziții permanente. Din anul 2020 Sala de Expoziții a suferit modificări și recondiționări, iar printr-un ordin intern a fost creat Muzeul de Arheologie și Antropologie, a căror expoziții permanente au fost îmbogățite cu materiale arheologice și antropologice – circa 186 piese și 2 schelete umane. (Sursa: Arhiva Rezervației Cultural-Natural „Orheiul Vechi”).

Muzee pe Regiune/Raioane, 2023

	Muzee - total, unități	Numărul pieselor de muzeu din fondurile de baza, unități	Nr de vizite, persoane	Nr lucrătorilor, persoane
Total țară	132	1 659 403	719 432	856
RD Centru	42	265 536	275 672	175
..Anenii Noi	5	18 962	8 074	12
..Călărași	7	49 947	9 325	15
..Criuleni	1	11 445	3 336	5
..Dubăsari	2	10 814	4 335	7
..Hîncești	4	27 895	16 770	24
..Ialoveni	2	20 753	6 946	6
..Nisporeni	4	15 507	6 287	6
..Orhei	7	50 204	170 514	69
..Rezina	2	1 509	25 323	0
..Strășeni	3	2 886	6 417	11
..Șoldănești	..	..	..	..
..Telenești	2	40 687	10 257	7

..Ungheni	3	14 921	8 088	13
-----------	---	--------	-------	----

Sursa: Biroul National de Statistica, Raportul statistic nr.8-c³⁰

Comparativ cu datele statistice incluse în SDR 2021-2025, rezultatele cu privire la numărul de muzee pe țară au crescut considerabil în anul 2019 fiind înregistrate 127 muzee, iar în anul 2023 sunt înregistrate 132 muzee. Pe raionul Orhei, numărul muzeelor rămâne același însă numărul pieselor de muzeu din fondurile de bază crește cu 6 847 piese, vizitele cresc cu 132 510 persoane, respective angajați în domeniu sunt cu 17 mai mult față de anul 2019. Acest fapt denotă activitatea prodigioasă a lucrătorilor din domeniu, cât și interesul locuitorilor și al turiștilor față de istoricul și potențialul turistic a acestei regiuni.

De asemenea, municipiul Orhei se remarcă printr-un număr considerabil de monumente istorice, Statui și plăci comemorative reprezentative pentru arhitectura locală din secolele XIX și XX, care au potențialul de a captiva atenția și interesul vizitatorilor.

Infrastructura turistică

Punctual, infrastructura turistică din Orhei este bine structurată, deși mai puțin axată pe turismul rural autentic comparativ cu zona Orheiului Vechi, este în dezvoltare și oferă o gamă de servicii pentru vizitatori. Iată o descriere detaliată:

Cazare

Pe lângă pensiunile turistice din raion, orașul Orhei este amenajat cu hotelurile bazate pe cazări tradiționale cu mic dejun, fără alte opțiuni turistice precum:

- Hotel Codru – un hotel cu renume, fiind prima opțiune de cazare mulți ani la rând.
- STARK HOTEL - Un hotel modern de 4 stele care oferă camere cu aer condiționat, Wi-Fi gratuit, parcare gratuită, un bar și room service.
- EcoDor - Un hotel cu recenzii excelente, care oferă camere cu Wi-Fi gratuit, parcare privată gratuită, o grădină și o terasă
- Chateau Vartely - Deși este o cramă, oferă și cazare de lux. Vilele au 2-4 camere. Facilitățile includ saună, biliard și un teren de joacă pentru copii.
- Hotelul Rocas – este o unitate de cazare mica ce ofera conditii de cazare modern și de lux, în apropiere de centrul orașului.
- Alte unități de cazare - Pe lângă hoteluri, există și opțiuni precum apartamente închiriable sau pensiuni mai mici, destinate atât turiștilor, cât și persoanelor aflate în călătorii de afaceri.

Restaurante și Gastronomie

Orașul Orhei are o ofertă culinară destul de diversificată, cu restaurante care servesc atât bucătărie tradițională moldovenească, cât și internațională. Acestea se adresează atât localnicilor, cât și vizitatorilor. Printre exemple se numără:

Restaurante tradiționale și europene:

- Codru - restaurant cu istorie bogată, considerat simbol al orașului, oferind bucate tradiționale.
- Versailles - restaurant cu un ambient mai elegant, potrivit pentru evenimente sau cina speciale.
- Acropolis - restaurant cu specific grecesc, adăugând diversitate ofertei culinare.
- Dolce Vita, Pizza Family, Ellada, Select Lounge, La Strada, Pizza Mania, Forte Pizza - oferă o gamă variată de opțiuni de pizza, paste și alte preparate rapide sau casual.
- Tik Tok Burger, Hangar, Casa Porumbeilor, Me Gusta, Restaurant Orhei, The Grill Beer & BBQ, SAMURAI SUSHI & ROLLS TERRACE Orhei - oferă preparate moderne, fast-food, sushi și opțiuni de grătar.

Cafenele și patiserii - LA Gura Cuptorului, Patiresia Brodețchi. Există și diverse cafenele și patiserii unde vizitatorii pot savura o cafea, produse de patiserie sau deserturi.

Alte opțiuni turistice de cazare și/sau alimentare sunt: Complexul turistic Codru; Complexul turistic Doi Haiduci; Restaurantul Safari.

Obiective turistice și activități în oraș

³⁰https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__10%20CUL__CUL010/CUL011000reg.px/table/tableViewLayout2/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

Spre deosebire de zona rurală a Orheiului Vechi, atracțiile din orașul Orhei sunt mai mult de natură urbană și de divertisment:

OrheiLand - Acesta este cel mai proeminent punct de atracție turistică din oraș. Este un parc de distracții modern, cu o roată mare, caruseluri, zone de joacă pentru copii, un aquaparc (sezonier) și diverse evenimente. OrheiLand atrage un număr mare de vizitatori, în special familii cu copii, atât din Orhei, cât și din alte localități. Parcul este dotat cu zeci de tobogane gonflabile, trambuline și terenuri de joacă pentru copii. Mai mult, acesta dispune de o zonă de joacă special amenajată pentru copiii cu dizabilități. Principalele atracții sunt o casă cu-susul-în-jos, iubitorii de adrenalină pot simți energia junglei, urcând pe liane și poduri suspendate. Cea mai impresionantă zonă a parcului este zona cu apă. Tinerii și adulții se pot odihni în zonă verde și la un teren de bowling, iar în centrul zonei de agrement este construit un havuz muzical.

Parcuri și zone verzi: Orașul dispune de parcuri și spații verzi, care oferă locuri de relaxare și plimbare.

Monumente și statui: În centrul orașului pot fi găsite diverse monumente și statui, care reflectă istoria și cultura locală.

Edificii religioase: Există biserici și alte edificii religioase care pot fi vizitate.

Muzeul de Istorie și Etnografie Orhei: Deși mai mic, muzeul poate oferi informații despre istoria și tradițiile raionului.

Tendențele ce au caracterizat perioada 2021-2025 și care se prognozează pentru 2026-2028

Perioada 2021-2025 pentru sectorul turistic a fost o etapă de recuperare și adaptare a noilor tendințe și provocări globale, dar și de tendințe interne pozitive care au marcat potențialul turistic rural. Relevând la perioada pandemică care a venit cu un set de restricții, turismul rural a avut de câștigat fiind solicitat la maximă altitudine, astfel încât pensiunile de cazare, structurile de alimentație și cele hoteliere au activat în regim deosebit de voluptuos.

Creșterea Interesului pentru Destinațiile Rurale și Autentice - S-a observat o orientare către turismul rural, cultural și de aventură, în detrimentul turismului de masă. Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, cu specificul său istoric, cultural și peisagistic, a beneficiat de această tendință, atrăgând vizitatori dornici de experiențe autentice și contact cu natura. Dacă analizăm Situația din anul 2021 și prezent, se observă o creștere majoră a solicitărilor turistice în structuri de cazare, astfel numărul turiștilor cresc considerabil de la 29 831 în 2021 până la 67 912 în 2024.

		Total rezidenți și nerezidenți		
		Hoteluri și moteluri	Pensiuni turistice și agroturistice	Sate de vacanță și alte structuri de odihnă
2021	Annual	99 970	21 411	29 831
2022	Annual	175 588	37 318	62 018
2023	Annual	209 357	46 478	69 335
2024	Annual	281 990	51 915	67 912
2025	Annual	..	..	..

Note generale: Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stângă a Nistrului și municipiul Bender
 Simboluri folosite:
 - =evenimentul nu a existat

Digitalizarea Serviciilor Turistice - Necesitatea adaptării la condițiile pandemice a accelerat **digitalizarea în promovare și rezervări**. Platforme online, rețele sociale și instrumente de marketing digital au devenit esențiale pentru operatorii turistici locali și pentru instituțiile de promovare. Tururile virtuale și informațiile online detaliate au suplinit temporar restricțiile de acces fizic. Au fost instalate în majoritatea locațiilor turistice plăcuțe informative în mai multe limbi, inscripționate cu QR-code pentru accesarea paginilor web a acestora.

Dezvoltarea Infrastructurii Turistice - Deși cu un ritm lent, s-au înregistrat investiții punctuale în **infrastructura de bază** (drumuri de acces, semnalizare) și în **dezvoltarea structurilor de cazare și alimentație** (pensiuni rurale, restaurante cu specific local).

Crearea traseelor turistice – La fel în această perioadă au fost create tot mai multe trasee turistice, care permit accesarea și vizitarea atât a peisajelor naturale cât și a destinațiilor cu conținut istoric. Raionul Orhei se bucură de 24 astfel de trasee turistice actualizate și modificate după gustul și placul fiecărui. Aceste destinații includ posibilități de plimbare: cu bicicleta, cu canoe pe Râu, de observare a păsărilor, activități de alpinism, zbor cu parașuta, sau chiar hiking – (mersul pe jos). Traseele turistice au o creștere considerabilă ultima perioadă și continuă să aducă efecte pozitive sectorului turistic existent.³¹

Traseul "Maluri de Nistru"

Segmentul Satul Molovata

Distanța: 8,5 km

Nivel de dificultate: greu

Temp de parcurgere: ~3 ore la pas

Puncte de interes: 5

[Vezi traseul pe hartă](#)

Segmentul Satul Mărcăuți

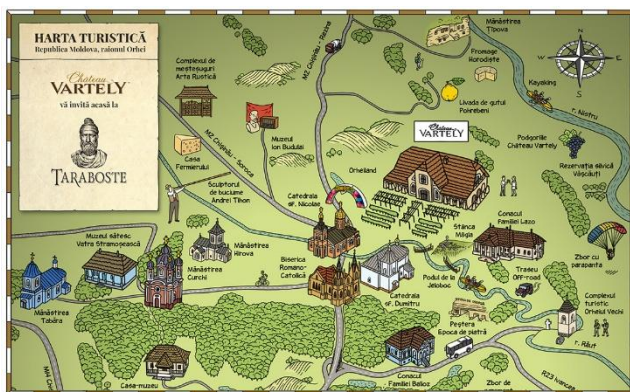
Distanța: 3 km

Nivel de dificultate: ușor

Temp de parcurgere: ~1,5 ore la pas

Puncte de interes: 2

[Vezi traseul pe hartă](#)

Hărți digitale – Tot mai multe formațiuni turistice dezvoltă și investește în atractivitatea locurilor sale prin crearea hărților turistice astfel încât să atragă turiști spre a parcurge și vizita aceste locații.

Foto.2.1 Harta turistică a complexului turistic Vinăria Chateau Vartely

Inițiative de Promovare Locală - Au existat eforturi, uneori fragmentate, de **promovare a atracțiilor turistice** din raion, prin evenimente locale, târguri și colaborări cu ghizii turistici, editare de broșuri și cărți

turistice. De cele mai multe ori aceste posibilități au o accesare foarte mare încât majoritatea activităților locale se soldează în următorii ani cu prezentarea ofertelor turistice și din localitățile învecinate.

		2021	2022	2023	2024
Numarul de sosiri ale vizitatorilor straini in tara	Vacante, recreere si odihna	22 457	26 499	41 837	65 368

Note generale: Informatia este prezentata fara datele raioanelor din partea stinga a Nistrului si municipiul Bender
 Vizitatorii straini care au beneficiat de serviciile prestate de titularii de licențe de turism
 Simboluri folosite:
 - evenimentul nu a existat

Proгноză pentru perioada 2026-2028

Consolidarea Turismului Sustenabil și Responsabil – va crește presiunea pentru **modele de creștere durabilă**, cu accent pe protecția mediului, conservarea patrimoniului cultural și implicarea comunităților locale. Turismul de gen, care valorifică contribuția femeilor la dezvoltarea turistică și asigură beneficii echitabile, va deveni o prioritate. Această tendință derivă tot mai mult din dezvoltarea turismului rural, odată cu creșterea acestuia, turiștii își exprimă dorința de a afla tot mai mult despre tradițiile rurale în care erau implicate femeile.

Investiții în Infrastructura Specifică Turismului - Se va intensifica necesitatea de a atrage **investiții în reabilitarea și modernizarea infrastructurii de acces**, dezvoltarea serviciilor de cazare (pensuni tematice, glamping), puncte de informare turistică și centre de interpretare a patrimoniului.

Accent pe Experiențe Autentice și Personalizate - Turiștii vor căuta din ce în ce mai mult **experiențe unice, autentice**, care să implice interacțiunea cu comunitățile locale, gastronomia tradițională, meșteșugurile și evenimentele culturale specifice Orheiului. Se vor identifica soluții spre aplicare în

³¹ <https://orheiulvechi.com/turism/>

urma căror pachetele turistice să fie mai personalizate, pentru ca fiecare turist să își poată alege opțiunea interesată.

Digitalizare Avansată și Marketing Inteligent – Utilizarea tehnicilor avansate care vor oferi mai multe personalități de personalizare a ofertelor turistice astfel încât fiecare destinatar de ofertă să poată realiza un marketing eficient și expune produsele ușor indiferent de statut sau vârstă și pentru fiecare turist de a găsi mai ușor ofertele disponibile pe interes. De ex. Sistemul inteligent Villagetravel boot - un ghid turistic bazat pe inteligența artificială – care poate fi accesat de pe pagina web sau direct din telefon de pe telegram – scopul este de a facilita susținerea și promovarea turismului rural prin creșterea fluxului de vizitatori.

Diversificarea Produselor Turistice - Pe lângă turismul rural și întreaga activitate ce ține de acest segment, se va pune accent pe **dezvoltarea și promovarea altor nișe turistice**, precum turismul vitivinicol, cicloturismul, ecoturismul, turismul de aventură și agroturismul, valorificând potențialul natural și rural al raionului.

Parteneriate Strategice și Promovare Coerentă - Colaborarea strânsă între autoritățile locale, operatorii privați, societatea civilă și partenerii internaționali va fi crucială pentru crearea unei **oferte turistice integrate și pentru promovarea coerentă** a raionului ca destinație turistică de top.

Creșterea Cererii pentru Siguranță și Igienă - Din cauza experienței pandemice, turiștii vor rămâne sensibili la **standardele de siguranță și igienă**, ceea ce va impune măsuri suplimentare și certificări pentru operatorii turistici. Astfel se va monitoriza, desfășura campanii de informare despre tehnicile de aplicare pentru păstrarea standardelor de igienă, îndeosebi pentru sectorul rural. Secția Cultură Orhei va desfășura campanii de informare în acest scop.

Contextul de elaborare a strategiei pe domeniul turism în raionul Orhei

Elaborarea unei noi Strategii de Dezvoltare pe domeniul turism pentru Raionul Orhei (2026-2028) nu poate fi realizată în vid. Ea trebuie să se înscrie într-un **cadru complex și dinamic**, care include **legislația existentă, structurile instituționale** responsabile și **modul de operare** al acestora. Înțelegerea profundă a acestui context este crucială pentru a asigura relevanța, fezabilitatea și impactul strategiei.

Cadrul Normativ

Strategia turismului a raionului Orhei trebuie să respecte și să se alinieze la un set de acte normative, atât naționale, cât și internaționale, care reglementează sectorul turistic și administrarea publică și anume:

Legea 352 din 2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova care reglementează raporturile juridice ce țin de elaborarea și promovarea politicii de stat în domeniul turismului, organizarea și coordonarea activității turistice și a activității de întreprinzător în domeniul turismului, formele de turism, crearea și activitatea zonelor turistice naționale, stabilește cerințele privind calitatea serviciilor turistice și asigurarea securității turiștilor, precum și principiile de colaborare internațională în domeniul turismului.

Legea nr.1113 din 6 iunie 2002 Convenția UNESCO - privind protejarea patrimoniului mondial natural și cultural (adoptată la Paris de Adunarea Generală UNESCO în anul 1972).

Legea nr.12 din 10 februarie 2006 Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (adoptată la Paris la 17 octombrie 2003).

Hotărârea Guvernului nr. 643/2003 cu privire la aprobarea Normelor metodologice și criteriilor de clasificare a structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și de servire a mesei care prevede Normele metodologice și criteriile de clasificare a structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și de servire a mesei au drept scop stabilirea tipurilor structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și de servire a mesei din Republica Moldova și a criteriilor de clasificare a structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare.

Hotărârea Guvernului Nr. 784 din 03-08-2000 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la ariile cu management multifuncțional - Regulamentul-cadru cu privire la rezervațiile naturale, Regulamentului-cadru cu privire la rezervațiile peisagistice și Regulamentului-cadru cu privire la monumentele de arhitectură peisajeră.

Legea Nr. 262 din 07-12-2017 - legea muzeelor care stabilește cadrul juridic general de organizare și funcționare a muzeelor în Republica Moldova, de asemenea reglementează activitățile specifice de protejare a patrimoniului muzeal.

Legea nr. 161 din 20.07.2017 - privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război

Legea privind protejarea patrimoniului arheologic nr. 218 din 17.09.2010

Legea Nr. 1530 din 22.06.1993- privind ocrotirea monumentelor.

Cadrul Organizatoric

Funcționarea sectorului turistic în raionul Orhei depinde de un ecosistem de actori, fiecare cu roluri și responsabilități specifice:

Consiliul Raional Orhei: Este **autoritatea publică deliberativă** la nivel raional. El are rolul strategic de a aproba bugetul, de a elabora și de a adopta strategii de dezvoltare, inclusiv pe cea culturală. De asemenea, Consiliul supraveghează activitatea instituțiilor culturale subordonate. Secția **Cultură a Consiliului Raional Orhei** este **principalul organ executiv** responsabil cu implementarea politicilor culturale la nivel raional.

Muzeele și Conacele raionului – sunt instituții dedicate conservării, cercetării și expunerii patrimoniului cultural local și național. Ele implementează programe locale de organizare și ghidaj a expozițiilor și patrimoniului. Pun accent pe conservare și salvagardare.

Școala de arte plastice din Orhei - Joacă un rol crucial în educația artistică a tinerilor și în identificarea talentelor locale.

Centrul de meșteșuguri „Arta Rustică” din Clișova - Contribuie la păstrarea și promovarea meșteșugurilor tradiționale și a patrimoniului imaterial, contribuie la educarea și motivarea meșterilor populari.

Autoritățile publice locale de nivelul I (Primăriile): organe deliberative importante, au în gestiune evidența, menținerea ordinii a monumentelor funerare și a celor de for public din localitate.

Organizațiile Non-Guvernamentale (ONG-uri) și asociațiile culturale - Acestea joacă un rol vital în diversificarea ofertei culturale, în promovarea artiștilor independenți, în protejarea patrimoniului și în implicarea civică. Colaborarea cu acestea este esențială pentru o abordare participativă.

Bisericile - Are o influență semnificativă în viața culturală a comunităților, contribuind la păstrarea tradițiilor și a patrimoniului religios.

Agențiile de turism din raion – contribuie la valorificarea turismului intern și specificarea destinațiilor turistice din raion.

Cadrul Funcțional

Cadrul funcțional descrie mecanismele și procesele prin care se desfășoară activitățile de turism în raionul Orhei. Înțelegerea acestui context multidimensional este baza solidă pe care se va construi noua Strategie de Dezvoltare a Raionului Orhei pe domeniul turism pentru 2026-2028, asigurându-se că obiectivele sunt realiste, acțiunile sunt bine fundamentate și impactul este maximizat. Acestea se bazează pe:

Dezvoltarea Produselor Turistice - Procesul de identificare a resurselor turistice, crearea de pachete și rute tematice, dezvoltarea de evenimente și festivaluri care să atragă vizitatori. Împreună cu alți actori culturali precum conace, muzee, pensiuni se identifică modalități de creare și desfășurare a acestor opțiuni, în vederea consolidării forțelor și obținerea rezultatelor pozitive în acest domeniu.

Promovare și Marketing - Elaborarea și implementarea strategiilor de promovare a raionului ca destinație turistică, utilizând canale online și offline, participarea la târguri de turism și crearea de materiale promoționale. Acest factor influențează mult capacitatea de vizite în teritoriu, odată cu crearea de conținut și marketing în domeniul turistic și transmiterea acestuia calitativ și prin diferite surse, oferă o posibilitate de dezvoltare a potențialului pe care îl deține raionul Orhei.

Managementul Destinației - Coordonarea tuturor actorilor implicați în dezvoltarea turistică, asigurarea calității serviciilor, gestionarea fluxurilor de vizitatori și protejarea resurselor. Pentru asigurarea dezvoltării necesare se creează anumite mese rotunde, opțiuni de informare în vederea implicării tuturor actorilor pentru promovarea acestui sector.

Reglementare și Clasificare - Asigurarea respectării normelor legale de către operatorii turistici și clasificarea structurilor de primire turistică pentru a garanta calitatea serviciilor. Așa precum Secția

Cultură Orhei are capacitatea doar de monitorizare și ghidare a locațiilor turistice, responsabilitatea majoră este de a asigura și verifica respectarea normelor pe acest domeniu.

Finanțare și Investiții - Pentru sectorul turistic, bugetul local este unul limitat și restricționat de condițiile legislative, astfel Secția Cultură Orhei își propune identificarea surselor de finanțare (buget național, fonduri europene, investiții private) și atragerea acestora pentru proiecte de dezvoltare a infrastructurii și serviciilor turistice.

Formare și Capacitare - Pentru sectorul turistic, se optează obținerea de programe de training pentru personalul din turism (ghizi, personal hotelier, manageri de destinație) pentru a îmbunătăți calitatea serviciilor, cât și pentru angajați din cadrul caselor și căminelor de cultură-fiind uneori unicii pe axa de transmitere, promovare și informare pe acest sector se organizează anual seminare de informare, înștiințare a noilor prevederi legale, a posibilelor capacități turistice din teritoriu.

Monitorizare și Evaluare - În acest compartiment, responsabilitatea Secției Cultură îi revine și prin colectarea de date statistice privind numărul de turiști, înnoptări, venituri generate, gradul de satisfacție și impactul economic și social al turismului. Utilizarea indicatorilor calitativi este crucială pentru evaluarea performanței.

Metodologia de elaborare/ actualizare a strategiei pe domeniul turistic

Elaborarea sau actualizarea strategiei turistice a Raionului Orhei va urma un proces structurat, participativ și bazat pe dovezi, colectare de date, analize analitice, centrate pe principiile dezvoltării durabile și incluzive. Cele mai utilizate metode în cadrul realizării strategiei pe domeniu pentru 2026-2028.

- **Revizuirea Strategiei Anterioare (2021-2025)** - Evaluarea gradului de implementare a obiectivelor, acțiunilor și indicatorilor prevăzuți. Identificarea succeselor, a provocărilor întâmpinate, a obstacolelor și a lecțiilor învățate.

- **Colectarea și Analiza Datelor** – acestea fiind date cantitative și date calitative.

Date Cantitative – se va analiza numărul de turiști (*interni* – în baza datelor oferite de către pensiunile din raion, a muzeelor; *externi* – în baza statisticilor oferite de către BNS), înnoptări, grad de ocupare al structurilor de cazare, venituri generate din turism, număr de ghizi, număr de evenimente turistice, investiții în turism, date demografice (pentru identificarea publicului țintă).

Date Calitative – se vor efectua sondaje de opinie cu turiștii, (se va analiza gradul de satisfacție, preferințe), interviuri cu operatori turistici, ghizi, reprezentanți ai comunităților locale, grupuri focus cu părțile interesate.

Fig. 4.1 Date statistice a indicatorilor principal pe domeniul turistic în 2024.

Indicatori principali (ultimul an raportat)

- o Număr total de turiști: peste 250.000
- o Turiști străini: ~35% din total
- o Destinații cele mai vizitate: Chișinău, Orheiul Vechi, Cricova, Soroca
- o Durata medie a sejurului: 2,8 zile
- o Grad mediu de ocupare a unităților de cazare: 28%
- o Număr total de structuri de primire turistice: peste 350
- o Cheltuiala medie per turist: 280 EUR
- o Sezonul de vârf: mai – septembrie
- o Număr de angajați în sectorul turismului: ~15.000
- o Procent din PIB generat de turism: 2,3%

- **Cartografierea Actorilor turistici** – se vor identifica instituțiile, organizațiile și persoanele relevante în sectorul turistic, ONG-uri și alți potențiali participanți în dezvoltarea potențialului existent.

Situația de relaționare pe domeniul turismului

Relaționarea în domeniul turismului din Raionul Orhei este complexă, implicând o rețea de actori publici și privați. Identificarea problemelor și a soluțiilor posibile este crucială pentru o strategie de succes.

Domeniul turistic se bazează pe următoarele tipuri de relații:

La nivel intern

Ministerul Culturii, Agenția Națională a Turismului Intern Receptor din Moldova (ANTRIM)
Organizația Națională Turism – Secția Cultură Orhei – Activitatea de bază pe domeniu între aceste instituții și sectorul turistic monitorizat de către Secția Cultură Orhei – este de a recepționa scrisorile, de a colecta informația din raion **solicitată** de către acestea din perspectiva sectorului turistic și de a le transmite spre instituțiile ierarhice superioare pentru implementarea noilor politici publice, descoperirea noilor obiective turistice și de promovare a acestora pe cale internațională.

Consiliul Raional – Secția Cultură Orhei - Există o relație ierarhică clară, Consiliul Raional Orhei monitorizează activitatea Secției Cultură Orhei, aprobă planul de activitate, contrasemnează rapoartele anuale și dărilor de seamă, sprijină bugetar activitatea secției. Secția Cultură Orhei raportează activitatea s-a către Consiliul Raional Orhei. Eficiența instituțională depinde de comunicarea fluidă, alocarea adecvată a resurselor și capacitatea administrativă.

De colaborare

Cu instituții culturale (muzee și conace) – Secția Cultură Orhei colaborează activ cu instituțiile muzeale, au la bază gestionarea potențialului turistic, patrimoniului existent și cel cu potențial turistic. Monitorizează proiectele pe sectorul dat și le redirecționează spre instituțiile curente, în vederea implementării noilor proiecte spre valorificare a patrimoniului existent.

Cu Autorități Publice Locale – sunt relații de monitorizare a edificiilor culturale, a monumentelor de for public și cele funerare în vederea menținerii ordinii în zone adiacente, salvagărdării acestora. Secția cultură Orhei este receptor de statistici, informații și redistribuitor de politici publice din domeniu. Etc.

Cu Societatea Civilă (ONG-uri) ONG-urile active în domeniul patrimoniului, mediului sau dezvoltării rurale pot fi parteneri importanți în proiecte de turism sustenabil.

Cu meșteri populari, instituții private cu potențial turistic (pensiuni, cazări, restaurante) – sunt dezvoltare relații ocazionale. Secția Cultură Orhei contribuie doar la prezentarea informațiilor de acces public, precum creare de broșuri, pliante și distribuite ulterior altor instituții, centre de informare turistică.

Analiza SWOT turism

PUNCTE TARI

Atracție Turistică Majoră Recunoscută Internațional - Orheiul Vechi reprezintă pilonul central al ofertei turistice, fiind un sit arheologic și monahal de importanță istorică și culturală excepțională, atractiv pentru turiști naționali și internaționali. Renumele său este deja stabilit și servește ca un magnet pentru vizitatori.

Patrimoniu Cultural și Natural Bogat și Diversificat
- Pe lângă Orheiul Vechi, raionul dispune de o multitudine de mănăstiri, rezervații naturale, peisaje pitorești de-a lungul Răutului, sate autentice cu tradiții vii și o gastronomie locală distinctă. Acest potențial oferă baza pentru diversificarea ofertei turistice dincolo de situl principal.

Creșterea Interesului pentru Turismul Intern și Rural-Autentic - Observăm o tendință ascendentă a turismului intern și a celui orientat către experiențe rurale și autentice, în special post-pandemic. Această preferință a publicului se aliniază perfect cu oferta existentă și potențială a Raionului Orhei, locale (vinării, meșteșugari, pensiuni rurale,

PUNCTE SLABE

Infrastructură Turistică Deficitară și Neadecvată
Drumuri de acces de proastă calitate către multe atracții, inclusiv cele secundare.

Insuficiența și calitatea slabă a parcurilor, în special în zonele aglomerate (ex: Orheiul Vechi).

Lipsa toaletelor publice moderne și curate, un factor esențial pentru confortul turiștilor.

Accesibilitate redusă pentru persoanele cu dizabilități în majoritatea obiectivelor turistice și a facilităților.

Conexiune slabă la internet în multe zone rurale, esențială pentru turiștii moderni și pentru digitalizarea serviciilor.

Concentrarea Ofertei Turistice pe O Singură Atracție (Orheiul Vechi) - Ofertă turistică **fragmentată și neintegrată**, cu puține legături sau pachete coerente care să includă alte atracții

transformând o amenințare globală într-o oportunitate locală.

Existenta unei Baze de Structuri de Primire

Turistică - Raionul deține deja anumite unități de cazare și alimentație publică (pensiuni rurale, restaurante), care pot fi dezvoltate și modernizate pentru a susține fluxul turistic. Acestea reprezintă un punct de plecare pentru infrastructura turistică necesară, cât dezvoltarea rețelei spre alte localități rurale.

Potențial pentru Dezvoltarea Produselor Turistice

Există oportunități clare pentru dezvoltarea de nișe precum turismul vitivinicol (Regiunea Codru, cu potențial de dezvoltare a cramelor mici), agroturismul (interacțiunea cu viața rurală tradițională), cicloturismul și ecoturismul (peisaje naturale, trasee), turismul de aventură ușoară (caiac pe Răut, drumeții) și turismul monastic.

Capacitate de Adaptare și Digitalizare

- Sectorul local a demonstrat o capacitate de adaptare la condițiile pandemice, adoptând instrumente digitale pentru promovare și servicii (pagini web, programări online, tururi virtuale). Această bază digitală este un atu pentru marketingul turistic modern.

evenimente). **Durată scurtă de ședere a turiștilor** în raion, care deseori vizitează doar Orheiul Vechi pentru câteva ore, limitând astfel veniturile generate.

Calitatea Serviciilor și Deficitul de Personal

Calificat - Personalul din sectorul turistic (ghizi, ospătari, personal hotelier) nu are întotdeauna calificarea necesară, cunoștințe de limbi străine sau abilități de customer service la standarde internaționale. **Salariile mici și lipsa oportunităților de dezvoltare profesională** contribuie la migrația forței de muncă, lăsând deficit de personal specializat.

Promovare Inadecvată și Lipsa unei Identități de

Brand Turistic Coerente - Raionul Orhei nu are o strategie de marketing turistic unitară și o identitate de brand puternică și recunoscută.

Lipsa Coordonării și Colaborării Eficiente Între

Actori - Fragmentarea inițiativelor și lipsa unei platforme eficiente de dialog și colaborare între autoritățile locale, operatorii privați, ONG-uri și comunitățile locale.

OPORTUNITĂȚI

Acces la Fonduri Europene și Internaționale pentru

Dezvoltare - Statutul de țară candidată la UE oferă oportunități semnificative de accesare de fonduri europene (ex: Programe Transfrontaliere, Europa Creativă, InvestEU, Fondul de Modernizare, etc.) și a granturilor de la donatori internaționali (USAID, GIZ). Acestea pot finanța proiecte majore de infrastructură, dezvoltare de produse turistice și capacitate.

Dezvoltarea Turismului Sustenabil și de Gen

- Tendințele globale se orientează spre **turismul responsabil și durabil**, cu accent pe protecția mediului și implicarea comunităților. Există o cerere crescută pentru experiențe care valorifică cultura locală și care integrează aspectele de gen, oferind o nișă valoroasă pentru Raionul Orhei (ex: valorificarea contribuției femeilor la patrimoniul

AMENINȚĂRI

Instabilitatea Regională și Incertitudinea Geo-

politică - Conflictul continuu din Ucraina și alte tensiuni geo-politice din regiune pot descuraja turiștii internaționali să viziteze Republica Moldova, afectând direct fluxul de vizitatori și investițiile în turism.

Crize Economice și Presiuni Inflaționiste

- Fluctuațiile economice, inflația și creșterea prețurilor la energie și la servicii pot diminua bugetele alocate pentru călătorii atât la nivel național, cât și internațional. Aceasta poate reduce veniturile din turism și poate limita investițiile private.

Concurența cu Alte Destinații Turistice

- Raionul Orhei se confruntă cu concurența altor destinații turistice din regiune (România, Ucraina, Georgia), care pot avea infrastructură mai

cultural și gastronomic, promovarea afacerilor dezvoltată, bugete de promovare mai mari și o ofertă mai diversificată.

Digitalizarea Avansată a Serviciilor și Promovării Impactul Schimbărilor Climatice - Evenimentele Turistice - Tehnologiile moderne (Inteligența meteo extreme (inundații, secete, furtuni) pot Artificială, Realitate Augmentată, platforme afecta infrastructura turistică, patrimoniul integrate de rezervări) oferă **instrumente puternice** natural și desfășurarea evenimentelor în aer **pentru a personaliza ofertele, a îmbunătăți** liber, generând costuri suplimentare și **experiența vizitatorilor și a eficientiza marketingul.** descurajând vizitatorii.

Potențialul de a crea tururi virtuale avansate, aplicații mobile și campanii digitale direcționate este imens.

Dependența Excesivă de Turismul Intern - Deși turismul intern este un punct forte, dependența exclusivă de acesta este un risc, deoarece este

Potențialul de Parteneriate Public-Private - vulnerabil la fluctuațiile economice naționale și **Interesul crescând al sectorului privat pentru** la schimbările de preferințe ale consumatorilor **investiții în turism și responsabilitate socială** locali. corporativă deschide noi **oportunități de colaborare pentru modernizarea infrastructurii și dezvoltarea serviciilor.**

Colaborarea cu Instituții de Învățământ și Cercetare - Parteneriatele cu universități și școli profesionale pot contribui la **formarea forței de muncă specializate** și la dezvoltarea de studii și proiecte inovatoare în turism.

Dezvoltarea Rutelor Turistice Naționale și Regionale - Integrarea Raionului Orhei în rute turistice mai ample, la nivel național (ex: "Drumul Vinului", "Drumul Mănăstirilor") sau regional (cu România, Ucraina), poate **crește vizibilitatea și numărul de turiști.**

Sprijin din Partea Autorităților Centrale: Guvernul Republicii Moldova și Agenția de Investiții pot oferi **suport strategic și financiar** pentru proiecte de anvergură care vizează dezvoltarea turismului la nivel național, inclusiv în raioane cu potențial mare, cum ar fi Orhei.

Cultura raionului Orhei nu este doar un patrimoniu static, ci o formă vie de exprimare a identității locale. Prin festivaluri, dansuri, meșteșuguri și instituții culturale, Orheiul continuă să promoveze valorile autentice ale neamului moldovenesc. Este un spațiu unde trecutul și prezentul se împletesc armonios, oferind atât locuitorilor, cât și vizitatorilor o experiență profundă și autentică.

Cele mai importante manifestări culturale sunt:

- Festivalul tradițiilor și obiceiurilor de iarnă „V-am ura, v-am tot ura”; - Alaiul cetelor de colindători și urători în cadrul Festivalului tradițiilor și obiceiurilor de iarnă - cu participarea cetelor de colindători și urători localitățile raionului;
- Ziua Națională a Culturii în cadrul zilei de omagiu adus nașterii poetului nepereche Mihai Eminescu, sărbătorită cu toți angajații din domeniul culturii;
- Festivalul Național de Dans Popular „Tudor Soltan”, prima ediție a fost organizată în 2024! In memoriam.
- Festivalul „Mărțișor ” - concert al colectivelor artistice de amatori și profesioniști din municipiul și raionul Orhei;
- BiblioHackathon - Concurs raional desfășurat în biblioteca publică Raională Orhei „Alecsandru Donici”;
- Sărbătoarea profesională „Ziua lucrătorului în domeniul culturii”;
- Marșul familiilor din municipiul și raionul Orhei cu prilejul Zilei Internaționale a familiei;
- Festivalul „Drag mi-i cântecul și neamul”, desfășurat în 4 etape;
- Festivalul raional al dinastiilor de familii artistice cu genericul „Dragu-mi-i de neamul meu”;
- Festivalul ansamblurilor vocale și corurilor „Cântecul care mi-i drag”;
- Festivalul „Ștefan cel Mare și Sfânt” – evenimentul consacrat comemorării domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, desfășurat în scopul cultivării generațiilor în creștere cu spiritul dragostei de țară, neam, limbă și credință;
- Festivalului chitarelor – participarea artiștilor amatori și profesioniști din republica Moldova, satul Lopatna, raionul Orhei.
- Zilele Naționale „Ziua Independenței” și „Limba noastră” ;
- „Nocturna bibliotecii 2024”, desfășurată la BPR „A. Donici”, mun. Orhei;
- Festivalul etniilor „Sub același cer”, dedicat minorităților din raionul Orhei cu participarea artiștilor amatori de diferite etnii: - romi, ucraineni, ruși, bulgari, armeni etc.
- Sărbătoarea Națională „Festivalul vinului”, municipiul Orhei - sărbătoarea tradițiilor și culturii vitivinicole cu participarea agenților economici, expoziții tematice a primăriilor localităților raionului, Vinărilor din rep. Moldova și din mun. Orhei;
- Târgul meșterilor populari – la ziua Națională a Portului popular, Ziua Națională a Vinului, Hramul mun. Orhei, la sărbătorile obiceiurilor și tradițiilor de iarnă, la sărbătoarea „Toamna de aur”, desfășurate în centrul municipiului Orhei pe bulevardul M. Eminescu, participă meșterii populari cu expozițiile impresionante de covoare, diverse costume naționale, articole din lemn, ceramică, lucrări croșetate etc;
- Sărbătoarea covorului ”Frumos covor basarabean”, în cadrul Complexul de meșteșuguri „Arta Rustică” din satul Clișova Nouă”;
- Sărbătoarea raională „La pomul de Crăciun” – începând cu data de 10 decembrie până pe 29 decembrie , în fiecare seară, în scuarul Consiliului Raional Orhei, evoluează colective artistice din municipiul și raionul Orhei cu programe artistice tematice de colinde și urături tradiționale.

Patrimoniul etno-cultural

Raionul Orhei se remarcă printr-un patrimoniu etnocultural bogat, rezultat al conviețuirii seculare a diverselor comunități etnice și al tradițiilor rurale autentice. Cultura populară, meșteșugurile tradiționale, portul popular, muzica și dansurile, alături de obiceiurile legate de ciclul vieții și al anului, constituie o resursă valoroasă pentru identitatea locală și dezvoltarea durabilă a regiunii. Totuși, dincolo de acest punct central, potențialul etnocultural al raionului este insuficient valorificat turistic, în ciuda unei moșteniri tradiționale bogate și diverse.

Lista meșterilor populari din raionului Orhei

Nr. or	Tip meșteșugărit	Nume/prenume meșter popular	Localitate	Ocupație
1	Meșteșuguri Piatră	Tudor Gondiu	Brănești	Sculpturi tematice din piatră, flori de piatră, colaci pentru fântâni
2		Tarnovschi Victor	Brănești	Sculpturi tematice din piatră,
3		Rotari Serghei	Brănești	Sculpturi tematice din piatră,
4		Savin Ștefan	Butuceni	Sculpturi tematice din piatră,
5	Meșteșuguri lemn	Tihon Andrei	Neculăieuca	Buciume, instrumente muzicale din lemn, prelucrarea artistică a lemnului
6		Petrachi Tudor	Peresecina	Vase din lemn, butoiașe decorative,
7		Postolaschi Vladimir	Trebujeni	Lădițe din lemn, vase decorative.
8		Sînchetru Grigore	Trebujeni	Instrumente muzicale populare
9		Godoroja Eugeni	mun. Orhei	Prelucrarea artistică a lemnului
10		Turuta Gavril	Trebujeni	Prelucrarea artistică a lemnului
		Berezanțev Grigorie	Donici	Instrumente muzicale, fluier, naiuri, chitare, cimpoi etc.
11	Împletitul în fibre vegetale	Stici Gheorghe	Neculăieuca	Prelucrarea artistică a papurii
12		Bujor Vasilisa	Trebujeni	Prelucrarea artistică a pănușilor
13		Gangan Natalia	Trebujeni	Prelucrarea artistică a pănușilor
14		Gusin Cornelia	Trebujeni	Prelucrarea artistică a pănușilor
15		Bădăraș Valentina	Trebujeni	Coșuri, seturi de șervețele, vase decorative
16	Țesuturi	Crăciun Nina	Tabăra	Țesutul covoarelor, renovarea covoarelor vechi moldovenești, suvenir florare
17		Pșeneac Angela	Tabăra	Țesutul covoarelor moldovenești
18		Bolbocean Axenia	Tabăra	Covorașe de pus pe pat, suvenir din lână
19		Cemîrtan Veronica	Tabăra	Suvenir din lână, țesutul covoarelor moldovenești
20		Tricolici Tatiana	Tabăra	Țesutul covoarelor, renovarea covoarelor vechi moldovenești, suvenir florare
21		Buzu Liuba	Peresecina	Suvenir din mătase, suvenir florale
22		Roșcovanu Feodora	Trebujeni	Țesutul covoarelor moldovenești
23		Buhaniuc Svetlana	Piatra	Covorașe de pus pe pat, covoare din lână
24	Broderie/Croșetare	Țurcan Lidia	Ivancea	Fețe de masă, covoare țesute moldovenești, costume tradiționale.
25		Danilevici Galina	Brănești	Icoane brodate, tablouri cu flori .
26		Buracovschi Ala	Piatra	Icoane din mărgelă, flori artificiale din mărgelă, fețe de ,asa, fețe de perna.
27		Fîrnei Valentină	Patra	Prosoape, fețe de masă, coșuri de perne, șervețele pentru cafea.
28		Zinada Marin	Jeloboc	Costume tradiționale, croșetate, șervețele pentru cafea, trăistuțe.
29		Rusu-Calina Natalia	Morozeni	
30		Zghibarta Svetlana	Morozeni	
31		Anghel Maria	Peresecina	
32		Bujor Mihaela	Trebujeni	Împletit , croșetat în mărgelă
33		Frunza Svetlana	Donici	
34		Palamari Zinovia	Donici	

35	Încondeierea ouălor	Buzilă Ludmila	Trebujeni	Încondeierea ouălor cu vopsea sau ceară colorată
36		Gusin Cornelia	Trebujeni	Încondeierea ouălor cu vopsea sau ceară colorată
37	Pictură	Coniuc Dumitru	Peresecina	Picturi în acuarelă, picturi în ulei, picturi în creion.
38	Confecționare măști	Anghel Maria	Peresecina	Confecționarea măștilor tradiționale

Sursa: Secția Cultură, Consiliul Raional Orhei.

Dacă comparăm datele statistice din Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2021-2025, atunci putem evidenția că tot mai mult meșteșugurile tradiționale captivă tot mai mult interesul localnicilor, preluând din activitățile de la alți meșteri înzestrați cu cunoștințe. Astfel lista meșterilor populari crește. Totodată, cei mai activi meșteri în activitățile culturale rămân a fi:

- Tihon Andrei din s. Neculăieuca - singurul meșter popular din Moldova care face buciume. Andrei Tihon sculptează în lemn de la 18 ani, spune că a moștenit meseria de la bunicul său. Iar pentru a-și convinge clienții că sunetul emis de buciumele sale este perfect, le-o dovedește cântând el însuși la instrumentul proaspăt confecționat. Pentru munca sa Andrei Tihon a fost apreciat cu zeci de diplome la mai multe expoziții naționale și internaționale. Câteva din lucrările sale au fost incluse în patrimoniul cultural al țării.
- Sînchetru Grigore din satul Trebujeni, specializat în confecționarea naiurilor,
- Vladimir Poiată din mun. Orhei, specializat în confecționarea fluierelor.

În promovarea obiceiurilor și tradițiilor locale sunt responsabili mai multe instituții culturale care au la bază organizări de evenimente, păstrare și valorificare a tradițiilor, studierea și transmiterea valorilor tinerei generații. Acestea sunt:

Instituții din domeniul Culturii din municipiul Orhei

Centrul Raional de Cultură „Andrei Suruceanu”	Bd. Mihai Eminescu 12
Biblioteca publică raională „Alexandru Donici”	Bd. Mihai Eminescu 4
Biblioteca Publică pentru copii „Ion Creangă”	Str. Renașterii Naționale 16
Centrul de creație a copiilor	strada Vasile Mahu 89-91, Orhei
Școala de muzică pentru copii „Ghesaim Lupoi”	strada Chișinăului 9, Orhei
Școala de Arte Plastice pentru copii	Str. Renașterii Naționale,

Sursa: Secția Cultură a Consiliul raional Orhei

În total în raionul Orhei, în promovarea valorilor și tradițiilor locale sunt următoarele tipuri de instituții: 59 biblioteci; 18 instituții cu destinație muzeală, dintre care Muzeul de Istorie și Etnografie din Orhei este în gestiunea APL, 1 Școală de învățământ artistică, 2 centre de creație, 56 case/ cămine de cultură dintre care 2 prestează servicii cu plată, 2 instituții de cultură de nivelul II (raionale): Centru Raional de Cultură „A. Suruceanu” mun. Orhei, Biblioteca Publică Raională „A. Donici, mun. Orhei.

Cu referire la formații de creație artistică, avem 148 formații artistice de amatori de diferite genuri dintre care 37 sunt cu titlu „model”, de activitate precum:

Formații de creație artistică în funcție de genul de activitate

Originea etnică preponderentă	Nr. total	Nr. membri
Formații folclorice	79	956
Ansambluri vocale	20	342
Formații de dans popular	3	150
Orchestre de muzică populară	2	42
Teatre dramatice	5	81
Formații de dansuri folclorice	17	99
Fanfare	7	109
Ansamblu de muzică și dans	4	102
Cor	3	177
Ansamblu de instrumentiști - fluieriști	4	46
Ansambluri vocal-instrumentale	3	32

Centru de meșteșuguri artă rustică	1	10
TOTAL	148	2156

Sursa: Secția Cultură a Consiliul raional Orhei

Dacă analizăm situația curentă față de anii precedenți, având un număr de 145 – formații în 2021, observăm că potențialul cultural crește semnificativ. Astfel crește și numărul de actori culturali de la 1969 în 2021 până la 2156 în 2025.

În domeniul culturii activează 248 de specialiști dintre care: 148 bărbați și 100 femei; dintre care 56 de angajați cu studii superioare, 27 cu medii de specialitate, 47 de specialiști cu studii generale și cu alt nivel - 101 de persoane.

Personalități notorii în domeniul culturii din Orhei care au dus sau duc faima raionului sunt: Alexandru Donici - fabulist, Tudose Roman - poet, Paul Goma - prozator, Vasile Harea - filolog, Mihail Garaz - scriitor, Tamara Ciobanu - interpretă de operă și muzică populară, Veronica Garștea - dirijor, Iurie Sadovnic - interpret de muzică ușoară, Lilia Amarfi - artistă de operetă, Vladimir Curbet – maestru de balet, Silvia Grigore - interpretă de muzică ușoară, Valentina Izbeșciuc - actriță, Andrei Mudrea - pictor, Dorel Țarnă - regizor, Liviu Știrbu - compozitor, Veronica Mihai - interpretă de muzică populară. Tudor Soltan - maestru în coreografie.

Obstacolele existente în practicarea meșteșugurilor populare sunt legate de lipsa organizării desfacerii pe piața a articolelor produse. Nu există un concept și nu este promovat produsul cultural, nu există un raport de interacțiune între regiuni, lipsește un schimb de informații, de produse cultural-artistice. Interesul comunității (în special a tinerei generații) pentru valorile spirituale este foarte scăzut. Lucru, care se explică și prin faptul că nu există o infrastructură de difuzare și promovare a valorilor culturale, cum ar fi cinematografe sau cămine culturale înzestrate cu instalații cinematografice, expoziții permanente, etc.

În acest context, Secția Cultură Orhei și alte instituții culturale din raion tind să promoveze arta meșteșugului prin alte modalități precum: organizarea de expoziții, târguri sezoniere, seminare de instruire a specialiștilor din domeniul cultură – cu diverse teme de încurajare a meșterilor participativă în cadrul evenimentelor culturale.

Biblioteci publice

Cultura raionului Orhei este promovată, de asemenea, prin intermediul rețelei de biblioteci publice ce cuprinde în structura sa 59 de biblioteci (53 biblioteci în mediul rural), dintre care 38 sunt dotate cu calculatoare, ce pun la dispoziția utilizatorilor sute de mii de volume și antrenează publicul cititor în diverse activități culturale.

Vizite, împrumuturi și utilizatori activi ai bibliotecilor la 10,0 mii locuitori, anul 2019

	2021			2022			2023		
	Nr. vizite, mii	Nr. cărți si reviste eliberate, mii	Nr. utilizatori activi la 10 000 locuitori	Nr. vizite, mii	Nr. cărți si reviste eliberate, mii	Nr. utilizatori activi la 10 000 locuitori	Nr. de vizite, mii	Nr. cărți si reviste eliberate, mii	Nr. utilizatori activi la 10 000 locuitori
Centru	1898,00	2969,70	2628,80	2155,50	3223,10	2845,75	2136,70	3161,70	2994,10
Anenii Noi	90,00	145,10	1521,18	93,60	122,00	1569,52	85,20	116,70	1825,60
Călărași	86,60	108,20	2456,82	93,00	112,80	2391,01	101,00	117,30	2467,82
Criuleni	126,20	233,30	2322,80	135,50	270,80	2289,93	144,90	254,30	2476,52
Dubăsari	48,20	65,80	2710,14	54,70	65,50	2910,82	55,70	65,60	3226,80
Hîncești	182,00	174,60	2174,79	201,90	179,90	2466,52	169,40	162,10	2392,70
Ialoveni	148,00	308,70	2537,91	156,00	298,00	2609,69	175,90	320,20	2880,28
Nisporeni	128,50	228,20	3469,02	138,40	240,80	3725,56	146,30	261,10	4043,96
Orhei	258,50	361,10	2860,77	331,20	441,70	3477,39	327,10	437,80	3972,72
Rezina	116,30	157,40	3514,78	118,90	157,90	4348,88	115,90	152,60	4771,07
Strășeni	123,90	264,60	1988,30	153,30	299,00	2020,41	139,60	272,80	2006,83
Șoldănești	104,80	154,60	3354,46	115,50	147,90	3428,04	120,40	165,50	3520,29

Telenești	199,90	271,20	3968,42	232,10	355,30	4347,66	227,20	318,00	4053,06
Ungheni	285,10	496,90	2728,82	331,40	531,50	2952,51	328,10	517,70	2940,59

Sursa: BNS Statistica Socială, Cultura

Dacă analizăm statistica precedent din perioada 2021-2025 observăm că numărul de cărți și reviste scade de la 488,7 mii în 2019 la 437,80 mii în 2023, însă numărul utilizatorilor activi crește de la 2041,80 în 2019 până la 3972,72 în 2023. Aceste date de ex vin să identifice alte modalități de atragere a cititorilor. Astfel precum suntem în tendința de digitalizare, utilizatorii caută noi metode de a se informa, de a utiliza informația mai eficient. Respectiv Bibliotecile întru menținerea accesului la datele informaționale au ca scop prestarea și de alte servicii, utilități precum: Ateliere de lucru, învățare prin jocuri captivante, organizarea de ateliere, implicarea tinerei generații în activitatea zilnică a bibliotecii.

Rețeaua de biblioteci din raionul Orhei manifestă o serie de activități prin mai multe acțiuni culturale. Tradițional se organizează „Zilele bibliotecii”, „Lecturile verii” cu genericul „Cartea nu are vacanță”, Festivalul Republican al Cărții și Lecturii. De Ziua Independenței și Limba Noastră cea Română, BPR „A. Donici”, organizează Salonul Concurs de creație literară a tinerilor condeieri. De asemenea, în colaborare cu bibliotecarii bibliotecilor publice din raion se organizează concursul raional „La izvoarele înțelepciunii”. Inclusiv, se organizează „Zilele dreptului de a ști” sub genericul „Cunoaște-ți drepturile”, „Și tu ai drepturi”, „Ai dreptul să știi”. Respectiv, în cadrul Zilei Mondiale a Poeziei BPR. „A. Donici” s-a organizat Concursul Raional al declamatorilor cu genericul „Aprinde-ți flacăra poeziei”. În parteneriat cu gimnaziile, liceele din raion BPR „A. Donici” a organizat Concursul raional „Gala cititorilor” în ajunul sărbătorii de Crăciun. Bibliotecile care acordă servicii pentru copii au organizat concursul de desene din „Opera lui Ion Creangă”, „Sărbătorile de Paști”. BPR. „A. Donici” a găzduit Conferința Zonală cu genericul „Probleme și tendințe actuale în activitatea bibliotecilor publice”.

În anul 2024 a avut loc prima ediție a Festivalului de C(arte) care a durat timp de 3 zile consecutiv și a avut ca scop familiarizarea locuitorilor cu tot ceea ce înseamnă carte și se divide la acest subiect. Festivalul de C(arte) a găzduit timp de 3 zile expoziții tematice, persoane notorii și subiecte interesante în acest scop. La fel și în perioada 2025 s-a desfășurat acest festival.

În cadrul bibliotecilor sunt organizate și activități culturale de genul: întâlniri cu personalități, scriitori, precum și lansări de carte, matinee, mese rotunde, serate literare, conferințe și concursuri.

În bibliotecile din raion se acordă servicii de utilizare a resurselor informaționale prin: ore de cultură informațională, imprimarea informației selectate, accesarea Internetului, ș.a.

Tendențele ce au caracterizat perioada 2021-2025 și care se prognozează pentru 2026-2028

Perioada 2021-2025 a fost marcată de un set de provocări fără precedent, generate de pandemie, care au remodelat fundamental peisajul cultural din raionul Orhei. Cu toate acestea, aceste obstacole au generat și o serie de **tendențe pozitive și oportunități de adaptare și creștere**.

Impactul pandemic și digitalizarea forțată

Restricțiile severe impuse în timpul pandemiei – precum limitarea accesului în spațiile publice, interzicerea activităților culturale, închiderea muzeelor și anularea evenimentelor au avut un impact imediat și devastator asupra sectorului cultural. Lipsa fondurilor publice și private, redirecționate către urgențe medicale și sociale, a adus instituțiile culturale și artiștii în pragul colapsului. Cu toate acestea, această criză a forțat o digitalizare accelerată și o reorganizare rapidă a activităților culturale. Instituțiile din raionul Orhei au răspuns cu agilitate, dezvoltând:

- **Prezență online:** Crearea de pagini web, implementarea programărilor online și promovarea digitală au devenit standard.

- **Modernizarea experienței:** Muzeele au introdus tururi virtuale, ghidaje video și expoziții online, oferind acces la colecții de la distanță.

- **Evenimente hibride și online:** Spectacolele și evenimentele au fost transmise online, iar promovarea și invitațiile au fost generate și distribuite preponderent digital.

Această adaptare rapidă la mediul digital a generat un efect paradoxal, dar extrem de pozitiv: o creștere considerabilă a numărului de vizite în muzeele din raionul Orhei. De la 114 449 de vizitatori în 2021, cifra a urcat la 178 575 de persoane în 2024, demonstrând apetitul publicului pentru conținut cultural, chiar și în format virtual.

Tabel. 2.1 Numărul vizitelor, persoane în muzeele din raionul Orhei, pe ani.

	2021			2022			2023			2024		
	Muzee – total, unități	Nr. piese de bază, unități	Nr. vizite, persoane	Muzee – total, unități	Nr. piese de bază, unități	Nr. vizite, persoane	Muzee – total, unități	Nr. piese de bază, unități	Nr. vizite, persoane	Muzee – total, unități	Nr. piese de bază, unități	Nr. vizite, persoane
Orhei 7	47 130	114 449	7	45 957	149 057	1	50 204	170 514	6	50 348	178 575	

Sursa: BNS Statistica Socială, Cultura

Note generale: Indicatorii relativi sunt calculați în baza populației stabile

Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stânga a Nistrului

- **Concursuri online** - În cadrul situației pandemice din perioada 2020-2021, în legătură cu situația starea de urgență și sistarea tuturor activităților culturale, s-au organizat concursuri online pe pagina de Facebook a secției cultură, în cadrul sărbătorilor „Ziua Internațională a Copiilor” – anul 2021, „Descoperă satul meu natal” – anul 2024, care ulterior nu erau preconizate în programul de activitate a Secției Cultură Orhei.

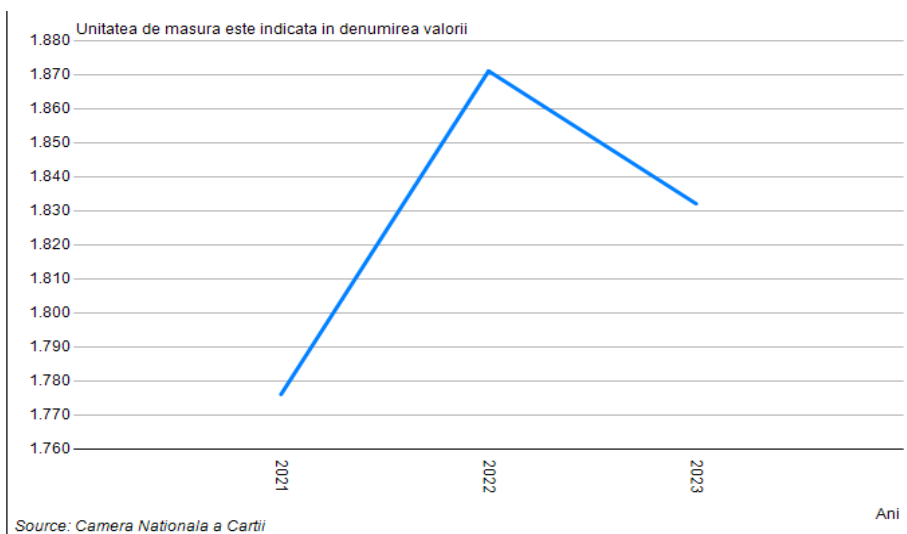

Revitalizarea creației și a publicului

Pe lângă digitalizare, perioada post-pandemică a adus și alte schimbări semnificative:

- **Creșterea producției literare și muzicale** (diagrama 2.2): Interesant este că, în ciuda provocărilor, s-a observat o creștere notabilă a numărului de cărți și broșuri tipărite. Această tendință, reflectată în raionul Orhei prin numărul crescut de lansări de carte și solicitări de promovare din partea autorilor, sugerează o nevoie profundă de exprimare artistică și de evadare prin lectură în perioadele de izolare. Similar, numărul

Diagramă. 2.2 Numărul de cărți, broșuri tipărite, pe ani.

Note generale: Indicatorii relativi sunt calculati in baza populatiei stabile.

Informatia este prezentata fara datele raioanelor din partea stinga a Nistrului.

lansărilor de piese, albume și înregistrări audio a crescut, artiștii explorând intens mediul online ca nouă platformă de distribuție și interacțiune cu publicul. Această tendință de a folosi mediul online pentru a fi ascultat este încă în vogă și se prognozează să continue.

Tot aici putem menționa că au crescut la fel de mult numărul de lansări a pieselor, albumelor cât și înscrierilor audio. Artiștii pe acest sector au identificat noi oportunități de a fi ascultați și anume mediul online. Acest aspect tinde a fi în vogă și în perioada curentă.

- **Creșterea publicului în instituții culturale** - Cu toate că activitățile culturale au rămas de aceeași importanță și au avut la bază același proces de valorificare, instituțiile culturale la fel rămân în număr de 56 de unități, după situația pandemică COVID-19 din 2021, cert este că crește considerabil numărul

de locuri în sălile de spectacole, ceea ce înseamnă că publicul a devenit mai reticent să participe fizic la evenimente culturale.

Tabel 2.2 Creșterea nr. de locuri în sălile de spectacole în medie, pe ani

	Nr. instituții culturale			Nr. locuri în sălile de spectacole total, mii			Nr. locuri în sălile de spectacole în medie la 1 000 locuitori		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Orhei	56	56	56	12,8	12,8	13,4	155	163	178

Sursa: BNS Statistica Socială, Cultura

Note generale: Indicatorii relativi sunt calculați în baza populației stabile

Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stânga a Nistrului

- *Focusarea pe parteneriate publice*, proiecte investiționale – un rol foarte important în activitatea culturală și-au făcut efectul parteneriatele publice în scopul organizării evenimentelor regionale. Aceste modele de organizare au dus la organizarea evenimentelor mai mari care au ca scop internaționalizarea acestora. Au fost implementate evenimente în parteneriat cu Primăria Orașului Orhei – Festivalul Colindelor „E vremea Colindelor”, Autorități Publice Locale de nivel I – Festivaluri regionale „Drag mi-i cântecul și neamul”, „Cântecul Alină Suflului”, „Festivalul Vinului”, cu Organizații Non-guvernamentale și cofinanțări din cadrul programelor „EU4Culture: Regiuni Cheie” – „Festivalul Chitarelor – ediția 2024”, etc.

Aceste provocări au dus la crearea unor noi formări și idei în actualizarea sistemică a structurilor din sectorul cultural. Publicul este mai activ în participare fizică la evenimente culturale după perioada restricțiilor, muzeele beneficiază de mai mulți vizitatori, toate instituțiile culturale participă la mai multe formări legate de noile tendințe de digitalizare.

Prognost pentru perioada 2026-2028

Dacă analizăm provocările ce au avut loc în perioada 2021-2025 în cadrul domeniului cultural din raionul Orhei, se anticipează următoarele tendințe care vor caracteriza perioada 2026-2028:

Integrarea europeană accelerată: Republica Moldova continuă procesul de aliniere la pașii spre integrare europeană, ceea ce deschide noi oportunități de finanțare și posibil și va impune noi reforme structurale. Acest lucru va necesita o capacitate administrativă crescută la nivel regional precum și o planificare strategică riguroasă. În acest scop se va opta pentru creșterea și valorificarea personalului existent, optarea pentru cursuri de formare și instruire pentru specialiști din domeniul cultural.

Focus pe incluziune și aspecte de gen: Analizând strategia de dezvoltare durabilă „Moldova Europeană” vor fi implementate și noi tehnici și modalități de a respecta cotele de gen în măsuri organizaționale și decizionale ale Secției Cultură Orhei. În scopul aplicării acestor obiective se vor întreprinde următoarele măsuri:

- Menținerea cotei de gen în cadrul jurizării spectacolelor și evenimentelor organizate de către Secția Cultură Orhei;
- Respectarea cotei de gen în cadrul remunerărilor participanților în cadrul evenimentelor; etc.

Incluziune socială – prin crearea evenimentelor de tip hibrid - Experiențele culturale vor continua să combine prezența fizică cu cea online, maximizând accesul și implicarea publicului de diferite genuri indiferent de vârstă, sex, naționalitate sau regiune.

Parteneriate strategice – se va ține cont de parteneriate publice-private, sau public-public în vederea organizării de evenimente, spectacole cu scopul gestionării mai eficiente a resurselor publice.

Digitalizare continuă – se va continua digitalizarea instituțiilor, prin crearea paginilor web, promovări online, ghidaje foto, video, expoziții online oferind accesibilitatea publicului larg. În creării de content, broșurilor și cărților se vor indica indicii QR-code spre fiecare sursă sau pagină oficială a instituției.

Contextul de elaborare a strategiei pe domeniul cultural

Cadrul Normativ - strategia culturală a raionului Orhei trebuie să respecte și să se alinieze la un set de acte normative, atât naționale, cât și internaționale, care reglementează domeniul cultural și administrarea publică.

Pilonul legislativ în cadrul cultural este reglementat de *Legea 413/1999 „Legea Culturii”* cu ulterioare modificări. La baza acestora stau toate principiile și obiectivele pe domenii de activitate culturală cât și normele juridice ale acestora.

Un alt reper pentru dezvoltarea culturală este *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*, ce oferă un cadru amplu de dezvoltare în coeziune social, educație, tineret în dimensiuni culturale care joacă un rol important în atingerea obiectivelor de integrare europeană. Obiectivul strategic care divide activitățile culturale stipulate în prezenta strategie se descrie în Obiectivul general 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală - Cultura reprezintă o forță vitală a societății, contribuind la dezvoltarea și îmbogățirea experienței umane, la edificarea unui sentiment de coeziune și unitate, la cultivarea respectului față de ceilalți și a responsabilității sociale.³² În perspectiva următorilor 3 ani, instituțiile culturale vor fi orientate spre consolidarea capacităților culturale și industriilor creative, promovarea produselor culturale locale la nivel național dezvoltarea mecanismelor de stimulare a cetățenilor pentru implicare în activități culturale, activități de promovare a produselor locale, etc.

Cadrul Organizatoric - activitatea în sectorul cultural al Raionului Orhei depinde de un întreg ecosistem de actori, fiecare cu roluri și activități specifice:

Ministerul Culturii – este organul central care are la bază crearea strategiilor naționale, platformelor de informare, cadrului legal și normelor de organizare a secțiilor de Cultură din raioane.

Consiliul Raional Orhei - Este **autoritatea publică deliberativă** la nivel raional, care are rolul strategic de a aproba bugetul, de a elabora și de a adopta strategii de dezvoltare, inclusiv pe cea culturală. De asemenea, Consiliul supraveghează activitatea instituțiilor culturale subordonate, participă în cadrul evenimentelor culturale.

Secția Cultură a Consiliului Raional Orhei - Aceasta este **principalul organ executiv** responsabil în implementarea politicilor culturale la nivel raional. Atribuțiile sale includ:

- Coordonarea și monitorizarea activității instituțiilor culturale din subordine.
- Elaborarea de programe și proiecte culturale raionale.
- Gestionarea resurselor financiare alocate culturii.
- Organizarea de evenimente și activități culturale la nivel raional.
- Colaborarea cu Ministerul Culturii și cu alți parteneri.

Instituțiile culturale subordonate - Reprezintă **pilonii implementării directe** a strategiei, a programelor culturale și interacțiunii cu publicul. Acestea includ:

- **Casele de și căminele de cultură:** Centrele comunitare de animație culturală, organizând evenimente, ateliere și activități pentru diverse categorii de vârstă în localitățile de bază cât și participarea activă în cadrul evenimentelor majore regionale.
- **Bibliotecile publice** - Puncte de acces la informație, educație și cultură, oferind servicii de lectură, programe educaționale și evenimente comunitare.
- **Muzeele regionale și Conacele-** Instituții dedicate conservării, cercetării și expunerii patrimoniului cultural local și național.
- **Școala de arte plastice din raion** - Joacă un rol crucial în educația artistică a tinerilor și în identificarea talentelor locale.
- **Școala de muzică „Gherasim Lupoi, Orhei** - Contribuie la păstrarea și promovarea cântecului tradițional, la însușirea instrumentelor muzicale tradiționale, participă la activități și evenimente culturale.
- **Autoritățile publice locale de nivelul I (Primăriile):** Colaborează cu Consiliul Raional și au propriile inițiative culturale la nivel de sate și orașe, gestionând case și cămine culturale locale și evenimente comunitare.
- **Organizațiile Non-Guvernamentale (ONG-uri) și asociațiile culturale:** Acestea joacă un rol vital în diversificarea ofertei culturale, în promovarea artiștilor independenți, în protejarea

³² https://gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-03/pnd_2025-2027.pdf

patrimoniului și în implicarea civică. Colaborarea cu acestea este esențială pentru o abordare participativă.

- ***Direcția educație și instituțiile de învățământ:*** angajații din domeniul educației, școlile și grădinițele contribuie la educația culturală și artistică a noii generații, fiind parteneri importanți în dezvoltarea programelor educaționale culturale cu o implicare activă în organizare, gestionare și de informare a publicului tânăr cu privire la activitățile desfășurate.
- ***Mediul de afaceri local:*** Sunt parteneri strategici prin sponsorizări, parteneriate public-private și investiții în evenimente și infrastructura culturală, contribuind la economia creativă.

Cadrul Funcțional - descrie mecanismele și procesele prin care se desfășoară activitățile culturale în raionul Orhei.

Finanțarea și managementul financiar: Este predominant din bugetul raional, completat de fonduri extrabugetare (proiecte naționale și internaționale, sponsorizări, parteneriate). Eficiența utilizării resurselor și transparența sunt esențiale.

Dezvoltarea și implementarea programelor culturale – este un procesul de identificare a nevoilor comunității, planificarea evenimentelor, festivalurilor, expozițiilor și a programelor educaționale, cu accent pe diversitate și incluziune. În acest context se ține cont de analiză și evaluarea evenimentelor precedente. Cele cu impact major se replanifică pentru anul viitor, respectiv cele fără impact se analizează din punct de vedere a obiectivelor propuse sau a organizării proprii.

Managementul instituțiilor culturale - Asigurarea bunei funcționări a caselor de cultură, bibliotecilor, muzeelor etc., inclusiv gestiunea resurselor umane, materiale și financiare, precum și adaptarea la cerințele publicului.

Promovare și comunicare – se desfășoară prin utilizarea eficientă a tuturor canalelor tradiționale – ziare, noutăți televizate și digitale – pagini Web, Facebook, Instagram, telegram, Messenger pentru a colabora cu actorii culturali, a face cunoscută oferta culturală, a atrage publicul și a consolida imaginea culturală a raionului Orhei.

Monitorizare, evaluare și raportare: În cadrul organizațional se aplică implementarea unui sistem de colectare a datelor din localitate despre impactul evenimentelor, cât și de evaluare a performanțelor funcționarilor publici cu un accent pe indicatori calitativi, de impact și eficiență pentru a măsura succesul inițiativelor și a ajusta strategiile. Mai sunt efectuate și rapoarte anuale ce țin de monitorizare și evaluare a întregii activități.

Cooperare și parteneriate: În activitatea Culturală se impune dezvoltarea și consolidarea colaborării între toți actorii menționați anterior, pentru a crea sinergie, a partaja resurse și a maximiza impactul cultural și socio-economic.

Dezvoltarea capacităților umane: Programe de formare continuă pentru personalul cultural sunt un capitol important în dezvoltarea noilor capacități de organizare și desfășurare a activităților, de învățare a noilor modalități de creare de evenimente și dezvoltare culturală. Acest compartiment permite atragerea de noi specialiști și promovarea schimbului de experiență.

Implicarea comunitară și participarea cetățenilor: Fără public, domeniul cultural își pierde larg din esență și activitate. Fiecare activitate are scopul de a implica, educa, culturaliza societatea. Acest sector vine cu încurajarea cetățenilor să participe nu doar ca beneficiari, ci și ca parteneri activi în crearea și implementarea inițiativelor culturale.

Metodologia de elaborare / actualizare a strategiei pe domeniul cultural

În cadrul elaborării unei noi strategii de dezvoltare pe domeniul se urmează o abordare participativă care se bazează pe dovezi, studii, experiențe respectând ciclul de planificare strategică. Astfel, în contextul dezvoltării unui nou document strategic, pe domeniul Cultural s-a ținut cont de următoarele metode de elaborare:

Analiză – s-a procesat analiza indicatorilor de performanță utilizați și revelației acestora. Care include, Analiza SWOT, Analiza PESTEL.

Colectare de date - acestea fiind calitative și cantitative:

Datele cantitative (buget alocat, număr de evenimente anual, număr de participanți, număr de instituții, date demografice) ne permite analiza stringentă a necesităților și nevoilor cetățenilor, actorilor culturali, verificarea impactului cultural. După analiza acestor date se întocmește și planul obiectivelor

strategice pentru perioada 2026-2028 cu specificații a indicatorilor propuși, costuri prognozate, potențialii parteneri și ce capacități sunt pentru dezvoltarea acestui sector.

Date calitative - Sunt formate sondaje de opinie a actorilor culturali, interviuri cu managerii instituțiilor culturale, primirea cetățenilor spre audiență – în vederea consultărilor publice, problemelor sectoriale apărute precum și modul lor de soluționare.

Cartografierea actorilor culturali - se vor identifica instituțiile, organizațiile și persoanele relevante în domeniul cultural. În sectorul cultural, actorii sunt resursa principală în domeniul Cultural.

Prognoză – se va prognoza metode și tehnici de implementare, activități și proiecte pe domeniu, se vor distinge obiectivele țintă, sursele de finanțare și costurile estimative, etc.

Situația de relaționare pe domeniul cultural

Relaționarea în domeniul cultural în raionul Orhei implică multiple niveluri și tipuri de actori.

La nivel intern

- **Ministerul Culturii - Secția Cultură Orhei** – Activitatea de bază pe domeniu între aceste instituții și sunt de monitorizare a domeniului cultural, programare de programe culturale, raportate a activității și a indicilor de calificare a caselor și căminelor de cultură. Ministerul monitorizează dacă Secția Cultură Orhei activează în strictă concordanță cu Legislația în vigoare.

- **Consiliul Raional – Secția Cultură Orhei** - Există o relație ierarhică clară, Consiliul Raional Orhei monitorizează activitatea Secției Cultură Orhei, aprobă planul de activitate, contrasemnează rapoartele anuale și dările de seamă, sprijină bugetar activitatea secției. Secția Cultură Orhei raportează activitatea sa către Consiliul Raional Orhei. Eficiența instituțională depinde de comunicarea fluidă, alocarea adecvată a resurselor și capacitatea administrativă.

În gestiune

- **Cu instituții publice BPR „A. Donici” Orhei, Centrul Raional de Cultură „A. Suruceanu”** - Instituțiile cultural-artistice care interacționează direct cu Secția Cultură Orhei pentru interceptarea informațiilor necesare, monitorizarea activităților și gestionarea resurselor eficiente. Aceste două instituții sunt în gestiunea Secției Cultură Orhei și au la bază promovarea patrimoniului cultural imaterial, cât și implementarea politicilor publice pe sectorul cultural.

De monitorizare

- Case și Cămine de Cultură din raion – sunt bazate pe relații de colaborare, organizare în parteneriat a activităților culturale, de gestionare și promovare a politicilor publice pe sectorul cultural, relații de subordonare în darea de seamă a statisticilor pe domeniu.

- Școala de muzică „Gherasim Lupoi” – sunt bazate relații de interceptare a publicului, a artiștilor autohtoni în cadrul evenimentelor culturale. Secția Cultură Orhei susține, promovează noile talente și are ca scop încurajarea promoțiilor generate de către școala de muzică în menținerea activităților culturale.

De colaborare

Cu sectorul privat – sunt bazate pe relații sporadice, cu activitate mai mult pe sponsorizări în cadrul activităților, pe solicitări de opinii, și participare activă în cadrul evenimentelor.

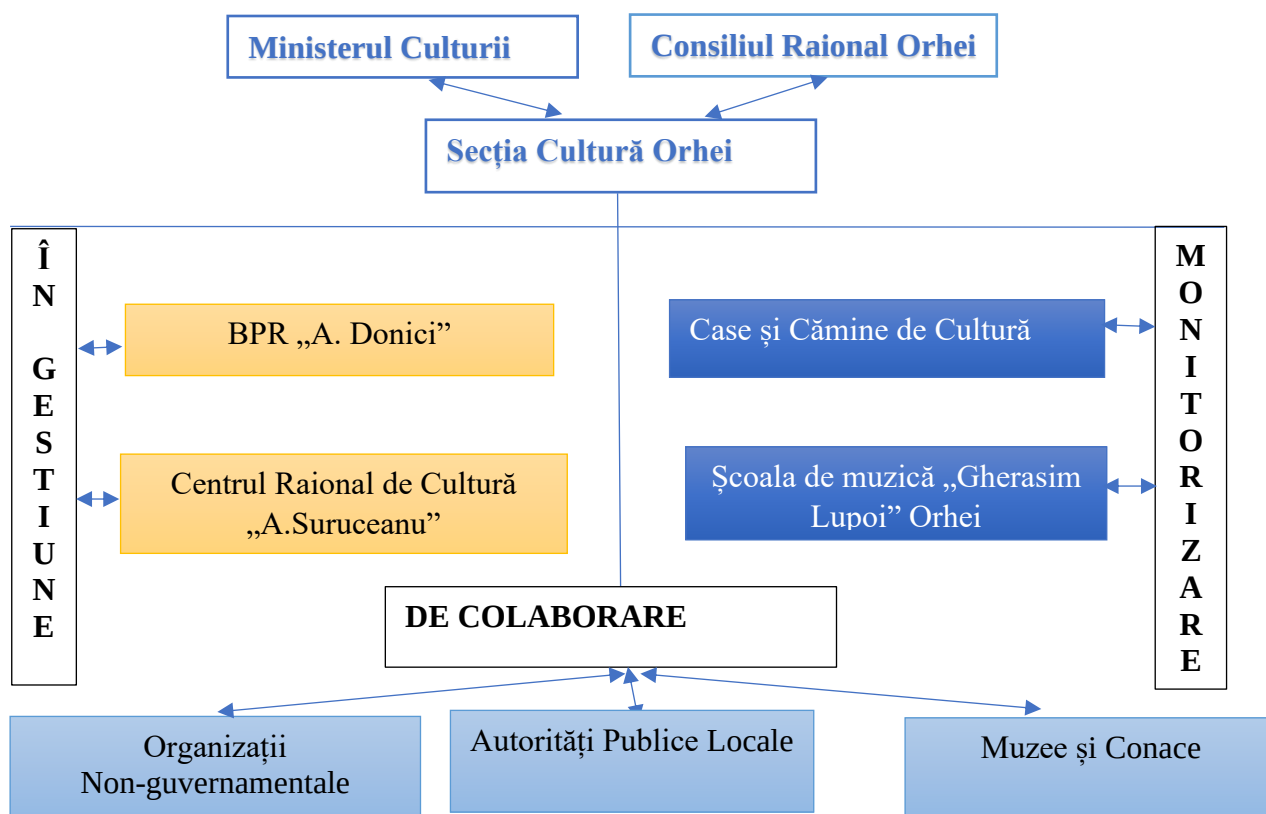
Cu societatea civilă (ONG-uri culturale) - relații existente, bazate pe proiecte internaționale pe sectorul cultural, cu finanțări transparente și comune.

Cu instituții educaționale - sunt bazate pe colaborări în baza evenimentelor cultural-educaționale, cu activități comune colaborare pe proiecte de educație culturală.

Cu alte instituții culturale (muzee, conace) - Relații bazate pe gestionare a patrimoniului cultural, de susținere și promovare a evenimentelor culturale din interiorul instituțiilor. Etc.

Autorități Publice Locale – sunt stabilite relații de parteneriate public – public în organizarea de evenimente, de susținere a peșterilor populari, agenților locali și a producătorilor local.

Schemă: Relaționarea în sectorul cultural, raionul Orhei

Analiza SWOT domeniul Cultură

PUNCTE FORTE

Patrimoniul Cultural Bogat și Divers: Raionul Orhei se mândrește cu un patrimoniu cultural material și imaterial considerabil. Aceasta include situri arheologice (ex: Orheiul Vechi, un punct de atracție major), monumente istorice, biserici vechi, tradiții folclorice vii (cântece, dansuri, meșteșuguri populare), obiceiuri și gastronomie locală distinctă. Acest patrimoniu reprezintă o resursă valoroasă pentru consolidarea identității locale.

Rețea Consolidată de Instituții Culturale: Existența unui număr de 56 de instituții culturale (case de cultură, biblioteci, muzee, școli de artă) pe teritoriul raionului reprezintă o bază solidă pentru desfășurarea activităților culturale și pentru asigurarea accesului la cultură în diverse comunități.

Capacitate de Adaptare și Digitalizare Rapidă: Experiența pandemică a demonstrat capacitatea instituțiilor culturale de a se adapta rapid la noile condiții și de a integra tehnologiile digitale. Crearea de pagini web, programări online, tururi virtuale de muzee, expoziții și transmisiuni online de evenimente a permis menținerea legăturii cu publicul și extinderea audienței. Această agilitate digitală este un avantaj competitiv.

Creșterea Interesului Publicului pentru Cultură: După perioada restricțiilor, s-a observat o creștere semnificativă a numărului de vizite în

PUNCTE SLABE

Subfinanțare Cronică și Bugete Insuficiente

Alocările bugetare pentru cultură sunt insuficiente pentru modernizarea infrastructurii, dezvoltarea de programe inovatoare și remunerarea adecvată a personalului. Această subfinanțare limitează investițiile necesare și dezvoltarea sustenabilă a sectorului.

Infrastructură Culturală Învechită și Dotări Insuficiente: Majoritatea instituțiilor culturale se confruntă cu clădiri vechi, care necesită reparații capitale, și cu lipsa echipamentelor tehnice moderne (sisteme de sonorizare, iluminat, proiecție, echipamente IT). Această situație afectează calitatea evenimentelor și limitează capacitatea de a integra inovațiile tehnologice.

Deficit de Personal Calificat și Migrație: Salariile mici și lipsa oportunităților de dezvoltare profesională duc la un deficit de personal cu pregătire culturală, în special în zonele rurale. Această migrație a specialiștilor afectează calitatea serviciilor și capacitatea de gestionare a proiectelor complexe.

Disparități Semnificative în Accesul la Cultură: Există diferențe notabile între mediul urban și cel rural în ceea ce privește accesul la evenimente și servicii culturale. De asemenea, programele adaptate pentru grupuri vulnerabile (persoane cu

muzele din raion (de la 114.449 persoane în 2021 la 178.575 persoane în 2024), precum și o dorință crescută a publicului de a participa fizic la evenimente culturale. Acest apetit reînnoit pentru cultură indică un public receptiv și angajat.

Potențial Creativ Local: Creșterea numărului de cărți și broșuri tipărite, precum și lansările de piese și albume, demonstrează un potențial creativ activ în rândul artiștilor și scriitorilor locali. Mediul online a oferit noi platforme de expresie și promovare.

dizabilități, vârstnici, minorități etnice) sunt încă limitate, ducând la o incluziune redusă.

Vizibilitate Redusă a Patrimoniului și a Evenimentelor: În ciuda bogăției culturale, există o promovare insuficientă a valorilor culturale ale raionului la nivel național și internațional, precum și o comunicare inefficientă către propriii cetățeni. Aceasta se traduce printr-un număr redus de turiști și o mândrie locală neexploată pe deplin.

Fragmentare și Lipsă de Coordonare: Adesea, instituțiile culturale și ONG-urile acționează independent, fără o viziune comună și o coordonare eficientă. Acest lucru poate duce la duplicarea eforturilor și la risipa de resurse.

OPORTUNITĂȚI

Acces la Fonduri Europene și Internaționale: Statutul de țară candidată la UE și integrarea europeană oferă oportunități sporite de accesare a fondurilor europene (ex: Europa Creativă, Erasmus+, Programe Transfrontaliere, Orizont Europa) și a finanțărilor de la donatori internaționali. Acestea pot susține proiecte de modernizare, dezvoltare de programe și capacitate.

Avansul Tehnologic și Digitalizarea: Continuarea și aprofundarea procesului de digitalizare oferă oportunități nelimitate pentru promovare, extinderea accesului la cultură (biblioteci digitale, tururi virtuale), crearea de conținut interactiv și modernizarea serviciilor culturale.

Creșterea Conștientizării pentru Dezvoltare Durabilă și Egalitate de Gen: Agendele naționale și internaționale pun un accent tot mai mare pe dezvoltarea durabilă și pe egalitatea de gen. Integrarea acestor principii în strategia culturală poate atrage finanțări și parteneriate, dar și un public mai larg și mai divers.

Potențial de Parteneriate Public-Private: Creșterea interesului sectorului privat pentru responsabilitatea socială corporativă poate deschide noi oportunități de parteneriate și sponsorizări pentru evenimente și proiecte culturale.

Colaborarea cu Sectorul Academic și Cercetarea: Parteneriatele cu universități și institute de cercetare pot sprijini dezvoltarea de proiecte inovatoare, cercetarea patrimoniului și formarea de specialiști

AMENINȚĂRI

Instabilitate Regională și Geo-politică: Conflictul din Ucraina și incertitudinile geo-politice pot afecta **finanțările, fluxurile turistice și moralul general al populației**, având un impact negativ asupra sectorului cultural.

Crize Economice și Inflație: Fluctuațiile economice, creșterea prețurilor și inflația pot **diminua puterea de cumpărare a cetățenilor** (afectând participarea la evenimente plătite) și pot reduce alocările bugetare pentru cultură la nivel central și local.

Migrația Continuă a Populației și a Forței de Muncă: Exodul tinerilor și al specialiștilor, în special din zonele rurale, poate duce la o **scădere a numărului de consumatori de cultură**, la lipsa forței de muncă în sectorul cultural și la slăbirea coeziunii comunitare. Această tendință poate fi agravată de lipsa oportunităților economice locale, inclusiv în sectorul cultural.

Competiția cu Alte Forme de Divertisment: Accesul facil la divertisment online și la alte forme de petrecere a timpului liber (streaming, gaming) poate **distrage publicul de la evenimentele culturale tradiționale**, în special tinerii.

Schimbările Climatice și Riscurile Naturale: Evenimentele climatice extreme pot afecta **integritatea patrimoniului cultural material** (muzee, clădiri istorice) și pot perturba organizarea evenimentelor în aer liber.

Birocrația și Capacitatea Administrativă Limitată: Procesele administrative greoaie și o capacitate administrativă insuficientă la nivel local pot **împiedica accesarea eficientă a fondurilor** și implementarea rapidă a proiectelor culturale complexe.

DOMENIUL TINERET

Domeniul Tineret al Strategiei de dezvoltare a raionului Orhei este elaborat în concordanță cu Strategia de Dezvoltare a Sectorului de Tineret a Raionului Orhei (SDST) este un document de politică publică ce are menirea să consolideze și să ghideze acțiunile Administrației Publice Locale pe sectorul de tineret pentru anii 2024 – 2029, bazându-se pe principalele priorități, strategii și programe în domeniul de tineret, la nivel internațional, național și local. Documentul transpune viziunea Consiliului Raional Orhei pentru dezvoltarea sectorului de tineret și pune în aplicare principiile și direcțiile prioritare stabilite în Legea Nr. 215/2016 cu privire la tineret și Legea Nr. 436/2006 privind administrația publică locală. Strategia a fost elaborată în conformitate cu rigorile și standardele în domeniu, inclusiv prevederile Hotărârii de Guvern Nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, fiind elaborată în mod participativ, prin implicarea tuturor părților interesate și consultare publică. În procesul de elaborare a documentului a fost studiat minuțios sectorul de tineret al raionului Orhei, consultată opinia tinerilor față de problemele stringente cu care se confruntă și viziunea specialiștilor responsabili de dezvoltarea programelor și lucrului de tineret.

Scopul Strategiei este de a crea condiții favorabile de dezvoltare a tinerilor, oferirea oportunităților de participare în procesele decizionale, precum și accesul tuturor tinerilor la o gamă largă și diversă de servicii pentru tineri. Scopul propus poate fi atins prin oferirea tuturor tinerilor, în special celor mai vulnerabili, a sprijinului adecvat pentru a-și consolida autonomia, a-și realiza drepturile și potențialul deplin, precum și asigurarea accesului la servicii prietenoase tinerilor (din domeniile de sănătate, participare, voluntariat, agrement etc.). Toți tinerii, inclusiv cei mai vulnerabili, trebuie susținuți în mod adecvat pentru a contribui la construirea unor medii incluzive și durabile prin implicarea ca parteneri și agenți ai schimbării la toate nivelele și în crearea de oportunități de dezvoltare.

În procesul de elaborare a SDST au fost consultați principalii actori din domeniul de tineret la nivel raional (structuri de tineret, prestatori de servicii, organizații non-guvernamentale, structuri publice), au fost identificate prioritățile cheie pentru activarea potențialului de dezvoltare a tinerilor din raionul Orhei și au fost stabilite principalele domenii de interes ale tinerilor pentru asigurarea unui cadru omogen și eficient de dezvoltare a sectorului de tineret la nivel local. Drept bază pentru elaborarea Strategiei au servit factorii și problemele care încetinesc sau împiedică dezvoltarea sectorului de tineret și al tinerilor din regiune, principalele angajamente asumate la nivel local și național pe sectorul de tineret.

Elaborarea și implementarea Strategiei de Dezvoltare a Sectorului de Tineret a Raionului Orhei are la bază următoarele principii:

- cooperarea intersectorială, care presupune coordonarea între instituțiile publice și organizațiile de tineret care activează în domeniu. Actorii- cheie comunică, se informează și cooperează între ei în scopul atingerii unor obiective comune;

- informarea de către instituțiile de lucru cu tinerii și organizațiile de tineret, a tinerilor cu privire la provocările, oportunitățile și drepturile acestora într-o formă accesibilă;

- participarea activă, implicare activă a tinerilor în procesul de luare a deciziilor, consultări publice, realizarea

de activități care se produc în societate și care îi vizează în mod direct sau indirect;

- paritatea, proces de luare a deciziilor de comun acord între autoritățile publice și tineri prin distribuirea egală a responsabilităților în bază de încredere și de respect reciproc

- transversalitatea, ce presupune atribuire politicilor de tineret a unei abordări distincte în diferite domenii de activitate prin stimularea colaborării la toate nivelele a instituțiilor și autorităților publice cu competențe în domeniu;

- abordarea pozitivă și holistică, o abordare bazată pe puncte forte, recunoscând contribuția pe care tinerii o

pot aduce la viața lor și a celor din jur, abordând în același timp barierele care inhibă acele oportunități;

- respectarea capacităților în evoluție, politicile și serviciile sunt elaborate și furnizate într-un mod compatibil

cu capacitățile în evoluție ale tinerilor;

- nediscriminarea și incluziunea tuturor tinerilor, toate drepturile fiecărui tânăr au prioritate egală și trebuie diminuate sau eliminate condițiile care duc la discriminare directă sau indirectă împotriva oricărui grup de tineri din orice motiv.

Actori-cheie la nivel local și beneficiarii strategiei

La nivelul raionului Orhei, implementarea politicilor de tineret și dezvoltarea sectorului de tineret revine autorităților administrației publice locale, prin structurile și subdiviziunile sale mandatate în domeniu (Consiliul Raional Orhei, Direcția Educație, Direcția de Tineret și Sport Orhei, etc.), în colaborare cu prestatorii locali de servicii de tineret (Centrul de Tineret Orhei, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor) și structuri de reprezentare a tinerilor (Consiliul Raional al Tinerilor Orhei, organizațiile neguvernamentale de și pentru tineret, consilii locale, consiliile elevilor ș.a.). Împreună cu o serie de atribuții pe care le au în inițierea de politici locale cu incidență în domeniul tineretului, administrația publică locală susține activitatea organizațiilor și a instituțiilor de lucru cu tinerii, care activează în baza unui regulament aprobat de APL în temeiul standardelor și principiilor stabilite de către Ministerul Educației și Cercetării. Administrațiile publice locale au competența de a institui sau completa în cadrul subdiviziunii cu referință la domeniul de tineret unitatea de funcționar public responsabil de domeniul de tineret.

Centrele de tineret sunt structuri de interes public, subordonate APL de nivel II sau I, care prin serviciile lor trebuie să asigure informarea, orientarea profesională, consilierea, educația, organizarea și petrecerea timpului liber a tinerilor, contribuind la pregătirea integrării lor sociale și profesionale.

SDST a raionului Orhei are drept beneficiari toți locuitorii raionului Orhei cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani. Strategia ia în calcul necesitățile diferitor grupuri de tineri și actori cheie în dezvoltarea lucrului și programelor de tineret, inclusiv:

- persoanele cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani;
- tinerii din grupuri vulnerabile sau cu oportunități reduse;
- familiile tinere;
- autoritățile publice locale;
- organizațiile neguvernamentale de tineret;
- specialiștii și lucrătorii de tineret;
- prestatorii de servicii de tineret;
- consiliile locale ale tinerilor și structurile neformale de participare ale tinerilor;
- structurile de paritate de tineret.

Situația Generală a Tinerilor din Raionul Orhei

Situația demografică în Raionul Orhei

Raionul Orhei, situat în Republica Moldova, se confruntă cu schimbări semnificative în structura sa demografică în ultimii ani. Datele statistice recente indică o scădere a populației în acest raion, în special în ceea ce privește numărul tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 35 de ani. Această tendință poate avea un impact semnificativ asupra dezvoltării economice și sociale a raionului și necesită o abordare atentă din partea autorităților și a comunității.

În anul 2022, conform datelor statistice, numărul total de locuitori în Raionul Orhei a fost înregistrat la 82.408, comparativ cu 83.973 în anul 2021 și 85.493 în anul 2020. Aceasta indică o scădere constantă a populației în ultimii ani. Un factor important în această scădere demografică îl reprezintă numărul tinerilor cu vârste între 15 și 35 de ani, care constituie o parte importantă a forței de muncă și a potențialului de dezvoltare a unei comunități.

În anul 2022, numărul tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 35 de ani a fost înregistrat la 19.653, în scădere față de 20.576 în anul 2021 și 21.872 în anul 2020. Această tendință de scădere este îngrijorătoare, deoarece tinerii reprezintă o resursă valoroasă pentru dezvoltarea socială și economică a oricărei comunități.

Există mai multe factori care pot explica această scădere demografică în Raionul Orhei. Unul dintre aceștia este migrația. Mulți tineri aleg să se mute în căutarea unor oportunități de muncă și educație mai bune în alte zone, atât în interiorul țării, cât și în străinătate. Migrația poate fi rezultatul lipsei de perspective în ceea ce privește locurile de muncă și dezvoltarea personală în raion.

Migrația populației se observă și după indicele de îmbătrânire a populației. Conform datelor statistice, vârsta medie a populației în Raionul Orhei în anul 2022 a fost de 39,4 ani, comparativ cu 39,1 ani în

2021 și 38,8 ani în 2020. Aceasta înseamnă că populația raionului înaintează în vârstă, iar proporția persoanelor în vârstă crește în comparație cu cea a tinerilor.

Sistemul de educație din Raionul Orhei

Raionul Orhei acordă o atenție deosebită dezvoltării și îmbunătățirii sistemului său de educație. Cu un număr semnificativ de instituții de învățământ, raionul se străduiește să ofere o educație de calitate și accesibilă pentru toți elevii. Datele statistice evidențiază infrastructura existentă și performanțele sistemului educațional în ultimii ani.

În ceea ce privește educația timpurie, Raionul Orhei dispune de 61 de instituții specializate, care oferă servicii educaționale pentru copiii în vârstă fragedă. Aceste instituții sunt fundamentale pentru dezvoltarea și pregătirea adecvată a copiilor înainte de începerea învățământului primar.

Pentru învățământul primar și secundar general, raionul are 49 de instituții cu frecvență, care acoperă necesitățile educaționale ale comunității. Aceste instituții de învățământ găzduiesc un număr constant de elevi în ultimii ani, conform datelor statistice. În anul 2021/2022, numărul de elevi a fost înregistrat la 11.235, în timp ce în anii precedenți, cifra a rămas relativ constantă: 11.313 elevi în 2018/2019, 11.098 elevi în 2019/2020 și 11.236 elevi în 2020/2021. Aceasta sugerează un nivel de stabilitate în privința cererii de educație primară și secundară în raion.

Pentru a oferi oportunități de educație vocațională, Raionul Orhei dispune de instituții de învățământ profesional tehnic secundar și post secundar. Există o instituție de învățământ profesional tehnic secundar, care deservește 426 de elevi, și două instituții de învățământ profesional tehnic post secundar, care îi înregistrează pe 1.199 de elevi. Aceste instituții oferă pregătire specializată și competențe practice necesare în diferite domenii, ajutând astfel la pregătirea tinerilor pentru piața muncii.

Deși numărul de elevi în instituțiile de învățământ primar și secundar general a rămas relativ constant în ultimii ani, performanțele academice și accesul la o educație de calitate rămân subiecte de interes pentru autorități și comunitatea locală.

Angajarea tinerilor în câmpul muncii în Raionul Orhei

Angajarea tinerilor în câmpul muncii reprezintă o preocupare importantă pentru dezvoltarea economică și socială a Raionului Orhei, precum și pentru integrarea acestora în piața muncii. Analizând datele statistice recente, putem observa tendințe în evoluția numărului de întreprinderi și a numărului de angajați, precum și o privire asupra situației tinerilor NEET (tineri care nu sunt angajați, în învățământ sau în formare).

În ceea ce privește numărul de întreprinderi în Raionul Orhei, datele statistice arată o creștere în ultimii ani. În anul 2021, raionul a înregistrat 1.467 de întreprinderi, comparativ cu 1.415 în 2020 și 1.368 în 2019. Aceasta poate fi considerată o evoluție pozitivă, deoarece un număr crescut de întreprinderi poate crea mai multe oportunități de angajare pentru tineri.

Totuși, numărul total de angajați în raion a cunoscut o scădere în ultimii ani. În anul 2021, raionul a înregistrat 12.020 de angajați în întreprinderi, comparativ cu 12.522 în 2020 și 13.398 în 2019. Această scădere poate fi atribuită unor factori precum restricțiile impuse de pandemie, schimbările economice sau fluctuațiile în structura ocupării forței de muncă.

Potrivit datelor statistice, în anul 2021, în Raionul Orhei erau disponibile aproximativ 700 de locuri de muncă vacante. Totuși, numărul total de șomeri înregistrați în același an a fost de aproximativ 824, dintre care 7 tineri cu dizabilități. În anul 2022, numărul total de șomeri înregistrați a crescut la 905, în timp ce numărul locurilor de muncă vacante a crescut la 905.

Analizând situația tinerilor aflați în șomaj în anul 2021, se observă că 19 tineri cu vârste cuprinse între 16 și 29 de ani se aflau în șomaj între 6 și 12 luni, iar 12 tineri se aflau în șomaj de lungă durată, adică peste 12 luni.

Aceste cifre subliniază dificultățile pe care le întâmpină tinerii în găsirea și menținerea unui loc de muncă pe termen lung.

Cu toate acestea, este important să analizăm și situația tinerilor NEET în Raionul Orhei, adică a celor care nu sunt angajați, în învățământ sau în formare. În țară, conform datelor statistice din 2021, ponderea tinerilor NEET în grupa de vârstă 15-24 ani a constituit 17,2%, în grupa de vârstă 15-29 ani a fost de 26,4%, iar în grupa de vârstă 15-34 ani a ajuns la 30,4%. Aceste valori înregistrează o scădere față de anul 2020 și se observă că ponderea tinerelor femei NEET este mai mare decât cea a bărbaților.

Aceste cifre indică importanța și necesitatea de a dezvolta programe și politici care să faciliteze angajarea tinerilor în câmpul muncii, precum și să promoveze o tranziție eficientă de la școală/educație la piața muncii.

Accesul tinerilor la servicii medicale în raionul Orhei

În raionul Orhei, Republica Moldova, asigurarea accesului tinerilor la servicii medicale de calitate și prietenoase este o preocupare importantă pentru autorități și comunitatea locală. Pentru a răspunde nevoilor de sănătate ale tinerilor, s-au luat măsuri pentru îmbunătățirea infrastructurii și oferirea serviciilor adecvate.

În anul 2021, raionul Orhei dispunea de un număr de 201 medici și 527 de personal medical mediu. Acest personal medical este responsabil de furnizarea serviciilor de sănătate la nivel local și de asigurarea că tinerii beneficiază de îngrijire medicală adecvată. În plus, raionul dispune de un spital, 33 de instituții de asistență medicală primară și specializată, 13 întreprinderi individuale de asistență medicală și 34 de farmacii. Aceste facilități asigură accesul la servicii medicale de bază și medicamente pentru tineri și comunitatea în ansamblu.

Unul dintre eforturile semnificative în promovarea sănătății tinerilor este Centrul de Sănătate prietenos tinerilor Orhei (CSPT). Scopul acestui centru este de a îmbunătăți starea de sănătate a adolescenților și tinerilor și de a crea condiții pentru integrarea lor în comunitate prin sporirea accesului la servicii medicale prietenoase și adaptate nevoilor lor specifice. CSPT desfășoară activități în trei direcții de bază.

Prima direcție implică furnizarea de servicii medicale și psihosociale specializate. Centrul oferă consultații medicale, servicii de planificare familială, consiliere în domeniul sănătății mintale, depistarea și gestionarea bolilor cu transmitere sexuală, precum și informații și educație privind sănătatea și prevenirea bolilor.

A doua direcție se concentrează pe activitățile de promovare a sănătății. CSPT organizează campanii de conștientizare și educație privind stilul de viață sănătos, prevenirea consumului de substanțe nocive și promovarea sănătății mintale. De asemenea, sunt oferite servicii de consiliere și ghidare pentru promovarea comportamentelor sănătoase în rândul tinerilor.

A treia direcție constă în furnizarea de servicii mobile (out-reach). Centrul realizează activități în afara sediului, în comunitățile locale și școlile din raion. Acest lucru permite o mai mare accesibilitate a serviciului.

Participarea activă a tinerilor în viața politică și comunitară este esențială pentru dezvoltarea raionului Orhei. În anul 2019, s-au observat unele semne pozitive în ceea ce privește implicarea tinerilor în procesul electoral și în reprezentarea lor în consiliile locale.

În ceea ce privește participarea la alegerile locale din 2019, raionul Orhei a înregistrat un număr semnificativ de tineri în lista electorală, respectiv 35.431 de alegători cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani. Totuși, numai 11.238 dintre aceștia au participat efectiv la vot. Acest lucru poate indica o nevoie de a stimula și a motiva mai mult tinerii să se implice în procesul electoral și să-și exercite dreptul de vot.

În ceea ce privește reprezentarea tinerilor în consiliile locale, în anul 2019, raionul Orhei avea un total de 438 de consilieri locali. Dintre aceștia, 66 aveau vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani. Prezența tinerilor în consiliile locale este importantă pentru a asigura că perspectiva și nevoile acestora sunt luate în considerare în procesele decizionale la nivel local.

Pentru a încuraja și a sprijini participarea tinerilor în viața comunității, este necesară crearea de mecanisme și programe care să promoveze implicarea lor activă. Aceasta poate include inițiative de educație civică, crearea de platforme de dialog și consultare cu tinerii și promovarea oportunităților de liderism și implicare în procesele decizionale locale.

Timp liber și implicarea civică a tinerilor

Raionul Orhei se remarcă prin existența unor instituții și proiecte dedicate dezvoltării și implicării tinerilor în comunitate. Un astfel de exemplu notabil este Centrul de Tineret Orhei, care a fost fondat în anul 2012 și a devenit o instituție publică înregistrată oficial de Consiliul Raional Orhei în noiembrie 2017. Centrul are în subordine trei filiale, situate în comunele Puținței, Ivancea și Susleni.

Calitatea serviciilor oferite de Centrul de Tineret Orhei a cunoscut o îmbunătățire semnificativă odată cu stabilirea unui parteneriat durabil între Fondul ONU pentru Populație (UNFPA) în Republica

Moldova și Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. Prin această colaborare, centrul a beneficiat de donații importante, ceea ce a condus la creșterea calității serviciilor prestate.

Printre serviciile oferite de Centrul de Tineret Orhei se numără participarea tinerilor la activități și programe diverse, serviciul de informare a tinerilor, serviciul de voluntariat și serviciul de animare a timpului liber. Aceste servicii sunt menite să ofere tinerilor oportunități de dezvoltare personală și implicare activă în comunitate.

Un alt aspect important în ceea ce privește activitățile de tineret din Orhei este Consiliul Raional al Tinerilor (CRT). Acesta a fost înființat în anul 2016 și are un număr de 23 de consilieri tineri. CRT desfășoară diverse activități și proiecte specifice, cum ar fi Banca "Covorul Dorului", proiectul "Reflecții.or" care implică deplasări în teritoriu, proiectul "Capsula timpului", "Biblioteca stradală", "ColOrhei" și "Motivat.or". CRT Orhei este unul dintre primele Consilii Raionale ale Tinerilor care a stat la baza fondării Rețelei Naționale a Consiliilor Locale ale Tinerilor din Moldova (RNCLTM).

Un moment de referință în cadrul activităților CRT Orhei îl reprezintă "Forumul Raional al Tinerilor", care a avut loc în anul 2022 și a marcat a zecea ediție a acestui eveniment anual, inițiat în 2012. Forumul reprezintă o tradiție pentru tinerii din raionul Orhei, oferindu-le o platformă pentru a-și exprima viziunile și ideile, care sunt ascultate și luate în considerare.

Meritul și angajamentul CRT Orhei în promovarea implicării tinerilor în viața comunității a fost recunoscut și apreciat. Unul dintre cele mai remarcabile rezultate ale CRT Orhei a fost obținerea premiului pentru cel mai bun Consiliu Local al Tinerilor în anul 2019, la Gala Premiilor pentru sectorul de tineret organizată de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

2. PLANUL DE OBIECTIVE STRATEGICE 2026-2028 PE DOMENII DE ACTIVITATE

2.1 ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ

Obiectiv general	Consolidarea responsabilității autorităților publice locale pentru elaborarea și implementarea politicilor publice						
Cadru legal	Legea nr.436 din 28.12.2006 privind administrația publică locală Legea nr. 435 din 28.12.2006 privind descentralizarea administrativă Legea 158-X-VI din 04.07.2008 Cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.201 din 11.03.2009 Legea Nr. 241 din 20-10-2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane						
Obiectiv specific 1	Acordarea asistenței informaționale și metodologice în implementarea legii 158-XVI din 04.07.2008 Cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.201 din 11.03.2009						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Monitorizarea prezentării informațiilor - aplicarea reglementărilor Hotărârii Guvernului nr.201 din 11.03.2009	Nr primăriei care au prezentat informația	38	38	38		Direcția APCP	APL de nivelul I
Obiectiv specific 2	Acordarea asistenței metodologice în organizarea și desfășurarea Alegerilor Parlamentare, a celor locale generale și Prezidențiale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Alegerile locale generale	Nr. activități / Nr persoane participante		1			Direcția APCP	APL de nivelul I
2.2. Alegerile Prezidențiale	Nr. activități / Nr persoane participante			1		Direcția APCP	APL de nivelul I
2.3. Monitorizarea convocării ședințelor Consiliilor locale cu referire la desemnarea reprezentanților în BESV	Numărul de ședințe convocate		38	38		Direcția APCP	APL de nivelul I
2.4. Contribuție la asigurarea logisticii scrutinelor la nivel de BESV	Numărul de BESV asigurate cu logistica necesară		38	38		Direcția APCP	APL de nivelul I
2.5. transmiterea listelor electorale către APL de nivelul I	Numărul APL care au primit listele electorale		38	38		Direcția APCP	APL de nivelul I

Obiectiv specific 3	Organizarea atelierelor de instruire pentru identificarea modelului optim de conlucrare cu APL de nivelul II, serviciile desconcentrate în teritoriu, alte structuri, instituții cointerestate, consultarea principalilor actori asupra opțiunilor de cooperare intercomunală (schimb de experiență în domeniul AP)						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Organizarea meselor rotunde de dialog între părți: autorități publice locale de nivelul I și II	Nr. activități / Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	APL I și II
3.2. Invitația serviciilor desconcentrate în teritoriu la ședințele cu participarea primarilor pentru identificarea acțiunilor de eficientizare a activităților de interes comun	Nr. activități / Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	Servicii desconcentrate în teritoriu
3.3. Identificarea oportunităților de colaborare a primarilor din raion cu instituțiile omologe din alte țări.	Nr. activități / Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	APL I, Autoritățile cu care sunt încheiate acorduri de colaborare, DEPI,
Obiectiv specific 4	Realizarea modulului de instruire „Bazele managementului în APL” cu asistența institutului de Administrație Publică, IDIS „Viitorul”, CEC, CICDE, CALM, altor instituții abilitate în domeniu						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
4.1. Sesiuni de orientare a funcționarilor publici în domeniul - Procesul decizional la nivel local	Nr. activități	1	1	1		Direcția APCP	
4.2. Sesiuni de orientare a funcționarilor publici în domeniul - Administrația publică locală: concepte, probleme și perspective	Nr. activități	1	1	1		Direcția APCP	
Obiectiv specific 5	Asigurarea realizării politicii naționale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
5.1. Organizarea ședințelor de lucru a Comisiei teritoriale pentru combaterea TFU pentru identificarea, evaluarea, referirea cazurilor de trafic	Numărul de ședințe desfășurate	2	2	2		Direcția APCP	
5.2. Activități în contextul desfășurării Campaniei naționale ”Săptămâna de luptă împotriva traficului de ființe umane”	Numărul de acțiuni desfășurate, Numărul de persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	

5.3. Organizarea și desfășurarea în teritoriu a Zilei Europene de luptă împotriva traficului de ființe umane	Nr acțiuni desfășurate, Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	
Obiectiv specific 6 Asigurarea cadrului de suport metodologic în activitatea comisiilor de lucru din cadrul Consiliului raional Orhei							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
6.1. Ajustarea regulamentului comisiei la condițiile specifice domeniului de activitate la moment	Numărul de acțiuni desfășurate	1	1	1		Direcția APCP	
6.2. Aprobarea planului de activitate cu nominalizarea persoanelor responsabile și termenelor de executare	Nr. planurilor aprobate	1	1	1		Direcția APCP	
Obiectiv specific 7 Asigurarea organizării și coordonarea recrutării și încorporării cetățenilor în Serviciul Civil (de alternativă)							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
7.1. Participarea la comisiile de încorporare	Numărul de ședințe desfășurate	2	2	2		Direcția APCP	
7.2. Prezentarea rapoartelor activității în domeniu la solicitarea factorilor de decizie	Nr raport întocmite	1	1	1		Direcția APCP	
7.3. Asistența la elaborarea acțiunilor pentru anul de referință cu ulterioara lui aprobare la ședința Consiliului raional	Nr planuri de acțiuni elaborate	1	1	1		Direcția APCP	

2.2. FINANȚE PUBLICE

Obiectiv general	Sporirea eficacității și transparenței autonomiei financiare a Consiliului raional Orhei						
Cadru legal	LEGEA Nr. 397 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale LEGEA Nr. 181 din 25.07.2014 finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale						
Obiectiv specific 1	Îmbunătățirea procesului de executare a bugetului						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Organizarea ședințelor/consultări publice la etapa de elaborare a proiectului bugetului raional (instituții bugetare, primării, societatea civilă, mediul de afaceri)	Nr ședințe publice organizate / Nr consultări publice organizate	3 / 43	3 / 43	3 / 43		Direcția Generală Finanțe	Direcțiile, secțiile Consiliului raional Orhei
1.2. Monitorizarea tehnologiilor informaționale moderne de management în procesul bugetar în următoarele module: CEIB, GAB	Tehnologii informaționale moderne aplicate	12	12	12		Direcția Generală Finanțe	
1.3. Actualizarea periodică a paginii web și cu informație calitativă și oportună privind elaborarea și executarea bugetului/semestrial	Nr informații executarea bugetului la partea de venituri și cheltuieli	1	1	1		Direcția Generală Finanțe	
Obiectiv specific 2	Creșterea gradului de conlucrare cu diferiți actori comunitari						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Consolidarea mecanismelor de conlucrare transparentă între APL și inspectoratul fiscal teritoriale de stat prin evidența numărului de angajați și a volumul veniturilor încasate anual	informație de la DDF Orhei privind restanța la impozitul funciar și impozitul pe bunuri imobiliare ale persoanelor fizice-cetățeni.	12	12	12		Direcția Generală Finanțe	DDF Orhei
2.2. Raportarea dărilor de seamă privind executarea bugetelor la parte de venituri și cheltuieli UAT de nivel I și II	Dări de seamă raportate	4	4	4		Direcția Generală Finanțe	
Obiectiv specific 3	Sporirea capacităților de instruire pentru funcționarii autorităților bugetare						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			

3.1. Pregătirea profesională a specialiștilor principali sub aspectul managementul financiar	Numărul de seminare petrecute / Ședințe de lucru petrecute	4/3	4/3	4/3		Direcția Generală Finanțe	
3.2. Instruirea specialiștilor sub aspectul managementul financiar	Numărul de instruirii frecventate / Numărul de participanți instruiți	10/12	10/12	10/12		Direcția Generală Finanțe	
3.3. Instruirea managerilor /angajaților din cadrul entităților publice privind managementul performanțelor și al riscurilor	Numărul de cursuri frecventate / Numărul de participanți la instruire	3 / 3	3 / 3	3 / 3		Direcția Generală Finanțe	
3.4. Dezvoltarea capacităților angajaților cu funcții de inspectare prin organizarea inspectărilor în echipe comune din diferite direcții, instruirii profesionale, consultări ai experților străini și a seminarelor și participarea la training-uri la nivel național și internațional.	Numărul de traininguri/seminare/schimb de experiență / Numărul de participanți	5 / 5	5 / 5	5 / 5		Direcția Generală Finanțe	

2.. EDUCAȚIE

Obiectiv general	Învățământ de Calitate pentru Toți						
Cadru legal	Codul educației nr. 152/2023, art. 38 și 47 – privind siguranța, igiena și infrastructura școlară Strategia Națională „Educația 2030” Codul construcțiilor și normele tehnico-sanitare pentru instituțiile de învățământ Ordin MECC privind criteriile de acreditare și autorizare a spațiilor educaționale						
Obiectiv specific 1	Dezvoltarea infrastructurii instituțiilor de învățământ în vederea asigurării condițiilor optime pentru desfășurarea procesului educațional						
Program local: „Școli moderne – educație de calitate”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Reabilitarea și modernizarea clădirilor instituțiilor de învățământ	Nr. clădiri renovate; evaluări tehnice pozitive	7	7	7	5.000.000	Instituțiile de învățământ	Fonduri UE, buget local
1.2. Dotarea sălilor de clasă cu mobilier ergonomic și echipamente moderne	Nr. săli echipate; feedback profesori/elevi	8	8	8	1.500.000	Instituțiile de învățământ	MEC, sponsori, proiecte externe
1.3. Modernizarea/reabilitarea și dotarea cantinelor școlare.	Nr. cantine reabilite / Nr. elevi beneficiari / Nr. inspecții sanitare / calificativ pozitiv	47+2	42+2	47+2		Instituțiile de învățământ Direcția Educație	Fonduri UE, MEC
1.4. Modernizarea grupurilor sanitare, asigurarea cu apă potabilă și canalizare	% școli conforme / inspecții sanitare	10	10	10	1.200.000	Instituțiile de învățământ	Ministerul Sănătății, APL
1.5. Crearea rampelor de acces și infrastructură adaptată pentru elevii cu CES	instituții accesibilizate / % acces fizic total	34+2	34+2	34+2	400.000	Instituțiile de învățământ	Direcția Protecția Copilului, ONG-uri
Obiectiv specific 2	Crearea unui mediu școlar sigur și prietenos copilului						
Cadru legal	Ordinul nr.77 din 22.02.2021 ”Cu privire la Procedura de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de ANET; Politica de protecție a copilului Ordinul 858 din 23.08.2013 „Cu privire la Metodologia de aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de ANET al copilului”; Ordinul nr.1049 din 10.100.2014 „Cu privire la punerea în aplicare a Instrucțiunii privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, exploatării și traficului”.						
Program local: „Școala – spațiu sigur”							
Activități / Proiecte la nivel local		Perioada / tinta			Costuri,		Parteneri

	Indicatori de produs / rezultate scontate	2026	2027	2028	MDL	Responsabil de execuție	
2.1. Formarea cadrelor pentru prevenirea bullying-ului și ANET	Nr. cadre instruite	50	50	50	-	DGE Orhei	UNICEF, MEC, Ministerul Sănătății
2.2. Prevenirea traficului de ființe umane în instituțiile de învățământ general prin desfășurarea activităților: ședințe, flashmob, ateliere, mese rotunde, etc	Nr ședințe organizate / Nr cadre didactice formate / Nr elevi informați	2/108/430	4/108/500	6/108/505	-	DGE Instituțiile de învățământ	APL I; II
2.3. Promovarea culturii și istoriei romilor în instituțiile de învățământ general prin desfășurarea activităților: postere, desene, pliante, flashmob, ateliere, mese rotunde, etc.	Număr de ședințe organizate / Număr de instituții implicate / Număr de elevi informați	1/49/600	1/49/600	1/49/600	-	DGE Instituțiile de învățământ	APL I;II Asociația „Vocea romilor”
2.4. Organizarea seminarelor teoretico-practice, în scopul prevenirii sarcinii în adolescență	Număr de ședințe organizate / Număr de cadre didactice formate	2/49	2/49	2/49	-	DGE Instituțiile de învățământ	CSPT CS
2.5. Psihoeducația și formarea părinților și a copiilor din grupul de risc	Nr de părinți informați / Număr copii formați	24/28	37/122	40/30	-	DGE Instituțiile de învățământ	STAS IP Orhei
2.6. Susținerea tuturor copiilor de vârstă școlară obligatorie în sistemul educațional prin reducerea cazurilor de bullying și ANET, asigurarea stării de bine	Număr de ședințe organizate / Număr de coordonatori ANET formați	2/108	2/108	2/108	-	DGE Instituțiile de învățământ	STAS IP Orhei
2.7. Școala securității „Împreună reducem riscurile”	Nr.de instituții / nr. de elevi	3/36	3/36	3/36		DGE, DSE	MEC, MAI, Consiliul Raional
2.8. Concursului de creație a copiilor în domeniul prevenirii situațiilor de urgență”	Nr de instituții participante	47	47	47		DGE, DSE	MAI,MEC
2.9. Concursului de creație a copiilor „Securitatea electrică în viziunea copiilor,,	Nr de instituții participante	47	47	47		DGE, ANRE	ANRE
Obiectiv specific 3	Reducerea abandonului școlar și creșterea participării școlare						
Cadru legal	Strategia Educație 2030; Codul Educației RM; Ordinul nr.559 din 12.06.2015 “Cu privire la prevenirea și combaterea abandonului și absenteismului școlar”						
Program local: „Fiecare copil la școală”							
Activități / Proiecte la nivel local		Perioada / ținta			Costuri,		Parteneri

	Indicatori de produs / rezultate scontate	2026	2027	2028	MDL	Responsabil de execuție	
3.1. Susținerea tuturor copiilor de vârstă școlară obligatorie în sistemul educațional prin școlarizare, prevenire și reducerea abandonului școlar	Nr copiilor neșcolarizați / Nr copiilor care au abandonat școala / Nr Planuri elaborate și implementate / Nr Rapoarte elaborate, prezentate MEC RM	10073/49 /3	10045/49 /3	10025/49 /3		DGE, Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei IP Orhei STAP Orhei
3.2. Derularea unor campanii/ședințe de conștientizare a părinților și copiilor privind dreptul la educație, obligația școlarizării cât și importanța educației.	Nr instituțiilor de învățământ / Nr campaniilor /ședințelor / Nr părinților/copiilor	47	47	47		DGE Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei, IP Orhei
3.3. Monitorizarea și analiza situației frecvenței elevilor, identificarea cauzelor absențelor, aplicarea măsurilor pentru prevenirea și corectarea absenteismului, prin consolidarea legăturii elevilor cu școala și creșterea motivației pentru participare activă	Nr de sesizări privind cazuri de absenteism / Reducerea absențelor nemotivate (%)	47	47	47		DGE Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei IP Orhei STAP Orhei
Obiectiv specific 4	Optimizarea procedurilor de echivalare și transfer al elevilor în vederea asigurării continuității procesului educațional						
Cadru legal	Codul educației nr. 152/2023, art. 15, 22, 37 – privind dreptul la continuarea studiilor Ordinul MEC RM nr. 992 din 08.08.2023 Metodologia de recunoaștere și echivalare a perioadelor de studii din învățământul general Strategia națională pentru reintegrarea copiilor reveniți din diaspora (2023–2030)						
Program local: „Acces garantat la educație – transfer și echivalare fără bariere”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
4.1. Crearea și implementarea unui mecanism eficient de recunoaștere și echivalare a perioadelor de studii pentru copiii reveniți de peste hotarele republicii	Nr de cazuri soluționate / Procentul copiilor integrați	47/%	47/%	47/%		DGE, Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei
4.2. Asigurarea suportului educațional și psihosocial pentru copiii reveniți de peste hotare în vederea integrării eficiente în sistemul educațional	Nr copii beneficiari / Nr planuri educaționale individualizate realizate	47	47	47		DGE, Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAP Orhei, STAS Orhei
4.3. Optimizarea, asigurarea unui proces eficient, transparent și accesibil de transfer al elevilor între	Nr de transferuri / Nr de instituții	47	47	47		DGE, Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei

instituțiile de învățământ din diferite localități ale republicii							
Obiectiv specific 5	Asigurarea transportului școlar sigur și accesibil pentru elevii din localitățile cu acces limitat la instituții de învățământ						
Cadru legal	Codul educației nr. 152/2023, art. 32 și 42 – privind dreptul elevului la acces egal la educație HG nr. 352/2005 privind transportul elevilor Regulamentul MEC privind organizarea transportului școlar Strategia Națională de Dezvoltare Regională (componenta infrastructură școlară)						
Program local: „Educație aproape de fiecare copil – transport școlar eficient”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
5.1. Achiziționarea de microbuze/autobuze școlare pentru trasee rurale	Nr. unități procurate; capacitate totală; stare tehnică	1	1	1	2.500.000	Consiliul Raional Orhei	MEC, Fonduri externe, buget local
5.2. Stabilirea și optimizarea rutelor școlare în funcție de distanță și număr de elevi	Nr. rute active; cost/km; grad de utilizare	16+2	18	18	50.000	Direcția Educație + APL	Administrații locale
5.3. Instruirea șoferilor și personalului auxiliar privind siguranța elevilor	Nr. șoferi instruiți; incidente raportate/an	3	3	3		Direcția Transport	Ministerul Transporturilor
5.4. Informarea părinților și a comunităților despre dreptul la transport gratuit	Nr. evenimente de informare; nr. reclamații reduse	2	2	23		DGE, Școli	ONG-uri, Biroul pentru Drepturile Copilului
Obiectiv specific 6	Asigurarea cu manuale și modernizarea activității bibliotecilor școlare pentru îmbunătățirea accesului la resurse educaționale de calitate						
Cadru legal	Codul educației nr. 152/2014 Legea cu privire la biblioteci nr. 160/2017 cu modificările ulterioare Ordine MEC privind evidența, distribuirea și utilizarea manualelor școlare						
Program local: „Resurse pentru învățare – manuale și biblioteci moderne”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
6.1. Asigurarea elevilor cu manuale în format fizic pentru toate disciplinele	% acoperire elevi;	100	100	100		DGE	MEC, edituri acreditate
6.2. Gestiunea corectă a circulației manualelor	Repartizare 100%; trasabilitate completă	100	100	100		DGE	MEC, FSM

6.3. Modernizarea bibliotecilor școlare: mobilier, fond de carte, echipamente IT		Nr. biblioteci renovate; % elevi utilizatori	2/98	2/98	3/98		DGE	Instituțiile de învățământ, sponsori
6.4. Evidența fondului de carte din biblioteci (Raport statistic 6-C)		Raport statistic completat	1	1	1		DGE	MEC, FSM
6.5. Activități de promovare a lecturii și utilizării bibliotecilor (cluburi, ateliere)		Nr. activități/an; participare elevi; feedback calitativ	1/50	1/50	1/50		Biblioteci școlare	DGE
Obiectiv specific 7		Eficientizarea managementului școlar prin utilizarea tehnologiilor informaționale la nivel de sistem, instituție și clasă						
Cadru legal		Codul Educației RM – privind managementul educațional și autonomia instituțională Strategia Națională „Educația 2030” – direcția de digitalizare a sistemului educațional Ordin MEC privind implementarea catalogului electronic și a platformelor de management educațional						
Program local: „Management Digital pentru Educație de Calitate”								
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
7.1. Realizarea Proiectului de ajustare / modernizare a Sistemului Informațional de Management în Educație (SIME)		nr de instituții, corectitudinea datelor introduse(%)	49	49	49		DGE, Instituțiile de învățământ	MEC, CTICE
7.2. Proiectului – pilot „Implementarea și utilizarea Sistemului Informațional Catalog Electronic (SICE) în cadrul SIME”		nr de instituții, rezultate obținute	34	39	49		DGE, Instituțiile de învățământ	MEC, CTICE
7.3. Sistemul Informațional de Personalizare a Actelor de Studii (SIPAS)		nr de instituții, rezultate obținute	46	46	46		DGE, Instituțiile de învățământ	MEC, ANCE, CTICE
7.4. Sistemul Automatizat de Prelucrare a Datelor (SAPD)		Nr instituții, corectitudinea datelor introduse	5	5	5		DGE, Instituțiile de învățământ	MEC, ANCE, CTICE
Obiectiv specific 8		Asigurarea unei alimentații echilibrate și sigure pentru elevii din instituțiile de învățământ generale						
Cadru legal		HG nr. 17/2006 privind promovarea modului sănătos de viață Ordin comun MECC–MS privind normele de alimentație în școli și grădinițe Strategia Națională de Sănătate Publică						
Program local: „Alimentație pentru dezvoltare”								
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			

8.1. Asigurarea alimentației gratuite în școli pentru elevii din ciclul primar și gimnazial	Nr. elevi alimentați zilnic; % școli acoperite	5580	5626	5655	1.000.000	DGE Orhei, Direcția Sănătate	Buget local, MECC, ONG-uri
8.2. Modernizarea/dotarea cantinelor școlare cu echipamente igienice și de gătit	Nr. cantine renovate; controale sanitare pozitive	49	49	49	800.000	DGE Orhei, CR Orhei	Fonduri externe, parteneriate
8.3. Externalizarea serviciilor de catering unde nu există cantine funcționale	Nr. instituții deservite; satisfacție părinți/elevi	47+2	47+2	47+2	300.000	Direcția Educație	Furnizori acreditați, APL
8.4. Promovarea educației alimentare prin ateliere, lecții și campanii	Nr. ateliere; chestionare evaluare; participare activă	3/3/1	3/3/1	3/3/1	60.000	Școli + Centre de Sănătate	MS, ONG-uri nutriție
8.5. Crearea unui sistem de monitorizare digitală a meniurilor și distribuției	Platformă activă; audit lunar; feedback digitalizat	1/0/	1/0	1/0	100.000	Direcția Educație + IT	Proiecte IT Edu, donatori externi
Obiectiv specific 9	Consolidarea resurselor umane prin formare profesională continuă						
Cadru legal	Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014 Metodologia privind recalificarea cadrelor didactice și validarea competențelor profesionale în vederea ocupării funcțiilor didactice în educație timpurie, învățământ primar, gimnazial, liceal, aprobată Ordin MEC 572/2025 Instrucțiunea privind eliberarea Certificatului care confirmă dreptului de activitate în funcția didactică, aprobată ordin MEC 830/2025 Regulamentul privind formarea profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul general, aprobat ordin MEC nr. 8/2024 Regulamentul de atestare a cadrelor didactice din învățământul general, profesional tehnic și din cadrul structurilor de asistență psihopedagogică, aprobat prin ordinul ministrului educației, culturii și cercetării nr. 1091 din 07.10.2020, modificat prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1335 din 30.09.2024 Regulamentul de atestare a cadrelor de conducere din învățământul general și profesional tehnic, aprobat prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1100/2023, modificat prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1334 din 30.09.2024 Planul-cadru pentru învățământul preșcolar, aprobat prin ordinul MEC, nr.1076 din 25.08.2023 HG nr.270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, exploatării și traficului.						
Program local: „Profesor pentru viitor”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			

9.1. Diversificarea activităților de formare continuă a cadrelor didactice din instituțiile de învățământ prin desfășurarea atelierelor, seminarelor teoretico-practice, webinare, etc.	Nr ateliere, seminare teoretico-practice, webinare organizate / Nr cadre didactice formate	50	50	50	-	DGE APL I	MEC ONG
9.2. Motivarea directorilor adjuncți pe instruire și educație în activitatea profesională prin organizarea ședințelor cu tematici educaționale	Nr de ateliere, seminare teoretico-practice, webinare; Nr de directori adjuncți formați	7/95	7/95	7/95	-	DGE	Instituțiile de învățământ
9.3. Promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții prin consilierea cadrelor didactice / manageriale în vederea atestării pentru avansarea în carieră	Nr cadrelor didactice / manageriale consiliate; Ședința comisiei manageriale de atestare organizată; Nr manageri atestați; Nr cadre didactice atestate	200/10	200/10	200/10	-	DGE	Instituțiile de învățământ
9.4. Promovarea activității de mentorat	Nr cadrelor didactice care implementează activitatea de mentorat	25	25	25	-	DGE Instituțiile de învățământ	MEC, INEL
9.5. Motivarea coordonatorilor ANET în activitatea profesională prin organizarea ședințelor cu tematici educaționale	Nr ateliere, seminare teoretico-practice, webinare organizate / Nr directori adjuncți formați	2/48	2/48	2/48	-	DGE	Instituțiile de învățământ APL
Obiectiv specific 10	Motivarea cadrelor didactice/manageriale în cariera profesională						
Cadru legal	Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014 STRATEGIA DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030”						
Program local: „Carieră didactică – motivație și recunoaștere”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
10.1. Stimularea cadrelor didactice care demonstrează rezultate deosebite în cariera profesională în cadrul Zilei lucrătorului din învățământ	Numărul cadrelor didactice/ manageriale menționate, premiate	100	100	100	29400	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
10.2. Organizarea și desfășurarea concursului raional Pedagogul anului	Nr participanți; Nr / tip rezultate (locul I, locul II, locul III, mențiune)	12/3/3/3/ 3	12/3/3/3/ 3	12/3/3/3/ 3	38700	DGE	Instituțiile de învățământ, MEC

10.3. Conferința raională a cadrelor didactice și de conducere	Nr. participanți	100	100	100	30475	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
Obiectiv specific 11	Creșterea participării părinților în procesul educațional						
Cadru legal	Ordinul nr.1049 din 10.100.2014 „Cu privire la punerea în aplicare a Instrucțiunii privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, exploatarei și traficului”. Legea nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.						
Program local: „Școală-Familie-Comunitate”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
11.1. Activități de psihoeducație pentru părinți; forumuri de discuții	Nr. părinți implicați; frecvență activități; grad de satisfacție	100	100	100	-	DGE	APL, proiecte, sponsori
11.2. Îmbunătățirea abilităților de oferire a suportului psihosocial familiilor afectate de migrație/separare, etc	Nr de activități realizate Nr. De instituții implicate	10/6	12/6	6/6	-	DGE, instituții de învățământ	APL, Institutul pentru Familie și Inițiative Sociale
Obiectiv specific 12	Susținerea elevilor dotați și capabili de performanță în vederea dezvoltării potențialului lor academic și creativ						
Cadru legal	Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014 Strategia Națională „Educația 2030” – direcția: dezvoltarea capitalului uman Regulamentul privind activitățile de susținere a elevilor capabili de performanțe înalte în învățământul general, aprobat ordin MEC nr. 1002/2023 Ordin MEC privind organizarea olimpiadelor și concursurilor școlare Ordin privind centrele de excelență și activitățile pentru elevii capabili de performanță						
Program local: „Excelență prin Educație”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
12.1. Susținerea elevilor cu performanțe la nivel de raion prin organizarea concursului: Cel mai dotat elev	Nr de elevi participanți Nr de elevi premiați	80/25	80/25	80/25	49 343	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
12.2. Susținerea elevilor cu performanțe la nivel de raion prin organizarea olimpiadelor la disciplinele școlare	Numărul de instituții participante	49	49	49	193 071	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
12.3. Gala Olimpicilor	Nr de elevi premiați, Nr cadre didactice premiate	50/50	50/50	50/50	24 000	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
Obiectiv specific 13	Motivarea elevilor în cadrul procesului educațional prin activități educative și de valorizare la nivel instituțional și raional						

Cadru legal	Codul Educației al Republicii Moldova Cadrul de competențe digitale pentru elevii din învățământul primar și secundar (ciclul I și II), aprobat ordin MEC 957/2025 Regulamente MEC privind activitățile extracurriculare și educația nonformală						
Program local: „Elevi motivați – școli implicate”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
13.1. Participarea elevilor din cadrul instituțiilor de învățământ secundar, ciclul I în cadrul concursul raional de programare în limbajul SCRATCH	Nr. elevilor participanți	120	130	140	-	DGE	Profesorii de informatică
13.2. Participarea elevilor din cadrul instituțiilor de învățământ secundar, ciclul I în cadrul concursului raional INFO - OFFICE	Nr. elevilor participanți, Nr. locurilor premiante	120	130	420	-	DGE	Profesorii de informatică
13.3. Etapa raională a concursului republican „Limba noastră-i o comoară”	Nr. de elevi, nr. de cadre didactice îndrumătoare	200/50	200/50	200/50	1000	DGE	Profesori de limba și literatura română
13.4. Etapa raională a concursului republican „Une chance.	Nr. de elevi, nr. de cadre didactice îndrumătoare	100/50	100/50	100/50	1000	DGE	Profesori de limbi străine
13.5. Etapa raională a concursului republican „La izvoarele înțelepciunii”	Nr. de elevi, nr. de mentori participanți	47/47	47/47	47/47	1000	DGE, Biblioteca Publică	Profesori de limba și literatura română și bibliotecari
13.6. Conferința Raională a elevilor „Promovarea modului sănătos de viață”	Nr. de elevi, nr. de cadre didactice îndrumătoare	50/50	50/50	50/50	1000	DGE	Profesori de biologie, educație fizică
13.7. Concurs de cercetare pentru elevii claselor a IV-a „Micii cercetători”	Nr. de elevi, nr. de învățători participanți	30/15	36/18	40/20	1000	DGE	APL nivelul I și II
13.8. Orașelul European	Nr. de elevi, Nr. cadrelor didactice	600/43/47	600/43/47	600/43/47	-	DGE	APL, Primăria mun. Orhei
13.9. Concursuri raionale „Tradiții, datini și obiceiuri de Crăciun”, „Cântecul Pascal”	Nr. de elevi, Nr. cadrelor didactice	150/49	150/49	150/49	7000	DGE	Profesori educație muzicală
Obiectiv specific 14	Asigurarea dezvoltării durabile a sistemului educațional preșcolar în vederea formării unei personalități integre, active, sociale și creative – factori principali ai dezvoltării umane și ai progresului social-economic						
Cadru legal	Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17 iulie 2014 Regulamentul - tip al instituției de educație timpurie, aprobat prin ordinul MECC nr.254 din 11.10.2017 Ordinul MEC, nr.514 din 07.04.2025, Cu privire la eficientizarea procesului de raportare și completare a documentației în educația timpurie.						

Ordinul MEC, nr.122 din 27.01.2025, Cu privire la aprobarea normelor de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ. preșcolar și instituțiile de învățământ general cu programe de diferite niveluri sau programe integrate. Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 253 din 11.10.201,7 Standarde minime de dotare a instituției de educație timpurie.							
Program local: „Grădinițe moderne – educație de calitate”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
14.1. Crearea unui sistem de monitorizare a înscrierii copiilor în instituțiile de educație timpurie	Sistem creat / Numărul de copii înrolați	1/4150	1/4160	1/4170	-	DGE	DGE Instituțiile de învățământ, APL
14.2. Colaborarea cu autoritățile de nivelul I și II, în vederea creării condițiilor optime, inclusiv celor de mediu, pentru cuprinderea / înmatricularea tuturor copiilor	Număr de copii transportați din localitățile fără IET	32	42	48	-	Familia DGE	APL de nivelul I
14.3. Încurajarea și motivarea cadrelor manageriale și didactice prin obținerea gradului didactic	Numărul cadrelor didactice atestate	12	18	22	-	MEC, DGE, Instituțiile de învățământ	APL
14.4. Modernizarea și dezvoltarea bazei materiale a instituției în vederea asigurării mijloacelor necesare promovării unui învățământ modern, de calitate, bazat pe sănătate, siguranță și protecție	Nr centrelor educaționale create în IET / Nr echipamentelor TIC procurate / Nr seturilor de cărți donate IET	7/21/57	7/20/3	7/12/1	-	APL DGE Instituțiile de învățământ	UNICEF
14.5. Angajarea specialiștilor în IET: psiholog, logoped, cadru didactic de sprijin	Numărul de psihologi angajați/logopezi/ CDS	5/6/5	6/7/7	6/7/7	-	DGE Instituțiile de învățământ	APL
14.6. Dezvoltarea parteneriatelor cu familia și diverse instituții și organizații de profil și din alte domenii de nivel local, național și internațional	Nr activităților extracurriculare organizate / Nr IET implicate în proiecte	59/12	59/12	59/12	-	DGE Instituțiile de învățământ	APL UNICEF

2.. SĂNĂTATE PUBLICĂ

Obiectiv general							
Cadru legal							
Obiectiv specific 1		Adoptarea comportamentelor sănătoase la toate etapele vieții, pentru prevenirea bolilor transmisibile și a bolilor netransmisibile.					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
Cu privire la Programul teritorial de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în raionul Orhei pentru anii 2024-2030	Program teritorial aprobat; diminuarea morbidității și mortalității prin boli netransmisibile	+	+	+	62 000	CSP Orhei	IMSP, APL, DRSA, DGE Orhei, IP Orhei, CSPT, ONG, Asistență socială / buget de stat, proiecte, granturi

SITUAȚII EXCEPȚIONALE

Obiectiv general	Asigurarea siguranței cu privire la situațiile excepționale și de urgență pe teritoriul raionului Orhei						
Cadru legal	Strategia de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030, aprobată prin HG nr. 658/2022						
Obiectiv specific 1	Majorarea spectrului de intervenții prin consolidarea serviciului teritorial, de salvatori și pompieri, inclusiv, pe bază de voluntariat						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Identificarea terenului și Construcția unității de pompieri și salvatori	Unitate construită			+	În limita bugetului aprobat	IGSU, APL I, II	Bugetul de stat, Surse de finanțare externă
1.2. Dezvoltarea serviciului de salvatori și pompieri în localitățile rurale.(5 posturi)	Post construit			5	În limita bugetului aprobat	APL I, II	Bugetul de stat, Surse de finanțare externă

MEDIU

Obiectiv general								
Cadru legal		Legea nr. 209/2016 privind deșeurile, Legea privind protecția mediului, Legea privind evaluarea impactului asupra mediului,						
Obiectiv specific 1								
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
1.1. Realizarea Proiectului „Elaborarea proiectelor de management al deșeurilor în trei regiuni din Republica Moldova” cu construcția stației de transfer în satul Bolohan, raionul, Orhei		Proiect realizat			1		Ministerul Mediului	Inspekția pentru protecția mediului Orhei
1.2. Finalizarea realizării proiectelor investiționale de mediu inițiate în anii precedenți		Proiecte finalizate	1	1	1		APL I	IPM Orhei
1.3. Crearea sistemelor de colectare a deșeurilor în mediul urban și rural prin procurarea containerelor pentru colectarea selectivă a deșeurilor		Containere procurate și distribuie / primării implicate	100 / 1	100 / 1	100 / 1		APL I	IPM Orhei
1.4. Susținerea financiară și stimularea APL să creeze întreprinderi municipale „Servicii comunale” în localități		Întreprinderi create	1	1	1		APL I	IPM Orhei, APL II
1.5. Delimitarea spațiilor verzi în localități, precum și paza, protecția fâșiilor și fondului forestier din primării		Primării care au realizat astfel de activități	1	1	1		APL I	IPM Orhei, APL II
1.6. Construcția stațiilor de epurare / pompare, rețelelor de canalizare în toate localitățile raionului cu conectarea gospodăriilor și asigurarea epurării apelor uzate		Stații construite / primării implicate	1 / 1	1 / 1	1 / 1		APL I	IPM Orhei, APL II, proiecte investiționale
1.7. Efectuarea controalelor ecologice planificate și inopinate în vederea respectării legislației de mediu în cadrul implementării proiectelor		Controale efectuate	2	2	2		IPM Orhei	APL I
1.8. Efectuarea măsurilor de conștientizare a populației cu privire la problemele de mediu cauzate de acțiunea sau/și inacțiunea cetățenilor		Masuri realizate / nr. participanți	1 / 15	1 / 15	1 / 15		IPM Orhei	APL I, APL II, sectorul asociativ
Obiectiv specific 2		Extindere și Reabilitare a Pădurilor						
Activități / Proiecte la nivel local			Perioada / ținta			Costuri,		Parteneri

	Indicatori de produs / rezultate scontate	2026	2027	2028	MDL	Responsabil de execuție	
Participarea în cadrul campaniei de Extindere și Reabilitare a Pădurilor	Nr. primării participante	1	1	1		APL	Ministerul Mediului
Organizarea Zilei salubrității	Nr. evenimente	2	2	2			APL I, APL II

FORȚA DE MUNCĂ RAIONUL ORHEI

Obiectiv general	Sporirea accesibilității persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă la serviciile de ocupare oferite de ANOFM						
Cadru legal	Legea nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj						
Obiectiv specific 1	Creșterea accesibilității serviciilor și măsurilor de ocupare prestate persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și angajatorilor						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Înregistrarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă	Nr. persoane	1 700	1 700	1 700		DOFM	
1.2. Oferirea serviciilor de informare persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă înregistrate despre serviciile și măsurile active de ocupare	Nr. persoane	1 700	1 700	1 700		DOFM	
1.3. Acordarea serviciilor de ghidare în carieră persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, șomerilor, studenților, elevilor	Nr. persoane	550	550	550		DOFM	
1.4. Antrenarea șomerilor în măsuri de formare profesională în urma beneficierii serviciilor de ghidare în carieră	Nr. persoane	25	25	25		DOFM	Instituțiile de învățământ
1.5. Acordarea serviciilor de intermediere persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă din total persoane înregistrate	Nr. persoane	800	800	800		DOFM	
1.6. Plasarea persoanelor în câmpul muncii prin intermediul acțiunilor implementate de SROFM	Nr. persoane	670	670	670		DOFM	
1.7. Antrenare șomerilor la servicii de certificare a cunoștințelor și competențelor dobândite în contexte de educație nonformală și informală	Nr. persoane	1	1	1		DOFM	Instituțiile de învățământ
1.8. Angajarea șomerilor care necesită suport suplimentar pe piața muncii urmare a acordării subvențiilor angajatorilor	Nr. persoane	8	8	8		DOFM	Instituțiile de învățământ
1.9. Informarea angajatorilor despre serviciile și măsurile de ocupare	Nr. informări sau angajatori informați	50	50	50		DOFM	
1.10 Înregistrarea locurilor de muncă vacante	Nr. loc vacant înregistrat	800	800	800		DOFM	
Obiectiv specific 2	Integrarea șomerilor pe piața muncii prin susținerea angajatorilor care oferă oportunități în vederea dezvoltării competențelor profesionale și creșterii gradului de ocupare ale acestora pe termen lung						

Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Înmatricularea șomerilor la cursuri de formare profesională pe bază de voucher	Nr. șomeri	25	25	25		DOFM	Instituțiile de învățământ
2.2. Plasarea în câmpul muncii al absolvenților cursurilor de formare profesională pe bază de voucher	Nr. persoane	20	20	20		DOFM	
2.3. Instruirea la locul de muncă în cadrul unității prin subvenționarea angajatorilor, conform art. 33 din Legea nr. 105/2018	Nr. instruirii	2	2	2		DOFM	Instituțiile de învățământ
2.4. Identificarea angajatorilor disponibili de a asigura partea practică a șomerilor antrenați la instruirea la locul de muncă	Nr. angajatori	2	2	2		DOFM	
2.5. Plasarea în câmpul muncii ai absolvenților instruirii la locul de muncă în cadrul unității	Nr. absolvenți	2	2	2		DOFM	
2.6. Înmatricularea șomerilor la stagiul profesional	Nr. șomeri	3	3	3		DOFM	
2.7. Plasarea în câmpul muncii ai absolvenților stagiului profesional	Nr. persoane	3	3	3		DOFM	
2.8. Identificare angajatorilor disponibili de a asigura antrenarea șomerilor la stagiul profesional	Nr. persoane	3	3	3		DOFM	
Obiectiv specific 3	Creșterea numărului de locuri de muncă declarate de angajatori și optimizarea procesului de ocupare a acestora, prin reducerea timpului mediu de ocupare și îmbunătățirea corelării între oferta și cererea de locuri de muncă						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Informarea angajatorilor despre serviciile și măsurile de ocupare	Nr. angajatori informați	50	50	50		DOFM	
3.2. Desfășurarea campaniei de vizite la agenții economici	Nr. vizite	70	70	70		DOFM	
3.3. Înregistrarea locurilor de muncă vacante	Nr. locuri înregistrate	400	400	400		DOFM	
3.4. Monitorizarea gradului de ocupare a locurilor de muncă vacante	Activități de monitorizare					DOFM	

2.. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

Obiectiv general	Dezvoltarea antreprenoriatului și promovarea afacerilor						
Cadru legal	Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” Strategia de Dezvoltare a Sectorului IMM 2026 – 2028						
Obiectiv specific 1	Dezvoltarea culturii antreprenoriale în raion						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1 Susținerea agenților economici prin oferirea suportului logistic și informațional	Nr agenți economici	12	12	12		DEPI	MDED, ODA, CSA Orhei
1.2 Promovarea și stimularea antreprenorilor locali prin organizarea concursului „Antreprenorul anului”	Concurs organizat / distincții oferite	1 / 10	1 / 10	1 / 10	20 000	DEPI	DDF Orhei, DS Orhei
1.3 Asistarea participării IMM-urilor la forumurile investiționale naționale și internaționale, expoziții	nr activități, nr participanți	2 / 4	2 / 4	2 / 4	2 / 4	DEPI	Camera de comerț și Industrie Orhei
Obiectiv specific 2	Impulsionarea dezvoltării antreprenoriatului în raion						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Informarea antreprenorilor privind apelurile de concurs și programele de finanțare a IMM-urilor	Antreprenori informați	100	100	100		DEPI	MDED, ODA, CSA Orhei, CCI Orhei
2.2 Asistarea la atragerea investițiilor și lansarea afacerilor noi în raion	Agenți economici asistați	1	1	1	1	DEPI	MDED, ODA, CSA Orhei

2. AGRICULTURA

Obiectivul strategic

- Creșterea gradului de acoperire a consumului de alimente din producția internă și redobândirea statutului de exportator agroalimentar net, în concordanță cu potențialul de producție sectorial și ca răspuns la cererea crescândă de alimente la nivel mondial
- Accelerarea tranziției structurale spre o agricultură viabilă economic în paralel cu aplicarea practicilor agricole prietenoase cu mediul și reducerea treptată a forței de muncă din agricultură agricolii, promovarea agriculturii ecologice
- Limitarea amprente de carbon a și a celei rezistente la schimbările climatice, managementul adecvat al apei și încurajarea producției de energie regenerabilă
- Îmbunătățirea standardelor de viață în zonele rurale, asigurarea infrastructurii și a serviciilor de bază comparabile cu cele din zonele urbane.

Ținta

- Pondere (%) din consumul de alimente bazat pe producția internă
- Exploatațiile viabile economic lucrează cel puțin 90% din totalul terenurilor agricole
- Pondere de 90% din infrastructura viabilă și marginal viabilă de irigații este repusă în funcțiune
- Diferențele între mediul rural și cel urban sub aspectul veniturilor urbane sunt reduse cu 50%
- Accesul populației din mediul rural la servicii/infrastructuri de bază este egal cu cel puțin 80% din nivelurile de acces din mediul urban

Obiectiv general								
Cadru legal		Hotărârea Guvernului RM nr. 1075/2007 cu privire la aprobarea Regulamentului privind consolidarea terenurilor agricole; HOTĂRÂRE Nr. 476 din 18.10.2019 cu privire la aprobarea Regulamentului privind acordarea subvențiilor pentru îmbunătățirea nivelului de trai și de muncă în mediul rural din Fondul național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural						
Obiectiv specific 1		Implementarea politicilor agrare în sectorul agroindustrial						
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
1.1. Suport investițional la finanțarea echipamentului pentru irigare eficientă în zonele rurale vulnerabile la schimbările climatice prin proiectul IFAD VIII		Nr. consultare / Nr. dosare pregătite	1				SARF	IFAD VIII, FIDA
1.2. Suport informațional în cadrul Programului Facilitate de Creditare în Agricultură: Credite avantajoase și granturi pentru fermieri		Nr. suport acordat	4	4	4		SARF	FCA, MAIA
1.3. Sprijinul inițiativelor de implementare a standardelor de calitate, marketing, promovare și a investițiilor în dezvoltarea lanțurilor de logistică agricolă		Nr. actorilor comunitari (agenți economici) asistați	4	4	4		SARF	MAIA, AIPA
1.4. Sprijinirea producătorilor agricoli pentru practicarea agriculturii ecologice și comercializarea de produse ECO.		Sesiune de informare și / sau vizite în teren despre	4	4	4		SARF	AIPA

1.5. Stimularea abordării LEADER, întru sporirea implicării populației în dezvoltarea comunităților rurale	GAL înregistrate / Proiecte implementate prin intermediul GAL	1 / 1	1 / 1	1 / 1		SARF	Rețeaua Națională LEADER; GAL local; AIAP
1.6. Susținerea producătorilor agricoli în dezvoltarea infrastructurii post-recoltare	Nr. informații / consultanțe	4	4	4		SARF	AIPA
1.7. Sprijinirea fermierilor în accesarea proiectului privind vânzarea-cumpărarea în rate a produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților (PUFF)	Nr. fermieri / nr. informări	4	4	4		SARF	ADMA
1.8. Sprijinirea fermierilor în accesarea proiectului privind vânzarea – cumpărarea în rate a echipamentelor pentru producerea energiei regenerabile	Nr. fermierei	4	4	4		SARF	ADMA

2. TURISM

Obiectiv general	Creșterea Contribuției Turismului în economia națională						
Cadru legal	Programul Național de dezvoltare a Turismului „Turism 2026” Plan de activitate a Secției Cultură pe anul 2026						
Obiectiv specific 1	Promovarea destinației turistice și atracțiilor turistice și consolidarea colaborării publice-private în domeniul dat						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Monitorizarea și Inventarierea tuturor destinațiilor turistice din raion/ expertiză și evaluarea tehnică a obiectivelor turistice din raion.	Nr. de inventarii a obiectelor turistice constituite		1			Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, specialiști din domeniu
1.2. Organizarea de instruiți, cursuri online, marketing și promovare cu acces pentru toți actorii turistici.	Nr de cursuri, instruiți / Nr de participanți	3/25	3/25	3/25	20 000	Secția Cultură Orhei	APLI, MC, actori turistici, formatori
1.3. Dezvoltarea infrastructurii de comercializare ce ține de promovarea turismului local, organizarea de expoziții locale pentru promovarea produselor locale	Nr expoziții organizate / nr participanți / nr vizitatori	2 / 100 / 1000	2 / 100 / 1000	2 / 100 / 1000	50 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, agenți economici, meșteri populari
1.4. Promovarea ofertelor turistice din raionul Orhei în cadrul participărilor de expoziții naționale-internaționale	Nr de expoziții organizate / nr de oferte prezentate	2/30	2/30	2/30	50 000	Secția Cultură Orhei	APL I , MC, meșteri populari, agenți economici
Obiectiv specific 2	Sporirea cooperării între destinațiile naționale, locale, regionale și internaționale în domeniul turismului						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Înregistrarea actorilor turistici în cadrul evenimentelor naționale, concursurilor internaționale bazate pe promovarea destinațiilor turistice în cadrul clusterelor și traseelor turistice.	Nr. de programe / Nr. de actori culturali înregistrați	2/5	2/5	2/5	10 000	Secția Cultură Orhei	APL II, Parteneri străini
Obiectiv specific 3	Consolidarea și diversificarea destinațiilor turistice în raionul Orhei						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Organizarea acțiunilor de informare (seminare, ateliere de lucru) în scopul implementării prevederilor sau capacității de dezvoltare a produselor turistice, pensiunilor și unităților de cazare în cadrul „Zilei internaționale a Turismului”	Nr de ateliere, seminare organizate / Nr. de participanți din domeniul culturii	1/40	1/40	1/40	20 000	Secția Cultură Orhei	Ministerul Culturii, APL II, APL I

3.2. Implementarea activităților de promovare a ofertelor turistice, a evenimentelor cu potențial turistic în format scris, digital interactiv, video si design, cartografiere, ilustrare video, etc.	Nr de activități preconizate / Nr de destinații, evenimente promovate	20/60	20/60	20/60	50 000	Secția Cultură Orhei	APLI, Centru de Meșteșuguri „Arta Rustică”, Centru de arte plastice Orhei
---	---	-------	-------	-------	--------	----------------------	---

2. CULTURĂ

1. Dezvoltarea sectorului cultură în raionul Orhei

Obiectiv general	Ridicarea nivelului de cultură și dezvoltare personală						
Cadru legal	Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” Notă Contextuală „Strategia pentru Cultură și Patrimoniu 2030” Plan de activitate a Secției Cultură pe anul 2026						
Obiectiv specific 1	Extinderea accesului la oportunități și activități culturale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Organizarea târgurilor meșterilor populari și a agenților economici în parteneriat cu alți din alte regiuni sau țări, în scopul dezvoltării capacităților meșterilor populari și orientarea profesională a tinerei generații	Nr. târguri / meșteri populari / agenți economici / vizitatori	2 / 40 / 60 / 1000	2 / 40 / 60 / 1000	2 / 40 / 60 / 1000	100 000	Secția cultură Orhei	APL II, APL I, agenți economici
1.2. Organizarea expozițiilor locale divizate pe domenii specifice cu participarea meșterilor populari din localitățile raionului	Nr. de expoziții / nr de meșteri per expoziție	10 / 5	10 / 5	10 / 5	50 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, agenți economici, parteneri externi
1.3. Organizarea de evenimente tip hibrid combinate cu prezența fizică cât și cea on-line prin transmiterea live-uri, maximizând accesul și implicarea publicului de diferite genuri (vârstă, sex, naționalitate sau regiune)	Nr de evenimente hibride / nr. de vizualizări online	25 / 15 000	25 / 15 000	25 / 15 000	50 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, Casele și căminele de cultură din localitate, mass-media
1.4. Stimularea participării active a artiștilor amatori din raion prin organizarea evenimentelor concurs prin înscrierea și premierea tuturor participanților. Ex. Concurs de muzică ușoară „Andrei Suruceanu” Festivalul Național de dans „Tudor Soltan”	Nr. de evenimente organizate/ Nr de participanți / Nr de premii / Nr de publicații	7 / 15 / 15 / 7	7 / 15 / 15 / 7	7 / 15 / 15 / 7	50 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, CRC „A. Suruceanu”, parteneri locali.
1.5. Colaborarea cu diferiți actori culturali, instituții educaționale, implicarea tinerei generații prin participarea activă în cadrul evenimentelor culturale	Nr. actori culturali implicați (muzee, conace, case de cultură, APL) / Nr. tineri implicați per eveniment.	6 / 5	6 / 5	6 / 5	50 000	Secția Cultură Orhei	Instituții culturale, actori culturali, parteneri, ONG-uri

1.6. Dezvoltarea programelor interculturale comune cu raioanele/regiunile ”înfrățite”	Nr. de programe culturale. / Nr. de vizite efectuate	2 / 2	2 / 2	2 / 2	50 000	Secția Cultură Orhei, CRC A. Suruceanu, Regiunile beneficiare	APL II, APL I, programe culturale, parteneriate public-public
Obiectiv specific 2		Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și diversității culturale					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Program de finanțare 50+50. Dotarea cu echipament necesar (instrumente muzicale, aparataj sonor și costume naționale) a caselor de cultură din raion	Nr. de primării ce au beneficiat de programul de finanțare	36	36	36	500 000	Secția Cultură Orhei	APL II, Parteneri străini
2.2. Promovarea și valorificarea tradițiilor a patrimoniului imaterial- cultural prin organizarea Festivalurilor regionale cu accent pe diverse tradiții și obiceiuri.	Nr. de festivaluri regionale / Nr de participanți	6 / 150	6 / 150	6 / 150	150 000	Secția Cultură Orhei	APL II, parteneri media, regiuni beneficiare, parteneri eterni, agenți economici, actori culturali.
2.3. Organizarea bianuală a evenimentului specific promovării patrimoniului cultural imaterial al identității naționale și locale - a portului popular cu genericul „Mândru-i portul Orheian”	Nr. de evenimente organizate/ nr. de participanți / nr de meșteri populari	1 / 250 / 200		1 / 250 / 200	100 000	APL II, APLI, Secția Cultură Orhei, Casele și căminele de cultură din localitate.	Agenți economici, actori culturali, ONG-uri
2.4. Organizarea de evenimente intercomunitare cu accent pe diverse culturi, tradiții și etnii, precum festivaluri regionale (Festivalul Etniilor, Festivalul dinastiilor culturale)	Nr . De evenimente organizate. / Nr de comunități participante / Nr de spectatori	2 / 20 / 100	2 / 20 / 100	2 / 20 / 100	50 000	APL II, Case și cămine de cultură raionale, Secția Cultură Orhei	parteneri media, regiuni beneficiare, parteneri eterni, agenți economici, actori culturali.
Obiectiv specific 3		Asigurarea oportunităților pentru dezvoltare personală și cetățenie activă					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri

3.1. Organizarea Zilei Naționale a Culturii cu acordarea premiilor anuale, promovarea specialiștilor din domeniul cultural și premiarea acestora pentru merite deosebite conform domeniu de activitate.	Nr. de participanți din domeniul culturii / Nr. de premii acordate.	150 / 40	150 / 40	150 / 40	100 000	Ministerul Culturii, Secția Cultură Orhei	APL II, APL I
3.2. Organizarea de ateliere practice, organizate în localități pentru copii și adolescenți cu aportul meșterilor populari prin transmiterea tainelor unor meșteșuguri tradiționale aflate pe cale de dispariție (olărit, țesut covoare, Prelucrare lemn, broderie)	Nr de participanți / Nr. de ateliere practice organizate	150 / 5	150 / 5	150 / 5	100 000	Secția Cultură Orhei, Centrul de arte plastice din Orhei	APL II, APL I, Centrul de Meșteșuguri „Arta Rustică”
3.3. Implicarea tinerei generații în domeniul culturii prin participarea acestora la diverse concursuri, evenimente și expoziții.	Nr. participanți în cadrul evenimentelor	25	25	25	10 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I
3.4. Organizarea și desfășurarea spectacolelor și filmelor în cadrul CRC „A. Suruceanu” cu genericul ”Cinema Park” și ”Film în aer liber” în scuarul instituției	Nr. evenimente organizate / Nr. spectatori	40 / 50	40 / 50	40 / 50	50 000	Secția cultură Orhei	APL I, agenți economici.

.2. Dezvoltarea Bibliotecilor

Obiectiv general	Promovarea și îmbunătățirea serviciilor bibliotecilor în raionul Orhei						
Cadru legal	Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” Notă Contextuală „Strategia pentru Cultură și Patrimoniu 2030” Plan de activitate a Secției Cultură pe anul 2026						
Obiectiv specific 1	Valorificarea infrastructurii bibliotecilor din raion						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1 Evaluarea stării tehnice a bibliotecilor în cadrul procesului de raportare anuale	Lista evaluării tehnice a bibliotecilor din raion	1	1	1	5 000	BPR. „A. Donici”	APL II, APL I
1.2. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii bibliotecilor din raion în urma procesului de evaluare a stării tehnice.	Lista reabilitării și modernizării bibliotecilor din raion	1			5 000	Secția Cultură Orhei	APL II , APL I
Obiectiv specific 2	Dezvoltarea serviciilor interactive de bibliotecă prin utilizarea tehnologiei informației și comicărilor						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Realizarea unei strategii de dezvoltare a colecțiilor în fiecare bibliotecă, care să vizeze atingerea unui	Elaborarea programului	1				BPR „A. Donici”,	APL I

echilibru optim între achiziția de documente, eliminarea documentelor și mărirea colecției						Secția Cultură Orhei	
2.2. Organizarea atelierelor de lucru de diferite genuri (croșetare, mozaic, confecționare, coacere, creare, pictură, studiere limbi străine, lectură în grup etc.) pentru atragerea utilizatorilor în cadrul serviciilor interactive ale bibliotecii	Nr de ateliere/ Nr de programe interactive / Nr de beneficiari	144 / 8 / 68	144 / 8 / 68	144 / 8 / 68	100.00	BPR „A. Donici” Secția Cultură Orhei	APL I, proiecte investiționale
Obiectiv specific 3 Dezvoltarea serviciilor interactive de bibliotecă prin utilizarea tehnologiei informației și comicărilor							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Instruirea specialiștilor din domeniu și crearea programelor de instruire online pentru formarea continuă a personalului bibliotecii	Nr. de seminare / Nr. de persoane instruite.	8 / 68	8 / 68	8 / 68	50.000	Secția cultură, BPR „A. Donici”	Ministerul Culturii
3.2. Asigurarea accesului gratuit la calculatoare, internet a utilizatorilor indiferent de categorie de vârstă, gen, naționalitate.	Nr. de participanți în cadrul programului Biblioteci Globale Moldova	1000	1000	1000	20.000	Secția cultură, BPR „A. Donici”	APL I, APL II
3.3. Asigurarea accesului la echipamentul FABLAB și instruirea bibliotecarilor/membrilor comunității pentru a căpăta deprinderi de folosire a acestuia	Nr. de participanți. Nr. de instruiți	180 / 1260	180 / 1260	180 / 1260	50.000	Secția Cultură, BPR „A. Donici”	APL II, Agenți economici
3.4. Digitizarea colecției de publicații prin intermediul scannerului performant achiziționat în cadrul programului 50+50	Elaborarea publicațiilor digitizate	3000	3000	3000	10.000	Secția Cultură, BPR „A. Donici”	APL II; Agenți economici

TINERET

Impactul urmărit prin intermediul acestei strategii este ca un **număr cât mai mare de tineri și tinere din raion să beneficieze de oportunități de dezvoltare conform necesităților lor**. Producerea acestui impact este condiționată de producerea a trei rezultate majore pe termen lung:

Rezultatul 1. Nivel crescut de participare și mobilizare comunitară a tinerilor din r. Orhei;

Rezultatul 2. Dezvoltare multilaterală a tinerilor din r. Orhei;

Rezultatul 3. Viață socială și economică activă a tinerilor din r. Orhei;

Rezultatele **pe termen lung** sunt susținute de un șir de rezultate intermediare pe termen mediu și respectiv scurt. Pentru atingerea **Rezultatului 1** este planificată realizarea rezultatelor conturate în jurul necesității de consultare a tinerilor cu privire la provocările pe care le întâmpină, cât și nivelul de implicare a acestora în beneficiul comunității din care fac parte:

1.1 Factorii de decizie ascultă și țin cont de opinia tinerilor; 1.2 Tot mai mulți tineri se implică activ în beneficiul comunității.

În acest scop, intervențiile pe termen scurt vor fi orientate la nivelul capacitării consiliilor școlare și locale de tineret, a grupurilor de inițiativă, asociațiilor obștești etc., diversificând oferta de servicii, programe și activități de tineret în teritoriu: mai multe Consilii ale Elevilor și Consilii Locale ale Tinerilor, inclusiv Grupuri de Inițiativă Locală și ONG-uri de tineret să fie funcționale și active;

Pentru **Rezultatul 2**, pe termen mediu este necesară dezvoltarea multilaterală a tinerilor inclusiv prin servicii non- formale de tineret:

2.1 Mai mulți tineri activ implicați în activități culturale, artistice și sportive în toate localitățile;

2.2 Mai mulți tineri beneficiari de servicii non-formale de dezvoltare.

În acest sens, pe termen scurt, intervenția este concentrată pe accesibilizarea și diversificarea ofertei de servicii pentru tineri și ofertei de activități culturale, artistice și sportive: ofertă diversă de activități culturale, artistice și sportive pentru implicarea tinerilor; infrastructură socială, culturală și de sport confortabilă și accesibilă pentru tineri în localitățile rurale și urbane; ofertă diversă și accesibilă de servicii pentru tineri.

Pentru **Rezultatul 3**, schema schimbării include două rezultate axate pe necesitatea integrării dimensiunii de tineret în politicile speciale:

3.1 Tineri mai bine pregătiți din punct de vedere profesional; 3.2 Politicile locale integrează necesitățile tinerilor.

Pe **termen scurt**, strategia prevede ca: mai multe autorități locale din raion integrează perspectiva tinerilor în politici, servicii și bugete; evaluarea și monitorizarea politicilor de tineret efectuate într-un mod consecvent; mecanism eficient de coordonare a activităților structurilor de tineret la nivel local.

Pentru a produce rezultatele dorite, și respectiv impactul scontat, strategia intervine cu 3 *abordări distincte*: (i) *împuternicirea tinerilor*, (ii) *fortificarea serviciilor de tineret* și (iii) *integrarea perspectivei tinerilor în politici*. În cadrul fiecărei abordări sunt propuse o serie de acțiuni și programe care vor contribui complementar la producerea rezultatelor și atingerea obiectivelor propuse.

Astfel, pentru (i) *împuternicirea tinerilor*, **acțiunile** de intervenție în vederea atingerii obiectivelor sunt concentrate pe programe de suport pentru structurilor reprezentative ale elevilor și tinerilor din raion (consiliile elevilor, consiliile locale de tineret), inclusiv prin Programul de suport pentru dezvoltarea și capacitatea Consiliilor Locale de tineret și al elevilor din Orhei.

Acțiunile incluse în abordarea de (ii) *fortificare a serviciilor de tineret* sunt concentrate pe dezvoltarea infrastructurii raionale pentru prestarea unor astfel de servicii, consolidarea capacităților resurselor umane pentru a presta servicii, dar și pe îmbunătățirea ofertei de activități sociale, culturale și sportive din raion. În cadrul acestei abordări vor fi susținute. Programul raional de granturi pentru grupurile de inițiativă locale (GIL) și ONG-uri de tineret și Programe de suport și dezvoltare pentru instituțiile ce prestează servicii tinerilor.

A treia abordare, (iii) *Integrarea perspectivei tinerilor în politici* se bazează pe **programe** de suport și dezvoltare pentru instituțiile ce prestează servicii tinerilor și de capacitate a APL-urilor, nemijlocit prin capacitatea reprezentanților Consiliului raional în integrarea dimensiunii de tineret în politicile locale,

elaborarea sau ajustarea politicilor locale la necesitățile actuale ale tinerilor, aprobarea regulamentului local de evaluare a politicilor locale de tineret; elaborarea rapoartelor anuale și final de evaluare a implementării strategiei raionale de tineret.

Obiectiv general							
Cadru legal							
Obiectiv specific 1		Participare decizională					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Consilii ale Elevilor și Consilii Locale ale Tinerilor funcționale și active	Nr. de membri ai Consiliul Raional al Tinerilor activi	35	35	35		Serviciul Tineret și Sport	Consiliu raional al Tinerilor, DGE, sectorul asociativ
1.2. Tot mai mulți tineri se implică activ în beneficiul comunității	Rata tinerilor asociați în structuri, grupuri de inițiativă locală	8%	10%	13%		Serviciul Tineret și Sport	APL I, APL II, ONG locale, GIL
1.3. Suport pentru dezvoltarea Consiliilor Elevilor din raion	ședințe de consultare între CRE și organele decizionale raionale în domeniul învățământului / Instruire anuală organizată	3 / 1	3 / 1	3 / 1		Serviciul Tineret și Sport	Rețeaua Națională a Consiliilor Elevilor (RNCE), CIR Pro Bono; DGE
Obiectiv specific 2		Fortificarea serviciilor și structurilor de tineret					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Ofertă diversă de activități culturale artistice și sportive pentru implicarea tinerilor	Nr. de activități cu participarea tinerilor desfășurate	12	12	12		Serviciul Tineret și Sport	Secția cultură Orhei, Școala de sport Orhei, DGE
2.2. Ofertă diversă și accesibilă de servicii pentru dezvoltarea tinerilor	Numărul de filiale ale CT create și active / Echipa mobile funcțională	3 / 1	3 / 1	3 / 1		Serviciul Tineret și Sport	Consiliul raional al Tinerilor, DGE, sectorul asociativ
2.3. Mai mulți tineri beneficiari de servicii non-formale de dezvoltare	Nr /ponderea tinerilor beneficiari ai serviciilor oferite de CT și filiale	15%	20%	20%		Serviciul Tineret și Sport	Consiliul raional al Tinerilor
2.4. Informarea tinerilor cu privire la instituțiile prestatoare de servicii adresate tinerilor și promovarea unei imagini pozitive ale acestora	Târgul ONG-lor de tineret din raion / Buletin electronic privind	500 / 20	500 / 20	500 / 20		Serviciul Tineret și Sport	DGE, IP Orhei, Direcția Ocuparea Forței de Muncă,

	serviciile existente și oportunitățile de tineret						Școala Raională Sportivă
2.5. Organizarea și susținerea Programului raional de Granturi pentru organizațiile de tineret și grupurile de inițiativă locale de tineret din Orhei	granturi oferite / nr. persoane instruite în scriere și managementul proiectelor	10 / 20	10 / 20	10 / 20		Serviciul Tineret și Sport	DGE, Centrul de Tineret Orhei
2.6. Realizarea activităților interactive, de susținere, cultural-artistice și sportive	activități interactive, cultural-artistice și sportive realizate / nr. tineri participanți	20/1000	20/1000	20/1000		Serviciul Tineret și Sport	DGE, Secția Culturală, Centrul Raional de Creație Orhei, Școala raională sportivă Orhei
2.7. Desfășurarea activităților de dezvoltare a competențelor tinerilor și diversificarea cluburilor pe interese	servicii/programe lansate și funcționale în CT Orhei și filiale / tineri beneficiari	4/1000	4/1000	4/1000		Serviciul Tineret și Sport	Consiliul Raional al Tinerilor Orhei; Direcția Ocuparea Forței de Muncă Orhei
Obiectiv specific 3 Integrarea perspectivei tinerilor în politicile locale							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Evaluarea și monitorizarea consecvență a politicilor de tineret	Nr documente de politici locale evaluate prin prisma mecanismului de integrare a perspectivei tinerilor	2	2	2		Serviciul Tineret și Sport	APL, sectorul asociativ, organizațiile de tineret
3.2. Mai multe autorități locale din raion integrează perspectiva tinerilor în politici, servicii și bugete	Numărul APL care integrează perspectiva tinerilor în documentelor de politici locale	2	3	3		Serviciul Tineret și Sport	APL, organizațiile de tineret
3.3. Politicile locale integrează necesitățile tinerilor	Nr documente de politici aprobate de APL care integrează perspectiva tinerilor	3	3	3		Serviciul Tineret și Sport	APL I, APL II

3.4. Realizarea Pașaportului tinerilor din raion	Raport prezentat public despre tinerii din raion	1	1	1		Serviciul Tineret și Sport	Centrul de Tineret Orhei
--	---	---	---	---	--	----------------------------------	-----------------------------

SPORT

Obiectiv general	Promovarea excelenței și contribuirea activ la sănătatea și dezvoltarea unei societăți echilibrate						
Cadru legal							
Obiectiv specific 1	Dezvoltarea unei instituții moderne, performante și incluzive care promovează valorile sportive, excelența și spiritul de echipă, contribuind activ la formarea fizică, morală și socială a tinerei generații din raionul Orhei.						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
Dezvoltare instituțională							
1.1. Modernizarea infrastructurii sportive: săli de antrenament, vestiare, terenuri	Structuri modernizate / Investiții realizate	1	1	1		Școala de sport raională Orhei, DGE, APL I	APL II (DGE), APL I, Federațiile Naționale, proiecte investiționale
1.2. Dotarea cu echipamente sportive conforme standardelor	Dotări de echipamente / Investiții realizate	1	1	1		Școala de sport raională Orhei, DGE, APL I	APL II (DGE), APL I, Federațiile Naționale, proiecte investiționale
Resurse umane și formare continuă							
1.3. Instruirea și motivarea antrenorilor prin cursuri de perfecționare	Nr. cursuri / nr. antrenori instruiți	1	1	1		Școala de sport raională Orhei	MEC, Federațiile Naționale
Obiectiv specific 2	Descoperirea, instruirea și promovarea tinerilor talentați în diverse ramuri sportive, încurajarea unui stil de viață activ și sănătos și asigurarea participării acestora la competiții locale, naționale și internaționale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
Performanță sportivă							
2.1. Instruirea sistematică a elevilor în cel puțin 14 ramuri sportive (ex: fotbal, judo, lupta liberă, atletism, baschet, volei, șah, tenis de masă, box, kicboxind, voevod, lupta greco-romană, sambo și kaiac-canoe)	Nr instruiți / nr participanți	14 / 30	14 / 30	14 / 30		Școala de sport raională Orhei	APL II (DGE), APL I, Federațiile Naționale
2.2. Oferirea copiilor a oportunității de a fi înscriși activ în programele sportive	Nr. copii	1000	1000	1000		Școala de sport raională Orhei	DGE

2.3. Participarea la competiții raionale și republicane	Nr. competiții raionale și republicane	10	10	10		Școala de sport raională Orhei	APL II (DGE), APL I, Federațiile Naționale, proiecte investiționale
2.4. Calificarea elevilor la etape superioare ale campionatelor naționale	Nr. persoane calificate	10	10	10		Școala de sport raională Orhei	APL II, Federațiile Naționale
Implicare comunitară și parteneriate							
2.5. Asigurarea colaborărilor cu instituții școlare, autorități locale și federații sportive	Nr. colaborări / parteneriate cu organizații/federații sportive organizate	10	10	10		Școala de sport raională Orhei	APL II, MEC, Federațiile Naționale
2.6. Organizarea de evenimente cu implicarea părinților și comunității (zile sportive, concursuri)	Nr. evenimente	1	1	1		Școala de sport raională Orhei	APL II, MEC, Federațiile Naționale
2.7 Promovarea imaginii școlii prin social media și media locală	Nr. postări, articole	1	1	1		Școala de sport raională Orhei	APL II, MEC, Federațiile Naționale